

43889

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ADANA'DA AŞIKLIK GELENEĞİ ve YAŞAYAN ADANALI AŞIKLAR
(DERLEME - İNCELEME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANTŞMAN
YRD. DOÇ. DR. ERMAN ARTUN

HAZIRLAYAN
OSMAN TURGUT

ADANA - 1995

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	1
Önsöz	7
Kısaltmalar	12
Giriş	13
TÜRKİYE AŞIKLIK GELENEĞİNDEN ADANA AŞIKLIK GELENEĞİNE BİR BAKIŞ	13
I- Çağlar Boyunca Türk Halk Şiirine Genel Bir Bakış ..	13
II- Aşık Tipinin Ortaya Çıkışı	30
III- Türk Halk Şiirinde İlk Örnekler	32
IV- Halk Şiiri Kavramı	33
V- Aşık Tarzı Türk Halk Şiirine Genel Bir Bakış	35
VI- İslamiyet'in İlk Yıllarında Halk Şairlerinin Genel Durumu	37
VII- İslamiyet'in Kabulünden Sonra Yaratılan İlk Şiirler	38
VIII- Aşık Tarzı Şiirin Anadolu'daki Gelişimi	42
IX- Aşık Tarzı Şiir Örnekleri ve Bu Alanda Yapılan Çalışmalar	49
X- Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı	51
XI- Aşık, Saz Şairi, Halk Şairi, Ozan, Halk Ozanı, Hak Aşığı, Halk Aşığı, Badeli Aşık, Meydan Şairi, Kalem Şairi ... Terimi Üzerine Bir Değerlendirme ..	62
XII- Aşıkların Tasnifi	70
XIII- Aşık Edebiyatınının 16. Yüzyıldaki Durumu ve Yüzyıllara Göre Aşık Tarzı Halk Edebiyatı	74
XIV- Aşık Fasılları ve Ezgileri	80
XV- Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatında Kullanılan Aruzlu Türler	81
XVI- Aşık Deyişleri	82
XVII- Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatında Biçim ve İçerik Özellikleri	83
XVIII- Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı Nazım Türleri ..	84
XIX- Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı Nazım Biçimleri Hakkında Genel Bilgiler	89
XX- Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatınının Dünü, Bugünü ve Yarını	91

I. BÖLÜM

ADANA'DA AŞIKLIK GELENEĞİ

I- Geçmişten Günümüze Adana Aşıklık Geleneğine Genel Bir Bakış	96
II- Adana Yöresinde Yaşamış Eski Aşıklar ve Şiirlerinden Örnekler.....	102

II. BÖLÜM

ADANA AŞIKLIK GELENEĞİ İNCELEMESİ

I- Adanalı Aşıkların Kullandıkları Nazım Biçimleri	110
II- Adanalı Aşıkların Şiirlerinde Kullandıkları Kafiye Örgüsü	111
III- Adanalı Aşıkların Şiirlerinde Kullandıkları Uyak Çeşitleri	112
IV- Adanalı Aşıkların Şiirlerindeki Ayak (Uyak+Redif) Bütünlüğü	113
V- Adanalı Aşıkların Şiirlerinde Kullandıkları Duraklar	114
VI- Adanalı Aşıkların Şiirlerindeki Konular	117
VII- Adana Aşıklık Geleneğindeki Aşık, Anonim, Tekke ve Divan Edebiyatı ile İlgili Hazır Gereçler	125
VIII- Adanalı Aşıkların Şiirlerinde Kullanılan Atasözü ve Deyimler	135
IX- Adanalı Aşıkların Şiirlerindeki Edebi Sanatlar	136
X- Adanalı Aşıkların Şiirlerinde Yerel Söyleyişler, Sözcükler ve Yer Adları	138

ADANALI AŞIKLARIN AŞIKLIĞA BAŞLAMALARI

I- Karacaoğlan Geleneği	140
II- Adanalı Aşıklarda Usta-Cıracak İlişkisini Yaşayarak Aşık Olma	141
III- Sazlı-Sözlü Ortamlarda Yetişerek Aşık Olma	142
IV- Doğustan Gelen Yetenek Sonucu Aşık Olma	143
V- Rüya Sebebiyle Aşık Olma	143
VI- Rüyada Bade İçerek Aşık Olma	144

VII- Toplumsal Olaylar Karşısında Duyarlı Hale Gelerek Aşık Olma	144
VIII- Sıkıntı (Yokluk) Sebebiyle Aşık Olma	145
IX- Sevda Sebebiyle Aşık Olma	146

TÜRKİYE AŞIKLIK GELENEĞİNİN ADANA AŞIKLIK GELENEĞİNDEKİ İZLER

I- Adanalı Aşıklarda Doğaçlama (İrtical) Şiir Söyleme Geleneği	146
II- Adanalı Aşıklarda Atışma Geleneği	147
III- Adanalı Aşıklarda Mahlas (Tapşırma) Kullanma Geleneği	147
IV- Adanalı Aşıklarda Saz Çalma Geleneği	147
V- Adanalı Aşıklarda Gurbete Çıkma Geleneği	148
VI- Adanalı Aşıklarda Muamma Geleneği	149
VII- Adanalı Aşıklarda Askı Asma Geleneği	149
VIII- Adanalı Aşıklarda "Leb Değmez" Tarzı Şiir Söyleme Geleneği	150
IX- Adanalı Aşıklarda "Dedim-Dedi" Tarzı Şiir Söyleme Geleneği	151
X- Adanalı Aşıklar Derneği, Adanalı Aşıkların Düzenlemiş Olduğu Aşık Toplantıları ve Aşık Fasıllarının Düzeni.	152

ÇUKUROVA (ADANA) AŞIK FASILLARININ DÜZENİ

I- Hoşlama (Merhabalaşma)	154
II- Hatırlatma (Canlandırma)	156
III- Tekellüm	158
a- Ayak Açma	159
b- Nasihat (Öğütleme)	160
c- Bağlama- Muamma	162
d- Sicilleme	164
e- Koçaklama	166
f- Yalanlama	167
g- Koltuklama	167
ğ- Bozlak Okuma Yarışması	168
h- Güzelleme Okuma Yarışması	169
ı- Taşlama (Takılma)	170
i- Tüketmece (Daraltma)	171

j- Gönül Alma	171
k- Elveda Bölümü	172

III- BÖLÜM

ADANALI AŞIKLARIN TASNİFİ

I- Yetiştikleri Kültüre Göre	174
II- Doğdukları Yere Göre	174
III- İşledikleri Konulara Göre	175
IV- Adanalı Kadın Aşıklar	178
V- Badeli Aşıklar	178
VI- Saz (Bağlama) Çalan Aşıklar	178
VII- Mahlas Kullananlar	179
VIII- Kul Mahlasını Kullananlar	180
IX- Ozan Mahlasını Kullananlar	180
X- Doğulu Aşıklara Özenerek Mahlaslarında Nispet "I" sini Kullananlar	180
XI- Yaşadıkları Çevreye Göre	180
XII- Aşıklığı Meslek Edinenler	180
XIII- Doğaçlama Yapanlar	181
XIV- Adanalı Aşıkların Eğitim Durumu	182
XV- Şiirlerine Ad Verenler	182
XVI- Bölge Aşıkları İçinde Etkili Olan ve Genç Kuşağı Etkileyenler	183
XVII- Usta-Çıracak İlişkisini Yaşayanlar	183
XVIII- Şiirlerini Kitap Haline Getirenler ya da Hayatı ve Eserleri Kitap Halinde Basılanlar	184
XIX- Avşar ve Varsak Kültürüne Bağlı Olanlar	184
XX- Araştırmacı Yönü Olanlar ve Derleme Çalışması Yapan Aşıklar	185
ADANA AŞIKLIK GELENİĞİNİN DÜNÜ, BUGÜNE ve YARINI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	186

IV- BÖLÜM

ADANALI YASAYAN AŞIKLARIN HAYATI VE ŞİİRLERİ

1- Muhsin Yıldırım	190
2- Öksüz Mehmet	194

3- Hüseyin Kaçıran	203
4- Ferrahi	209
5- Halil Karabulut	216
6- Mehmet İlbars	227
7- Haydar Aslan	230
8- İbrahim Davutluoğlu	241
9- Dertli Kâzım	246
10- Muzaffer Çağlayan	252
11- Mehmet Cihangiroğlu	255
12- Derdi Derya	258
13- Kul Mustafa	264
14- Selman Albay	272
15- Musa Karakaş	276
16- Dertli Mahmut	280
17- Abdolvahap Kocaman	289
18- Duran Şihlioğlu	293
19- Aşık İlhami	299
20- Ayşe Çağlayan	303
21- Mahmut Taşkaya	307
22- Abdülcabbar Yurt	309
23- Saim Özdağ	312
24- Alihan Yiğit	316
25- Feymani	321
26- Osman Taştan	330
27- Ahumahşer	335
28- Bilal Ceyhan	340
29- Kul Derviş	345
30- Aşık Meçhulî	353
31- Karanî	359
32- Aşık Saltanî	368
33- Hacı Karakılçık	376
34- Ozan Kederî	392
35- Feryadî	398
36- Salihî	403
37- Hakkı Tanrıkulu	408
38- Aşık İmamî	416
39- Musa Sevmez	427
40- Ozan Mercan	432
41- Eyyubî	436
42- Aşık Zerdî	440

43- Gül Ahmet	441
44- Aşık Mansuri	443
45- Kul Mahmut	449
46- Osman Akcay	454
47- Abbas Güneyli	463
48- Garip Mustafa	466
49- Dertli Mahmut	475
50- Arzu Bacı	489
51- Ceyhani	498

V- BÖLÜM

Sözlük	501
--------------	-----

VI- BÖLÜM

Kaynakça	515
----------------	-----

VII - BÖLÜM

Dizin	518
Ek: 1- Aşıklara sorulan Anket Soruları	533
Ek: 2- Aşıkların Dağılımının Haritada Gösterilmesi	537

ÖNSÖZ

Aşıklar, sözlü Türk halk edebiyatı geleneğinin en önemli temsilcileridir. Halkın duygu ve düşüncelerinin dili getirilmesinde, Türk kültürünün yaşatılmasında ve bu kültürün sonraki kuşaklara aktarılmasında aşıklar önemli bir görevi yerine getirmektedirler. Halk edebiyatı geleneği içinde kültür taşıyıcılığı rolünü üstlenen en önemli sanatçı tipi şüphesiz halk aşıklarıdır.

Folklor bakımından Adana (Çukurova) yöresi oldukça zengindir. Bu sözlü gelenek içinde aşıkların ayrı bir yeri vardır. Örneğin Adana (Çukurova) yöresinde yaşamış olan Karacaoğlan (17.yy.) ve Dadaloğlu (19. yy.), halk edebiyatının önemli bir kolu olan "Aşık Tarzı Halk Şiiri" geleneğinin hem Çukurova hem de yurt çapında adını duyuran ve bu geleneğin devamını sağlayan yüzlerce Çukurovalı aşıktan sadece birkaçıdır.

Zengin bir halk kültürüne sahip olan Adana (Çukurova) yöresindeki aşıklık geleneği, 16. yüzyıldan beri canlı olarak devam etmektedir. Ancak bu gelenekle ilgili elimizdeki belgeler, yok denecek kadar azdır. Bu gelenek içinde adı sanı bilinmeyen yüzlerce aşık unutulup giderken onlardan geriye kalan ürünler de çok azdır. Yaşayan Adanalı aşıkların da kısa bir zaman sonra ataları gibi unutulup gitmelerini önlemek istedik. Bu amaçla onların hayat hikayelerini ve şiirlerini belgelemek, bunları gün ışığına çıkarmak tez çalışmamızın amacını oluşturdu. Bu düşünceden yola çıkarak Yüksek Lisans Tez çalışmamıza "ADANA'DA AŞIKLIK GELENEĞİ VE ADANALI YAŞAYAN AŞIKLAR" adını verdik.

Aşık Tarzı Halk Edebiyatı geleneğinden yola çıkarak Adana (Çukurova) yöresiyle ilgili olan bu çalışmamızın, Türk halk edebiyatı alanında bir boşluğu dolduracağına ve bu alanda faydalı olacağına inanıyoruz.

Çalışmalarımıza başlarken önce Adanalı aşıkların kimler olduğunu tespit etmeye çalıştık. Çok geniş bir sahaya yayılmış olan aşıkların kimler olduğunu tespit ederken aynı zamanda aşıklarımızın ev ve iş adreslerini de öğrendik. Aşıklarımızın adreslerini öğrenirken yöremizdeki mahalli dergileri (Tarla, İçel Kültürü vb.) taradık. Yaşayan Adanalı

(Ozan Kederi) nin bu konuda büyük yardımlarını gördük. Ayrıca "Aşıklar Gecesi" gibi etkinlikler de aşıklerle tanışmamızda çok faydalı oldu. Birebir görüşebildiğimiz pek çok aşığımızla bu tür gecelerde tanışabildik. İkinci aşamada ise aşıkların adreslerinden yola çıkarak onlarla yüz yüze görüşmeye çalıştık. Aşıklarımızla görüşürken anket sorularımızdan birisi de, "Çevrenizde tanıdığınız, adresini bildiğiniz başka aşık var mı?" sorusuydu. Mustafa Karani (Aşık Karani) ile başlayan görüşmemiz, Adanalı aşıkların adreslerini öğrenmemizde ve onlara ulaşmamızda ilk ve en önemli adımdı. Daha sonra görüşebildiğimiz diğer aşıklar da tanıdıkları aşıkların adlarını ve adreslerini bize verdiler. Ulaşabildiğimiz aşıkların hayat hikayelerini ve şiirlerini kendilerinden öğrenirken, görüşemediğimiz aşıklarımıza da posta ile ulaşmaya çalıştık. Çukurova'daki aşık sayısı 150-200 arasında iken biz koşullar gereği ancak 51 aşığa ulaşabildik. Yöremizdeki geleneği tam olarak incelemek ve aşıklık geleneğini ortaya koyabilmek için öncelikle usta aşıklara (Feymani, Halil Karabulut, Kul Mustafa, Kara Mehmet, İmami...) yer verdik. Ancak yöremizdeki aşık sayısı 50-60 ile sınırlı değildir. Ulaşabildiğimiz aşıkların şiirlerinden yola çıkarak ve usta aşıkların şiirlerini örnek göstererek "Adana Aşıklık Geleneği" hakkında bir inceleme yapabilecek seviyeye ulaştığımız kanısına vardık. Bu amaçla üçüncü aşamada, derlediğimiz şiirlerin dökümünü yaparak malzemeyi tasnif ettik ve incelemeye hazır hale getirdik.

Araştırma ve incelemelerimizin, sağlıklı bir sisteme oturabilmesi için, yurt çapında ve Çukurova Bölgesi'nde yapılmış olan aşık edebiyatı çalışmalarını inceledik. Aşıkların şiirlerini tasnif edip incelemeye geçmeden önce, geçmişten günümüze uzanan "Aşık Tarzı Halk Şiiri" ve "Aşıklık Geleneği" hakkında ilgili kaynaklar (dergi, kitap, makale...) tarandı ve bu konuyla ilgili bilgi toplanıp -1500'e yakın- fişleme yapıldı. Bu çalışma ile "Aşık Tarzı Halk Şiiri"nin geçmişini ortaya koyarken aynı zamanda aşık tipinin tarihi gelişimini de inceledik. "Adana'da Aşıklık Geleneği"ni incelemeyi önce bu araştırmamızı "giris" bölümünde vermeyi uygun gördük.

Derlediğimiz 51 aşığın hayat hikayesi ve şiirlerini,

Derlediğimiz 51 aşığın hayat hikayesi ve şiirlerini, aşıkların yaşına göre (yaşlıdan gence) sıralamayı uygun gördük. Şiirlerdeki yöresel sözcükleri ve söyleyişleri olduğu gibi yazıya geçirdik ve şiirlerin orjinal şeklini koruduk. Ancak daha sonra bu sözcüklerle ilgili bir sözlük çalışması yaptık ve arka sayfalarda bu çalışmamıza da yer verdik. Aşıkların anlattıklarından ve şiirlerinden yola çıkarak Adana'daki bu geleneği ortaya koyarken aşıkları doğdukları yere göre, yaşadıkları yere göre, şehirli olanlar, köylü olanlar, rüya görenler, mahlas kullananlar, bağlama çalanlar, badeli olanlar, ustası olanlar, güzelleme söyleyenler, taşlama söyleyenler, koçaklama söyleyenler, dini-tasavvufi söyleyenler şeklinde tashif etmeyi uygun gördük. Ayrıca bu şiirleri konularına göre de sınıfladık. Bu sınıflamayı yaptıktan sonra yöremizdeki aşıklık geleneği ile Doğu-Anadolu Bölgesi aşıklık geleneğini karşılaştırırken, Doğulu aşıkların bölgemiz aşıkları ve aşıklık geleneği üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu gördük. Yöremizdeki aşıklık geleneğinin yurt çapındaki Aşık Tarzı Halk Şiiri ile olan ilişkisini açıklarken, Adana'daki bu geleneğin, İç-Anadolu (Yozgat-Sivas) ve Doğu Anadolu (Kars-Erzurum) Bölgesi'nden ayrı, kendine özgü birtakım özellikler taşıdığını şiirlerden yola çıkarak vermeye çalıştık. "Aşık Tarzı Halk Şiiri" ile Adana (Çukurova) yöresindeki geleneğin kimi zaman örtüşüklerini kimi zaman da farklı özellikler gösterdiğini ispat ettik. Örneğin yurt çapındaki aşık sayısında genel bir düşme (azalma) görülürken bu sayının Çukurova (Adana) yöresinde günden güne artmakta olduğu dikkati çekti. 20. yüzyılda, genel olarak, bu geleneğin yurt çapında sona erdiği düşüncesi pek de geçerli bir yargı değildir. Çünkü bu gelenek, gerek icrası gerekse aşık sayısındaki artışı ile yöremizdeki canlılığını korumaktadır. Böyle bir artışı, çalışmalarımızda görmek hem yöremiz hem de Aşık Tarzı Halk Şiiri adına sevindirici bir olay oldu.

Kaynakça bölümünü düzenlerken yararlandığımız yazılı kaynaklara yer verdik.

Dizin bölümünü kişi ve yer adlarına göre iki şekilde hazırladık. Ekler bölümünde ise aşıklarla ilgili anket soruları ve aşıkların dağılımı ile ilgili harita yer almaktadır.

CALIŞMALARIMIZ SIRASINDA YAŞADIĞIMIZ ZORLUKLAR

Saha çalışması üzerine kurulu olan bu tezimizde sahaya inmek, aşıklarla bire bir görüşmek, onların hayat hikayelerini ve şiirlerini derlemek, çalışmalarımızın en zor ve en yorucu bölümünü oluşturdu. Çok geniş bir alana yayılmış olan aşıklarımızı tespit etmek ve onları adreslerinde bulmak, çok zor oldu. Yöremizdeki aşıklık geleneğinin hemen her ilçe ve köyde canlı olarak devam etmesi, aşık sayısını da bir o kadar artırmıştır. Aşık sayısının yöremizde 150-200 civarında olması saha çalışmamızı da genişletti. Bu koşullar içinde elimizdeki adreslerden yola çıkarak, aşıklarımızla bire bir görüşmeyi denedik. Bu amaçla yöremizdeki aşıkları tespit ettikten sonra köy köy, ev ev doluşarak 40 aşıkla yüz yüze görüşebildik. Diğerleriyle de mektupla iletişim kurmaya çalıştık. Ancak bu amacımızı tam olarak gerçekleştiremedik. Aşıklara gönderdiğimiz 50 mektuptan ancak 8 tanesine cevap alabildik.

Aşıklara ulaştıktan sonra bir başka sorun ise, aşıkların hayat hikayelerini anlatmaktan çekinmeleri ve eserlerini vermek istemeyişleriydi. Daha önce de bu alanda çalışma yapanlar, aşıklarımızın eserlerini ya değiştirmişler ya da bu eserleri başkalarına mal etmişlerdir. Ayrıca bu tür amatör çalışmalar genellikle ticari amaçlı olmuş ve aşıklara büyük zarar vermiştir. Örneğin Feymani'den derlenen söz ve ezgiler daha sonra bir başka sanatçı tarafından seslendirilmiştir. Hayat hikayesini ve şiirlerini derlediğimiz aşıklarımızın çoğu, geçmişteki acı gerçeklerle (eserlerinin çalınması gibi) karşılaşmamak için bize genellikle noter tastikli şiirlerini verdiler.

Yöremizde daha önce yaşamış aşıklar ve bu gelenekle ilgili yazılı kaynak (araştırma)ların olmayışı ayrıca yaşayan aşıkların da bu gelenekle ilgili fazla bir şey bilmemeleri, çalışmalarımızı yavaşlatan önemli sorunlardan biriydi. Örneğin yöremizin usta-aşıklarından Halil Karabulut, Feymani, Kul Mustafa dahi eski gelenekle ilgili yeterli bir bilgiye sahip olmadıkları için, bu konuda daha fazla açıklama yapmaktan çekindiler. Bu koşullar içinde usta aşıkların verdikleri bilgilerden, elimizdeki şiirler ve canlı olarak devam eden gelenekten yola çıkarak Adana'da Aşıklık

Geleneği'ni ortaya koymaya çalıştık.ı

Derlemelerimiz sırasında Adana yöresinin Türk Halk Edebiyatı ve Aşık Tarzı Halk Şiiri açısından zengin bir malzemeye sahip olduğunu gördük. Biz 51 aşığa ulaşabildiyssek de bu sayının çok daha fazla (yaklaşık 150-200) olduğunu tahmin ediyoruz. Dileğimiz bu konuda yapılan sistemli ve metodlu çalışmaların bir an önce artması ve bu aşıklarımızın unutulmadan gün ışığına çıkarılmasıdır.

Beni, bu konuda araştırmaya teşvik eden ve çalışmalarımı başından sonuna kadar büyük bir titizlikle takip eden değerli hocam Yrd.Doc.Dr.Erman Artun'a teşekkür ediyorum.

Kaynak kişi tespitinde bana yardımcı olan, hayat hikayeleri ve şiirleriyle bu tezimin hazırlanmasını sağlayan "Adanalı Aşıklar"ın hepsine teşekkür ederim.

Osman TURGUT

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
A.H. : Aşık Hacı
A.İ. : Aşık İmami
Ank. : Ankara
Ank.Üni. : Ankara Üniversitesi
Ans. : Ansiklopedi
Ant. : Antoloji
A.S. : Anonim Şirket
Edb. : Edebiyat
K.B.MFAD: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi
s. : Sayfa sayısı
TDK : Türk Dil Kurumu
THBAY : Türk Halk Bilimi Araştırmaları Yıllığı
Yay. : Yayınları
yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

TÜRKİYE AŞIKLIK GELENEĞİNDEN ADANA AŞIKLIK GELENEĞİNE BİR BAKIŞ

I- CAĞLAR BOYUNCA TÜRK HALK ŞİİRİNE GENEL BİR BAKIŞ

Orta-Asya'dan başlayan ve Çukurova Bölgesi'ne kadar uzanan aşıklık geleneğine geçmeden önce, bu gelenek hakkında genel bir bilgi vermekte yarar vardır. İslamiyet öncesi Türk Halk Edebiyatı konusundaki bilgileri çeşitli kaynaklardan öğrenmekteyiz. Bu konuyla ilgili olarak Naim Alkan şu bilgileri vermektedir: " Türk Halk Edebiyatı'nın ilk örnekleri, sözlü geleneğe dayandığı için bu alanla ilgili eserlerin tamamı günümüze kadar ulaşmamıştır. Türk Halk Edebiyatı'nın ilk örnekleri ile bilgileri, sınırlı birkaç kaynaktan öğrenmekteyiz. Bunlar arasında Divan-ı Lügat'it-Türk, Kutad-gu Bilig, Atabet'ül-Hakayık ve Orhun Yazıtları en önemli yazılı kaynaklardır. Ayrıca Türk şiiri ile ilgili bilgilere Çin kaynaklarında da rastlanmaktadır. Eldeki bu sınırlı kaynaklara dayanarak eski Türk şiiri hakkında genellemelere gitmek yanıltıcı olabilir. Çünkü, bu alandaki her yeni çalışma, o dönem hakkında da yeni bilgiler vermektedir. Tarih boyunca geniş bir coğrafi alana yayılan Türk ulusunun zengin bir edebiyatı olmuştur. Türkler, fethettikleri bölgelere yerleşirlerken kendi kültürlerini ve edebiyatlarını da taşımışlardır. Türk edebiyatını, bu koşullar altında Orta-Asya'dan başlayarak Anadolu sahası içinde değerlendirmek gerekir." (1)

Türkler'in göçlerle gittikleri coğrafi bölgelerde çeşitli devirlerde çeşitli uygarlıklar kurdukları tarihibir gerçektir. Edebi ürünler, bir milletin kuruluş tarihi ile başlar. Nerede bir topluluk varsa, orada bir dil ve bu dile bağlı olarak da ortak bir edebiyat kültürü oluşmuştur.

1- Naim Alkan, *Türk Halk Edebiyatı*, Yargıçoğlu Mat. Ank. 1973, s.1

Milletleri milli bir topluluk haline getiren en önemli faktörlerden birisi de ortak dil kültürüdür (2).

Bu konuyla ilgili olarak değerli araştırmacı M. Fuat Köprülü " Türk Edebiyatı Tarihi" adlı çalışmasında bu bilgilere yer vermektedir: " Ortak dili kullanan toplumların bu dille meydana getirdikleri edebi ürünlerini de ortak olarak paylaşmaları doğal bir olaydır. İlkel topluluklarda işbölümü kavramı tam olarak oluşmadığı için, günlük yaşam biçimi de ortak özellikler üzerine kuruluydu. Maddi koşulları ortak olarak yaşayan bu toplumlar, manevi (edebi) koşulları da ortaklaşa gerçekleştirecekler ve yaşayacaklardır. Bu dönemdeki edebi zevkin temsilcisi olan ozan, baksı ve kamanlar, halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirirlerken aynı zamanda halkın ortak dilini de kullanmaktaydılar. İslâmiyet Öncesi Türk Halk Edebiyatı'ndaki ata şairlerimizin adları tam olarak bilinmemektedir. Bu devirde yetişen şairler ortak bir yaşamı paylaştıkları için, bu toplumun ortak duygu ve düşüncelerini dile getiriyorlardı. Bu dönemdeki ortaklaşa yaşam biçimi bireysel sanat anlayışını da en aza indirmişti. İslâmiyet öncesi döneme ait olan şiirlerde herhangi bir şairin adına raslamak oldukça zordur. Böyle bir ortaklaşa yaşam biçiminde sınıf ayrımı olmadığı için, ozan ve baksılar en yüksek rütbedeki hakandan başlayarak halkın duygu ve düşüncelerine kadar hitab edebiliyorlardı. Ozan ve baksıların halka inme, halka seslenme düşünceleri bugüne kadar gelebilmiştir." (3) Ozan ile şaman bu dönemde sanatsal işlevleri bakımından birbirinden ayrılmamış oldukları için pek çok sanatsal yönlerini de ortaklaşa olarak yaşatmaktaydılar. İlkel dönemlerdeki bu özelliği sadece Türk edebiyatında değil, aynı zamanda diğer ulusların edebiyatında da görmek mümkündür. Her türlü yabancı etkiden uzak olan bu dönem edebiyatı, tamamen ulusal bir özelliğe sahiptir (4).

2- a.g.e., s. 1

3- M.Fuad Köprülü, Edebiyat Araştırmaları, Türk Edebiyatı Tarihi, Ötüken Neşriyat A.Ş. İst. 1926, s. 80

4- a.g.e., s. 80

İslâmiyet Öncesi Türk Halk Edebiyatı ve bu dönemin sanatçıları hakkında Hikmet Dizdaroğlu "Halk Şiirinde Türkler" adlı çalışmasında şu açıklamalara yer vermektedir: "Türk ulusunun kendi tarihi kadar eski olan edebiyatı, var olduğu günden beri sözlü bir geleneğe sahipti. Bu döneme ait belgeler, az olmasına rağmen, uygarlık alanında belli bir seviyeye ulaşmış olan böyle bir ulusun edebiyat alanında da ileri bir durumda olacağını söyleyebiliriz (5).

İslâmiyet öncesi dönemde edebiyat alanında belirli bir kültür seviyesine ulaşmış olan Türk toplumunun 8. yy. da meydana getirmiş olduğu Orhun Yazıtları, bu dönemle ilgili en önemli belgelerdir. Edebi değeri böylesine yüksek olan bir eserin bir anda ortaya çıktığı düşünülemez. Belirli bir sosyal ve sanat olayının ortaya çıkabilmesi için zamana ihtiyaç vardır. Örneğin, 8. yy. da yazılan Orhun Yazıtları, Türk toplumunun bu dönemde edebi bakımdan hangi seviyede olduğunu ortaya koymaktadır. Orhun Yazıtları'ndaki edebi birikimin de bir anda oluşturulmadığını düşünürsek, Türk ulusunun çok daha eskiye dayanan bir edebiyat geleneği olduğunu kabul edebiliriz. İslâmiyet Öncesi Türk Halk Edebiyatı, anonim özelliklere sahip olduğu için, halk ve yüksek zümre diye farklı edebiyat kollarına ayrılmamıştır. Bu ayırım, özellikle İslâmiyet'in kabulünden sonra ortaya çıkmıştır. Bu dönemde konuşma ve yazı dili ortak olduğu için ozanın kullandığı edebi dil de ulusal özellikler taşımaktadır (6).

Hikmet Dizdaroğlu adı geçen eserde bu dönemle ilgili olarak şöyle devam etmektedir: " Türkler çeşitli alfabeler kullanmışlardır. Bunlar arasında Göktürk, Uygur, Manihey, Soğd ve Arap alfabesi en çok kullanılanlardır. Türk ulusu, hangi dini kabul etmişse, genellikle o dinin alfabesini kullanmıştır. Örneğin Budist olan Türk boyları, Soğd; Hristiyan olanlar, Süryani; Maniheyist olanlar da Manihey alfabesini kullanmışlardır. Türkler'in kullanmış oldukları en eski alfabe, Orhun Yazıtları'ndaki Yenisey-Orhun alfabesidir. Araştırmacılar, Yenisey-Orhun alfabesinin Türkler arasında 5.

5- Hikmet Dizdaroğlu, *Halk Şiirinde Türkler*, *Türk Dili Dergisi*, Cilt 19, Sayı 207, Ank. 1968, s. 187-188

6- a.g.e. s. 187-188

yy. dan itibaren kullanıldığını kabul etmektedirler. Bu konudaki araştırmacılarından İbrahim Kafesoğlu, Çin kaynaklarında M.Ö. II. yy. a ait Türkçeden çevrilmiş bir dördlüğün bulunduğunu söylemektedir. Başka bir araştırmacı ise Türk Edebiyatı'nın bilinen en eski şiir örneğine yine Çin kaynaklarında rastlandığını ve bu şiirin M.S. 329 yılında yazılmış olduğunu söylemektedir. Çin kaynaklarında geçen bu şiir parçası, hece ölçüsüyle yazılmış, düz ayaklı ve iki dizelidir:

" Ordularını kaldır hücumu
Düşman kumandanını esir al "

Türk ulusunun o günkü yaşam biçiminden izler taşıyan bu dizeler, belki de halk türküleri biçimindeki kahramanlık menkıbelerinin bir kalıntısı da olabilir (7).

Divan-ı Lügat'it-Türk ve Kutad-gu Bilig'deki manzum parçalar ve savlar, eski Türk şiiri hakkında önemli bilgiler içermektedir. Türk Halk Edebiyatı, sözlü geleneğe bağlı olarak çeşitli Türk boyları içinde kendine özgü kurallarıyla ve çağın koşullarına uyarak yüzyıllardan beri devam etmektedir. Bu dönemdeki sözlü edebiyat geleneği (biçim ve içerik olarak) Türk boyları arasında büyük benzerlikler göstermektedir. Sözlü edebiyat geleneği, varlığını yazılı edebiyat geleneği içinde de devam ettirmiştir. Türklerin İslâmiyet'i kabul etmeden önce meydana getirmiş oldukları halk şiiri, İslâmiyet'in kabulünden sonra İslâmi bir kılığa bürünerek, Tasavvuf Edebiyatı şeklinde devam etmiştir. 16.yy. a kadar Aşık Tarzı Şiir ile ilgili örneklere rastlanılmadığı için bu ara dönem hakkında fazla bir bilgimiz yoktur. Ara dönem (12 yy.- 16.yy.) de oluşturulan bu eserlerin dini-tasavvufi özellikler taşıdığı kabul edilmektedir (8).

Hikmet Dizdaroğlu (9), M. Fuat Köprülü (10), Ali Öztürk

7- a.g.e., s. 188

8- a.g.e., s. 188-189

9- a.g.e., s. 188-189

10- M.Fuat Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi ... s. 67

(11), Emir Kalkan (12), İlhan Başgöz (13) gibi pek çok Halk edebiyatı araştırmacısı, ulusların edebiyatlarının önce mitolojik bir özelliğe sahip olduğunu ve daha sonra dini kimliğe büründüğünü kabul etmektedirler. Toplumsal yaşam konar-göçer kültürden yerleşik kültüre doğru bir gelişme gösterdiği için dini konuların yerini din dışı konulara bıraktığı görülür. Bu genel özelliğin Türk şiirinde de aynı sırayı izlediğini kabul edebiliriz. Başlangıç dönemindeki destan konulu şiirler dini şiirlere dönüşmüş ve daha sonra her türlü konu şiire girmiştir. Edebiyat ve şiir alanındaki bu değişikliğin ve gelişmenin en önemli nedeni toplumdaki işbölümüdür. İlkel dönemin sanatçıları olan ve pek çok sanat özelliğini kendisinde barındıran kam, baksı ve ozanlar da toplumsal olayların etkisiyle bu özelliklerinden bir kısmını bırakmak zorunda kalmışlardır. Sosyal işbölümü sonunda kam ve baksılar birer büyücü; ozanlar da sair-çalgıcı görevini üstlenmişlerdir.

Yukarıdaki açıklamalara bağlı kalarak, ozan-baksı geleneğinin islâmiyet öncesi milli kültüre; aşıkların ise islâmi öze bağlı olduklarını söyleyebiliriz. Her ne kadar ozan-baksı geleneği, aşıklık geleneği ile ozan-baksı tipi de aşık tipi ile büyük benzerlikler gösterse de bunları (ozan ve baksıları), aşıklarla bir tutmak doğru olmaz. Çünkü ozanlar, aşıkların prototipi değildir. Ozan, alt (kırsal-epik) kültür, aşık ise üst (yerleşik şehir) kültürünün sanatçı tipleridir.

Naim Alkan (a.g.e.) ve Hikmet Dizdaroğlu (a.g.e.)'lerde ozan, baksı ve şamanlar hakkında şu açıklamalara yer vermektedirler: "Sair-çalgıcı kimliğine bürünen ozanlar hakkında en eski bilgileri Çin kaynaklarından öğrenmekteyiz. sair-çalgıcılar, Hunlar'da ve Attila ordularında da görev almışlar ve ordularla zaferden zafere, ülkeden ülkeye koşarak ordunun kahramanlıklarını kopuzları eşliğinde dile getirmişlerdir. Ozan adı verilen sair-çalgıcıların bugünkü saz şairlerimizimizin ataları olduğu araştırmacıların çoğu

11- Ali Öztürk, *Türk Anonim Edebiyatı*, Erzurum 1985, s. 345

12- Emir Kalkan, *20. Yüzyıl Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Kült.Bak.1295 Gençlik ve Halk Kitapları/61, Ank.1991, s.19

13- İlhan Başgöz, *Türk Halk Edebiyatı ve Folklor*, s. 254, *Milliyet Sanat Dergisi* 28 Ocak 1977, Sayı 216, s. 15-32.

tarafından kabul edilmektedir. İslâmiyet öncesi dönemle ilgili olarak adı geçen araştırmacılar bu konuda şöyle devam etmektedirler: " Eski Türk Edebiyatı ile ilgili bilgileri içeren Divan-ı Lügat'it-Türk'teki manzum parçaların bir kısmı belki de saman kültürüne ait olan destan kalıntılarıdır. Bu düşünceden yola çıkarak Türk edebiyatını daha da eski dönemlere götürebiliriz." (14, 15)

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak İslâmiyet öncesi Türk Halk Edebiyatı ile ilgili olarak şunları söyleyebiliriz: " Bu dönemde günlük yaşam ortak özellikler gösterdiği için sanat alanında herhangi bir ayırım görünmez. Bu dönemdeki edebiyat anlayışı yabancı tesirlerden uzak olduğu için biçim ve içerik açısından anonim özellikler gösterir (16).

a- İslâmiyet öncesi Türk Halk Edebiyatı'nda ilk şiirler ve Şairler:

Bu alandaki araştırmacılardan M. Fuat Köprülü " Türk Edebiyatı Tarihi " adlı çalışmasında şu bilgilere yer vermektedir: " Güzel sanatlar adı altında toplanan şiir, müzik, resim, heykel, mimari ve raks gibi sanat dallarının dini ayinlerden doğduğunu belirtmektedir. Dini ayinler sırasında ortaya çıkan şiir ve diğer edebi türler uzun bir süre dini özellikler göstermiştir. Zaman içerisinde bu sanat dalları dini konulardan din dışı konulara yönelmiştir. İnançları doğuran bu tür ayinler, sanat eserlerinin ortaya çıkmasında da önemli rol oynamıştır.

Dini ayinler sırasında din, sanat, oyun vb. faaliyetler iç içe girmiş olduğu için, bu sanat dalları bağımsız bir tür olarak daha sonraları ortaya çıkmıştır. Bu tür merasimlerdeki birtakım dini temsiller, içerik olarak oyunları da hatırlatır. Töreni yöneten büyücü-şair (ozan-baksı) lerin tören sırasında heyecanlanarak sıçradığı, döndüğü, dans ettiği, bağırduğu ve ezgili sesler çıkardığı görülür. Törendeki olayların hepsini, güzel sanatların dalı olarak kabul edemeyiz. İlkel toplumlarda edebi zevkin ortaya çıkışı,

14- Naim Alkan, Türk Halk ... s. 1

15- Hikmet Dizdaroğlu, Halk Şiirinde ... s. 191

16- M. Fuad Köprülü, Türk Edebiyatı ... s. 66

raks şeklinde olmuştur. Burada şiir ve müzik adeta iç içe girmiştir. Şiir ile müzik törenler sırasında ortaya çıkmış ve uzun bir süre Halk Edebiyatı geleneği içinde bu birliktelikleri devam etmiştir. Halk edebiyatının bugün bile sazlı ve sözlü olarak devam etmesi bu geleneğin bir uzantısıdır (17).

Toplumların ilk edebi ürünleri ve faaliyetleri hakkında pek çok araştırmacı (M.Köprülü, İ. Başgöz, E. Kalkan, H. Dizdaroğlu ...) bu konuda ortak görüşleri benimsemişlerdir: "İlk devirlerdeki şiirler herhangi bir şahsın malı olmaktan çok toplumun ortak malıdır. Sosyal işbölümü sonucu pek çok alandaki ayrılıklar kendisini edebiyat alanında da hissettirir ve şiirlerde de bireysel motifler ağırlık kazanmaya başlar. Eski Yunanlılarda görülen "aed" ler ve "rabzod" lar bu döneme ait ilk edebi ürünlerdir (18).

M. Fuat Köprülü a.g.e. de Ali Öztürk ise Türk Anonim edebiyatı çalışmasında Türklerin İslâmiyet'i kabul etmelerinden sonra Türk sosyal yaşantısındaki ve Türk edebiyatındaki değişimi şöyle dile getirmektedirler: " Türk boyları arasında her çağda genel özelliklerini koruyarak devam eden Türk Halk edebiyatı geleneği üzerinde en büyük etkiyi kuşkusuz İslâmiyet yapmıştır. İslâmiyetin etkisi altında kalan Türk Halk Edebiyatı geleneği varlığını devam ettirebilmek için değişime uğramak ve yeni bir kimliğe bürünmek zorunda kalmıştır. Daha sonra Anadolu sahasında dini-tasavvufi edebiyata dönüşen bu gelenek dörtlük, ölçü, sade dil gibi ulusal özelliklerini ve de genel kurallarını yine korumuştur (19, 20).

b- İslâmiyet Öncesi Ayinlerde Şiir ve Bahşı Ozanlar:

Çeşitli kaynaklardan İslâmiyet öncesi Türk şiiri ile ilgili bilgiler elde etmekteyiz. Bu konuyla ilgili olarak Emir Kalkan " 20. Yüzyıl Türk Halk Şiiri Antolojisi" adlı eserinde şu bilgilere yer vermektedir: " Eski Türkler'de ilk

17- a.g.e., s. 66-69

18- a.g.e., s. 67

19- a.g.e., s. 67-69

20- Ali Öztürk, Türk Anonim ... s. 345-347

şairlerin ve bu şairleri icra eden ilk şairlerin izlerini birtakım törenler etrafında görmekteyiz. Orta-Asya Türkler'inde askeri nitelikli "şölen", hakanların ve devlet adamlarının katıldığı büyük avlar için düzenlenen "sığır", ölü gömme törenleriyle ilgili "yuğ" merasimleri vardı. Baksı-ozanlar, bu tören sırasında tanrılara kurban sunarlar, fena cinleri ve kötü ruhları kovarlar, ölenin ruhunu öteki dünyaya gönderirlerdi. Baksı ve ozanlar, insanların bedenlerine giren fena cinleri, kötü ruhları kovarak hastaları tedavi ederlerdi. Bu esnada ellerindeki çığı eşliğinde raks ederek kendinden geçip cezbe ulaştıkları anda sihri özellikte birtakım şairler söylerlerdi (21). Bu konuyla ilgili olarak M. Fuat Köprülü şu bilgileri vermektedir: " Bugünkü saz şairlerimizin atası olarak kabul edilen baksı-ozanlar, ayinler sırasında en önemli görevi üstlenen kişilerdir. Bu tören sırasında bahşılar kopuz, samanlar ise davul kullanırlardı. Bu törenleri genellikle iki bahşı birlikte yürütürdü. Tören sırasında bahşılardan birisi, kopuzu çalarken diğeri de elindeki sopayla sıçnayararak dans ederdi. Bahşılardan biri halkı etkilemek için büyük bir çaba harcar, dehşet veren sıçramalar yapar, gözlerini korkunç bir şekilde dolastırır, bir çılgın gibi dövünür ve kendinden geçmiş olarak korkunç hünerlerde bulunurdu. Büyücülük, hekimlik gibi pek çok özelliğe sahip olan baksılar hastaları iyileştirmede de aranılan kişilerdi. Türklerin İslâmiyet'i kabul ettiği ilk dönemlerde bahşıyı genellikle İslâmi kültür almamış kişiler çağırırdı. Bu sırada bahşı, hastanın yanına gelerek elindeki kopuz eşliğinde hastaya anlaşılacak birtakım sözler söyler ve hastayı iyileştirmeye çalışırdı (22).

M. Fuat Köprülü a.g.e. de bu konuyla ilgili olarak şöyle devam etmektedir: "Kırgızlar, yaşadıkları coğrafi şartlar ve kültür geleneği sebebiyle eski kültüre ait geleneklerini sürdürmektedirler. Kırgızların kendine özgü yaşam biçimleri ve Halk Edebiyatı geleneği, zaman ve koşullar içerisinde fazla bir değişime uğramamıştır. Kırgızlardaki bu gelenekten yola çıkarak eski Türk şiiri hakkında önemli

21- Emir Kalkan, 20. Yüzyıl ... s. 19

22- M. Fuad Köprülü, Türk Edebiyatı ... s. 69

bilgiler elde edilebilir (23).

Türk boyları arasında önemli bir yere sahip olan ozan-baksı geleneği (çeşitli Türk boyları arasında ve yurdumuzda) zaman içerisinde birtakım değişikliklere uğrayarak günümüzde de yaşamaktadır. Özellikle Şamanizm'in etkili olduğu dönemlerde bahşı-ozanların halk üzerindeki etkisi çok fazla idi. Ozanlar bu dönemde halkın ortak duygu ve düşüncelerine tercüman olan sanatçı tipidir. Ozan-baksılar, sadece ölümler için ağıt ve menkıbevi şiirler söylemekle kalmamış, aynı zamanda Türk destanlarından alınmış şiirleri de dile getirmişlerdir (24). İslamiyet öncesi dönemle ilgili olarak ve bu dönemdeki ata-şairlerimiz hakkında Hikmet Dizdaroğlu "Halk Şiirinde Türler" adlı çalışmasında şu bilgilere yer vermektedir: " Bu dönemdeki bilinen ilk şairimiz "Cuçu"dur. Turfan bölgesindeki kazılarda ele geçen Mani metinlerinden sekiz Türk şairinin ismi öğrenilmiştir. Bu şairler: Aprıncur, Tiğın, Kül Tarkan, Sungku Seli Tutung, Ki-ki, Pratyaya-Şiri, Asıg Tutung, Çısuya Tutung, Kalım Keysi'dir. Mani metinlerindeki bu şairlere ait metinlerin konuları birbirinden farklıdır. Bunların bir kısmı dini, ahlâki ve ağıt bir kısmı da başka dillerden çevrilmiş manzum parçalardır (25).

Eski Türk şiiri ve şairleri ile ilgili olarak Ali Öztürk a.g.e. de şu açıklamaları yapmaktadır: "Eski Türk şiiri ve şairleri hakkında en geniş bilgiyi Divan-ı Lügat'it Türk'te bulmaktayız. Türk ulusunun o günkü gelenekleri ve edebiyatı hakkında önemli bilgiler içeren bu eserde çeşitli şairlere ait olan dörtlüklerden hariç birer dörtlük halinde bağımsız koşuklara da rastlanmaktadır. O dönemin edebiyatı hakkında önemli bilgiler veren bu eser aynı zamanda Türk şiirinin dünden bugüne değişmez kurallarının olduğunu da göstermektedir.

Türk toplum hayatında sıkça görülen dini ve milli törenler Türk şiirini yüzyıllarca değişik duygu ve düşünce yumağı içindebeslemiş ve desteklemiştir. Divan-ı Lügat'it-Türk'teki bilgiler Kıpçak, Maverâ'ün-Nehir ve Batı Türkistan

23- a.g.e., s. 69

24- a.g.e., s. 69

25- Hikmet Dizdaroğlu, Halk Şiirinde ... s. 189-192

yörelere folklorundan derlenmiştir. Bu eserdeki şiirler konu bakımından mersiyeye yakın olmakla birlikte genel özellikleri (biçim) ile destanı andırırlar. Sözlü geleneğe dayanan Türk Halk Edebiyatı, geçmiş ile günümüz arasında bir köprü vazifesi görmüştür (26). Bu dönemle ilgili olarak Erman Artun, diğer araştırmacılarla aynı görüşü benimseyerek "Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı" adlı çalışmasında bu geleneğin başladığı günden beri genellikle sözlü olarak devam ettiğini ve Zümre (Aydın) Edebiyatı ile Halk Edebiyatı diye farklı kollara ayrılmadığını ifade etmektedir (27). Ortak özellikler gösteren İslâmiyet öncesi Türk Halk Edebiyatı geleneğinde adları bilinmeyen, yarattığı şiirin dünyasından adları silinmiş olup halk sanatçılarından hece ölçüsüyle söyledikleri şiirler bu alanın en zengin örneklerini oluştururlar. Yarattığı bilinmeyen bu şiirlerin mutlaka bir yaratıcısı vardır. Gerek adı bilinsin gerekse adı bilinmesin bir sanat eserinin bir yaratıcısı olmalıdır. Anonim özellikler gösteren bu dönem edebiyatında şiiri söyleyen kişinin adı zaman içerisinde unutulmuş, şiir toplumun ortak beğenisinde yaşatılarak nesilden nesile aktarılmış ve böylece şiir, toplumun ortak malı haline gelmiştir. Bu dönem, Anonim Halk Edebiyatı'nın bütün özelliklerinin hepsini yansıtmaktadır (28).

İslâmiyet öncesi dönemde dini ve milli olmak üzere yapılan toplantılarda şölenler daha çok halkı eğlendirmek amacıyla yapılıyordu. Bu konuyla ilgili olarak M. Fuat Köprülü (E.T.E.) ve Hikmet Dizdaroğlu (H.S.T.) adlı çalışmalarında şu değerlendirmeyi yapmaktadırlar: "Şölen sırasında baksı-ozanlar en önemli görevi üstlenirler ve halkı eğlendirmek için ilginç gösterilerde bulunurlardı. İslâmi dönemde de şölenlerdeki işlevini koruyan ozanlar, daha sonraları ise dini ve sihirli şiir söylemekten çok, hakani öven şiirler ve eski kahramanlık hikâyesini anlatan destanlara yönelmişlerdir. Destansı şiirlerine kopuzuyla eşlik eden ozanlar, değişen zaman ve koşullara bağlı olarak yerlerini zafernamecilere, şeh-namecilere ve destancılar

26- Ali Öztürk, *Türk Anonim ... s. 345-347*

27- Erman Artun, *Aşık Tarzı Halk Edebiyatı, Adana 1993, s. 4*

28- Ali Öztürk, *Türk Anonim ... s. 345*

bırakmışlardır. Anadolu sahasında oluşan ve Aşık Tarzı Şiir'in bir kolu olan asker şairler ve bunların şiirleri de bu geleneğin (destansı şiirlerin) devam eden bir uzantısıdır (29, 30).

M. Fuat Köprülü eski Türklerdeki dini ve askeri törenlerden biri olan şölen hakkında yaptığı açıklamalardan sonra şöyle devam etmektedir: "Eski Türklerin dini ve askeri törenlerinden üçüncüsü ise "yuğ" törenleridir. Çeşitli Türk boyları arasında halen yaşayan bu geleneğe büyücü-şairler tamamen ruhani bir kimliğe bürünürler. Töreni yöneten baksı-ozanlar, ölen kişinin gömülmesi sırasında ölenin kahramanlık hikâyelerini halkın önünde şiirleştirerek anlatırlardı.

Dini ve askeri törenler sırasında ortaya çıkmış olan şölenlerdeki kasideler (övgü şiirleri) yuğlardaki sağı (ağıtlar) ve sığırlardaki destanlar başlangıçtaki dini-sihri özelliğinden sıyrılarak din dışı bir yapıya bürünmüşlerdir (31).

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak İslâmiyet öncesindeki dini ve askeri törenleri şöylece özetleyebiliriz: "Sığır, şölen ve yuğ törenleri Türk ulusunun yaşantısında önemli bir yere sahipti. Bu törenler milli birliğin bütünleşmesi, günlük yaşamın paylaşılmasında büyük rol oynamaktadır. Bu törenler sırasında oluşturulan edebi türler (övgü şiirleri, sağılar, destanlar) bu dönemle ilgili ilk örnekleri teşkil etmektedir.

c- Eski Türklerin Dini ve Askeri Törenlerinde Kullandıkları Milli Sazı: Kopuz

Toplumların ilk namelerini ezgiyle dile getiren ulusal sazları vardır. Türklerin de kendilerine özgü milli sazlarının adı "kopuz" dur. Kopuz, telli bir saz olup bugünkü bağlamanın atasıdır. Türk şiirinin ve Türk müziğinin yaratılmasında kopuzun önemli bir işlevi olmuştur.

Kopuz ve kopuzculara çeşitli dönemlerde, çeşitli Türk boylarında rastlamak mümkündür. Bu gelenek, Osmanlı devleti

29- M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı* ... s. 70-80

30- Hikmet Dizdaroğlu, *Halk Şiirinde* ... s. 190

31- M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı* ... s. 70-71

zamanında da devam etmiştir. Denilebilir ki Türk milletinin edebi hislerinin tamamı kopuzla söylenmiştir. Bu gelenek bugün, Asık Tarzı Halk Edebiyatı'nda da devam etmektedir(32).

d- İlk Şiirlerde İşlenen Konular ve Türler

İslâmiyet öncesi dönemle ilgili en önemli şiir türü sağı (ağıt)lardır. Kopuzlar eşliğinde söylenen sağılar, eski Türk şiirinin ve müziğinin belki de en eski ve de en önemli kalıntılarıdır. Hece vezniyle ve dörtlülerle söylenen bu şiirler, genellikle uzun olurdu. Örneğin Alp Er Tunga destanına ait olan bir şiirin elimizde 32 dörtlülüğü bulunmaktadır (33).

Eski Türk şiirinde işlenen konulardan biri de atasözleri (ders veren öğretici şiirlerdir)'dir. Atasözü özelliğini taşıyan bu öğretici şiirler, Türk sosyal yaşantısından önemli izler de taşımaktadır. Türk toplumunun günlük yaşamındaki değer yargıları ve ahlâki öğretileri bu tür şiirlerde sade ve veciz bir dille ele alınmıştır. Eski Türk şiirindeki atasözlerini biçim bakımından tamamıyla manzum olarak kabul edemeyiz. Özellikle aliterasyonlar, asonans (yarım sessiz benzeşmeleri)'lar ve iç kafiyeler atasözlerinde şiirsel özellikleri hatırlatmaktadır. Eski dönemden çok az bir değişikliklerle günümüze kadar gelebilen edebi türlerin başında atasözleri yer almaktadır (34).

Nazım ve nesrin birbirinden ayrılarak bağımsız bir tür olarak ortaya çıkması sonraki dönemlerde olmuştur. Türk edebiyatının ilk dönemlerinde nazım ve nesir karışık bir halde (iç içe) söyleniyordu. Sözlü anlatı geleneği içinde iç içe girmiş olan bu iki türden nazım, nesre göre daha ağırlıklıydı. Örneğin Dede Korkut Hikâyeleri, tek başına ne şiir ne de düzyazıdır. Bu hikâyeleri, nazımın ilkel şekli saymak daha doğru olur. İlk dönemde söylenen şiirler de nazım-nesir karışımı şeklinde ve kopuzlar eşliğinde söylenmiştir(35).

32- a.g.e., s. 70-71

33- a.g.e., s. 71-72

34- a.g.e., s. 72-73

35- a.g.e., s. 73-74

e- İslâmiyet Öncesi Türk Halk Şiirinde Ölçü ve Duraklar:

Türk ulusunun İslâmiyet öncesi döneminden başlayarak yaratmış olduğu ölçü hece ölçüsüdür. Bu ölçü Türk Halk Edebiyatı geleneği içinde devam etmektedir. Hece ölçüsünün en büyük özelliği dörtlüklerdeki dizelerin hece sayısı bakımından birbirine eşit olmasıdır. Türk şiiriyle ilgili 5. yy. a ait olan örneklerde de hece ölçüsünün kararlılığını göstermektedir. Divan-ı Lügat'it-Türk'teki şiir örnekleri incelendiğinde en fazla yedi, sekiz ve on ikili hece ölçüsünün kullanıldığı görülür (36). Eski Türk şiirindeki ölçü ve durakların bugünkü kadar kararlı olduğunu söyleyemeyiz. Bunun nedeni o dönemdeki şiirin biçim olarak düzyazıdan ayrılmamış olmasıdır. Yedililerde 4+3 ve 3+4, sekizlilerde 4+4, on ikililerde ise 4+4+4, 6+6 ve 7+5 durakları kullanılmıştır (37).

f- İslâmiyet Öncesi Türk Halk Şiirinde Kullanılan Nazım Biçimleri:

M. Fuat Köprülü a.g.e. de eski nazım şekilleriyle günümüz nazım şekilleri arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır: "Günümüz halk şiirindeki nazım biçimleriyle Eski Türk Halk Şiiri'ndeki nazım biçimleri arasında büyük benzerlikler görülür. Bugün Türk halk şiirinde kullanılan nazım birimi (dörtlük), nazım biçimleri (mani ve koşma tipi), uyak türü (genellikle yarım uyak), ölçü birimi (hece ölçüsü) ve duraklar (6+5, 4+4+4, 4+4, 5+3, 4+3) ile eski Türk Halk şiiri'ndeki biçim ve içerik özellikleri arasında büyük benzerliklerin olması, bu geleneğin geçmişten günümüze kadar kendini koruduğunu ve devam ettirdiğini görmekteyiz.

Eski Türk şiirinin biçim özelliklerinde dikkati çeken iki esas unsur vardır. Bunlar:

1- Nazım biçimlerinin sayıca az olması ve bu biçimlerin kesinlik kazanması.

36- a.g.e., s. 74-75

37- a.g.e., s. 75-76

2- Her dörtlüğün son dizelerindeki son seslerin uyaklı olması (Bu kural, buğnk koşma tipinde olduğu gibi devam etmektedir. Örneğın buğnk klasik koşmanın kafiye örgüsü (abab, cccb, dddb ...) ile Eski Türk Halk Şiri'ndeki "koşuk"un kafiye örgüsü aynıdır.

İslâmiyet ncesi dönemde, Şairlerin henüz bireysel yaratıları yoktur. Bu nedenle halkın ortak malı olan nazım biçimlerini kullanmak zorunda kalan ozanlar, çeşitli konularda söylemiş oldukları Őirlerin hemen hepsini bu nazım biçimleriyle dile getirmişlerdir. Dış tesirlerden uzak olan bu dönem Şiri, ulusal özelliklere sahiptir (38).

Eski Türk Halk Şiri'nin belli kurallara sahip olduğunu ve bu dönemin Őirinde belli kalıpların dışına çıkılmadığını ifade eden M. Fuat Köprülü, a.g.e. de bu dönemde kullanılan nazım biçimleriyle ilgili olarak Şu bilgileri vermektedir: "İslâmiyet ncesi Türk Halk Şiri'nde en çok kullanılan nazım biçimleri (ve türleri), koşuk, destan ve sagulardır. Bunların içinde ise en eski nazım biçimi olarak destanları kabul etmekteyiz. Koşuk ve sagular ise destanlardan esinlenerek oluşturulmuş nazım biçimleridir. Bu nazım biçimleri ile ilgili bir açıklama yapmak gerekirse Şunları söyleyebiliriz:

1- Destanlar: Nazım-nesir karışımı olan bu nazım biçimiyle daha çok toplumsal olay (lm, deprem, gç ve savaş)lar dile getirilmiştir. İslâmiyet öncesindeki destanlar, buğnk destanlar kadar klasik bir nazım biçimine brnmemiştir.

2- Koşuk (Koşma): Bu dönemdeki koşukların genellikle dörtlükler halinde düz kafiyele olarak (ya da çapraz kafiye) ve 13'li hece lsyle yazıldığı bilinmektedir. Bu dönemdeki koşuklar, genellikle Őlenlerde söylendiği için, daha çok devlet adamlarına övgü niteliği taşımaktadır. Koşukları, bu yönüyle methiyelere ve kasidelere benzetebiliriz. Kısacası koşuklar birer vg Őiridir.

3- Sagu (Mersiye-Ağıt): Devlet adamının, ya da halk arasında sevilen bir kişinin ölümü üzerine yuğ merasimlerinde söylenen matem Őirleridir. Drtlklerle söylenen sagular, genellikle 7'li ve 8'li hece lsyle oluşturulmaktaydı. Saguların kafiye rgs buğnk Aşık Tarzı Halk Edebiyatı

nazım biçimi olan koşmalara benzer. Sağular genellikle dörtlük sayısı bakımından uzun olurdu (39).

g- İslâmiyet Öncesi Türk Halk Şiirinde Kullanılan Uyaklar

Bu dönemdeki şiirlerde kullanılan kafiye türleri hakkında M. Fuat Köprülü, a.g.e. de şu bilgilere yer vermektedir: "Divan-ı Lügat'it-Türk ve Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki şiir örnekleri incelendiği zaman bu dönemdeki şiirlerin biçim ve içerik bakımından bugünkü Türk Şiirlerine göre gelişmemiş olduğu görülür. Örneğin, İslâmiyet öncesi dönemdeki şiirler, nazım birimi, hece sayısı, kafiye örgüsü, kafiye çeşidi ve nazım türü bakımından düzensizlik gösterir.

İslâmiyet öncesi Türk şiirindeki uyaklar, bugünkü anlamda klasik uyak özelliğine sahip değildir. Bu uyaklar daha çok yarım ses benzerliğine dayanan asonanslardır. İlk şiirlerdeki asonanslar, bugünkü anlamda uyalardaki katı kurallara bağlı olmaktan çok, son heceler arasında ahengin oluşması için yapılmışlardır. İslâmiyet Öncesi Türk Halk Şiiri'nde genellikle yarım uyak kullanılmıştır. Kimi zaman da bugünkü anlamda tam ve zengin uyak yanında rediflere yer verilmiştir (40).

h- İslâmiyet Öncesi Türk Halk Şiirinde Ozan-Baksı'nın Toplumsal Konumu:

Bugünkü saz şairlerimizin atası olan baksı-ozanlar hakkında Ali Öztürk, a.g.e. de (Türk Anonim Edebiyatı) şu bilgilere yer vermektedir: "Dini ayinler ve askeri törenler, ozan-baksıların sanatlarını icra ettikleri en iyi ortamlar olduğu gibi aynı zamanda bu tür ayin ve törenler bu sanatçıların varlıklarının devamını da sağlamıştır. Şairlik işlevini üstlenen ozanlar, dini konulardan sıyrılıp dindışı konulara yöneldikten sonra, toplantı günlerinin ve eğlence zamanlarının aranılan kişisi olmuştur. Türk toplulukları içinde önemli bir yere sahip olan ozanlar, özellikle Oğuzlar

39- a.g.e., s. 77-78

40- a.g.e., s. 77-80

arasında saygın bir yapıya bürünmüşlerdir. Ozanlar, 15. yy. dan Anadolu sahasında aşık tipinin ortaya çıkmasına kadar varlıklarını devam ettirmişlerdir." (41)

. Ali Öztürk, a.g.e. 'de ozanların kimi zaman genel kimi zaman özel toplantılara katılarak kahramanlık menkıbeleri söylediklerini, destanlar anlattıklarını, günün önemli konularını şiire döktüklerini ve toplumsal olaylara ilgili yeni şiirler de meydana getirdiklerini ifade etmektedir (42).

Naim Alkan ise "Türk Halk Edebiyatı" adlı çalışmasında, ozan-baksılar için şu açıklamaları yapmaktadır: "Bu dönemde hemen her ortamda bulunan ozanlar, halkın ortak edebi zevklerini ortaya koymakta en önemli kişilerdir. Şölen, av ve yuğ törenlerinde ozanlar, ellerindeki kopuzlarla çünün olaylarını şiir halinde dile getirirlerdi. Sözlü gelenek içinde bu sanatçılara ait eserlerin çoğu, unutulurken, bir kısmı da gelenek yoluyla nesilden nesile aktarılarak, bir kısım özelliklerini değiştirerek yeni şiirlerin yaratılmasını sağlamıştır. Türk Halk Edebiyatı'ndaki şiir geleneğinin ozanlar ile devam ettiğini görmekteyiz." (43)

Emir Kalkan ise a.g.e. 'de, ozan ve baksılar hakkında şöyle devam etmektedir: "İslâmiyet öncesi Türk topluluklarında, özellikle Oğuzlarda, ozana büyük bir ilgi gösteriliyordu. Bu ilgi, daha sonraki dönemlerde ve Türk boyları arasında da devam etmiştir; ancak bu ilgi Selçuklular döneminde azalmaya başlamış ve bir zaman sonra ozanlar, bu toplumlardan dışlanmışlardır. Oğuz boyları arasında ozanlara büyük bir ilgi gösterildiğini Dede Korkut şöyle dile getirmektedir:

"Kolca kopuz götürüp elden ele
Beğden beğe ozan gezer
Er nekesin er cömerdin ozan bilür"

Yeni bir kültür ortamı içine giren ozanlar ve ozanlık geleneği, yerini, yeni kültüre özgü eserler veren aşık tipine ve aşıklık geleneğine bırakmak zorunda kalmıştır." (44)

41- Ali Öztürk, *Türk Anonim ... s. 20*

42- a.g.e., s. 346-347

43- Naim Alkan, *Türk Halk ... s. 1-2*

44- Emir Kalkan, *20. Yüzyıl ... s. 20-22*

Ozanı, yüksek zümre ve saray çevresi dışlarken, Ziya Paşa da Harabat adlı antolojisinin önsözünde ozanlar için aşağılayıcı ifadeler kullanmıştır. Milli Edebiyat konusunda ilerici düşüncelere sahip edebiyatçıların, böyle bir tavır takınmaları hayli düşündürücüdür. Bütün bu olumsuz koşullara rağmen saz şiri geleneğinin ve bunların temsilcilerinin günümüze kadar gelmesi büyük bir başarıdır (45).

Türk Halk Edebiyatı ve İslâmiyet Öncesi Türk Halk Şiiri hakkında değerli çalışmaları olan İlhan Başgöz, ozanın geçmişteki ve aşık tipinin ortaya çıktığı döneme kadar olan işlevini, şöyle açıklamaktadır: " Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme döneminde ileri bir uygarlık düzeyine ulaşan saray çevresi ve bu kültüre yakın olan şehirli insan, yeni kültür anlayışı ile birlikte sanat alanında da yeni zevkler edinmiştir. Bu edebi zevke cevap veremeyen ozanın, kırsal çevrelere çekilmesi çok doğal bir sonuçtu. Çünkü, her çağ ve her sanat anlayışı arasında belli bir paralellik vardır. Çağın koşullarına göre toplumlar, kendilerine en uygun olan sanat anlayışını benimsemişlerdir. Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde de buna benzer sosyal ve sanatsal olaylar cereyan etmiş olduğu için; ozanlar, bu dönemde bir kenara atılmışlardır." (46)

İslâmiyet Öncesi Türk Halk Edebiyatı hakkında çalışmalar yapan değerli araştırmacıların verdikleri bilgileri özetleyecek olursak şunları söyleyebiliriz: " İslâmiyet öncesi dönemdeki gerek dini gerekse askeri törenler, sanat olaylarının ortaya çıkmasında en önemli faktördür. Türk Halk Şiiri'nin ilk örneklerinin de bu törenler etrafında oluşturulduğu kabul edilmektedir. Toplumsal yaşamı ortaklaşa paylaşan bireyler arasında mülkiyet felsefesi henüz oluşmadığı için, ozan-baksılarca oluşturulan edebi türlerde de bu özelliği görmek mümkündür. Bu dönemde halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getiren ozan-baksılar, halk arasında benimsenen önemli kişilerdir. Dini törenler

45- M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, Cilt 1-5, Ank. 1962, s. 14-17

46- İlhan Başgöz, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Kars 1985, s. 8

esnasında meydana getirilen ve yaratıcıları bilinmeyen bu şiirlerde, ulusal özellikler ağırlık kazanır. Türk Halk Şiiri'nin değişmeden bugüne kadar gelen biçim özellikleri (hece ölçüsü, dördlük, dıraklar, uyaklar ...) bu dönemde oluşturulmuştur. Değişen zaman ve koşullar gereği, gerek edebi türlerde gerekse bu dönemin ozan-baksı tipinde de birtakım değişikliklerin olması sözlü Türk halk edebiyatı geleneği içinde doğal bir olaydır. Türk boyları içinde önemli bir yere sahip olan ozanlar, bu önemlerini 15. yy. a kadar devam ettirmişlerdir. 15. yy. da Osmanlı Devleti'nin yeni bir kültür ortamına girmesi, ozanların bu ortamlardan dışlanmasına neden olmuş ve ozanın yerini 15. yy. ın başlarında yeni bir sanatçı tipi olan "aşık" almıştır."

II- AŞIK TİPİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Bugünkü saz şairlerimizin atası olan ozanların yerini aşık tipinin alması, çağın koşulları gereği olmuştur. Bu konuyla ilgili olarak değerli araştırmacılarımızdan İlhan Başgöz, " İzahlı Türk Halk Şiiri Antolojisi" adlı eserinde şu bilgileri aktarmaktadır: " Bireysel temele dayalı halk şiirimizin ozandan sonra en önemli temsilcisi aşıktır. Ozanlar Orta-Asya kökenli olmalarına rağmen, aşık tipi 15. yy. da Anadolu sahasında ortaya çıkan yeni bir sanatçıdır. 15. yy. daki Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik düzeyine uygun bir sanat anlayışına sahip olan aşık, aynı zamanda büyük bir kültür birikiminin ve gelişmiş bir uygarlığın sanatçısıdır. 15. yy. da, özellikle şehir halkı, dinsel ve pozitif eğitim kurumlarıyla kültür düzeyi daha yüksek olan bir yaşam biçimine kavuşmuştur. Bu gelişme kendisini, sanat (halk edebiyatı) alanında da göstermiştir. Yeni beklentilere ve günün beğenisine cevap veremeyen ve ayak uyduramayan ozan, şehir kültüründen uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Ozandan boşalan bu yeni alana "saz şairleri" ve "aşık" adı altında yeni bir şair tipi yerleşmiştir (47).

Bu konuyla ilgili olarak İlhan Başgöz a.g.e. de şöyle devam etmektedir: " Göçebelikten yerleşik hayata geçilerek yeni bir toplum düzeninin kurulması, kent kültürünün

yaygınlaşması, toplum içi çatışmaların çoğalması, günlük yaşamın daha da karmaşık bir hal alması gibi sosyal olaylar, destan anlatıcısı ozanın yerini aşık tipinin almasına neden olan en köklü olaylardır. Böyle bir değişim, önce günlük yaşamda epiğin yerini, yerleşik kültüre bırakmasıyla olmuş, daha sonra edebiyat alanına yansımıştır." (48) Epik şiir nasıl ki göçebe bir toplumun ürünüyse, aşık şiiri de yerleşik kültürün şiiri olmuştur. Epik şiir kaybolurken yerini aşık şiirine bırakmıştır. Konar-göçer toplumdaki yerleşik hayata geçildikten sonra bu kültür içinde aşık tipi 15. yy.'da ortaya çıkmıştır. İlhan Başgöz a.g.e. de, Emir Kalkan ise "20. yy. Türk Halk Şiiri Antolojisi" adlı eserinde, aşık tipinin yeni kültür ve edebiyat anlayışının getirmiş olduğu bir gereksinimden ortaya çıktığını söylemektedirler (49, 50).

Emir Kalkan a.g.e. de ozan ile aşık tipi arasındaki geçiş dönemi (13. yy.- 15. yy.) şöyle açıklamaktadır: "Sosyal işbölümü sonunda büyük şehirlerde şairlik, bakıcılık, büyücülük gibi faaliyetler zaman içerisinde birbirinden ayrılmışlar ve bağımsız bir edebi türe dönüşmüşlerdir. Örneğin, hastaları hekimler veya büyücüler tedavi ederken, müzik (saz-söz) olaylarını ise müzisyenler üstlenmişlerdir. Bu dönemde şiir ve edebiyat ile uğraşmak ise halk şairlerine ya da Arap-Acem edebiyatını ve bilimlerini öğrenmiş bilginlere düşüyordu. Eski ata şairimiz olan ozan-baksıların destansı ve menkıbevi şiirleri ise İslâmî düşünceye uzak kalan ozanlar, Orta-Asya'dan getirmiş oldukları geleneklerini kırsal alanlarda yaşatmışlardır. İslâmî düşünceyi benimseyen şair tipi, bu dönemde derviş-şairlerdir. Ozanlar, ellerinde kopuzlarıyla ve yeni kimlikleriyle mutasavvıf halk şairi olarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. Her sanat olayı gibi ozanlık geleneği de kendini içinde bulunduğu koşullara göre yenilemek zorunda kalmıştır." (51)

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak ozanlık ile aşıklık geleneği arasındaki geçiş (ara) dönemi hakkında şunları söyleyebiliriz: Türk Halk Edebiyatı'yla ilgili yazılı

48- a.g.e., s. 8

49- İlhan Başgöz, *Halk Edebiyatı ve ...* s. 15-32

50- Emir Kalkan, *20. Yüzyıl ...* s. 27

51- a.g.e., s. 26

belgelerin eksikliğinden dolayı bu alandaki araştırmalar kesin bir çizgiye oturtulamamıştır. Bu nedenle aşık tarzı şiirin ne zaman, nasıl, kiminle (ya da kimlerle) başladığını tespit etmek çok zordur. Çünkü, Anadolu sahasındaki Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı (şiiri) ile ilgili örnekler 16. yy. dan öncesine ait değildir. 16. yy. a kadar oluşan ara dönem örnekleri elimize geçmediği için Anonim Halk Edebiyatı'ndan Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı'na kesin olarak geçişin ne zaman olduğunu bilemiyoruz.

III- Türk Halk Şiirinde İlk Örnekler

Değerli Halk Edebiyatı araştırmacısı, Hikmet Dizdaroğlu " Türk Halk (Saz) Şiiri'nde İlk Örnekler" adlı çalışmasında, İslâmiyet öncesi dönemle ilgili olarak şu bilgilere yer vermektedir: " İslâmiyet öncesi dönemde başlayan ve günümüze kadar gelen Türk saz şiiri, geniş bir alandır. Uzun bir geçmişe ve geniş bir coğrafyaya sahip olan Türk saz şiiri, Orta-Asya'dan Rumeli'ye, zaman olarak da destanlar çağından günümüze kadar uzanır.

Bu dönemdeki şairlerin büyük bir çoğunluğu, sözlü gelenek içinde unutulup gitmiş, ancak bir kısmı cönklerde ve yazmalar aracılığı ile günümüze kadar gelebilmiştir. Türk Halk Edebiyatı ve özellikle de Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı ile ilgili cönkler ve yazmalar dikkatli tarandığı takdirde pek çok şair ve bunların şiirleri gün ışığına çıkacaktır.

Bugün doğru ve kesin olarak kabul edilen bir teori, kısa bir zaman sonra -eksik ve yanlış olarak- değişime uğramaktadır. Örneğin 17. yy. da yaşayan Karacaoğlan'ın varlığı kesin olduğu gibi daha sonraki araştırmalarda 16. yy. da Yeniceri Ocağında yetişmiş bir Karacaoğlan'ın varlığı kabul edilmiştir. Buna benzer bir özellik "ozan-baksı" için de geçerlidir. Daha önceki araştırmalara göre ozanın 15. yy. da, bahşının da 16. yy. da yaşadığı kabul ediliyordu, ancak daha sonraki araştırmalarda, bu teori yer değiştirerek ozanın 16. yy., bahşının ise 15. yy. da yaşadığı ortaya

cıkmıştır." (52)

Hikmet Dizdaroğlu, bu konuyla ilgili olarak şöyle devam ediyor: " Türklerin Orta-Asya'dan göçleri sırasında ozanlık geleneği de bu göçler ile varlığını sürdürmüşlerdir. Malazgirt zaferi (1071)'nden sonra, Anadolu'ya büyük göçler halinde gelen Türk boyları, Anadolu'yu büyük bir Türk yurdu haline getirmişlerdir. Ozanlık geleneği de Orta-Asya-Hunlar'dan başlayarak 5. yy. dan, hatta daha öncesi yüzyıllardan başlayarak, Osmanlı devletine kadar gelmiştir. Bu geleneğin günümüze kadar değişmeden gelmesini düşünemeyiz. Mutlaka içinde bulunduğu zamanın ve topluluğun koşullarında kendisini yenileyerek ve bu koşullara kendisini uydurarak devam etmiştir. Bu sosyal şartlar içinde, ozanlık geleneği 15. yy. a kadar Anadolu sahasında da devam etmiştir." (53)

IV- HALK ŞİİRİ KAVRAMI

Çok geniş bir kavram olan halk şiiri üzerinde pek çok araştırmacı farklı görüşlere sahiptirler. Bu konu ile ilgili olarak aşağıda çeşitli araştırmacıların halk şiiri kavramı üzerindeki görüşlerini açıklamaya çalışacağız.

Bu konuyla ilgili olarak Ali Öztürk, " Türk Halk Edebiyatı" adlı çalışmasında şu bilgilere yer veriyor: "Bugün yaşayan dilimizde bir halk kavramı ve bu kavrama bağlı olarak halk edebiyatı (halk şiiri) adı verilen edebi alan vardır. Geçmişte olduğu gibi bugün de "halk" diye adlandırılan topluluğun sınırları tam olarak belli olmadığı için, halk şiirinin sınırlarını da edebiyatın bütünlüğü içinde belli etmek mümkün değildir. Bir eğitim ve islâmi kültüre dayalı tasavvuf erbabının şiirleri bu bölüme girdiği gibi, okuma yazma bilmediği halde saz çalan, şiir söyleyen kişilerin şiirleri de halk edebiyatı kavramı içinde değerlendirilmektedir." (54)

52- Hikmet Dizdaroğlu, *Türk Saz Şiirinde İlk Örnekler*, I. Milletlerarası Folklor Kongresi Bildirileri Yayınları: 38, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 9, Cilt II, Halk Edebiyatı, Başbakanlık Basımevi, Ank. 1982, s. 115

53- a.g.e., s. 115

54- Ali Öztürk, *Türk Anonim ...* s. 345

Erman Artun, " Aşık Tarzı Halk Edebiyatı" adlı çalışmasında " Halk Şiiri" için şu bilgilere yer vermektedir: " Halk şiiri terimi, halk içinde yetişmiş kişilerin ya da adları bilinmeyen halk sanatçılarının hece ölçüsüyle ortaya koydukları nazım biçimlerini ve nazım türlerini içine alır. Halk şiiri kavramı içine, hem bireysel hem de anonim türler (ürünler) girer. Bireysel olanlar, aşıkların yani saz şairlerinin, anonim olanlar da ilk yaratıcısı belli olmayan halk sanatçılarının eserleridir." (55)

Halk şiirinin kavramı üzerine pek çok araştırmacı da yukarıdaki ifadelerle yakın açıklamalarda bulunmuşlardır. Buna göre halk şiirini şöyle özetleyebiliriz: Halk şiiri terimi, halk içinde yetişmiş kişilerin ya da adları bilinmeyen halk sanatçılarının ulusal ölçü ile ve belli bir nazım şekli ile ortaya koyduğu manzum ürünleri kapsamına alır.

Hikmet Dizdaroğlu ise " Halk Şiirinde Türler" adlı çalışmasında, halk şiiri ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmaktadır: " Çağlar boyunca Türk Halk şiiri, anonim ve aşık edebiyatı olarak devam etmesine rağmen, bu edebiyatı kesin bir çizgi ile ikiye ayırmak mümkün olmadığı için, halk şiiri terimini kullanmak zorunlu olmuştur. Halk edebiyatı ürünleri ile Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı ürünlerini, sınıflama yapmak oldukça zordur. Bu nedenle gerek yaratıcısı bilinen gerekse yaratıcısı bilinmeyen şairlerin yaratıcılarına halk şairi ve bu şiirlere de halk şiiri demek en doğru yarıdır.

Halk Edebiyatı ve onun bir dalı olan halk şiiri, " Halk Bilimi" alanına girer. Aşık edebiyatı ise, bireysel temele dayanan, belli kuralları ve özellikleri olan bir edebiyattır. Ancak Türk şiirinin tarihi gelişimini incelerken, manzum anonim ürünlerini konu dışı bırakmak her bakımdan yanlış olur. Çünkü bu şiirlerin de bir yaratıcısı olmuştur (56).

Yukarıdaki açıklamalara dayanarak, halk şiiri kavramına, halk edebiyatı alanında söylenmiş ve yazılmış tüm şiirleri dahil edebiliriz.

55- Erman Artun, *Aşık Tarzı ... s. 3*

56- Hikmet Dizdaroğlu, *Halk Şiirinde ... s. 186*

V- AŞIK TARZI TÜRK HALK ŞİİRİNE GENEL BİR BAKIŞ

Aşık Tarzı Halk Edebiyatı çalışmaları ile ünlü olan Saim Şakaoğlu'nun bu konudaki görüşleri şöyledir: " Türk saz şiiri tarihini, Orta-Asya Türk edebiyatıyla başlatmak bir gelenek haline gelmiştir. Türklerin ilk edebi ürünlerini ortaya koyarken, kopuzların eşliğinde çalıp söylemeleri, Türk şiirinin başlangıcıyla yakından ilgilidir. Büyük bir kısmı Divan-ı Lügat'it-Türk'te ve daha önceki belgelerde yer alan bu şiirlerin tamamı kopuz veya benzeri bir sazın eşliğinde mi söylenmiştir? Divan-ı Lügat-it Türk'teki şiirlerin hepsinin bir saz eşliğinde söylendiğini kabul edebilir miyiz? Genel bir yargıya göre, her şiir kendine özgü bir nağme ile söylenirken, kendine uygun olan çalgı aleti de bu icrayı daha zevkli ve daha sevilebilir hale getirmektedir.

Var olan bütün edebi ürünlerin, saz şiirimizin atası olarak kabul edilip edilmeyeceği düşüncesi unutulmamalıdır. Bugünkü edebiyat geleneğimiz içinde tekke ve divan edebiyatının izleri de vardır." (57)

Değerli araştırmacı Saim Şakaoğlu, saz şairleri ve saz şiiri ile ilgili olarak " Türk Saz Şiirine Genel Bir Bakış" adlı çalışmasında, " İslâmiyet öncesi Türk edebiyatı hakkında bilinenler kadar bilinmeyen pek çok konunun olduğunu, saz şiirini genel olarak değerlendirmemizin ve onu sınıflama çabalarının önemli bir sorun olduğunu vurgulamaktadır. S. Şakaoğlu, Köprülü'nün bu konudaki çalışmaların ise şöyle özetliyor.

"Türk saz şiiri üzerine bugüne kadar en geniş araştırmayı, M. Fuad Köprülü yapmıştır. M. Fuad Köprülü, bu alanın temellerini atmış ve kendisinden sonraki araştırmacılara da büyük bir yol açmıştır. Kendisine özgü yorum ve değerlendirmeleriyle, belge ve metinleriyle M. Fuad Köprülü, saz şiirimiz için söylenebilecek olanların pekçoğunu ortaya koymuştur. İslâmiyet'in kabulünden sonra da, bugün elimizde metinlerin olmamasına rağmen, bu geleneğin devam ettiğini bildirmektedir. Örneğin, 15. yy.

57- Saim Şakaoğlu, *Türk Saz Şiirine Genel Bir Bakış*, *Türk Dili Aylık Dergisi*, *Türk Şiiri Özel Sayısı: 3*, *Halk Şiiri*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran, TDK 1989, s. 105-108

seyyahlarından Betrondon de la Broguiere, Sultan II. Murad'ın sarayında katıldığı bir ziyafette, dinlediği musiki-şinasları anlatırken, saz şairlerine de yer vermiştir." diyor. (58).

Saim Sakaoğlu, Türk saz şiiri ile ilgili kaynaklar ve ilk belgeler hakkında şöyle devam etmektedir: " Türk saz şiirinin birinci derecedeki yazılı kaynağı cönklerdir. Diğer yazılı kaynaklar arasında, bu konuyla ilgili bilgi verecek olanların sayısı ve oranı oldukça düşüktür. Bu konudaki en geniş bilgiyi belki de Evliya Çelebi'nin " Seyahat-name" sinde bulabiliriz. Ancak Evliya Çelebi'nin notlarına da tam olarak güvenilmemektedir. Aşıklarla şairlerle ilgili bilgi edinmek istediğimizde Divan edebiyatı ile saz şiirini karşılaştırırsak divan edebiyatının bu açıdan oldukça şanslı olduğu görülür. " Tezkire" adı verilen kaynaklar, istisnalar hariç, daima objektif hükümler taşımaktadır. 17. yy.da Aşık Tarzı Halk Edebiyatı ile ilgili böyle bir kaynak çalışmasını, Aşık Ömer'de görmemize rağmen, bu "şair-name"ler, tezkireler kadar sağlam değildir." (59)

Saz şiirimiz ve saz şairlerimiz, bugün olduğu gibi geçmişte de pek çok aydın tarafından dışlanmıştır. Bu sanatçılar, ancak halk arasında varlıklarını devam ettirmişlerdir. Aydınlar arasında saz şairlerimize olumlu bakanların sayısı oldukça azdır. Bunun bir nedeni de aşıklardır. Örneğin, Aşıklar, şehir merkezlerinde ve buralara yakın yerlerde az da olsa eğitim aldıktan sonra, her nedense aruzu, heceye tercih etmişler ve geldikleri kütlörü benimsememişlerdir (60).

Divan şairlerince düzenlenen tezkirelerde, saz şairleri hakkında verilen bilgiler pek de olumlu değildir. Bugün Aşık Ömer'i, Gevheri'yi, Şemi'yi, Dertli'yi ve Zihni'yi aruz vezni ile yazdıkları şiirlerden dolayı ele alan yoktur. Bu sanatçılar, bugün anılıyorsa, edebiyat tarihinin malı olmuşlarsa, bunun nedeni hece ile yazdıkları şiirlerdendir." (61).

Türk Halk şiirinin ilk örnekleri ile ilgili elimizde

58- a.g.e., s. 105

59- a.g.e., s. 105-106

60- a.g.e., s. 106-107

61- a.g.e., s. 107-108

yeterli belgenin olmayışı, eldeki örneklerin (cönk, mecmua vb.), çok sınırlı oluşu, bu alandaki çalışmalarını güçleştirmektedir. Eldeki belge (örneğin Evliya Çelebi, teşkireler, şair-name)'lerinde sağlam olmayışı, bu dönemle ilgili pek çok soruyu cevapsız bırakmaktadır.

VI- İSLAMİYET'İN İLK YILLARINDA HALK ŞAIRLERİNİN GENEL DURUMU

İslâmiyet öncesi ve İslâmiyet'in ilk yıllarında Türk halk şiirinin genel durumu hakkındaki bilgiyi çeşitli kaynaklardan öğrenmekteyiz. Naim Alkan'ın " Türk Halk Edebiyatı" adlı çalışmasında bu konu ile ilgili açıklamaları şöyledir: " İslâm dininin kurallarını ve özelliklerini benimseyen Türkler arasında Arap kültürünü de yavaş yavaş benimsenmeye başlanmıştır. Türk halk edebiyatı ve onun temsilcileri olan baksı-ozanlar da bu değişimden etkilenmişlerdir. Bu etkileşimin doğal sonucu olarak ozan-baksı geleneği, Anadolu sahasındaki tasavvufî düşüncenin ve tarikatların etkisiyle tasavvufî bir renge bürünmüştür.

Orta-Asya'dan büyük göçler halinde gelen Türkler arasında "ata" ya da "baba" denen dervişler, Ahmed Yesevî'nin yolunda giderek eski Türk halk edebiyatı geleneğindeki nazım biçimleriyle söyledikleri ilâhiler, İslâmî etkinin artmasını sağlamışlardır (62).

Halk edebiyatı (ozanlık geleneğinin ve ozanların)'nin İslâmî etki sonucu tasavvufî bir renge büründüğünü ifade ettikten sonra Naim Alkan, İslâmiyet ve sanat ilişkisini şöyle açıklar: "İslâmî duygu ve düşüncenin yayılması için, İslâmiyet de sanattan ve sanatçının gücünden yararlanmıştı. Saz eşliğinde şiirler söyleyen ozan-baksı tipinin derviş tipine dönüşmesi, İslâmiyet'in Türkler arasında yayılmasında olumlu bir etki yapmıştır. Bu nedenle, İslâmiyet'in Anadolu'da yayılmasında derviş-şairler, adeta bir köprü vazifesi görmüşlerdir. Anadolu sahasındaki dini-tasavvufî bir akım, sonuçta " Tekke Edebiyatı"nı yaratmıştır. Bu etki 15. yüzyıla kadar devam etmiştir. Böyle bir edebiyat tarzının Anadolu sahasında çok çabuk benimsenmesinin nedeni, yeni edebiyatın temellerinin halk edebiyatına dayanmasındandır.

Tekke edebiyatının düşünce şekilleri de tarikatların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Dini-tasavvufi düşünce sayesinde, Acem ve Arap kültüründen bağımsız olarak, orjinal bir edebiyat doğmuştur. Derviş-şairler " Tekke Edebiyatı" geleneği içinde, Türkçe ve dini şiirler ile halkın o günkü edebiyat ihtiyacı giderilirken, Battal-name, Danışment-name gibi hikâyeler de bu dönemde yaratılmıştır." (63)

Halk şiiri, İslâmiyet'in etkisiyle 12. ve 15. yüzyılda tasavvufi bir renge bürünmüş, bu dönemde daha çok Tekke Edebiyatı şeklinde devam etmiştir. Anadolu sahasında İslâmi etkiyle tasavvufi bir şekil alan halk şiiri ve şairleri, 15. yy.dan sonra tekrar dindışı konulara yönelirler.

VII- İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN SONRA YARATILAN İLK ŞİİRLER

İslâmiyet'in kabulünden sonra yaratılan ilk şiirler ile ilgili belgeleri çeşitli kaynaklardan öğrenmekteyiz. Yurdanur Sakaoğlu, " İslâmiyet'in Kabulünden Sonra Yaratılan İlk Şiirler, Halk Kültürü, Derleme Araştırma" adlı çalışmasında bu konuyla ilgili olarak şunları söyler: "İslâmiyet'in kabulünden sonra pek çok tekke şairi yetişmiş ve bu alanla ilgili güzel örnekler ortaya koymuşlardır. Bu dönemle ilgili örneklerin elimize geçmemesi nedeniyle, ara dönemle (12.- 15. yy.) ilgili olarak bir genelleme yapmak yanıltıcı olabilir. Bu nedenle, dindışı konularda söylenen ya da yazılan şiirlerin en eskisinin hangisi olduğunu tespit etmek zordur. Bu konuda M. Fahrettin Kırğızoğlu'nun ortaya koyduğu sekiz dördümlük şiir, bu sahanın ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Şiirin Fahrettin Kırğızoğlu tarafından düzenlenen şekli şöyledir:

DESTAN

Bu yıl kıştan geçip bizim yazımız
 Çağır bülbül güle yetmez nazımız
 Düşüb can kaydına itdük özümüz
 Cu kars ögin alıp Kağan-ı Tatar
 ...

Kalana güvenip reddeyledi Han
 Dedük yurt uğruna feda baş ü can
 Bu haber meluna yettüğni zaman
 Leşkarını yarlattı kapuğna batar
 ...

işimiz kalıpdı uca tanrıya
 Baykan (Bikan) eydür günüm yetdi songrıya
 Devrüsünde yatırdılarkangrıya
 Zalim Tatar hamu fidanı çatar

Fahrettin Kırğızoğlu, Timur'un Kars'ı yakıp yıkmasıyla ilgili bu şiirin, BAYKAN ya da BİKAN'a ait olduğunu söylerken, şiirin tarihini de 1386 olarak kabul etmektedir (64).

Yurdanur Sakaoğlu, bu konuyla ilgili olarak a.g.e.de şöyle devam ediyor: "BİKAN"ın şiirinden sonra en eski şiir olarak, Fırak-name-i Sultan Beyazıd, adını taşıyan ve sairî bilinmeyen 12 dörtlükten oluşan bir şiirdir. Bir türkü havasını taşıyan şiir, Beyazıd ile oğlu Selim arasındaki konuyu işlemektedir.

FIRAK-NAME-İ SULTAN BEYAZID !

Benim etmegümi tahvif edenler
 Beni koyup Selim Han'a gidenler
 Hakikat rahına doğru varanlar
 Görün beyler bana n'itti Selim Şah
 ...

Hayasuzluk idüp durdun benümle
 Acıtdun cismümü yavlam canımla
 Ne razın var idi Korkut Han'umla
 Görün beyler bana n'itti Selim Şah
 ...

Ben anı halüme haldaş bilürdüm
 Bunun gibi dem'e yoldaş bilürdüm
 Oğul değül anı kardaş bilürdüm
 Görün beyler bana n'itti Selim Şah

Komadı hoş geceydim pırlığımda
 Elümden tahtım ister dirliğümda
 Ne hakkı vardır anın beğliğümda
 Görün beyler bana n'itti Selim Şah

Fena hiç kimseye baki kala mı
 Ya oğul ataya kılıç sala mı
 Ya bu işler ana düşer ola mı
 Görün beyler bana n'itti Selim Şah (65)

İlk örneklerle ilgili olarak Yurdanur Sakaoğlu bir başka örnekte şu bilgilere yer vermektedir: "1982'de Almanya'da neşredilen bir incelemede, Firak-name'den daha eski olan bir destana da yer verilmiştir. XV. yüzyılın klasik şairlerinden Meali divanındaki diğer şiirler arasında bir de 15 hanelik destan yer almaktadır. Bu destanı da aşağıya veriyoruz:

Kendü elünden düredi
 Yetiş Gazi Hünkar Yetiş
 Çıkdı ellere yürüdi
 Yetiş Gazi Hünkar yetiş

.....

Sultan Korkud korkub kaçdı
 Ali Paşa berü geçdi
 Oyalanub az az göçdi
 Yetiş Gazi Hünkar yetiş (66)

Yurdanur Sakaoğlu'nun İslamiyet'in kabulünden sonra ilk örnekler ile ilgili olarak dördüncü örnek açıklaması şöyledir: "Daha sonraki araştırmalarda Meali'nin divanında 15

65- a.g.e., s. 95-96

66- a.g.e., s. 96

dörtlükten oluşan bir destana rastlanılmıştır. Buna göre en eski aşık şiiri ile ilgili kronolojik sıra şöyledir: Baykan, Meali, Fırak-Name-i Sultan Beyazıd ve Bahşi'dir. Bahşi'nin bu şiiri Mısır Seferi üzerine söylendiği ortaya konmaktadır.

Sultan Selim cülusunda

Sala dedi de yürüdü

Gidelim Mısır'a doğru

Yola dedi de yürüdü

...

Bahşi eydür Mehdi budur

Yüremize irgar kadir

Kılavuzsa İlyas Hızır

Yola dedi de yürüdü (67)

Anonim Halk Edebiyatı'nın ilk örnekleri diyebileceğimiz pek çok şiirin şairi bugün için tam olarak bilinmemektedir. Halk şiiri üzerinde yapılan araştırmalar ve bulgular, bu alandaki görüşlere her gün bir yenisini eklemektedir. Örneğin II. Beyazıd Devri'nde Türklere esir düşmüş bir Rum'un kaleme aldığı "Türklerin Menşesine Dair Küçük Bir Risale" adlı eserinde geçen:

"Bir iken beş eyledüm derdümü

Yaradandan istemişüm yardumu

Terkeyledim zeminümü gördün mü

Neyleyem yenemezem göynülümü" bu şiir için Fındıkoğlu, Köprülü ve Rauf Mutluay değişik tarih vermektedirler." (68)

Gerek yurakıdaki şiir gerekse daha başka tarihi belli olmayan şiirler için araştırmacılar tarafından farklı görüş ve tarihler öne sürülmektedir.

İslâmiyet'in kabulünden sonra yaratılan ilk şiirler hakkında elimizde bu dönemle ilgili yeterli belge olmadığı için, eldeki şiirleri, bu dönemle ilgili ilk ve en eski belge olarak kabul etmekteyiz.

67- a.g.e., s. 100

68- a.g.e., s. 100

VIII- AŞIK TARZI ŞİİRİN ANADOLU'DAKİ GELİŞİMİ

Aşık edebiyatı alanında önemli araştırmalar yapan değerli araştırmacı Umay Günay'ın "Türkiye'de Aşık Tarzı şiir Geleneği ve Rüya Motifi" adlı eserindeki bu konu ile ilgili görüşlerini şöylece özetleyebiliriz: (69)

" Bu alanda çalışanlar, genellikle aşıkların şiirlerinden ve onların biyografik hikâyelerinden yola çıkarak değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Sanatçı ile onun sanatı arasında mutlaka bir bağlantı vardır. Ancak, bir sanatçının sadece eserine bakarak, bu gelenek hakkında ve eserin sahibi hakkında yeterli bilgiye ulaşmak imkansızdır. Çünkü, aşık edebiyatı, bireysel bir edebiyat olduğu kadar, aynı zamanda bir gelenek edebiyatıdır. Gelenek edebiyatı olduğu için, aşığın kendi eseri veya yaratısı gibi görünen pek çok özellik, geleneğin bir devamı ya da ustamalı deyişler olabilir. Aşık edebiyatı ile aşıklar değerlendirilirken, bu özellikler gözardı edilmemelidir. Aşık tarzı geleneğini, gelenek bütününde incelemek gerekir. Geleneği gözardı ederek yapılan çalışmalarda sağlıklı bir değerlendirmeye varmak imkansızdır.

Umay Günay, Fuad Köprülü'nün açıklamalarından da yola çıkarak, Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın 12. ve 15. yüzyıllarda divan ve tasavvufi halk edebiyatına köşüt olarak ortaya çıktığını ve yine çağın koşullarına göre belli bir zaman sonra devrini tamamladığını vurgulamaktadır (70).

Umay Günay, Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın doğması ve bu tarzın Tekke edebiyatı ile ilgisini şöyle açıklamaktadır:

"Bugünkü Aşık Tarzı Şiir'in temelini, dini-tasavvufi özellikler içeren Tekke Edebiyatı oluşturmaktadır. Bu dönemde "ata", "baba", "halk aşığı", " abdal" ünvanlarıyla anılan dervişler, en iyi bilinen halk şairleriydi. Bu nedenle saz şiirimiz önce mezhebi bir şekil almış ve daha sonra mezhebi konulardan mezhep dışı konulara geçmiştir. Aşık Tarzı Şiir ve ona kaynaklık eden Tekke Edebiyatı, Anadolu'nun 13. yy.daki fikri ve siyasi hayatının tesiriyle propaganda amaçlı olarak

69- Umay Günay, *Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir ve Rüya Motifi*, Akçağ Basımevi Yay. Paz. A.Ş. Ank. 1992, s. 9

70- a.g.e., s. 9-10

kurulmuştur. Anadolu'nun bu yüzyıldaki siyasi ve sosyal yapısı Moğol istilası nedeniyle oldukça karışıktır. Günlük yaşamda istediğini elde edemeyen, aradığı mutluluğu savaşlar ve diğer sosyal olaylar sebebiyle bulamayan Anadolu halkının, tekkelere sığınması, adeta bir ihtiyaç olmuştur. Anadolu'nun 13. yüzyıldaki yapısı, tekke ve zaviyelerin artmasını ayrıca tekke edebiyatının oluşmasını da sağlamıştır.

Bu koşullar altında eski Tekke Edebiyatı'ndan farklı, ancak görünüşte yine aynı kisve renk altında yeni bir edebiyat ihtiyacı ile "AŞIK EDEBİYATI" doğmuştur. (71).

Umay Günay, Aşık Edebiyatı'nın Anadolu sahasındaki gelişimi konusuna, değerli araştırmacı İlhan Başgöz'ün çalışmalarından da yararlanarak, şöyle devam etmektedir: "Hurufilik, 15. yüzyılın ilk yarısından sonra Bektaşî tekkelerine ve oradan da Yeniçeri Ocağı'na geçince, buradaki Yeniçeri şairleri, zahiri bir tasavvufî renk altında, daha serbest bir tarzda içki ve sevgiliden bahsetmeye başladılar. Tekke Edebiyatı'nın en dikkate değer yanı olan Bektaşî Edebiyatı, diğer tarikat edebiyatlarından sonra, Aşık Edebiyatı'nı meydana getirmiştir. Aşık edebiyatındaki Bektaşî felsefesinin izleri de bunu ispatlamaktadır. Bu etki sadece Alevî kültüründe değil, Aşık edebiyatının içine aldığı her kültürde vardır.

Tasavvuf erbabına bağlı aşıkların bir kısmının Halvetî, Kadiri, Mevlevî olmalarına rağmen, hepsinde Bektaşî ruhu ve söyleyişi hakimdir. Aşıkların büyük bir kısmının Bektaşî olarak Yeniçeriler arasında yetişmeleri de bu konuda oldukça düşündürücüdür." (72)

Aşık edebiyatı, Anadolu sahasında bir anda ve bağımsız bir edebiyat kolu olarak ortaya çıkmamıştır. Anadolu'daki Türk halk edebiyatı geleneği ile Orta-Asya'daki geleneği bir tutmak mümkün değildir. Çünkü, Anadolu sahası ile yeni bir coğrafyaya ve yeni bir dine bağlı kalmıştır. Yeni kültürden ve dinden etkilenen Türk topluluğu da kendi kültürünü korurken aynı zamanda yeni kültürden de birtakım yenilikler almıştır. Türk halk edebiyatı ve bu edebiyata bağlı nazım şekilleri özde kendisini korurken, içerik olarak yeni kültürü

71- a.g.e., s. 9-10

72- a.g.e., s. 10

de benimsemiştir." (73)

Umay Günay bu konu ile ilgili olarak M.Fuad Köprülü'nün görüşlerine de yer vermekte ve şöyle devam etmektedir: " Aşık Edebiyatı'nın ortaya çıkışını Tekke Edebiyatı'na bağlamaktadır. M. Fuad Köprülü'ye göre Tekke Edebiyatı'nda İslâmiyet öncesi Türk Edebiyatının ve Bektâşi Edebiyatı'nın belkemiğini oluşturan eski Türk edebiyatı geleneğinin Aşık edebiyatına olan etkileri üzerinde fazla durmamıştır." (74)

M. Fuad Köprülü, Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı'nın ortaya çıkışını Tekke Edebiyatı'nda ararken, İlhan Başgöz ise daha da eskilere giderek, bu etkinin İslâmiyet öncesi şaman kültüründen geldiğini " Türk Halk Hikâyelerinde Rüya Motifi ve Şamanlığa Giriş " adlı eserinde açıklamaktadır. İlhan Başgöz, a.g.e. nde, Türklerin Müslümanlığı kabul etmeden önceki inançları olan "şamanizm" ve "şamanlık" etrafında oluşan kültürlerini, ayin ve törenlerini, halk hikâyelerinde tekrarlanan ve kompleks bir motif olan rüya motifinden yola çıkarak bu kültürün İslâmi bir şekle ve ruha büründüğünü açıklamaktadır (75).

İlhan Başgöz bu eserinde kompleks rüya (aşık tarzındaki bade içme) motifi ile şamanlığa giriş merasimi arasındaki benzer ilişki gözle görülmektedir.

Halk hikâyelerinde görülen rüya motifinin belli bir planı vardır. Rüya motifinde görülen sıkıntı sonrası aşık olma, kutsal bir kişinin elinde bade içme ya da herhangi bir madde (elma vb.) yeme, çok güzel bir kıza aşık olma, mahlas alma, ermiş kişinin kahramanı zor durumlardan kurtarması, aşığın tesiriyle aşk içinde yanması, dilinin tutulması, aşığın ağzından yeşil köpüklerin gelmesi, yaşlı bir kişinin sazın teline dokunması, sazın sesiyle kahramanın uyanması ve o anda irticalen şiir söyleyip saz çalması gibi motiflere şamanlığa girişte ve kabul merasiminde de rastlanmaktadır. (76)

Avrupa ve Orta-Asya kültürlerinde, rüya sonrasında aşık olma motifine rastlansa da kompleks rüya motifi, sadece Türk

73- a.g.e., s. 11-12

74- a.g.e., s. 11-13

75- a.g.e., s. 12-13

76- a.g.e., s. 12-14

halk hikâyelerinde vardır. Şamanlığa kabul merasimleri, Türk halk hikâyelerindeki kompleks rüya motifini açıklamakta önemli bir fırsattır. İlhan Başgöz, bu eserinde, özellikle bir adayın şamanlığa kabul merasimi ile bir adayın rüya vasıtasıyla aşık olma motifi arasında şaşırtıcı benzerliklerin olduğunu ispat etmektedir. Örneğin adayın isteği olmaksızın, bir rüya anında şamanlığı benimsemesi, şamanlık mesleğinin geleneğe bağlı olarak, babadan oğula geçmesi ve yaşlı şamanların verdiği talimat sonrası mesleği kabul etmesi gibi motiflere, aşık edebiyatındaki kompleks rüya motifinde de rastlanmaktadır. Ayrıca, şamanlığa giriş merasimlerinin üç sahnesi olan sıkıntı, önceki kişiliğin sembolik ölümü ve yeni bir hayata farklı bir kişi gibi başlamak vb. öğeler kompleks rüya motifinde de var olması, şamanlık geleneği ile Aşık edebiyatı arasındaki ilişkiyi daha da kuvvetlendirmektedir (77).

Umay Günay a.g.e.de İlhan Başgöz'ün şu açıklamalarına yer vermektedir: "Şamanist kültür, Türk sofilerinin aracılığıyla Anadolu sahasında, farklı bir yapıya bürünerek varlığına devam etmiştir. Putperest olarak kabul edilen eski Türk kültürü, İslâmi kurallar içerisinde, mistisizm ve batını kurallar halinde devam etmiştir. Yarı derviş yarı şair olan Anadolu sofilerinin şiirlerinde, inandıkları kutsal kişi (pir)in elinden bir kadeh şarap içmek ve dünyanın sırrına ermek yaygın bir motif olan şaman kültürünün bir uzantısı olduğunu örneklerle açıklamaktadır:

"Çün ol badeden içtik, mest olduk hayran olduk" (Barak Baba)

"Dost elinden dolu içmiş deliyim

Üstü kan köpüklü mese seliyim" (İir Sultan Abdal)

"Muhabbet camın içeriz, mest olup serden geçeriz"

(Dukakizade İsmail)

gibi pek çok şiirden anlaşıldığı gibi bir bardak şarap içerek vecde dalmak, halk hikâyelerindeki kompleks rüya motifinin minyatür şeklidir. Ayrıca bir bardak şaraba verilen "dolu", "şarab-ı aşk", "aşk badesi" gibi sıfatlara ve kutsal kişiler için kullanılan "pir", "şah" vb. adlar, halk hikâyelerinde ve

aşık şiirinde de sık sık tekrarlanmaktadır." (78)

Araştırmacılar, Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın Anadolu sahasındaki gelişiminde farklı unsurların rol oynadığını ifade etmektedirler. Köprülü, bu tarzın ortaya çıkışında Tekke Edebiyatı'nı esas alırken, İlhan Başgöz ise bu etkiyi daha gerilere (İslâmiyet öncesine) götürerek bu geleneğin ilk izlerini şamanist kültürde aramaktadır.

Aşık tarzında görülen bade içme motifi ile eski şamanlığa giriş merasimlerinin büyük benzerlikler göstermesi, bu geleneğin, sözlü gelenek içinde zaman ve koşullara göre değişime uğrayarak günümüze kadar geldiğini söyleyebiliriz.

Umay Günay, Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi adlı çalışmasında, aşıklık ile dini ayinlere (Alevi-Bektaşî, Halvetî) başlama töreni arasındaki ilişkiyi ise şöyle açıklamaktadır: " Osmanlı klasik şairlerinin şiirlerinde yalnızca şiir imajı olan " aşk iksiri " motifi, Halvetî, Melamî, Alevî, Bektaşî şairlerinin şiirlerinde ayine başlangıcın ifadesi olmaktadır. Türk halk şiirlerinde giriş ayinlerinin ifadesi nazımla çok yaygın olmamakla beraber Kalender Abdal, kendisinin ayine girişi merasimini şu şekilde ifade etmektedir: (79)

Dün gece seyrimde seyrim içimde
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'yi gördüm
Elfi taç başında nikab yüzünde
Aslı imam nesli Veli'yi gördüm
.....
Kalender Abdal'ım koymuşum seri
Şükür kurban kestim gördüm didarı
Erenlerin serveri gerçekler eri
Sultan Hacı Bektaş Veli'yi gördüm

Kalender Abdal'ın bu şiiri, ayin-i cem ile Aleviliğe kabulü anlatmaktadır. Bu tarikatte eday, bir süre tarikatın kıdemli bir üyesi gözetiminde hizmet görür, tarikata girmeden önce de bu kişi bazı sınavlardan geçirilirdi. Bu törende zor olan sınavlardan birisi, adeta bir ölü gibi, kefene sarılıp

78- a.g.e., s. 13-14

79- a.g.e., s. 13-14

bilmesi gereken kuralların kendisine bu esnada anlatılmasıdır (80).

Umay Günay, şamanist kültürün Anadolu sahasında bazı nedenlerden dolayı, farklı bir şekle büründüğünü şu şekilde açıklamaktadır: "Şamanist kültürün, Anadolu sahasında İslâm mistisizmine ve oradan da din dışı konulara yöneldiği araştırmacılarca kabul edilmektedir. Örneğin şamanlığa kabul merasimi ile Anadolu'daki Tahtacı Alevilerin, Aleviliğe kabul merasimi arasında büyük benzerlikler vardır. Ancak eski Türk kültüründeki içki motifinin, İslâmiyet'in etkisiyle Anadolu sahasında bir bardak şerbete ya da bir bardak suya kimi zaman da bir deste güle dönüştüğünü açıklamaktadır." (81)

Umay Günay, şamanist kültürün, kompleks diye değişmesinde Alevi-Bektaşî tarikatlarının köprü vazifesi gördüğünü şöyle açıklamaktadır: "Şamanlığa ait pek çok unsurun, Anadolu'daki kompleks rüya motifine dönüşmesinde Alevi-Bektaşî tarikatlarının ve diğer tarikatların kabul merasiminin büyük etkisi olmuştur. Bu şekil değiştirme büyük bir ihtimalle 16. yüzyılda gerçekleşmiştir. 16. yüzyıldaki Osmanlı'nın Sunni din ve devlet anlayışı, Alevi-Bektaşî topluluklarının dini pratiklerini sınırlamıştır. Bu baskı sonucu, dini pratikler, hayali motiflere dönüşmek zorunda kalmıştır.

Aşık Edebiyatı denen yeni bir şiir anlayışının ortaya çıkışı da 16. yüzyılda olmuştur. Böylece eski ozan edebiyatı ile epik tam olarak ortadan kaybolurken, insan aşkı, aşk şiirinin hakim temi oldu (82).

İslâmiyet'in şaraba olan düşmanlığına rağmen, bir bardak şarabın rolü, İslâmiyet'in baskıları sonucu, değişik biçimlerde devam etmiştir.

Umay Günay, şamanist kültürün, Anadolu sahasında İslâmiyet'ten önce etrafında nasıl şekillendiğini ise şöyle ifade ediyor: "Hıristiyanlık da İslâmiyet de paganist kültür izlerini günah sayarak, bunları anlatan ve yaşatanları da kınamıştır. Dini ve sosyal baskı, şekil değiştirmede önemli bir unsur olmuştur. Özellikle Alevi-Bektaşî geleneğinde eski

80- a.g.e., s. 14

81- a.g.e., s. 13-14-15

82- a.g.e., s. 15

Türk inanç ve pratiklerinin diğer tarikatlarla oranla, daha geniş yer tuttuğu görülmektedir. Eski Türk edebiyatı geleneğinin bir uzantısı olan Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın, BEktaşî tarikatları arasında yayılması, yeni kültür ve dinin tesiri altında bir ölçüde değişerek, yeniden şekillenmesi ve gelişmesi bu bakımdan doğal görünmektedir." (83)

Umay Günay, Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın yüzyıllardan sonra birdenbire ortaya çıkamayacağını belgeler aracılığıyla açıklamaktadır: "Aşık Edebiyatı'nın, eldeki yazılı kaynaklara dayanarak 16. yy.da olduğu kabul edilmektedir. İslâmiyet'in kabulü ile terk edildiği düşünülen ozan-baksî geleneğinin 500 yıl sonra birden bire İslâmi bir şekilde ortaya çıkması, mümkün değildir. Bu edebiyatın geçiş devri ile ilgili örneklerin, şimdiye kadar tespit edilememiş olması, bu alandaki bilgilerimizi sınırlı tutmaktadır. (84).

15. yüzyılda yazıya geçirildiği 11. ve 12. yüzyılda teşekkül ettiği kabul edilen Dede Korkut Hikayeleri'ndeki ozan tipi ve şiir icra geleneği, 16. yüzyıldan günümüze kadar gelen Aşık Edebiyatı'ndan farklı değildir. Aşık Edebiyatı'nın bazı araştırmacıların da kabul ettiği gibi, bir zümre edebiyatı olduğunu söylemek zordur. Bu edebiyatın temsilcileri, divan edebiyatında olduğu gibi toplumda ayrı bir yer oluşturmaz (85).

Eldeki yazma nüshalara göre 16. yüzyılda olduğu kabul edilen biyografik halk hikâyeleri, aşıkların hazırladıkları hikâyelerdir. Hikâyeleri ve deyişleri ile bir edebiyatın bir anda oluşması mümkün değildir. Yazılı kaynaklarda kesin şeklini kazanmış ve işlenmiş edebiyat örnekleri olarak 16. yüzyılda oluşmaya başlamış olan Dede Korkut Hikâyeleri bu konuda en sağlam kaynaklardandır (86).

Yukarıdaki verilen bilgilerden sonra, şamanist kültürden Aşık Edebiyatı'na geçiş şöyle özetleyebiliriz: Bugünkü aşıklık geleneğindeki kurallara, özelliklere ve icra geleneğine bakacak olursak, İslâmiyet öncesine ait şaman kültürü ile çok sıkı bağların olduğunu görüyoruz.

83- a.g.e., s. 16

84- a.g.e., s. 17

85- a.g.e., s. 18

86- a.g.e., s. 18-19

İslâmiyet'in etkisiyle tasavvufî bir renge bürünen Türk Halk Edebiyatı geleneği daha sonra Tekke Edebiyatı'nı yaratmıştır. Özellikle eski Türk kültürünün izlerini bünyesinde koruyan Bektâşilik, Aşık Edebiyatı'nın oluşmasın en önemli faktördür. İslâmiyet'in etkisiyle yeni bir kılıfa bürünen şamanist kültür, özellikle Alevî-Bektâşî topluluklarında canlı olarak yaşatılmaktadır; Alevî-Bektâşî topluluklarında, tarikata kabul merasimi daha sonra Aşık Tarzı Halk Edebiyatı içinde kompleks rüya motifine dönüşmüştür (87).

IX- AŞIK TARZI ŞİİR ÖRNEKLERİ VE BU ALANDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Umay Günay, "Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi" adlı eserinde, bu tarz üzerine yapılan çalışmalar hakkında şu bilgileri vermektedir: "Aşık Edebiyatı ile ilgili elimizdeki yazılı belgeler olmadığı için 16. yüzyıldan sonrasına ait olduğu için bu alanda tam bir değerlendirme yapılamamıştır. Aşık Edebiyatı ile ilgili en önemli kaynaklar yazma ve basma eserlerin yanında, Divan-ı Lügat'it-Türk, Kutadgu Bilig, Dede Korkut Hikâyeleri, Keşfü'z-Zünun ve Evliya Çelebi'nin Seyahat-name'sidir. Bu konuda cönkler önemli bir kaynak teşkil etse de tam olarak tespit edip değerlendirilemediği için bunlardan tam anlamıyla yararlanılamamıştır." (88)

Aşık Edebiyatı ile ilgili ilk kaynaklar, yazmalar dönemi diye adlandırılan 1072-1729 yılları arasındaki devreye aittir. Bir başka kaynak eser ise 1729-1928 yılları arasında geçen eski harfli basmalar dönemine aittir. Bu dönemde, sevilen aşıkların eserleri ve hayat hikâyeleri, Divan Edebiyatı'ndaki tezkirelere benzer bir şekilde, düzenlenmeye çalışılmıştır.

Aşık Edebiyatı ile ilgili ilk bilimsel çalışma yapanlar Ziya Gökalp, M. Fuad Köprülü ve Rıza Tevfik Bölükbaşı'dır. Bu araştırmacılar da ilk önce folklor ile başlamışlar daha sonra folklorla bağlı olarak Aşık Edebiyatı'na da eğilmişlerdir. Özellikle, Fuad Köprülü'nün 1914'te yayınladığı "SAZ

87- a.g.e., s. 19

88- a.g.e., s. 9-13

SAİRLERİ" başlığı adı altında dokuz makaleden oluşan çalışması bugün daha önemini korumaktadır. " (89)

20. yüzyılın başlarından itibaren " Aşık Tarzı Şiir ve Temsilcileri" konusundaki çalışmalar ağırlık kazanmaya başlamıştır. Özellikle Cumhuriyet'ten sonra bu çalışmalar daha da yoğunluk kazanmıştır. Ahmet Talat Onay, Osman Cemal Kaygılı, Tahir Alangu, P. Naili Boratav, Sükrü Elcin, Halid Bayrı, Hasan Eren, Kaya Bilgegil, Cahit Öztelli, Hikmet Dizdaroğlu gibi araştırmacıların eserleri, bu alandaki ilk örnekleri oluşturduğu için ayrı bir önem taşımaktadır (90).

Aşık Tarzı Şiir geleneğinin temsilcileri ve ürünleri üzerinde 1928'den sonra yürütülen bireysel ve dağınık çalışmalar, daha sonra mahalli gazete ve dergi, süreli yayınlara, periyodik yayınlarla da desteklenmiştir. Bu alanla ilgili çalışmalara Üniversitelerin bağlı kuruluşlarında da katılmalar görülmüştür.

Milli Folklor Araştırma Dairesi'nin yurt çapındaki araştırma ve değerlendirmeleri yanında, aşıkların bir araya gelmelerini sağlayan Aşıklar Gecesi de bu alanda yapılan önemli organizasyonlar arasındadır (91).

Umay Günay, " Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi", adlı eserinde aşık tarzı ile ilgili çalışmaların Cumhuriyet Dönemi'ne kadar bilimsellikten uzak ve dağınık bir şekilde yapıldığını ve bu çalışmaların Cumhuriyet Dönemi'nden önce uygulandığını şu şekilde açıklıyor: " Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra halk şairleri ile ilgili ilk çalışmayı ve organizasyonu 1931'de Ahmed Kudsi Tecer, Muzaffer Sarısözen ve Sivas Belediye Başkanı Hikmet Işık başlatmıştır. Bu tarihten sonra yurdun pek çok yerinde aşık toplantıları, aşık şölenleri, aşıklar gecesi vb. organizasyonlar yapılmış ve yapılmaktadır. Yurdun çeşitli yerlerinde özel kişiler ve bazı resmi kuruluşlar aracılığıyla düzenlenen aşık şölenleri arasında, 1966'dan beri Konya'da düzenlenen "Konya Aşıklar Bayramı" en önemli ve en düzenli organizasyondur. Bu organizasyon sayesinde yurt çapındaki aşıklar, birbirlerini tanıma fırsatı bulmuşlardır. Ayrıca usta aşıkları dinleme,

89- a.g.e., s. 9- 13

90- a.g.e., s. 13-17

91- a.g.e., s. 17-21

aşık fasıllarını icra geleneğini öğrenme gibi fırsatlarını da yakalamışlardır. Gene aşıkların kendilerini tanıtmaları ve bu camiaya kabul ettirmeleri için de ayrı bir önem taşımaktadır. Bu gibi organizasyonlar sayesinde bu gelenek, yöresel olmaktan çıkıp yurt çapında ortak bir yapıya bürünmeye başlamıştır (92).

Osmanlı Devleti zamanında devlet desteği gören aşıklara, Cumhuriyet Dönemi'nde herhangi bir yardım yapılmamıştır. Ancak 1931'de Ahmet Kudsi Tecer'in kendi uğraşlarıyla Sivas'ta düzenlediği " I. Aşıklar Bayramı", bu geleneğin günümüze kadar gelmesinde önemli rol oynamıştır (93).

Aşık Edebiyatı üzerine yurt çapında yapılan çalışmaları ve organizasyonları özetleyecek olursak, şöyle diyebiliriz: Aşıklık ve aşıklık geleneği, Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devrinden sonra, 16. yüzyılda ortaya çıkan yeni bir sosyal yapının ve edebi zevkin ürünüdür. Bu dönemde ozan-baksı geleneği, yerini aşığa ve aşıklık geleneğine bırakırken, epik temin yerini de insan aşkı almıştır. Osmanlı Devleti'nin şehir merkezlerinde yeni bir yapıya bürünen ve daha çok kalem şairi olarak varlığını devam ettiren gelenek, kırsal alanlarda ise saz şairi olarak süregelmiştir. Şehir merkezlerinde devlet desteği ile ayakta duran aşıklık geleneği, kırsal kesimlerde ise aşıkların kendi çabası ve halkın desteği ile varlığını devam ettirebilmiştir. Özellikle Cumhuriyet'e kadar olan sürede aşıklar, belli bir devlet desteği görmüşler ve korunmuşlardır. Ancak Cumhuriyet'ten sonra, özellikle de tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla bu kurum daha da zayıflamış ve aşıklar unutulma aşamasına gelmiştir. Kimi topluluklarda tamamen kaybolan gelenek, Alevi-Bektaşî toplumlarında eski canlılığı ile varlığını sürdürmüştür.

X- AŞIK TARZI TÜRK HALK EDEBİYATI

Aşık Edebiyatı üzerine önemli çalışmalar yapmış olan Pertev Naili Boratav, Türk Dili Aylık Dergisi'nde yayınlamış

92- a.g.e., s. 22-24

93- a.g.e., s. 24-25

olduğu "Aşıklar ve Aşık Edebiyatı" adlı çalışmasında, bu konu hakkındaki görüşlerini şöyle dile getiriyor: "16. yüzyılın başlarından bu yana halk şiirinin ve sözlü edebiyatın temsilcilerine "Aşık", bu sanatçıların yaratmış oldukları eserlerin tümüne de "Aşık Edebiyatı" denilmektedir. Ancak, "Aşık" terimi yerine, saz şairi, halk şairi, halk ozanı gibi terimler de kullanılmaktadır." (94)

Hikmet Dizdaroğlu da, "Halk Şiirinde Türler" adlı çalışmasında, Aşık Edebiyatını ve Anonim Halk Edebiyatını, halk edebiyatı ve halk şiiri içinde değerlendirmektedir. Hikmet Dizdaroğlu'na göre halk şiiri kavramı içine hem yaratıcısı belli olan hem de yaratıcısı belli olmayan eserler dahil edilmelidir. Çünkü "Aşık Şiiri" adı altında incelenen şiirlerin gerçek yaratıcıları tam olarak bilinebilir mi? Ya da anonim olarak kabul edilen şiirlerin de bir yaratıcısı yok mu? Bu nedenle, bu tür şiirleri, "halk şiiri", böyle şairlere de "halk şairi" demek, daha doğru olmaktadır (95).

a- Aşıklar: Pertev Naili Boratav, sözlü gelenekte 16. yüzyıldan başlayarak oluşturulan şiirlere "aşık şiiri", bunları oluşturan (adı bilinen-bilinmeyen)'lara ise "aşık" dendiğini belirttikten sonra AŞIKLAR için şu bilgilere yer verir: "Aşık, gezgin bir sanatçıdır. Bildiği parçaların sınırlı kalması ve dinleyicinin ilgisini kaybetmeye başladığı durumlarda, bulunduğu yerden ayrılacak ve yerini başka bir aşığa bırakacaktır. Böylece kendisi, eski eserlerini yeni bir ortamda söyleme fırsatı bulurken, aynı zamanda diğer aşıklara da yeni bir ortam bırakacaktır. Aşık, bulunduğu yerde usta-malı deyişler ve kendi eserlerini söylerken aynı zamanda doğaçlama olarak yeni eserler de ortaya koyacaktır. Bu yönüyle aşıklar, hem yaratıcı hem de icracıdırlar.

Aşık, usta-malı bir şiiri ya da kendisine ait bir eseri icra etmekle kalmaz, bu kültür geleneğini de başka kuşaklara aktarmış olur. Bu nedenle aşıklar, her zaman için maddi amaç

94- Pertev Naili Boratav, *Aşıklar ve Aşık Edebiyatı*, Türk Dili, Aylık Dil ve Edebiyatı Dergisi, Cilt 19, Sayı 207, Ank. 1968, 340-341

95- Hikmet Dizdaroğlu, *Halk Şiirinde ...s.* 186-189

peşinde değildirler. Aşık, kendi sanatını icra etmek ve eserini tanıtmak için de saz çalıp şiir söyleyebilir (96).

Aşıkların, sanatlarını devam ettirecekleri en iyi ortam, kırsal alanlardır. Kırsal alandaki aşık, kendisini klasik edebiyatın etkisinden kurtarmış bir durumda olduğu için, gerek dili gerekse ele aldığı konular tamamen halka yöneliktir. Bu nedenle aşıklar, en çok köy ve kasabalarda tutulmuşlardır. Büyük şehirlerde, klasik edebiyata özenen aşıklar, bu edebiyat ile ilgili şiirler söylemişler (yazmışlar) se de başarılı olamamışlar ve aynı zamanda kendi kültürlerine de yabancılaşmışlardır (97).

Aşıkların doğal ortamlarından birisi de asker ocakları olmuştur. İstanbul'da Yeniçeri Ocakları'nda, sınır garnizasyonlarında, Cezayir, Tunus, Arabistan, Kırım gibi Osmanlı egemenliğindeki uzak ülkelerde, aşıkların temsil ettiği bir edebiyat yaratılmıştır. Bunlara genel olarak "Garap Ocakları" denmektedir. Bu aşıklar, geleneğin temel kurallarını korudukları gibi, dönemin olaylarını da ele aldıkları için, bunların şiirleri, adeta bir tarih belgesi niteliğindedir (98).

b- Aşıklık Geleneği: Erman Artun, " Aşık Tarzı Halk Edebiyatı" adlı çalışmasında " AŞIKLIK GELENEĞİ" hakkında şu bilgilere yer vermektedir. " Aşıklık geleneği, sadece çalıp söylemeye dayanmayan, bir ustanın yanında öğrelimesi ve öğretilmesi gereken bir iştir. Aşık olmayan, ancak bu alanda yeteneği olan kişi, usta bir aşığın yanına çırak olarak verilir. Buna KAPILAMA denir. Ustası, çırağına meydan açmayı, geleneğin gereklerini, divana çıkmayı, yarışmayı, hikaye anlatmayı, ayak kurallarını ve aşık makamlarını öğretir. Çırak, ustasıyla gezerek, diğer aşıkları tanır ve onların bilgilerinden yararlanır. Bu süre, çırağın yeteneğine bağlıdır. Çırağının yetiştiğine inanan ustası, ona İCAZET (diploma) vererek, onun bu mesleği tek başına sürdürmesine izin verir. Mahlaslar, genellikle bu dönemde, ustalar

96- Pertev Naili Boratav, Aşıklar ve ... s. 340-341

97- a.g.e., s. 340-341

98- a.g.e., s. 340-341

tarafından verilir." (99).

Erman Artun, aşıkların rüyada bade içmesini ise şöyle ifade ediyor. " Aşıklar, yaygın bir inanışa göre, uyanma döneminde yani uyku esnasında PİR (dede, ulu kişi, evliya, Hz. Muhammed, Hz. Ali, tarikat büyükleri ...) elinden BADE (dem, dolu) içerler. Bunlara " Badeli Aşık" denir. Ve bunların halk içinde kutsal bir yeri vardır. Bade içme sırasında aşıklara, BUTA (sevgili) gösterilir. Ulu kişi tarafından aşığa gösterilen bu hayali sevgiliyi rüyasında gören kişi, onun aşkıyla yanıp tutuşur, il il, köy köy dolaşır ve sevgilisini arar. Badeli aşıkların çoğuna mahlasları, bu esnada verilir. Örneğin Feymani'ye mahlası bu uyku anında verilmiştir. Kimi zaman genç aşık, bade içme esnasında girdiği şoka dayanamayarak dili çözölemeyenlere " Tutuk Aşık", sırrı açılanlara "Murdarlanmış", badeyi içemeyen ve rüyası yarım kalanlara "Yarım Aşık" denir. Bade içme sırasında aşığa bilmediği çok şey öğretilir. Bunlar arasında İslâm felsefesi, kolay söyleme, ifade gacü, şairlik gücü ilk sıraya almaktadır. Örneğin Cıldırılı Aşık Şenlik, bade içme sırasında kendisine 90.000 kelime öğretildiğini söylemektedir. Badeli aşıklara aynı zamanda "Hak Aşığı" denir. Hak aşıkları, saz çalmasını bilmezler. Bunlar yanlarında bağlama çalmasını bilen "Sofu" adı verilen bağlamacıları gezdirirler. Örneğin Aşık Kerem ve Bayburtlu Zihni'nin sofuları vardır." (100)

Erman Artun, aşıklık geleneğindeki gurbet motifini ve bazı töreler hakkında şu açıklamaları yapmaktadır: "Aşıklar, sevgililerini aramak, şöhret sahibi olmak ve para kazanmak amacıyla çevreyi dolaşırlar. Gurbete çıkmak ve gurbeti dolaşmak, hem mesleğin bir gereğidir hem aşığın geçimini sağlamak için adeta bir zorunluluktur. Bu dolaşmalar sırasında aşık, bulunduğu ortamlarda meslektaşları ile atışma yapma ve tanışma fırsatı bulur. Bu atışmalara "Meydan Edilme", "Divana Çıkma" denir. Divanı idare etmek için bir hakem heyeti kurulur. Aşıklar, önce kendi hayatlarını hikâye halinde anlatırlar. Bu arada manzumeleşme şeklinde aşıklar tanışır. Tanışmadan sonra taşlama deyişlerine geçilir. Daha

99- Erman Artun, *Aşık Tarzı ...* s. 8-9

100- a.g.e., s. 5-9

sonra ise, "Tutmacalar" a, "Karşı-Beriler" e ve "Bağlama Çözmeler" e geçilir. Aşıklardan birisi yenilinceye kadar, bağlama çözme devam eder ve yenilen aşık mat olduktan sonra, şazını diğer aşığa verir. Bu olaydan sonra, yenilen aşık bir daha divana (yarışmaya) çıkmayabilir. Bu nedenle, aşığın devranı kırk günden, deyimi yaygındır (101).

Atışma yapmak, doğaçtan söylemek ve saz çalmak aşıklığın en önemli kurallarındandır. Atışmalar sistemli yapıldığı gibi herhangi bir ortamda da yapılmaktadır.

Huzuri ile Efkâri arasındaki bu şiir, atışmaya iyi bir örnektir:

Huzuri: Hurufat usulü yol erkan budur
Mala noktasızdır Aşık Efkâri
Aşık isen bu manayı bilirsin
Taban cansız yürür canım Efkâri

Efkâri: Aşık olanlar her imlaya aşnadır
Mola noktasızdır canım Huzuri
Heyal geçmektedir yaz ve kış
Zaman cansız yürür canım Huzuri

Huzuri: Hele şairlerin daim güttüğü
Dava noktasızdır canım Efkâri
Bu kadar akar da bulutlar dolmaz
Umman cansız yürür canım Efkâri

Efkâri: Çağınız geçmiştir sazda çaldığın
Hava noktasızdır canım Huzuri
Bulutlar olmasa kurur
Duman cansız yürür canım Huzuri

Bu tür atışmalarda aşıklar karşısındaki rakibini yenmek için tüm hünerlerini ortaya koyarlar. Bu atışmalar yarışma sırasında kimi zaman kırıcı boyutlara ulassa da yarışmanın sonunda her iki aşık da birbirlerini överek yarışmayı sona erdirirler (102).

101- a.g.e., s. 5-9

102- a.g.e., s. 10

Aşıklar içinde sadece şiir söyleyen ve türkü okuyanlar olduğu gibi, hikâye anlatan ve hikâye tashif eden aşıklar da vardır. Hikâyeli aşıkların da kendilerine göre icra töreleri vardır. Örneğin; Hikâyeci aşıklar hikâyeye başlamadan önce, eski aşıkların deyişlerini söylerler. Buna "Üstad-name" denir. Sonra "döşeme" adı verilen güldürücü bir tekerleme ile aşık, hikâyesini anlatmaya başlar. Bu hikâyeler içinde, Cıldırılı Aşık Senlik'in "Sevdakâr", "Salman Bey", "Lâtif Şah", Müdâmi'nin "Ali Şir ile Gül", Efkârî'nin "İbrahim Şah", "Burhan Şah", Murat Çobanoğlu'nun "Öksüz Vezir" hikâyeleri ünlüdür. Bu geleneği eski aşıklar devam ettirdiği gibi yeni aşıklar da bu alana ilgi duymaktadır.

Aşıkların getirmiş oldukları yeni kurallar ve disiplinler, ozan, saz şairi, kalem şairi gibi diğer halk şairlerinin yerini daha belirginleştirmiş, bunların farklılıklarını daha açık olarak ortaya koymuştur. Aşıklık geleneği eskisi kadar olmasa da bugün de devam etmektedir. Özellikle Doğu illerimiz (Kars-Erzurum)'da bu gelenek canlılığını sürdürmektedir (103).

c- Aşıklığa Başlama: Aşık Edebiyatı hakkında önemli çalışmaları olan Dr. Doğan Kaya, "Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Aşık Ruhsatı" adlı çalışmasında bu konu ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir: "Aşıkların, aşıklık geleneğine başlamalarının çeşitli nedenleri vardır: Bunlar,

- 1- Kalıtım (irsiyet)
- 2- Doğuştan gelen yetenek (istidad)
- 3- O bölgedeki aşıklık geleneği'dir.

İrsiyet (kalıtım) yoluyla aşık olan aşıklar, yanında doğuştan aşık yaratılışlı kişiler de vardır. Bu kişiler, küçük yaştan itibaren saza ve söze hevesli kimselerdir. Bu zevk ve heves fırsat bulduğu ortamda gün gelir saza ve söze dönüşür. Bu geleneğin öğrenilmesinde, aşığın almış olduğu kültür, bilgi, duyduğu ve daha önceden bildiği halk şiirleri bu olay için temel malzemedir (104).

103- a.g.e., s. 10

104- Doğan Kaya, Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Aşık Ruhsatı, Cumhuriyet Üniversitesi Yay. No: 55, Sivas, 1994, s. 36-40

Bölgedeki aşıklık geleneği de önemli bir etkidir. Cevrede yıllardır devam eden sözlü eğitim (gelenek) ve kültür birikimi, bu olayı destekleyen, temel faktörlerdendir. Yetişmekte olan çocuklar ve gençler, sözlü geleneğe bağlı olarak, kendilerini aşıklar arasında bulmaktadırlar. Çevresindeki aşıkları, çeşitli toplantılarda gören genç, aşıklığa merak sarmakta ve ilgi duymaktadır. Bu alanda birazcık yeteneği olan ve bu işe gönül verenler için, bu gelenek önemli bir basamak ve de fırsattır (105).

Aşıkların aşıklık mesleğine başlamaları, çeşitli vesilelerle olmaktadır. Doğan Kaya, a.g.e.de aşıkların aşıklığa başlama nedenlerini şöyle tasnif etmektedir:

- 1- Çıraklık
- 2- Usta-malı şiir söyleme ve çevredeki aşıklardan etkilenme
- 3- Türkülü hikâye dinleyerek yetişme
- 4- Sazlı-sözlü ortamlarad yetişme
- 5- Rüya sonrası aşık olma
- 6- Manevi etki sonucu aşık olma
- 7- Dert sebebiyle aşık olma
- 8- Sevda sebebiyle aşık olma
- 9- Ruhi depresyon sonucu aşık olma
- 10- Milli duyguların uyanışı sonucu aşık olma
- 11- Diğer sebepler sonucu aşık olma (106)

A.g.e.deki aşıklığa başlamada önemli olan ve daha sık rastlanan olayları şöylece özetlemekte yarar vardır:

1- Çıraklık: Aşık Edebiyatı'nda yüzyıllardır süregelen geleneklerden ve en önemlilerinden birisi de çıraklık geleneğidir. Bu geleneğe heves etmiş genci, usta-aşık yanına alır. Uzun bir hazırlık döneminden sonra, usta, genç aşığa aşıklık geleneğinin kurallarını öğretir ve aşığa icazet vererek onu bu camianın içine yollar (107).

105- a.g.e., s. 35-39

106- a.g.e., s. 39

107- a.g.e., s. 40-45

2- Usta-Malı Şiir Söyleme ve Çevredeki Aşıklardan Etkilenme: Yurdun pek çok yerinden yüzyıllardır devam eden aşıklık geleneği, sazlı-sözlü olarak canlı bir şekilde yaşatıldığı için, pek çok genç aşığa, bu gelenek, etki etmekte ve yeni aşıkların yetişmesinde basamak oluşturmaktadır. Böyle bir geleneğin olduğu yerde aşık sayısında bir artma gözlenirken, bu geleneğin olmadığı yörelerde ise aşıklık geleneği yok olma aşamasına gelmiştir (108).

3- Türkü Dinleyerek Aşık Olma: Halk hikâyesi anlatma geleneği, bugün de aşıklık geleneği içinde devam etmektedir. Bu gelenek özellikle Kars ve Erzurum bölgesinde daha da yaygındır.

Manzum ve mensur olmak üzere iki bölümden oluşan hikâyelerin özellikle ezgi ile söylenen nazım parçaları, hikâyeye ayrı bir akıcılık katmakta ve halkın beğenisini kazanmaktadır. Bu törenler sırasında, aşıklığa karşı yeteneği ve merakı olan genç de bu olaya ilgi duymaya başlamaktadır (109).

4- Sazlı-Sözlü Ortamlarda Yetişme: Aşık Edebiyatı'nda, sazın önemli bir yeri vardır. Özellikle aşıklığın bir kuralı ve gereği olarak kabul edilir.

Aşıklar, her vesile (düğün, nişan, sünnet vb.) ile çeşitli toplantılara (düğün evleri, kahveler vb.) sazi ile katılmıştır. Aşığı dinleyen halk, ister istemez bu aşıktan etkilenmektedir. Bu etkileşim, kimi zaman aşıklığa merakı olan gençleri daha da yakından ilgilendirmiş ve o yönde bir etki yapmıştır. Saz meclislerinin yaygın olduğu yörelerde, sazlı-sözlü toplantılar yöreden yöreye farklılık göstermesine rağmen, genel olarak düğünle, kahveler ve ayin-i cemlerde gerçekleştirilmektedir (110).

5- Rüya Sonrası Aşık Olma: Doğan Kaya, a.g.e.de rüya sonrası aşık olma motifini, Umay Günay'ın Aşık Tarzı Şiir ve Rüya Motifi" adlı eserinden yola çıkarak şöyle açıklamaktadır: " Aşık Edebiyatı'ndaki şekil değiştirmeye sebep olan rüya motifi, iki şekilde yaşamaktadır. Halk

108- a.g.e., s. 46-48

109- a.g.e., s. 49-53

110- a.g.e., s. 53-59

hikâyelerinde kalıplaşmış aşık tipe uygun ve bütün hikâyelerde aynı unsurları koruyarak ortaya çıkmaktadır. Yaşayan aşıkların hikâyelerinde ise şekil değiştirmeye sebep olmakla beraber, aşık hikâyelerinde olduğu gibi, aşıkların hayatını bir sevgiliye bağlamaktadır. Yaşayan aşıklarda bu motif, onlara sanatçı (aşık) kimliği kazandırmaktadır (111).

Aşık Edebiyatı'ndaki rüya motifi, kompleks bir yapıya sahiptir. Aşık, rüyasında bir güzele aşık olmakla birlikte, aşıklığın kurallarını da yine rüyasında öğrenir. Böylece aşık, sade bir kişilikten sanatçı bir kişiliğe bürünür. Sanatçı bir kişiliğe ulaşma olayı, özellikle, rüyasında bade içme olayı sırasında gerçekleşmektedir. İçilen bade, "er dolusu" ve "pir dolusu" olmak üzere iki çeşittir:

1- Er dolusu bade, bu badeyi çenler, aşıklık geleneğini elde etmekle beraber, kahramanlık nitelikleri de kazanır. Sevgilisi uğruna aşık, birçok mücadelelere de girer.

2-Pir dolusu bade, kişiyi, bir güzele aşık eden badedir. Bu badeden içen, sevgilisi için her şeyi göze alır. Ona kavuşmak için, yıllarca pek çok zorluklara göğüs gerer. Böylelerine "badeli aşık" ya da "hak aşığı" denir (112). Yukarıda açıklamaya çalıştığımız bade içme ve aşık olma konusunda araştırmacıların hemen hepsi aynı görüşü benimsemektedirler.

Doğan Kaya, a.g.e.de badenin ne olduğu hakkında şu bilgileri vermektedir: "Birçok hallerde, gelenek, bu badenin ne tür bir nesne olduğunu belirtmez. Kimilerine göre ise bu bade, bir elma vb. katı maddedir. Gençlik, ergenlik çağında meydana gelen bu olay, kişide şiir ve aşk eğilimini başlatır. Badenin etkisiyle uykudan uyanan aşık, ilk şiirelerini okumaya ve ülküsel sevgiliden bahsetmeye başlar. Aşığın bu durumunu "uyanmak" sözüyle ifade etmek gelenek halini almıştır.

Pertev Naili Boratav ve Doğan Kaya gibi halk edebiyatı araştırmacıları, bu konuda farklı görüşe sahiptirler. Örneğin bade içme olayı, aşığa pek çok yetenek ve aşıklık geleneği ile ilgili pratikler kazandırsa da, aşığın halk arasında tam olarak benimsenmesine yeterli olmaz. Çünkü, bu gelenek her şeyden önce bir usta aşığın yanında eğitim (çıraklık) yapmayı

111- a.g.e., s. 59-60

112- a.g.e., s. 60-63

gerektirir. Ayrıca, bu gelenekte çalıp-söylemek, icra etmek, doğaçlama yapmak, çok önemlidir. Bu nedenle, bir aşığın, bir ustanın yanında çıraklık yapması, usta-aşıkların deyişlerini icra ederken kendi eserlerini ortaya koyması gerekir. Bu sanatı icra ederken bu geleneği de daha sonraki kuşaklara aktarmaktadır (113).

Doğan Kaya, a.g.e. de şöyle devam ediyor: "Pir ya da er dolusu içen aşık, rüyadan uyandığında kendinde bir başkalık hisseder. Bu olay, kendisini dört şekilde belli eder:

- 1- Tanrı sevgisi
- 2- İnsan aşkı
- 3- Saz çalma ve şiir söyleme yeteneğinin ortaya çıkması
- 4- Zamanın gerekli bilgilerini öğrenme (114)

Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nda gördüğümüz rüya sonrası aşık olma ve bade içme olayı, kompleks rüya motifinde de benzer bir şekilde ortaya çıkmaktadır:

- 1- Hazırlık
- 2- Rüya
- 3- Uyanış
- 4- İlk deyiş

* Aşıkların pekçoğu, bu dört aşamadan geçerek aşıklığa ulaşmalarına rağmen, bu kural ve gelenek her aşık için geçerli olmamaktadır. Örneğin bade içip aşık olanlar bulunduğu gibi, rüyalarda gördükleri değişik ve ilginç olayların sonunda aşık olanlar da vardır (115). Olaylar içerik olarak birtakım farklılıklar göstermelerine rağmen, Doğan Kaya, "Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Aşık Ruhsatı" adlı eserinde aşıkların bu mesleğe başlamalarında şöyle devam ediyor: *

6- Manevi Etki Sonucu Aşık Olma: Anadolu'nun İslâmlaşması'nda Anadolu Gazileri, Ahileri ve Abdallarının büyük rolü olmuştur.

Türk kültür hayatına bakıldığında derviş, şeyh, pir, dede, baba adıyla anılan Anadolu Abdalları'nın, yüzyıllarca Türk toplumu üzerinde etkin olduğu görülmüştür. Ermiş

113- a.g.e., s. 60-63

114- a.g.e., s. 60-63

115- a.g.e., s. 63

kişilerin etkileri edebiyatımızda da etkili olmuştur. Bu kişilerin birçoğu (Hacı Bayram Veli, Akşemseddin, Esrefoğlu Rumi...) aynı zamanda şairdiler. Bu kişiler, bağlı buldukları tarikatın düşüncesini şiirler ile terennüm ediyor ve böylece bu düşüncelerin geniş topluluklara yayılmasını sağlıyorlardı (116).

Düşünce ve görüşlerin, şiirle terennüm edilmesi Alevi-Bektaşî topluluklarında daha yaygındı. Alevi-Bektaşî inancına sahip şairler, nefes, nutuk, şahiyyat-ı sofiyane tarzında söyledikleri şiirler ile güçlerini yüzyıllar boyu sürdürme imkanı bulmuşlardır. Bu olay, şiire hevesli kişiler için iyi bir zemin hazırlıyordu. Bunların verdikleri elmayı yeme, doluyu içme, ilahilerin okunması, pir (ermiş)'in olağanüstülükleri, kurban edilişi, şeyhin izni, manevî etkiyi yaratan en önemli motiflerdir (117).

7- Dert Sebebiyle Aşık Olma: Aşıkların büyük çoğunluğu, genellikle dert (maddi-manevi)- sıkıntı sebebiyle aşıklığa başlamışlardır. Yaşanılan üzücü olaylar, insanları olumsuz yönde etkilerken, kişi bu olayların sonunda büyük bir derde de düşebilir. Kimileri bu sıkıntısını şiire dökerek rahatlamaya çalışırlar. Böyle bir durum şiire karşı merakı ve yeteneği olan kişiyi aşıklığa yöneltir. Çileli bir hayat geçirme, hasretlik, ölüm-ayrılık gibi konular, bu alanda en önemli faktörlerdendir (118).

8- Sevda Sebebiyle Aşık Olma: Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın temelini oluşturan maddi aşk motifi (cismanî) ve aşıklık, genellikle sevip de alamama ya da maşuğun rakibe yakınlık göstermesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Toplumumuzdaki kadın-erkek ilişkilerinin sınırlı ya da yasak boyutunda oluşu bu duyguların, hayali olarak yaşanmasına, ve bunun doğal sonucu olarak da şiire dökülmesine neden olmaktadır. Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'ndaki şiirler, tasnif edilecek olursa sevda şiirlerinin diğer konulara göre daha fazla olduğu dikkati çeker (119).

116- a.g.e., s. 68-70

117- a.g.e., s. 64-67

118- a.g.e., s. 71-73

119- a.g.e., s. 73

Doğan Kaya, a.g.e. de mahlas alma konusunda şu açıklamaları yapmaktadır: "Halk şairleri, mahlaslarını son dörtlükte kullanırlar. Aşık dilinde buna "tapsırma" denir. Tapsırma, kendini tanıtmak, bildirme, arz etme anlamına gelir. Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nda ayağı kim açıysa tapsırmak da ilk önce onun hakkıdır.

Mahlas alma geleneği Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nda çeşitli vesilelerle olmaktadır. Aşık, kendi adını, ya da soyadını, mahlas olarak kabul ettiği gibi bunların dışında da bir mahlas seçebilir. Mahlaslar, aşığın kendi tercihi olabileceği gibi bir başkası tarafından da verilebilir (120).

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak aşıkların bu mesleğe başlamalarını, aşıklık mesleğine başlamalarında rüyanın önemini şöylece özetleyebiliriz: İslâmi ideolojiye sahip toplumlarda büyük bir saygınlığa kavuşmuş olan ermiş (ulu) kişilerin rüyaları da kutsal olarak değerlendirilmektedir. Kutsal ve olağanüstü bir rüya görmek ya da olağanüstü yeteneklere sahip olmak, ancak ermiş kişilerde olabileceği için, İslâmi düşüncenin yayılmasında ozanların bu kimliğe bürünmeleri bir zorunluluk olmuştur. Bu nedenle İslâmi düşünce içinde ozanlara (mutasavvıf şairlere) ve onların rüyalarına da olağanüstülükler yüklenmiştir. Böyle bir olayın olması ozan (mutasavvıf şair)'lerin toplumdaki değerini arttırmıştır. Bu gelenek, bugüne kadar devam etmiştir. Toplumun aşığa karşı değer yargısını bilen saz şairleri, halkın içinde saygın bir yere gelebilmek için kutsal bir rüya gördüğünü ve rüyasında ermiş bir kişinin elinden bade içtiğini ifade etmek zorunda kalmıştır. Örneğin yurt çapında üne kavuşmuş olan ve badeli aşık olarak tanınan Ali İzzet Özkan, yıllar sonra bu gerçeği itiraf etmiş ve de rüyasında böyle bir olayla karşılaşmadığını açıklamıştır.

XI. AŞIK, SAZ ŞAIRİ, HALK ŞAIRİ, OZAN, HALK OZANI, HALK ŞAIRİ, HAK AŞIGI, HALK AŞIGI, BADELİ AŞIK, MEYDAN ŞAIRİ, KALEM ŞAIRİ ... TERİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Saim sakaoğlu, "Ozan, aşık, saz şairi ve halk şairi

kavramları üzerine" adlı kongre bildirisinde şu bilgileri vermektedir: "Halk Edebiyatı sahasında yıllardan beri bir kavram kargaşası devam etmektedir. Örneğin, Halk Edebiyatı, Anonim Edebiyat, Aşık Edebiyatı, Folklor gibi kavramların sınırları henüz tam olarak çizilememiştir. Bunların yanında ozan, aşık, saz şairi ve halk şairi de açıklama bekleyen kavramlardır" (121).

A.g.e.de konu ile ilgili olarak şu bilgilere yer verilmektedir: Türk Halk Edebiyatı'ndaki terminoloji meselesi bu alanda çalışan araştırmacılar için önemli sorunlar yaratmaktadır. Bu sorunların en önemlilerinden birisi de bu edebiyatın yaratıcılarına verilen isimdir. Aşık Tarzı Halk Edebiyatı konusunda önemli çalışmalar yapan ve bu tarzı belli bir sisteme koyan M.Fuad Köprülü, bu edebiyatın yaratıcıları hakkında belirli bir kolaylık sağlamış olmasına rağmen, beraberinde birtakım problemleri de ortaya koymuştur. Bu alanda kullanılan terimleri açıklamaya çalışırsak şunları söyleyebiliriz: Aşık Edebiyatı'nın yaratıcısı olan sanatçılar için 15'e yakın terim kullanılmaktadır. Bu terimler birbirleriyle ilgili ve birbirlerine yakın olsalar da hepsini aynı ifade altında toplayamamaktayız. On beşe yakın olan bu terimleri açıklamaya çalışalım:

- 1- Aşık: Doğmaca şiir söyleyebilen, saz çalan kişi.
- 2- Saz Şairi: Aşık ile eş anlamlı bir tekimdir.
- 3- Ozan: 16. yüzyıla kadar kullanılan bu kelime yerine eş anlamlısı olan aşığa bırakmış ve daha sonra "geveze", "her söze karışan" anlamlarına gelmiştir.
- 4- Halk Ozanı: Halk şairi ifadesindeki "şair" kelimesinin Türkçeleştirilmesiyle türetilen yanlış bir adlandırmadır. Kaldı ki, halk kelimesi Türkçe değildir. Ancak bu terimi, benimseyen sanatçılar, bu kullanımda ısrarlıdırlar.
- 5- Sazlı Ozan: Saz çalmasını bilen bazı şairler için kullanılan bir addır, ancak pek yaygın değildir.

121- Saim Sakaoğlu, *Ozan, Aşık, Saz Şairi ve Halk Şairi Kavramları Üzerine*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, MFAD Yay. 77, *Seminer Kongre Bildirileri 20, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri Dizisi 20, Cilt I, Genel Konular*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ank. 1986, s. 247

6- Halk Şairi: İlk defa ne zaman kullanıldığı tespit edilemeyen bu terim, saz şairi olarak kullanılmaktadır. Büyük bir olasılıkla halk şairi terimi, saz çalmasını bilmeyen sanatçıları içine almaktadır.

7- Hak Şairi: Dini konularda şiir söyleyen kişidir.

8- Hak Aşığı: Hak şairi ile aynı anlamdadır. Bu terim, hak şairine göre daha yaygındır.

9- Halk Aşığı: Dinî konulardan çok, günlük konuları (aşk, sevgi ... hastalık, ölüm vb.) işleyen kişi.

10- Badeli Aşık: Rüyasında ermiş bir kişi (Pir) elinden bade içen aşık, Badeli aşık, şiir söylemeye ve saz çalmaya rüyasında içtiği badeden sonra başlar.

11- Meydan Şairi: Daha çok bir topluluk önünde şiir söyleyen aşıktır. Aşık ve saz şairi ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

12- Kalem Şairi: İrtical ile şiir söyleyen, şiirlerini daha çok yazarak icra eden ve belki de saz çalmayan şairlerdir.

13- Cöğür Şairi: Cöğür adlı gövdesi büyük, sapı kısa olan sazı çalanları, günümüzde hatırlamak için söylenen addır (122).

Farklı adlarla anılan bu sanatçıların ortak özellikleri şunlardır:

- 1- Doğaçlama şiir söylemeleri
- 2- Saz çalmaları
- 3- Atışma yapmaları
- 4- Bade içmeleri ya da içtiğini iddia etmeleri

Yukarıdaki gruplamalardan ilk üçünü aşıklar söz meydanında ispat etmeye çalışırken, bade konusunda ise açıklama yapmaktan kaçınmaktadırlar (123).

Günümüzde bu işle uğraşanların hemen hepsi "Aşıklar Bayramı", "Aşıklar Şenliği" ve "Aşıklar Şöleni" gibi toplantılarda bir araya gelmektedirler. Bu tür şölenlere saz çalan aşıklar ile çalamayan aşıklar da katılmaktadır. Çünkü bu toplantılarda "toplantının adı" ölçüt olursa, pek çok sanatçı bu törene katılamayacaktır. Örneğin "Saz şairleri"

122- a.g.e., s. 247

123- a.g.e., s. 248

şölenine saz çalamayan aşıkların katılması düşünülemezdi(124)

Siirle uğraşan sanatçıların pekçoğu bugün kendisini "aşık" olarak tanıtmaktadır. Kendilerini "aşık" olarak tanıtan bu kişileri, halk da doğal olarak bu ad ile benimsemektedir. Bu nedenle yaklaşık olarak on beş adı olan bu sanatçıları, "aşık" terimi adı altında toplamak en doğru karar olur. Ne var ki buradaki "aşık" kavramını günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte kabul etmeliyiz. Bir topluluk önünde meydana çıkıp saz eşliğinde ya da sazsız olarak bir şeyler söyleyebilen, doğmaca olsun olmasın, geleneğe uygun konu ve şekilleri kullanabilen kişileri, "aşık" adı altında toplayabiliriz. Aşık adı dışındaki adlandırmalar, ancak onların ikinci bir özelliği olabilir. Saz çalanlara saz şairi, saz çalmayan ve irticalî olmayanlara kalem şairi, dini konularda şiir söyleyenlere ise hak aşığı denilmesi en uygundur (125).

Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın yaratıcıları için on beşe yakın terimin varlığı kabul edilse de bunları içinde en çok kullanılanlar aşık ve saz şairi terimidir. Bu iki terim arasındaki benzerlikleri ve farklı yönleri kavrayabilmek için bu konuyla ilgilenen çeşitli araştırmacıların görüşlerine yer vermekte fayda vardır. Örneğin saz şairi terimi için yapılan açıklamaları şöylece tasnif edebiliriz:

"Belli kurallara ve anlayışa bağlanmış, kendi içinde adeta klasik bir nazım türü halini almış şiir geleneğidir."
(126)

"Öğrenim görmemiş, saz çalabilen, irticalen şiir söyleyen ve bu şiirlerde hece vezninin kullanan aşıklardır."
(127)

"Halk şiirimizi oluşturan tiplerin birisi de saz şairleridir. Geleneğin iki noktasını oluşturan ozen ve aşık tipinden farklı olan saz şairleri, saz çalan şairlerden olmalarına karşılık bunların şiirlerinin pekçoğu üzerinde ozenle çalışılmış ve bu şekilde meydana getirilmiştir. Bilgi

124- a.g.e., s. 249

125- a.g.e., s. 250

126- M.Fuad Köprülü, Türk Saz ... s. 11

127- Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Aşık Maddesi, Cilt I, Cem Yay. s. 135

birikimini halk kültüründen alan, kırsal alanlarda yetişmiş olan saz şairleri, Ümmi aşıklardan farklıdır." (128)

"Halk ozanı olarak da bilinir. Genellikle saz eşliğinde, din dışı konularda doğaçtan şiir söyleyen ya da halk hikâyesi anlatan kişi." (129)

"Divan şairi ile Anonim Halk Edebiyatı şairleri arasında bir yere sahip olan, köy köy dolaşıp saz eşliğinde şiirlerini çalıp söyleyen kişi." (130)

"Saz (bağlama) gibi bir müzik aleti eşliğinde, dörtlük nazım birimi ile hece ölçüsü kurallarına bağlı olarak, doğa, insan güzellikleri, yiğitlik, ölüm, acı, sevinç gibi konularda şiir söyleyen şairler." (131)

"Orta-Asya Türk şiir geleneğini Anadolu'ya getirip, günümüze kadar devam ettiren halk sanatçılarıdır." (132)

Yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak saz şairi terimi için şunları söyleyebiliriz: Saz şairleri, sazlı şairlerden olmalarına rağmen, saz bunların elinde bir sembol gibidir. Doğaçlama şiir söylemelerine rağmen, şiirlerinin çoğu önceden hazırlanmaktadır. Aşığın şiiri, dini bir öze bağlıyken ozan, günlük hayatın şiirini ifade ederken, saz şairleri ise şiirlerinde her türlü konuyu işlemişlerdir.

Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın yaratıcılarından önemli bir isimlerden birisi de "aşık"tır. Bu terimle ilgili olarak da pek çok araştırmacı birbirine yakın olmakla beraber farklı açıklamalarda bulunmaktadırlar. Bu açıklamaları şöylece özetleyebiliriz:

"Aşık: Türk halkının duygu ve düşüncelerin (tasalarını, umutlarını, halkın yaşam biçimini) dile getiren sanatçılara denir. Aynı zamanda Anadolu'da halk şairine verilen addır." (133)

128- Erman Artun, *Aşık Tarzı ...* s. 11

129- *Ana Britannica, Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt II, Ana Yay ve Encyclopedia, Britannica Yay. İst. 1988, s. 464*

130- İlhan Başgöz, *İzahlı Türk ...* s. 7

131- Rauf Mutluay, *100 Soruda Türk Edebiyatı, Gerçek Yayınevi, İst. 1979, s. 33*

132- Sami Akalın, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü, Varlık Yay. s. 127*

133- a.g.e., s. 126

"Aşık: Bir hazırlığı olmaksızın şiir söyleyen, şiirlerini genellikle saz eşliğinde okuyan, kimi zaman da halk hikâyesi anlatan sanatçılardır. Çok defa saz şairi, çöğür şairi, ozan, halk ozanı, halk şairi terimi ve aşık aynı anlamlarda kullanılır." (134)

"Aşık: Halk şairi, saz şairi, halk ozanı olarak da bilinir. Genellikle saz eşliğinde, dindışı konularda, doğaçlama şiir söyleyen ya da halk hikâyesi anlatan kişi." (135)

"Aşık: 16. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış, kasaba ve Yeniçeri Ocaklarında yetişmiş, şairlik gücünü Pir'inin sunduğu aşk badesinden alan kişidir, ideal sevgilinin hayalini görmekle bu gücü kazandığına inandığı için, badeli aşık halk aşığı olarak da bilinir." (136)

"Aşık: Saz (bağlama) eşliğinde doğaçlama şiir söyleyen saz şairi, halk şairi ya da halk ozanı denilen şairlerin ortak adıdır. 15. yüzyıldan başlayarak köylerde, kasabalarda, şehirlerde veya buna benzer yerleşim birimlerinde göçebe ya da yarı göçebe topluluklarda, asker ocaklarında yetişen bu sanatçı tipinin en belirgin özelliği şiir yazmayıp saz eşliğinde şiir söyleyen ve halk şiirini devam ettirebilmeleridir." (137)

Bu konudaki araştırmacılarından Erman Artun, "Aşık Tarzı Halk Edebiyatı" adlı çalışmasında aşık sözcüğünün etimolojisi ve aşık sözcüğünün ortaya çıkışını şu şekilde ifade etmektedir. "Genel kanı, aşık ve saz şairi kelimelerinin anlamdaş olduğudur. İmparatorluk döneminde halk, aydın ve halk kesimi olarak ayrılınca, edebiyat ve onun yaratıcıları da doğal olarak bu ayrımın yer almak zorunda kaldı. Özellikle şehir ve saray çevresine yakın olan aşıklar, halkın bütününe değil de toplumun belli bir kesimine seslenmeye başladılar. Bu bölünmenin doğal sonucu olarak aydın kesimin şiirine

134- Türk Edebiyatı Tarihi Ansiklopedisi, Dergah Yay., s. 184

135- Hasan Köksal, Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı, Metinler, Açıklamalar ve Biyografiler, Tasvir Mat., İst.1985, s. 227

136- Ana Britannica ... s. 464

137- Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ans. ... s. 335

"divan şiiiri", yaratıcılarına da "divan şairi" dendi. (138).

Osmanlı İmparatorluğu 15. yüzyılda büyük bir kültür birikimine ulaşmıştır. Aşık tipi de bu koşulların yaşandığı ortamda ortaya çıkmıştır. Halk şairlerinin "aşık" adını almaları Tekke Edebiyatı'nın etkisiyle olmuştur. 13. yüzyıldan başlayarak mutasavvıf şairler, kendilerini diğer şairlerden ayırmak için ve ilham kaynaklarının kutsallığını ispat etmek için "aşık" adını kullanmaya başlamışlardır. Bu nedenle dünya nimetlerini dile getirenlere verilen "şair" ya da "ozan" ünvanını, kabul etmemişlerdir. Hatta tekke şairleri, kendi şiirlerine "ilahi", "nefes", "deme" adını vermelerinin nedeni de bundandır." (139)

Erman Artun, a.g.e.de aşık şiiri için şu açıklamayı yapar: "Aşık Şiiri" ni, değişik kültür etkileri biçimlendirmiştir ve onu sürekli bir geleneğe dönüştürmüştür. Aşık adı, aşık şiirinin bir bölümü, aşk anlayışının soyutluğu, bu geleneğin bir tanrı vergisi sayılması, büyük aşıklara "Hak Aşığı" denmesi, Anadolu derviş edebiyatından gelmedir (140).

Aşık terimi üzerinde daha pek çok araştırmacının görüşü vardır, ancak bu görüşler birbirine yakın olduğu için aşık teriminin, saz çalan, usta-çırak ilişkisi içinde yetişen, belli bir mesleki topluluğu oluşturan, irticali olan, atışma yapabilen, bade içen ya da içtiğini iddia eden şairleri içine alması gerektiğini söyleyebiliriz.

Aşık Tarzı Halk Edebiyatı ile Halk Edebiyatı Arasındaki İlişki

Naim Alkan, " Türk Halk Edebiyatı" adlı çalışmasında, bu konuyla ilgili olarak şu bilgileri vermektedir: "Nazmın dış unsurları bakımından ilk ürünlerin tekniğine ve geleneğine bağlılık göstermesi, bu tarzların hitap ettikleri toplulukların da birbirinden kesin olarak ayrılmaması, ortaya çıkış nedenleri ne olursa olsun, anonim özellikler taşıyan ürünlerle tekke ve saz şiirini "Halk Edebiyatı" başlığı

138- Erman Artun, *Aşık Tarzı ...* s. 8

139- a.g.e., s. 8

140- a.g.e., s. 8-9

altında incelemek yanlış olmaz. Başlangıçtan günümüze kadar devam eden geleneksel Türk şiirinin bütün tarzlarında birtakım özellikler kendini korumuştur. Bu özellikleri şöylece sıralayabiliriz:

1- Hece vezni, nazım birimi, nazım biçimi ve nazım türlerinin ortak olarak kullanılması.

2- Şiirlerin genellikle müzik (bağlama-kopuz) eşliğinde söylenmesi.

3- Şiirlerde karşılıklı konuşmalara yer verilmesi (Atışma, karşılaşma, muamma, askı, dedim- dedi vb. şiir türleri buna örnektir.).

4- Geleneğin sözlü ve doğmaca olarak devam etmesi.

5- Halk dilinin kullanılması (Dilde sadelik kuralı).

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak anonim, tekke ve aşık tarzı şiiri, " Türk Halk Edebiyatı" başlığı altında toplayabiliriz (141).

Naim Alkan, a.g.e. de Türk Halk Edebiyatı'nı üç kola ayırdıktan sonra, bu tarzlar hakkında şu açıklamayı yapmaktadır:

1- Anonim Halk Edebiyatı: Söyleyeni ve yazanı bilinmeyen, halk arasında sözlü olarak nesilden nesile ulaşabilen türkü, mani, bilmece, masal, atasözü, efsane gibi çeşitler, Anonim Halk Edebiyatı'nın kaynaklarını oluşturur. Bu edebi türler, yabancı tesirlerden uzak kalmalarıyla dikkati çeker. Bu edebi türlerin bir kısmı besteli bir kısmı da sözlüdür. Dil, genellikle arıdır, şiirde hece vezni kullanılır. Ortak bir edebiyat kolu olduğu için, bu türün içinde türlü devirlerin izleri vardır.

2- Tekke Edebiyatı: Tasavvuf düşüncesini, halka, sanat yoluyla benimsetmeyi amaç edinen edebi koldur. Bu edebiyatı, derviş-şairler oluşturmuştur. Tekkeler, aynı zamanda o dönemin kültür ve bilgi merkezleri olmuştur. Tekkelerin etkisiyle Anadolu'da Ahilik, Alevilik, Bektasılık gibi pek çok tarikat kurulmuştur.

Anadolu'da Tekke Edebiyatı'nın kurucusu Yunus Emre'dir. Tekke ve buna benzer tarikatlarda yetişen şairler, medreselerde yetişenlere göre daha serbest düşünceye sahiptirler.

3- Aşık Edebiyatı: Halk Edebiyatı'nın kendi içinde kollara ayrılmasından sonra, Tekke ve Anonim Edebiyat'ın dışında kalan edebiyat koludur. Aşık, saz eşliğinde doğaçtan şiir söyleyen kişidir. Aşıkların, geleneğe bağlı olmaları, divan şiirine yaklaşma eğilimleri onları, Halk Edebiyatı'ndan ayrı bir alanda değerlendirmeye neden olmuştur (142).

Genellikle Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın temsilcileri olan aşıklar için Naim Alkan şöyle devam ediyor:

Aşıkların (Saz Şairlerinin) Genel Özellikleri:

1- Genellikle şiirlerini saz çalarak söyleyen şairlerdir.

2- Şiirlerini hece vezni usulü ile söylemişler ya da yazmışlardır.

3- Dilleri hece ile söyleyenlerde halk dili, aruzlu türleri kullananlarda divan şiiri diline yakındır.

4- Bunların şiirlerinde şiir (söz) ve ezgi (müzik) bir bütündür ve gelenekleri belirli kalıplara dökülmüştür.

6- Gurbete çıkmak, bu geleneğin en önemli kuralıdır (143).

XII- AŞIKLARIN TASNIFI

M. Fuat Köprülü, " Türk Saz Şairleri" adlı eserinde bu konuyla ilgili olarak şu bilgilere yer vermektedir: "Aşıklar hakkında daha geniş bilgiye sahip olabilmek için, aşıkların hangi sosyal çevrede ve ne gibi sosyal şartlar altında yetiştiklerini iyi bilmek gerekir. Aşık Edebiyatı, Halk edebiyatı kavramı içinde kendine ait özellikleri olan belli bir sanatçı ve mesleki topluluktur. Bu topluluğun sanatçılarını kendi özelliklerine göre sınıflamak gerekir. Çünkü, her ne kadar halk şiiri tarzında ve hece ile şiir söyleyip yazanları halk şairi kabul etsek de kimi zaman bu konuda dikkatli olmak gerekir. Çünkü halk şairi olarak adlandırılan Gevheri ile Dadaloğlu arasında önemli sanat ayrılıkları vardır. Buna göre halk şairlerini sınıflamak için en iyi ölçüt yaşanılan çevredir." (144)

142- a.g.e., s. 4-5

143- a.g.e., s. 6

144- M. Fuad Köprülü, Türk Saz ... s. 9-49

M. Fuat Köprülü, a.g.e.de aşıkları yetiştikleri (yaşadıkları) çevreye göre iki grupta toplamaktadır:

1- Köy ve Aşiret Çevresindeki Aşıklar: Şehir çevresindeki aşıklar ile bu aşıklar arasında önemli farklar vardır. Asıl Halk Edebiyatı zevkine daha yakın olan, yetiştikleri köy ve kasaba hayatının duygu ve düşüncelerini dile getiren bu aşıklar, klasik şiirin etkisinden ve aruz vezninden oldukça uzak kalmışlardır. Bu geleneğin kurallarından birisi de diyar diyar gezmektir. Bu nedenle bir aşığı, sadece bir bölgeye bağlamak yeterli olmaz. Gerek şehirli aşığı köye, gerekse köylü aşığı şehre yaklaştıran önemli faktörler vardır. Köylü aşık ile şehirli aşığın birbirinden etkilendiği en önemli ortam kahvehaneler ve tekkelerdir. Kahvehaneler ve tekkeler iki grup için de birer dernek konumundadır (145).

2- Şehir Çevresindeki Aşıklar: M. Fuad Köprülü Şehir çevresindeki yetişen aşıklar için şu açıklamayı yapar: "Aşık Tarzı Şiir, şehir hayatının ve kültürünün ürünüdür. 16. ve 17. yüzyılda Osmanlı Devleti maddi refah sayesinde yüksek bir kültür ve sanat anlayışına sahip olmuştur. Bu kültür içinde bulunan şehirli aşıkların bir kısmı önemli eğitim merkezlerinde eğitim görürlerken yüksek zümrenin edebi zevkine uygun edebiyat anlayışını da benimsemişlerdir. Bu dönemde herhangi bir eğitim kurumunda eğitim almamış aşıklar bile, bu kültür ortamından etkilenmekte ve klasik tarzda şiirler tertip etmişlerdir. Özellikle İstanbul'da aşıkların toplandıkları kahvehaneler, bu kültürün yayılmasında ve gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Burada yetişen şairler, halk şairi olma özelliklerinin çoğunu kaybetmişlerdir. Arap ve Fars kültürünün etkisinde kalarak, divan şairlerinin kötü bir taklitçisi olmaktan öteye gidememişlerdir. Saz çalma ve hece ile şiir söyleme yetenekleri olmasa, bunlara halk şair demek biraz güç olurdu. Kalem şairlerine benzer bir sanat tekniğini kullanan bu sanatçıların eserleri birbiriyle öyle benzerlik gösterir ki örneğin Gevherî'nin şiirlerinden kendi adını çıkarıp, yerine Aşık Ömer'in adını koysak herhangi bir değişiklik göze çarpmayacak niteliktedir (146).

145- a.g.e., s. 9-49

146- a.g.e., s. 9-49

İlhan Başgöz ise " İzahlı Türk Halk Şiiri Antolojisi" adlı eserinde aşıkları yaşadıkları çevreye göre beş grupta toplamaktadır:

- 1- Din ve tasavvuf şairleri
- 2- Köylü şairler
- 3- Kasaba ve şehir şairleri
- 4- Yeniçeri şairleri
- 5- Göçebe şairler

1- Din ve Tasavvuf Şairleri: İlahi aşkı dile getiren şairlerdir. Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli bu gruba dahildir.

2- Köylü Şairler: Kırsal alandaki insanın duygu ve düşüncelerini dile getiren şairlerdir. Bu alandaki şairlerin dili sadedir. Pir Sultan Abdal, Ercişli Emrah, köylü şairlerdir.

3- Kasaba ve Şehir Şairleri: Şehir kültüründe yetişen ve divan şairlerine özenerek hem hece hem de aruzlu şiir söyleyip yazan şairlerdir. Aşık Ömer, Gevheri bu gruba dahildir.

4- Yeniçeri Şairleri: Bunlara "asker şairler" de denir. Yeniçeri şairlerinin şiirlerinde, epik karakterler ve destansı özellikler göze çarpar. Bunların pekçoğu Bektaşî olduğu halde eserlerinde bu özelliklerine fazla rastlanmaz. Bunların eserlerinde günlük siyasi ve sosyal olaylar sıkça işlendiği için bu şiirler, tarihsel belge niteliğini de taşır. Kayıkçı Kul Mustafa'yı bu gruba dahil edebiliriz.

5- Göçebe Şairler: Göçebe şairlerin şiirlerinde, bu hayatın kuvvetli izleri görülür. Şiir çevresinden uzak olan bu şairlerde, divan şiirinin izleri yok denecek kadar azdır. Bu yönüyle Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nu bu gruba dahil edebiliriz." (147)

Aşıkların tasnifi konusunda Erman Artun, " Aşık Tarzı Halk Edebiyatı" adlı çalışmasında, aşıkların sanatlarının özelliklerine ve devirlere göre olmak üzere iki grupta toplamıştır:

I- Sanatlarının Özelliklerine Göre

a- Yunus Emre, Pir Sultan Abdal ve Karacaoğlan gibi bütünüyle ayrı konuları işlemiş olmalarına rağmen, şiirleri sınırları aşanve her kesime hitap eden şairler.

b- Kaygusuz Abdal, Dadaloğlu gibi içinde buldukları toplumun sanatçısı olan şairler.

c- Birçok Yeniçeri aşıkları gibi değişik düşünceler altındaki konuları ele alan ve her zümreye seslendikleri için herhangi bir kesimin sanatçısı olmayan şairler. Bu tür şairler, her zümreye hitap edebilecek bir sanat düzeyine ulaşmış değildir (148).

II- Devirlerine Göre Aşıklar:

a- I. devir: 12. yy.dan 15. yy.ın sonuna kadar yaşayan halk şairleri (ozan-baksı)

b- II. devir: 16. yy.dan 17. yy.ın sonuna kadar yaşayan halk şairleri (Karacaoğlan-Pir Sultan Abdal)

c- III. devir: 18. yy.dan Cumhuriyet ^{Dönemi'ne} dönemine kadar yaşayan şairler (Dertli, Seyrani, Dadaloğlu, Erzurumlu Emrah)

d- IV. devir: Cumhuriyet'in başlangıcından günümüze kadar gelen halk şairleri (Ali Asker, Aşık Veysel, Ferrahi, Ali İzzet Özkan, Ali Ekber Çiçek, Mahsuni, İhsani, Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlıova...) (149).

Umay Günay, "Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir ve Rüya Motifi" adlı eserinde, Pertev Naili Boratav'ın görüşlerinden yola çıkarak aşıkların dini-tasavvufi ve laik şairler olmak üzere iki gruba ayrıldığını belirtmektedir (150).

Pertev Naili Boratav, "Aşıklar ve Aşık Edebiyatı" adlı çalışmasında, aşıkları genel olarak üç grupta toplamıştır. Bunlar.

1- İdeolojik yapılarına göre,
2- Estetik değer yargılarına göre,
3- Temsil ettikleri çevrelere göre... ayırdıktan sonra, aşıkları yaşadıkları çevreye göre kendi arasında dört grupta toplamıştır:

I- Kentseel ortamın ozanları,

II- Köy ozanları,

III- Göçebe ya da yarı göçebe ozanlar

IV- Tarikat damgasını taşıyan ozanlar (151)

148- Erman Artun, Aşık Tarzı ... s. 18

149- a.g.e., . 17-18

150- Umay Günay, Türkiye'de Aşık Tarzı ... s. 14-15

151- Pertev Naili Boratav, Aşıklar ve ... s. 343

Saz şairlerinin sanatçı kişiliklerinin oluşmasında çevre çok önemli faktördür. Saz şairleri, geleneğe bağlı olarak usta-malı şiirler söylerlerken aynı zamanda kişisel özelliklerini ortaya koyan bireysel eserler de icra etmektedirler. Bu yönüyle yani buldukları çevreye bağlı olarak Rauf Mutluay, "100 Soruda Edebiyat Bilgileri" adlı çalışmasında saz şairlerini beş grupta toplamaktadır:

- 1- Köy şairleri
- 2- Göçebe-oba şairleri
- 3- Asker şairler
- 4- Şehir aşıkları
- 5- Mezhep ve tarikat nitelikleri, göze çarpan zümre şairleri (152).

XIII. AŞIK EDEBİYATI'NIN 16. YÜZYILDAKİ GENEL DURUMU, YÜZYILLARA GÖRE AŞIK TARZI HALK EDEBİYATI

Hikmet Dizdaroğlu, "Halk Şiirinde Türler" adlı eserinde, bu konu ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedir: "Ozanlık geleneği, 15. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştü ve bu gelenek, bu yüzyıldan başlayarak yerini aşıklık geleneğine bırakmıştır. Bu geleneğin ortaya çıkmasıyla doğmaca şiir söyleyen ve saz çalan sanatçılar, kendilerine "aşık" adını uygun görmüşlerdir (153).

Rauf Mutluay ise "100 Soruda Türk Halk Edebiyatı" adlı eserinde, Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın 16. yüzyıldaki durumu hakkında şu açıklamaları yapmaktadır: "16. yüzyıla kadar din ve tasavvuf şairlerinin yaratmış oldukları Tekke Edebiyatı devam ederken, bu yüzyılda sanatçı kimliği belli olan halk sanatçıları da yetişir. Bu sanatçılar artık, eserlerinde kendi adlarını taşıyan şiirler söylemeye başlamışlardır. 16. yüzyılda başladığı kabul edilen Aşık Tarzı Halk Edebiyatı, ilk temsilcilerini yetiştirirken, tasavvuf temelinde birleşen tekke görüşü de yavaş yavaş Bektâşî Şiiri'ne dönüşmeye başlar.

152- Rauf Mutluay, 100 Soruda ... s. 77-78

153- Hikmet Dizdaroğlu, Halk Şiirinde Türler, KÜl. Bak. MFAD Yay. 28, Süreli Yay. Dizisi 4, Türk Halkbilimi Araştırmaları Yıllığı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ank. 1977, s. 59-70

16. yüzyılda divan şiiri ve divan şairleri, kendilerine özgü bir edebî zevke bürünürlerken, doğal olarak halk dediğimiz topluluk da kendi sanatını ve sanatçısını yetiştirecekti. Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın ilk ürünleri böyle bir ortamda oluşturulmuştur. İlk defa bu yüzyılda rastladığımız ve genel olarak "aşık" diye adlandırılan bu halk sanatçıları, hem usta malı söylemekte hem de yeni şiirler yaratmaktadırlar (154).

Türk Dünyası Elkitabı adlı eserde Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı'nın yüzyıllara göre tasnifinde şu bilgilere yer verilmektedir:

1- 16. yüzyıl Aşık Tarzı Halk Edebiyatı ve aşıklar: 16. yüzyıla gelinceye kadar yaşayan aşıklardan çok azının adı bilinmektedir. Bu dönemden önce meydana getirilen bazı küçük şiir parçalarına rastlanılsa da bu şiirlerin kime ait oldukları tam olarak tespit edilememiştir. Bu döneme kadar adı bilinen birkaç aşığı şöylece sıralayabiliriz: Baykan (Bikan ya da Bıkan), Meali, Bahşi.

Bu yüzyılın en önemli özelliklerinden birisi adı bilinmeyen şairler ve biçim bakımından eksik olan bir şiir tarzı ile örülmüş olmasıdır. Ayrıca, aşıkların Rumeli, Anadolu, Garp Ocakları'nda gelişmesi, bu tarz şiir ile ilgili dikkat çekici bir başka noktadır. Bu yüzyılda yetişen aşıkların hayatları hakkında hemen hemen hiçbir bilgi yok gibidir. Bunlar hakkındaki bilgileri mahlaslarından ve şiirlerinde işlemiş oldukları konulardan öğrenmekteyiz (155).

Örnek:

Ela gözlerini sevdiğim dilber
Dilberler içinde ben sen(i) isterim
Bu cihan içinde sendedir gözüm
Hercai çevreder ben sen(i) isterim

Melek midir seni doğuran ana
Asla mislin gelmemiştir cihana

154- Rauf Mutluay, 100 Soruda ... s. 69-71

155- Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay. 45, Seri I, Sayı A5, Ank. 1976, s. 286-292

Arz-(ı) hal sorarsın hünkar divanına
Dünyalar yüzünde ben sen(i) isterim

Derdine düşeli halim pek yaman
A zalim yok mudur göğsünde iman
Dünyada derdim öldüğüm zaman
Cennet-i ala 'daben seni isterim

Öksüz Aşık bu aşk ile n'idelim
Kalk salın sevdiğim şurdan gidelim
Biz de gayrı sözü tamam edelim
Sılayı terkedem ben seni isterim (156)

II- 17. yüzyıl Aşık Tarzı Halî Edebiyatı ve aşıklar:
Türk Dünyası Elkitabı'nda bu yüzyıl ile ilgili olarak şu
bilgilere yer verilmiştir: " 17. Yüzyıl Aşık Tarzı Türk Halk
Edebiyatı'nın en parlak iki döneminden biridir. Din dışı
konularda, özellikle güzelleme tarzında şiir söyleyen ya da
yazan aşıklar, bu dönemde oldukça fazladır. Karacaoğlan, Aşık
Ömer, Gevheri, Kuloğlu ve Bursa'lı Halîl bu dönemin en önemli
sanatçılarıdır. Bu yüzyılın en önemli özelliklerinden biri
aşıkların divan şairlerindeki tezkirelere özenerek "şair-
name"ler oluşturmalarıdır (157).

Örnek:

Sorsa yar halimi bile derdimi
Tenhada çıkarsa yar yüze beni
Bildirse cürmümü çekse bıçağın
Nesin teg tutup yar yüze beni

Yar güzeldir bulamanım yalısın
Avcı isen maral geldi alasın
Bahamı bulmazsa azad eylesin
Vermesin doksana yar yüze beni

156- M. Fuad Köprülü, Türk İlahîyatı ... s. 86

157- Türk Dünyası El ... s. 286-292

Gevheri der benim meylim sendedir
 Sende inci sende gevher sendedir
 Bende suç yok hep kabahat sendedir
 Cevr ile çıkardı yar yüze beni

III- 18. yüzyıl Aşık Tarzı Halk Edebiyatı ve aşıklar:
 "Türk Dünyası Elkitabı"nda bu yüzyıla ilgili olarak şu bilgiler yer almaktadır: "Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın tarihi gelişimi bakımından en fakir olduğu yüzyıl, 18. yüzyıldır. Bu yüzyılda çağına damgasını vurmuş aşık yok gibidir. Aşık sayısı bakımından zengin olan bu yüzyıl, ne var ki bir sonraki yüzyıla etki edecek bir aşık yetiştirememiştir. Bu dönemin en önemli özelliklerinden biri aşıkların şiirlerinde klasik şiirin oldukça etkili olmasıdır. Bu yüzyılın önemli sanatçıları: Abdi, Aşık Halil, Aşık Nuri, Katibi, Neşati'yi örnek verebiliriz (159).

Örnek:

Koşma

Görmedim dünyada rahat yüzünü
 Yanılıp bu aşka başım koşalı
 Bu babta ben gibi cahil olursa
 Deryalar menendi biz de coşalı

Hubların cevriyle biz nun'a döndük
 İnleriz daima kanuna döndük
 Şaşırdık kendimiz Mecnun'a döndük
 Bu hicran dağını Üste aşalı

...

Aşıklar aşk ile bi-karar olur
 Hem akli başından ta-rümar olur
 ABDİ der doğrusu şivekar olur
 Seversen cihanda yine paşalı (160)

159- Türk Dünyası ... s. 292-293

160- M. Fuad Köprülü, Türk Saz ... s. 454 (1. Şiir)

IV- 19. yüzyıl Aşık Tarzı Halk Edebiyatı ve aşıklar: "Türk Dünyası Elkitabı"nda bu konuyla ilgili olarak şu bilgilere yer verilmektedir: " Bu yüzyıl Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı'nın en parlak dönemidir. Bu yüzyılın aşıkları, Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı geleneğinin en kalıcı eserlerini ortaya koyarlarken, aynı zamanda bu alanın yüzyıllara göre en önemli temsilcileri olmuşlardır. Bu dönemdeki aşıkların hemen hepsi hakkında sağlam bilgiler vardır. Aruzlu türleri kullanmalarıyla dikkati çeken aşıklar, eserlerinde dönemin siyasi ve sosyal olaylarına da yer vermişlerdir. Aşıklık geleneği içinde yüzyılın en önemli olayı usta-cıрак ilişkilerinin gelenek halini alması ve Emrah, Ruhsatı kolunun kendi içinde bir tür oluşturmasıdır. 19. Yüzyıl Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı hem divan-hem de Halk Edebiyatı özelliği göstermektedir (161).

Örnek:

Çağrışır bülbüller gelmiyor bağban
 Hoyrat dost bağından gül aldı gitti
 Türlü mihnet ile bir bağ bezetti
 Yari ben besledim el aldı gitti

Yüz bin mihnet çektim bir daha gerek
 Hayli ömür ister bir daha görek
 Yari elden aldı o kanlı felek
 Aktı gözüm yaşı sel oldu gitti

Nazlı yardan kem haberler geliyor
 Dostlarım ağılıyor düşman gülüyor
 Dediler ki Sefil Emrah ölüyor
 Kimi kazma kürek bel aldı gitti (162)

V- 20. yüzyıl Aşık Tarzı Halk Edebiyatı şairleri: A.g.e.de bu yüzyıl ile ilgili olarak şu bilgiler yer almaktadır: " 20. yüzyılı temsil eden aşıkların geniş bir zaman dilimine yayıldığını görmekteyiz. Bu nedenle, bu

161- Türk Dünyası ... s. 293-299

162- M.Fuad Köprülü, Türk Saz ... s. 753 (53. Şiir)

yüzyılın sanatçılarını belli bir zaman dilimine sığdırmak oldukça güçtür. Örneğin, Hıfzi gibi 20. yüzyılın ilk çeyreğinde (1919) yaşayanların yanında 1950'lerden sonra bu mesleğe soyunan ve halen devam ettiren aşıkları yüzyıllara göre tasnif etmek güç bir olaydır.

Bu yüzyılın sanatçılarını önceki yüzyıl ile karşılaştırdığımız zaman bunların, gerek sanat tekniği bakımından gerekse sayıca bir öncekilere göre daha iyi ve daha fazla oldukları dikkati çeker. Yüzyılın aşıklık geleneği bakımından önemli olaylarından biri, aşıkların kendi şiirlerine ad vermeleridir. Ayrıca, aşıklık geleneği disiplinlerinden uzaklaşmaları da dikkat çekicidir.

20. yüzyılın en önemli temsilcileri: Hıfzi, Ali İzzet Özkan, Ali Ekber Çiçek, Aşık Veysel, Ali Asker, İhsani, Kaplani, Mahsuni, Şeref Taşlıova, Reyhani, Murat Cobanoğlu, Feymani, Ferrahi'dir (163).

Örnek:

Sen bir ceylan oldun ben de bir avcı
Avlasam çöllerde saz ile seni
Bulunmaz dermanı yoktur ilacı
Vursam yaralسام söz ile seni

Kurulma sevdiğim güzelim deyin
Bağlama karayı alları giyin
Ben bir çoban olsam sen de bir koyun
Beslesem elimde tuz ile seni

Koyun olsan otlatırdım yaylada
Tellerini yoldurmazdım hoyrada
Balık olsan takla vursan deryada
Büşürsem toruma bez ile seni

Veysel der ismini koymam dilinden
Ayrı düştüm vatanımdan ilimden
Kuş olsan da kurtulmazdın elimden
Eğer görse idim göz ile seni (164)

163- Türk Dünyası ...s. 299-300

164- İlhan Başgöz, İzahlı Türk ... s. 93 (47. Şiir)

İşte gidiyorum çeşm-i siyahım
 Öñümüze dağlar sıralansa da
 Sermayem derdimdir servetim ahım
 Karardıkça bahtım karalansa da

Haydi dolaşayım yüce dağlarda
 Dost beni bıraktı ah ile zarda
 Ötmek istiyorum viran bağlarda
 Ayağıma cennet kiralansa da

Bağladım canımı zülfün teline
 Sen beni bıraktın elin diline
 Güldün ^{Mahsun} Mahzunî'nin berbat-haline
 Mervan'ın elinde paralansa da (165)

16. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar devam eden Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın yüzyıllara göre tasnifini şöylece değerlendirebiliriz: 16. yüzyılda oluşturduğu kabul edilen Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı, bu yüzyılda pek çok eser vermiş olmasına rağmen, sözlü gelenek nedeniyle elimize geçmemiştir. Bu dönemdeki şiirler, ilk örnekleri oluşturduğu için daha çok geçiş dönemi özelliklerine sahiptir. 17. yüzyıl ile 19. yüzyıl Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın en parlak olduğu iki dönemdir. Bu yüzyıllarda çağına ve daha sonraki dönemlere parmak basan aşıklar, yetişmiştir. 20. yüzyıl Aşık Tarzı Halk Edebiyatı için pek çok araştırmacı "bitti" ifadesini kullanmış olmalar da bugün bu gelenek Kars-Erzurum, Tokat-Yozgat-Sivas ve Çukurova yöresinde canlı olarak devam etmektedir. Bu yüzyıldaki en önemli özellik, Aşık Tarzı Halk Edebiyatı geleneğinin eski geleneğinden uzaklaşarak, yeni bir senteze doğru gitmesidir. Bu da gösteriyor ki Aşık Tarzı Halk şiiri bundan sonra da içinde bulunduğu çağın koşullarına göre kendini yenileyecek ve devam edecektir.

XIV- AŞIK FASILLARI VE EZGİLERİ

"Aşık Tarzı Şiir" ile ilgili Türkiye'de en geniş

kapsamlı açıklamaları yapan Umay GÜnay, " Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir ve Rüya Motifi" adlı eserinde, aşık fasılları ve ezgileri hakkında şu bilgilere yer vermektedir: "Zaman ve ortama göre değişikliğe uğrayan Aşık Tarzı Şiir ve aşıklar, bu koşullara rağmen benzer özellikler göstermektedirler. Bir aşığa bakarak ya da bir aşığı inceleyerek diğerleri hakkında da bilgi sahibi olabiliriz. Bu gelenek ve benzerlik, sadece aşık tarzında vardır. İslâmiyet'in etkisiyle tasavvufi bir kimliğe bürünen ozanlar, bu dönemden başlayarak derviş-şair rolünü üstlenmiştir. Dini kimlikten sıyrılan bu sanatçılar, daha sonra din dışı konuları ele almışlardır. Rüyada içilen badeden sonra şiir söyleme, saz çalma, dini bilgiler öğrenme yeteneğine kavuşup bir güzelin peşinden koşmaya başlar. Uyandıkları zaman usta bir aşık tarafından sorguya çekilir ve başından geçeni şiir ile anlatarak aşık olduğunu ispatlar.

Aşık tarzı şiiri incelerken bu şiir tarzının manzum türlerini ezgilerinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Yani bu şiirelri sadece biçim ve içerik bakımından tasnif etmek yeterli olmaz. Aşığın diyar diyar dolması, usta-malı söylemesi, irticali olması, yarışma yapabilmesi, saz çalabilmesi en önemli özellikleridir. Bu özelliklere sahip olan aşıklar, pek çok konuda benzerlikler gösterse de kendilerine ait üslupları ile birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Bu konuda önemli özellik, ezgi zenginliğidir. Aşık ezgilerini, müziğin ağır bastığı konuşmanın gerilediği ezgiler ve konuşmanın ağır bastığı ezginin gerilediği olmak üzere iki grupta toplayabiliriz. Aşık ezgileri, kırık havalar ve uzun havalar arasında bir özelliğe sahiptirler. Bu özellikleri ile Orta-Asya çoban ezgilerinin kalıntıları taşıtmaktadırları (166).

XV- AŞIK TARZI TÜRK HALK EDEBİYATINDA KULLANILAN ARUZLU TÜRLER

Umay GÜnay, a.g.e.de konu ile ilgili olarak şöyle devam eder: "Aşık tarzı şiirler, tür yönünden incelendiği zaman, bu türlerin büyük ölçüde mani ve koşma nazım şekillerinden esinlenerek meydana getirilmiş olduğu görülmektedir. Düz

mani, kesik mani, koşma, düz koşma, bedekli koşma, musammat, ayaklı, zincirbend ayaklı koşma vb. Yine bu iki ana tipin değiştirilmesi sonucu vârasğı, semai, destan aşık tarzı şiirde kullanılan nazım biçimleri ve türleridir.

17. yüzyıldan başlayarak, aşıkların aruz vezni ile de şiirler söyledikleri bilinmektedir. Özel ezgilere sahip olan aruzlu şiir türlerini şöylece sıralayabiliriz:

- 1- Divan: Üç fâ'ilatün bir fâ'ilün
- 2- Semai: Dört mefâilün
- 3- Kalenderi: Mef01Ü, mâfâilÜ, mefâilÜ, fe01ün
- 4- Satranç: Dört müfteilün
- 5- Vezn-i aher: Dört müstefilatün
- 6- Selis: Üç fe(ilâtün bir fe01ün

Bu türlerin hepsi aşık fasılları sırasında belli bir ezgiye ve icra sırasına göre söylenirler. Bu fasıllar sırasında aşıklar hem usta-malı şiirleri ezberden söylemekte hem de aşıklığın kuralları gereği, doğaçtan söylemektedir. Ezbere irtical gibi iki zıt kavramı bir arada bulunduran aşıklar, bu yönleriyle seyirci ve rakibi arasında büyük başarı elde etmektedirler.

Aşık tarzı şiirler, tam olarak incelenmemiş, ancak yüzeysel olarak değerlendirilmiştir. Aşık tarzı şiir çekirdeğinin ne olduğu tam olarak açıklanmamış olmakla beraber kafiye+redif diye tarif edilen ayak (uyaklar) olmalıdır. Ayak, şiirde kompozisyonu sağlamak içindir. Şiirin tamamındaki uyaklar, genel ayağa uyularak yapılmaktadır(167).

XVI- AŞIK DEYİŞLERİ

Umay Günay, " Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir ve Rüya Motifi" adlı eserinde, aşık deyişleri hakkında şu açıklamayı yapmaktadır: " Aşık deyişleri, serbest ve sistemli deyişler olmak üzere ikiye ayrılır. Serbest deyişler genellikle daha önceden hazırlanan ve seyirci önünde hazırlıklı olarak okunan deyişlerdir. Bunlar (bir kısım deyişler), yaygınlaşarak milli türkü repertuvarına girmektedir. Sistemli deyişler ise belli toplantılarda belli icra geleneği içinde atışma, karşılama,

deyişme, tekellüm gibi alanlarda yapılan deyişlerdir (168).

Aşık tarzı şiir, sadece metin olarak ele alındığı için, bu tarzın ezgileri dikkate alınmamış ve ezgiler anonim ürünlerle karıştırılarak icra edilmişlerdir. Aşık tarzı şiirin farklı bölgelerde, farklı adları vardır. Aşık tarzı nazım şekilleri pek çok bölgede birbirine benzer şekilde icra edilmektedir. Pek çok nazım biçimi ve türü içinde "dedim-dedi" adlı şiirler, önemlibir yer tutmaktadır. "Dedim-dedi" adlı türler, büyük olasılıkla atışmalı manilerden esinlenerek yaratılmıştır. Aşık tarzı şiirin en önemli özelliği, karşılıklı atışma esasına dayanmasıdır (169).

Aşık tarzı şiir geleneği içinde, sistemli deyişmelerin yapılabilmesi için, iki aşığın karşı karşıya gelmeleri yeterlidir. Bugün aşıklık geleneğinin canlı olarak yaşadığı Doğu Anadolu (Kars-Erzurum), Güney Anadolu (Çukurova) ve İç Anadolu Bölgesi'nde yaşayan aşıklar arasında "karşılama", "deyişme", "atışma" ya da "karşı-beri" adlarını alan sistemli deyişmeler en az iki aşığın dinleyici huzurunda veya herhangi bir yerde karşı karşıya gelerek birbirlerini sazda ve sözde belli prensipler içinde denemeleri esasına dayanmaktadır. Aşık fasıllarının düzeni genel olarak şu sırayı takip etmektedir:

- 1- Hoşlama (karşılama)
- 2- Hatırlatma
- 3- Tekellüm (170)

Aşık fasıllarının düzeni, aşık deyişleri ve aşık tarzı şiir, günün teknolojisinden de yararlanarak tüm yurt çapında ortak bir yapıya bürünmeye başlamıştır.

XVII- AŞIK TARZI TÜRK HALK EDEBİYATI'NDA BİÇİM VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ

A- Şiir Türleri: Aşık Edebiyatı, hakkında Pertev Naili Boratav, "Türk Dili Aylık Dergisi" adlı çalışmasında, şu bilgilere yer vermektedir: "Aşık Edebiyatı, anlatı ve şiir olmak üzere iki türe ayrılır. Anlatı türü, hikaye özelliği

168- a.g.e., s. 72-77

169- a.g.e., s. 64-66

170- a.g.e., s. 47-66

taşır. Uzun kahramanlık olayları, aşk hikayeleri ve türkölü hikayeler bu bölümde anlatılır. Şiir türünde ise şiir ve müzik iç içe girmiştir. Aşık tarzı şiirde, belli kolların belli adlar (Ruhsati ve Emrah kölü) ile anılması buna en güzel örnektir.

Aşıkların kullandıkları başlıca konuları şöylece gruplayabiliriz:

- 1- Destanlar
- 2- Güzellemeler
- 3- Taşlamalar
- 4- Koçaklamalar
- 5- Ağıtlar
- 6- Muammalar
- 7- Didaktik (öğretici) şiirler

Bu şiirlerin herhangi biri, konuya uygun olarak bir hikâyeye konulduğu gibi, hikayedeki bir şiirde bağımsız bir deyim gibi herhangi bir ortamda okunabilir. Bu anlatış tarzı aşığın yaratışına bağlıdır (171).

Tahir Kudsi Makal, "Türk Halk Şiiri Antolojisi" adlı çalışmasında aşıkların işledikleri konuları şöyle gruplar:

- a- Ağıtlar
- b- Aşk şiirleri
- c- Beddualar
- d- Destanlar
- e- Gurbet üzerine şiirler
- f- Öğütler
- g- Sosyal konular
- ğ- Güzellemeler
- h- Tabiata bakış
- ı- Tanrı yoluyla şiirler
- i- Taşlamalar
- j- Koçaklamalar (172)

XVIII- AŞIK TARZI TÜRK HALK EDEBİYATI NAZIM TÜRLERİ

İlhan Başgöz, "İzahlı Türk Halk Şiiri Antolojisi, adlı

171- Pertev Naili Boratav, Aşıklar ve ... s. 343-347.

172- Tahir Kudsi Makal, Türk Halk Şiiri antolojisi, Toker Genel Dizisi, No: 157, Toker Yay. İst. 1971, s. 15

eserinde aşıkların işleme aldıkları konuları (türleri) gruplandırdıktan sonra şöyle açıklar (173).

1- Güzellemeler: Sevda üzerine yazılan şiirlerdir. Halk şairi, aşık bir kişidir. Saz şairinin bir adının da "aşık" olması bu yüzdendir. O, bir güzele tutkundur ya da gelenek, onu ille de bir güzele tutkun olarak görmek istemekte ve buna göre aşığa, değer biçmektedir. Aşığın tutkun olduğu güzel, çok defa soyut bir güzeldir. Bu güzel (buta, hayali, sevgili), bir güzelden çok bir güzellik idealidir. Bu hayali sevgilinin bütün nitelikleri, abartılı ve mükemmeldir. Bu nedenle aşık şiirinde güzelin anlatılması, kalıplaşmış benzetmelerden ibarettir. Örnek:

İndim seyran ettim Frengistan'ı
İlleri var bizim ile benzemez
Levin tutmuş gonceleri açılmış
Gülleri var bizim güle benzemez

Göllerinde kuğuları yüzüşür
Meşesinde sığırları böğrüşür
Güzelleri şarkı söyler cığrışır
Dilleri var bizim dile benzemez (174)

2- Koçaklamalar: Yiğitlik üzerine söylenmiş ya da yazılmış şiirlerdir. Bu şairlerin çoğu, savaflara katılmışlardır (Dadaloğlu ve Genç Osman gibi). Bu şairlerden Dadaloğlu'na ait bir örneği aşağıda veriyoruz: (175)

Kalktı göç eyledi Avşar illeri
Ağır ağır giden iller bizimdir
Arap atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir

Belimizde kılıcımız kirmani
Taşı deler mızrağımın temreni

173- İlhan Başgöz, *İzahlı Türk ... s. 15-16*

174- M. Fuad Köprülü, *Türk Saz ... s. 345*

175- İlhan Başgöz, *İzahlı Türk ... s. 15-16*

Hakkımızda devlet etmiş fermanı
Ferman padişahın dağlar bizimdir

Dadaloğlu yarın kavga kurulur
Öter tüfek davulbazlar vurulur
Nice koçyiğitler yere serilir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir (176)

3- Taşlamalar : Yeren, kötüleyen, alay eden şairlerdir. Aynı zamanda hiciv ve mizah unsurlarına da yer verir. Taşlamaların esas konusu, güldürürken iğnelemesidir. Taşlamalar da kendi arasında gruplandırılabilir, görünüşte bireysel olan, ancak esas olarak toplumun her kesimini ilgilendiren konular, kısa zamanda toplumsallaşmaktadır(177).

Örnek:

Nesini söyleyim canım efendim
Gayri düzen tutmaz telimiz bizim
Arz-ı hal eylesem deftere sığmaz
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim

Benim bu gidişe aklım ermiyor
Fukara halini kimse sormuyor
Padişah sikkesi selam vermiyor
Kefensiz kalacak ölümüz bizim

Hakkın hikmetinden ibret almalı
Ağlayarak camilere dolmalı
Kurban kesip tövbe istiğfar olmalı
Böyle ilan etsin ulumuz bizim

Serdari halimiz böyle n'olacak
Kısa çöp uzundan hakkını alacak
Mamurlar yıkılıp viran olacak
Akıbet dağılır ilimiz bizim (178)

176- a.g.e., s. 111

177- a.g.e., s. 18

178- a.g.e., s. 139-140

4- Ağıtlar: Toplumu ilgilendiren olaylar karşısında söylenen şiirlerdir. Daha çok ölen bir kimsenin ardından söylenen yas şiirleridir. Ağıtların kökenini, eski Türk şiirindeki sağulara dayatmak mümkündür.

Aşıkların söylemiş oldukları ağıtlar, ölümü çevrede büyük yankılar uyandıran kimseler içindir. Ancak, sel, deprem, yangın, salgın hastalıkları gibi büyük felaketleri için de ağıtlar söylenmektedir (179).

Örnek :

Dün gece seyrimde coştuydu dağlar
Seyrim ağlar ağlar Pir Sultan deyü
Gündüz hayalimde gece düşümde
Düş de ağlar ağlar Pir Sultan deyü

Uzundur usuldu dedemin boyu
Yıldız'dır yaylası Banaz'dır köyü
Yaz-bahar ayında bulanır suyu
Sular ağlar çağlar Pir Sultan deyü

Pir Sultan Abdal'ım ey yüce gani
Daim yediğimiz kudretin hani
Hakka teslim ettin o şirin canı
Dostların ağlaşır Pir Sultan deyü (180)

5- Muammalar: saz şairleri, çözümü özel bilgiler gerektiren manzum bilmeceleer de yazmışlardır. Bunlara divan edebiyatından alınma bir deyim ile "muamma" denilmektedir. Böyle şiirler, daha çok aşıkların birbirini imtihan etmeleri sırasında söylenir. Bu manzum bilmeceleer, halk dilindeki bilmeceleerden farklıdır. Muammaların hemen hepsi, menkıbevi islâm tarihine, islâm mitolojisine dayanır ve bu olaylara telmih yapılır. Bu olaylar, bilinmedikçe muammalar çözülemez (181).

179- a.g.e., s. 18

180- a.g.e., s. 151

181- a.g.e., s. 18

Örnek:

Soru: " Sefinenin başı girse ilmana
O memduhun ismi çıkar meydana"

Cevap. "Süleyman"

Yukarıdaki beyit, bir muammadır. Bu muammayı çözmek için, şiirin eski yazıyla yazıldığını düşünmemiz gerekir. Sefine kelimesinin ilk harfi, sin harfidir. Liman ile sin harfi birleştiği zaman, ortaya çıkan isim Süleyman'dır (182).

6- Destanlar: Belli olaylar üzerine söylenmiş, yazılmış halk şiirleridir. Koşma nazım biçimi ile yazılmalarına karşılık, koşmalara göre daha uzundur. Destanlar, her türlü olayları işlemektedir. Basit bir günlük olaydan büyük sosyal hareketlere kadar her türden olayı içine alan destanlar da vardır. Destanların büyük bir kısmı-doğal destanlar haric-güldürü konuludur (183).

Örnek:

Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda adam beğenmez
Medrese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermeye dervişan beğenmez

Alemi tan eder yanına varsan
Seni yanıltır bir mesele sorsan
Bir cim bile çıkmaz karnını yarsan
Camiye gelir de erkan beğenmez (184)

7- Nasihatlar: Halk şiirindeki öğretici şiirlere denir. Bir şeyi öğretmek, bir fikrin propagandasını yapmak için yazılan şiirlerdir (185).

Örnek:

Bre ağalar bre beyler
Ölmeden bir dem sürelim

182- Halit Erdoğan Cengiz, *Divan Şiiri Antolojisi*, Bilgi Yay. Ant. Dizisi II, İst. 1983, s. 96

183- İlhan Başgöz, *İzahlı Türk ... s. 18-19*

184- a.g.e., s. 182-183

185- a.g.e., s. 19

Gözümüze karatoprak
Girmeden bir dem sürelim

Aman hey Allah'ım aman
Ne aman bilir ne zaman
Üstümüzde cayır çimen
Bitmeden bir dem sürelim

Buna felek derler felek
Ne aman bilir ne dilek
Ahir ömrümüzü helak
Etmeden bir dem sürelim

Karacaoğlan der ki canan
Güzelim sözüme inan
Bu ayrılık bize heman
Ermeden bir dem sürelim (186)

XIX- AŞIK TARZI TÜRK HALK EDEBİYATI NAZIM BİÇİMLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Aşık Edebiyatı'nda, Halk Edebiyatı nazım türleri ve biçimleri yanında Divan Edebiyatı nazım biçimleri de kullanılmaktadır. Saz şiirinde esas ölçü hece ölçüsüdür. En fazla kullanılan ölçüler, 11'li, 8'li ve 7'lidir. Bu ölçüler, genellikle 6+5, 4+4+3, 4+4, 5+3, ve 4+3 durakları ile oluşturulmaktadır.

Aşık şiirinin temel nazım birimi dördlüktür. Dördlük nazım biriminden esinlenerek farklı nazım biçimleri oluşturulmuştur. Eşit sayılı dizelerden oluşan bu cümlelere bend ya da bölüm denir. Bendlerin uyak düzeni, aşık şiirindeki iki temel biçimi belirler. Bu iki temel nazım biçimi "koşma" ve "mani" dir. Aşık şiirinde aruzlu biçimler de kullanılır. Bunlardan en çok kullanılan divan, semai ve selistir (187).

Mısraların bir araya gelmesi ve kafiyelenmesi yani, ölçü ve uyak, biçimi belirleyen en önemli iki öğedir. Aşık

186- M. Fuad Köprülü, *Türk Saz ... s. 375 (16. Şiir)*

187- Pertev Naili Boratav, *Aşıklar ve ... s. 346-348*

Edebiyatı'nda, ölçü olarak hece ölçüsü, uyak olarak ise daha çok yarım uyak kullanılır. Ancak doğaçlama gereği, zaman zaman bu kuralın dışına çıkılarak tam ve zengin uyak da kullanılmaktadır. Divan Edebiyatı'na özenen şehirli aşıklar hem hece hem de aruz veznini kullanmışlardır.

Aşık Edebiyatı'nda en çok kullanılan koşma ve türkü nazım biçimidir. Bu tür şiirlerin ilk dördlüğünün ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklıdır. Birinci dördlüğün son dizesi (4. dize) ile diğer dörtlüklerin son dizeleri uyaklıdır. Bu kurala ayak denir. Ayak, daima uyakları belirler. Bir koşmanın kafiye şemasını şöyle gösterebiliriz:

I. dördlük: abcb ya da abâb

II. dördlük: dddb

III. dördlük: eeeb ...

Aşık şiirinde koşma nazım biçimi esas ölçüdür. Ancak koşma nazım biçimine (uyak ve ölçü bakımından) bağlı olarak yaratılan nazım biçimleri de vardır. Ayaklı koşma, zincirbend koşma, semai vb. (188).

Semai

İncecikten bir kar yağar
Tozar elif elif diye
Deli gönül abdal olmuş
Gezer elif elif diye

Elif kaşlarını çatar
Gamzesi sineme batar
Ak elleri kalem tutar
Yazar elif elif diye

Evlerinin önü çardak
Elif'in elinde bardak
Sanki yeşil başlı ördek
Yüzer elif elif diye

Karacaoğlan eğmelerin
Gönül sevmez değmelerin
İliklenmiş düğmelerin
Çözer elif elif diye

XX. AŞIK TARZI HALK EDEBİYATI'NIN DÜNÜ, BUGÜNÜ, YARINI

İlhan Başgöz, "Halk Edebiyatı ve Folklor" adlı eserinde Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın dünü, bugünü ve yarını için şunları söylemektedir: "16. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve kültürel bakımdan çok iyi olduğu bir dönemde ortaya çıkan aşıklar, 20. yüzyılın başlarında da koşullar gereği ortadan kalkmaya başlamıştır (189). Saz şairlerinin 20. yüzyılda ortadan kalktığını söyleyemeyiz. Bu yargı ancak, İstanbul ve çevresi için geçerli olabilir. Çünkü bugün Anadolu'nun pek çok yerinde aşıklık geleneği günün koşullarına göre kendisini yenileyerek yeni bir dönemi yaşamaktadır (190).

Özellikle cumhuriyet'ten sonra köylerden kentlere olan göç sonunda köy ve şehir kültürü iç içe girmiştir. Bu dağınık kentleşme beraberinde geleneksel kültürü de altüst etmiştir. Böyle bir yaşam biçimi içinde köylü ile aydın kesim aynı ortamı yaşamaya başlamıştır. Toplumumuzdaki, bu çok yönlü ve hızlı değişim ile aşık şiirini de pek çok köklü değişikliğe yöneltmiştir. Örneğin sözlü geleneğe dayanan aşık şiiri ve geleneği, sözlü olmaktan çıkmıştır. İyi bir eğitim almaya başlamıştır. Böylece doğaçlama şiir söyleme geleneği ve yetisi, yerini, yazılı şiire bırakmaya başlamıştır. Bunun sonunda da kişisel yaratı, farklı farklı boyutlara ulaşmaya başlamıştır (191).

Teknolojinin sayesinde aşık şiirinin yayılma hızı ve aşığın ünü de daha geniş kitlelere daha çabuk yayılmaya başlamaktadır. Aşık şiirinin yayılması, aşığın kendi sesine bağlı kalmaktan ve aşığın diyar diyar dolışmasına bağlanmaktan ayrılmıştır. Kitle iletişim araçları, yayılmada

189- İlhan Başgöz, *Halk Edebiyatı ve Folk* ... s. 346-348

190- a.g.e., s. 254-256

191- a.g.e., s. 256-257

en önemli rolü oynarken, aynı zamanda sözlü geleneğin yerini de almıştır. Bu değişim kendini tapsırma (mahlas) geleneğinde de göstermektedir. Aşıklar, artık, tapsırma (mahlas) yerine kendi adlarını ya da soyadlarını (Ali İzzet, Hüseyin Çırakman) kullanmaya başlamışlardır. Cumhuriyet Dönemi'nden sonra yetişen pek çok aşık ise, aşık adını da kullanmaz olmuştur. Aşık adını bırakıp "ozan" adını alan saz şairleri, dahasonra ise kendilerine halk ozanı, devrimci ozan gibi adlar vermişlerdir. Türk dilinin yenileşme süreci olan 1950'lerden sonra aydın şairler, kendilerine "ozan" adını uygun görmüşlerdir. Geleneksel aşıkların içinde bu sözüğün kullanımı, bu yolla olmuştur. Aydın şair ile halk şairlerinin aynı adı kullanmaları, kültür ikiliğinin ortadan kalkmakta olduğunu gösteren önemli bir belge niteliğindedir. Artık Halk Edebiyatı, Aydın Edebiyatı diye bölünmeyen bütünleşmiş bir ulus kültürü ile karşı karşıyayız. Aydın şairden farklı olan halk şairleri de aydın şair gibi hemen hemen aynı konuları işlemişler ve aynı dili kullanmaya başlamışlardır. Örneğin, aydın şairlerin çok sık kullandığı burjuva, patron, komprador, emperyalizm, kapitalizm, sosyalizm, soyguncu, aracı, karaborsacı, sömürücü sınıflar, anayasa, insan hakları, bozuk düzen, sağcı, solcu, ortanın solu vb. sözcükleri, aşıklar da kullanmaya başlamıştır (192).

Değişen yaşam biçimiyle beraber, aşık şiirinde gelenekten uzaklaşma gibi, çok önemli bir değişim başlamıştır. Bu değişiklik ve değişimlerden sonra, aşık şiirimizde gelenektengelen ve halen devam eden, koşma nazım biçiminin sürekliliği, şiir-müzik (söz-ezgi) beraberliğidir.

Müzik olayı ile profesyonel olarak uğraşan bazı ses sanatçıları da, halk müziğinin ezgilerinden ve şiirlerinden yola çıkarak yeni bir müzik türü yaratarak halkın ilgisini çekmişlerdir. Örneğin Barış Manço, bunu uygulayan ilk adlardan birisidir. Müzik olayı açısından faydalı olan bu olay, aşık ve dinleyicisi açısından hiç de olumlu olmamıştır (193).

Halk ozanları kuşağı, memleketimizde aşık şiiri geleneğinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak, bu

192- a.g.e., s. 257

193- a.g.e., s. 257-258

kuşak, aşıklık geleneğini tamamen yüklenmiş değildir. Bu ozanların sayısını tahmin etmek hayli güçtür. Kaldı ki, bu ozanların üstünden siyasi baskı kalktığı zaman bunlara Yenilerinin de ekleneceği kesindir. Burada dikkati çeken önemli nokta, aşık şiirinde böylesine köklü bir değişikliğin ortaya çıkmasıdır. Solcu ozanlara alternatif olarak sağcı ozanların da ortaya çıktığını düşündüğümüz zaman halk şairi artık halkın değil, belli bir çevrenin ve ideolojinin şairi olacaktır (194).

Umay Günay, " Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi" adlı çalışmasında bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir: "Usta-malı değişleri muhafaza yanında yenilerini de yaşatmaya devam eden Aşık Tarzı Şiir Geleneği, çağın şartlarına ve ihtiyaçlarına göre yeni bir oluşuma doğru gitmektedir. Aşık Edebiyatı'nın birtakım değişikliklere uğraması, bu tarzın yeni bir yapıya büründüğünü göstermektedir. Ancak Aşık Tarzı Şiir'in ulaşacağı noktayı şimdiden kestirmek zordur. Çünkü bu gelenek Anadolu'nun bazı bölgelerinde (Kars-Erzurum) devam etmektedir. Bu geleneğin çağın ihtiyaçlarına göre 21. yüzyıla doğru taşındığı da gözlenmektedir (195).

Pek çok araştırmacı, kitle iletişim araçlarının aşık tarzı şiirin gelişmesine engel olduğunu söylerler. Bu durumun bugünün koşullarına bakarak hiç de öyle olmadığını söyleyebiliriz. Tam tersi bir durum vardır: Teknolojik gelişme sayesinde sanatçılar, hem seslerini daha geniş kitlelere hızlı bir şekilde duyurmakta hem de eserlerini bu teknoloji sayesinde daha iyi korumaktadırlar (196).

Belli kuralara sahip olan "Aşık Edebiyatı"nın yaşamasında ve sürekliliğindeki en önemli faktör, kendi içeriğini yeni ortamlara, yeni şartlara, yeni düşüncelere uydurabilme esnekliğindedir.

20. yüzyılın başında tamamen ortadan kalktığına inanılan bu edebiyatın günümüzde de pek çok temsilci ile canlı kalması, bu edebiyatın, çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni bir terkibe doğru gittiğine işarettir. Yalnızca eskileri

194- a.g.e., s. 258

195- Umay Günay, Türkiye'de Aşık Tarzı ... s. 8-15

196- a.g.e., s. 15-21

tekrarlamayıp, yeni bir terkibi de yaratabilen bu geleneğin mükemmel doğru ilerlemesi durmamış demektir (197).

Hiçbir edebiyat kolunun bütün temsilcileri ve eserleri şaheser olmadığı gibi, Aşık Edebiyatı'nın temsilcileri ve ürünleri de mükemmel değildir. Daha önceki yüzyıllarda Karacaoğlan gibi büyük bir şairi yetiştiren bu gelenek, sona erdiğine inanılan 19. yüzyılda da Narmanlı Sümmani, Cıldırılı Aşık Şenlik gibi iki büyük şairden sonra 20. yüzyılda Aşık Veysel'i yetiştirmiştir. Bugün haklarında karar vermek için erken olmasına rağmen, Kars ve Erzurum bölgesi aşıklarından Reyhani, Murat Çobanoğlu, İlhami Demir, Şeref Taşlıova gelecek asırlara ses bırakacak şairler olarak görünmektedir (198).

Doğan Kaya, "Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Aşık Ruhsati" adlı çalışmasında bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir: "Teknolojinin bütün hızıyla toplumları etkilediği şu dönemde, yeni aşıkların ortaya çıkması acaba ne derece mümkündür? Elinde sazı dilinde sözü, köy köy dolaşıp kendisine rakip arayan, şiirleriyle toplumu peşinden sürükleyen, sevgilisi uğruna dağ bayır dolaşıp vuslat ateşiyle yanan, dizinin dibine yetenekli bir genci alıp yetiştiren aşık sayısı, gün geçtikçe azalmaktadır. Senenin çeşitli günlerinde yapılan festival, tören, şenlik ve anma günleri vesilesiyle sahnelerde boy gösteren aşıkların icraatları da göstermelikten ileri gitmemektedir. Aşıklık geleneği yapı ve işlev bakımından, bir bakıma kabuk değiştirmektedir. Toplumdaki kültür değişimleri sırasında ortaya çıkabilecek değişim ya da yeni unsurların oluşması, Aşıklık Geleneği'nin yarınını belirleyecektir (199).

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak Aşık Tarzı Halk Edebiyatı Geleneği'nin dünü, bugünü ve yarını için şu özeti yapabiliriz: Sözlü Türk Halk Geleneği içinde önemli bir yere sahip olan aşıklık geleneği ve aşıklar, Türk toplulukları içinde her zaman önemini korumuş ve ulusal kültürün korunmasında önemli bir işleve sahip olmuştur. Değişen zaman ve koşullar gereği "Aşıklar ve Aşıklık Geleneği"de bu

197- a.g.e., s. 76-77

198- a.g.e., s. 77

199- Doğan Kaya, Sivas'ta Aşıklık ... s. 79

değişimden etkilenmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle, kimi zaman dışlanmışlar kimi zaman da önemli bir yere sahip olmuşlardır. Aşık Tarzı Halk Edebiyatı Geleneği'nde değişen zaman ve koşullara ayak uydurmak bu tarzın en önemli özelliğidir. Türk toplumu içinde belirli bir alt kültürün var olması, Aşıklık Geleneği'nin de devamını sağlayacaktır. 20. yüzyılın sonlarına yaklaştığımız şu son zamanlarda bu geleneğin canlı olarak devam etmesi Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın devamı için sevindirici bir olaydır.

I. BÖLÜM

ADANA AŞIKLIK GELENEĞİ

I- GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ADANA AŞIKLIK GELENEĞİNE GENEL BİR BAKIŞ

Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatı geleneğinin çağın koşullarına uyarak, kendini yenilediğini ve özüne bağlı kalarak birtakım değişikliklerle devam ettiğini görüyoruz. Bazı halk edebiyatı araştırmacıları, Aşık Tarzı Halk Edebiyatı geleneğinin 20. yüzyılın başlarında sona erdiğini söylemelerine karşın bu geleneğin Anadolu (Kars-Erzurum, Yozgat, Tokat, Sivas ve Çukurova'da devam ettiğini görmekteyiz. Bugün Aşık Tarzı Halk Edebiyatı geleneğinin canlı olarak yaşatıldığı bölgelerden biri Kars-Erzurum diğeri de Çukurova (Adana) Bölgesi'dir.

Adana (Çukurova) yöresindeki aşıklık geleneği, Kars-Erzurum yöresindeki kadar sistemli olmasa da, bu gelenek bugün canlı olarak devam etmektedir. Örneğin, yurt çapında isim yapmış olan Halil Karabulut, Kul Mustafa, Feymani, Vahap Kocaman, Hacı Karakılçık, İmami bölgemizin yetistirdiği usta-aşıklardır. Yine bu ustaların yetistirdiği Osman Akçay, Dertli Polat, Eyyubi, Arzu Bacı, Garip Mustafa gibi genç aşıklar da bu geleneğin yöremizde devam ettiğini ve bundan sonra da çağın koşullarına uyarak devam edeceğini göstermektedir.

Adana (Çukurova) yöresindeki aşıklık geleneği, iki koldan devam etmektedir. Bunlar: 1- Deyiş Söyleyen (Alevi-Bektaşî) Ozanlar, 2- Güzelleme Söyleyen (Sunnî) Aşıklar:

Yöredeki saz şairleri, kendilerini genel olarak "aşık" diye kabul etmektedirler. Deyiş söyleyenler (Alevi-Bektaşî kültürüne mensup olanlar) ozan adını benimsemişlerdir. Çünkü Alevi-Bektaşî şairlerine göre, ozan, halkın kulağı ve sesi olmalıdır. Alevi-Bektaşî ozanlar, Adana'ya başka vilayetlerden gelen Adanalı aşıklar grubundandır. Alevi ozanlar, kendi kültürlerini başka ortamlarda korumaları ve devam etmeleri bakımından önemlidir. Şehir merkezinde yoğunlaşan Alevi-Ozanlar (deyiş söyleyen aşıklar)'ın

bölgedeki yerel aşıklara göre sayıları oldukça azdır. Alevi-Bektaşî ozanların Adana yöresindeki en önemli temsilcileri, Haydar Aslan, Kederî, Mansurî, Sabri Topçu, Kul Dervîş'tir. Adana (Çukurova) yöresindeki aşıklık geleneğini incelerken, bu iki farklı kültürün saz şairlerini almış oldukları kültüre göre değerlendirmekte fayda vardır.

Adana yöresindeki aşıklık geleneğini açıklamaya çalışırken, zaman zaman Kars-Erzurum yöresindeki aşıklık geleneği ile ilişki kurulmaya çalışılacaktır. Çünkü, bugün Adana "Aşıklık Geleneği"indeki pek çok gelenek, Kars-Erzurum yöresindeki geleneğin izlerini taşımaktadır.

Adana (Çukurova) yöresindeki günümüz aşıklık geleneğine ve aşık fasıllarına geçmeden önce, bölgedeki eski aşıklık geleneği hakkın bilgi vermekte fayda vardır.

ADANA YÖRESİNDEKİ ESKİ AŞIKLIK GELENEĞİ

Adana yöresinde yapmış olduğumuz "Adanalı Yaşayan Aşıklar" adlı "Yüksek Lisans Bitirme Tezi" çalışmalarımız sırasında, 60 kadar aşıkla -gerek mektupla gerekse karşılıklı olarak- tanışma fırsatı bulduk. Görüşmelerimizde aşıklara 50'ye yakın da anket sorusu sorduk. Bu sorularımızın en önemlilerinden birisi de " Adana (Çukurova) yöresindeki eski aşıklık geleneği ve eski aşıkların hayat hikâyeleri hakkında neler biliyorsunuz? " şeklindeki bir soruydu. Aşıklarımızın, bu konudaki vermiş oldukları cevaplar, yöremizdeki eski aşıklık geleneğini aydınlatmaya yetmiyordu. Çukurova Bölgesi'nde ve yurt çapında üne kavuşmuş olan Feymanî ve Halil Karabulut, bu konuda az da olsa bir şeyler söyleyebilen aşıklarımızdandı.

Adana (Çukurova) yöresinin en yaşlı aşıklarından olan Halil Karabulut "Adana'daki Eski Aşıklık Geleneği" ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedir: "Bölgemizdeki eski aşıklık geleneği ile ilgili olarak fazla bir bilgimiz yok. Adana yöresindeki pek çok aşıktan yaşça büyük olmama rağmen, bu konuda ben de fazla bir bilgiye sahip değilim. Bu konuyla ilgili olarak elimizde bir belgenin olmayışı ya da bölgemizde böyle bir geleneğin yaygın olmaması en önemli engeldir. Eğer, bölgemizdeki bu gelenek, sazlı ya da sözlü olarak belli zamanlarda, belli yerlerde ve belli icra geleneğine göre

yapılmış olsaydı, bu geleneğin günümüze mutlaka birtakım izler kalacaktı. Ben böyle bir olayı hatırlamıyorum. Bildiğimiz, gerek benim gerekse Mehmetli Köyü civarında yaşayanların, bir şey varsa o da bölgemizde Karacaoğlan tarzı şiir söyleme geleneğinin yaygın oluşudur.

O dönemin koşulları gereği, bölgemiz aşıklarından olup da, elinde sazı ile köy köy dolayan bir aşığı ben bilmiyorum ve hatırlamıyorum. Böyle bir olay olsaydı, ben mutlaka hatırlardım. Yaylaya göç zamanlarında şiir okuyan, ancak saz çalmayan aşıklara da rastlıyorduk. "Aşık Halil Karabulut, bu konuyla ilgili olarak şöyle devam ediyor: "Bizim çocukluğumuzda ve gençliğimiz (1930-1950)'de, şiir söylemek, türkü çağırmak ve saz çalmak neredeyse ayıp bir olaydı ve bizler bu yönümüzü bastırmak zorunda kalıyorduk. Kimi zaman da çevrenin tepkisini alırım korkusuyla, şiir söylemeyi bırakmak zorunda kaldığım anlar bile olmuştur. Örneğin, yedi-sekiz yaşlarında şiir söylemeye başlamama rağmen, çevrenin dışlamasından korktuğum için, bu yönümü tam anlamıyla, ancak askerden geldikten sonra ortaya koyabildim. Yöremizde bu işe gönül vermiş hemen herkes Karacaoğlan ile ilgili güzelleme söyleyebilmektedir; ancak, saz çalabilen yok denecek kadar azdır. Varsa da ben hatırlamıyorum."

Bölgemizdeki pek çok kişinin Karacaoğlan tarzında şiir söylemesi, ancak bağlama çalmaması - ya da çalamaması- hayli düşündürücüdür. Böyle bir olay, bizde, "Karacaoğlan geleneği, sadece sözlü olarak mı yaşanmıştı?" gibi bir soruyu çağırıştırılmaktadır.

Sözlü gelenek, özellikle de "Aşık Tarzı Halk Edebiyatı" geleneği, birtakım değişikliklere uğrasa da kendi içinde yine birtakım özelliklerini devam ettirmektedir. Özellikle de saz (bağlama) çalma olayının, yörede çok az rastlanır bir olay olması, dikkatleri bu konuda yoğunlaştırmaktadır. Bu geleneğin etkisi olsa gerek ki, bugün Adanalı yaşlı aşıklar (Halil Karabulut, Cihangiroğlu, Kara Mehmet, Mehmet İlbars, Öksüz Mehmet, Duran Şihlioğlu, Abdolvahap Kocaman, Muhsin Yıldırım, İbrahim Davutluoğlu ...) saz (bağlama) çalamamaktadırlar.

Şöhreti sınırlarımızı aşan Karacaoğlan gibi bir aşığın bölgemizde yaşaması, bölge insanı için sevindirici bir olay olurken, -Halil Karabulut'un da ifade ettiği gibi- bölgemizde

saz çalma olayının ayıp karşılanması, üzücü olduğu kadar, ayrıca araştırılması gereken bir konudur.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen, bu geleneğin yurt çapında canlı olarak yaşayan iki yöreden biri olması, sevindirici ve dikkat çekicidir.

Aşıklık geleneğinin devam ettiği ve aşık sayısının, Türkiye çapında en fazla olduğu iki bölgeden biri olan Adana (Çukurova)'da saz çalma olayı, usta-cıracak ilişkisi, ustamalı söyleme vb. pek çok aşıklık kuralı Doğu Anadolu aşıklık geleneğinden geçtiği için, bu gelenek (gerek sistemli deyişmeler gerekse aşık toplantıları) henüz tam olarak oturmamıştır.

Yöredeki saz çalma olayının çok sınırlı olması, aynı zamanda genç aşık adayının çevresinde saz çalan usta bir aşıktan etkilenmesini de azaltmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Adanalı usta-aşık Feymani: "Bizim çocukluğumuzda ve gençliğimizde yöremizdeki gelenek, örf ve adetlere göre, çocukların kahvehaheye çıkması, bir büyüğünün yanında oturup onlarla sohbet etmesi, bu tür (özellikle de sazlı-sözlü) ortamlarda bulunması adeta, ayıp ve yasaktı. Bu nedenle, bizler, sazlı-sözlü aşık toplantılarına girebilmek ve bu fasılları dinleyebilmek için gizlice kapı aralıklarını gözetirdik." diyor.

Zaten o dönemlerde, kendi yöremiz (Kadirli ve çevresi)'de saz (bağlama) eşliğinde şiir ya da türkü söyleyen bir aşık yoktu. Bu işlerle uğraşanlar, genellikle bizim yöremize dışardan gelenlerdi. Bu gelen aşıkların büyük bir çoğunluğunu ise Alevi-ozanlar oluştururdu. Bizim yöre insanının sazlı-sözlü aşık ve sazla tanışması Alevi-ozanlar (Aşık Hüseyin, Ali İzzet Özkan ve Aşık Veysel)'in yöremizi dolaşmaları sırasında olmuştur. Alevi-ozanlardan gördüğümüz bu gelenek, ilk önce özenti şeklinde başlamış ve daha sonra saz çalma (sazlı aşık olma) olayına dönüşmüştür. Özellikle Çukurova Bölgesi'ni adım adım dolaşan Aşık Hüseyin, bizler üzerinde en önemli tesiri olan Alevi-ozanlardandır. Örneğin Aşık Hüseyin'in "Gül Acem Kızı" adlı türküsü, bugün hem yöremizde hem de yurt çapında dillerde dolaşmaktadır.

"Bölgemizin dini değer yargıları, İslami öze bağlı olması, saz çalmanın uzun yıllar günah sayılması, saz çalma geleneği ile Karacaoğlan tarzı şiir söyleme geleneği (saz ile

söz), uzun süre bir bütünlük göstermemiştir. Örneğin benim bağlama öğrenmem bölgedeki gelenekten ya da bölgemizde herhangi bir aşıktan ders alma şeklinde olmamıştır. Çocukluk yıllarımda köyümüzde askerlik görevini öğretmen olarak yapan bir yedek subay, bana saz (bağlama) zevkini aşıl原因 ve bu metodu ilk gösteren kişidir."

Adana (Çukurova) yöresindeki aşıkların mesleğe başlamalarında Karacaoğlan tarzı şiir söyleme geleneği yanında çocukluk yıllarında dinledikleri aşık hikâyeleri (Kerem ile Aslı, Ferhad ile Şirin ...) de önemli bir işleve sahiptir. Ayrıca Dadaloğlu, Gündeşlioğlu, İlbeylioğlu, Deliboran gibi yörede yaşamış olan eski Adana (Çukurova)lı aşıklar da bu alanda etkili olmuştur.

Feymani, konuşmasına şöyle devam ediyor: "Dönemin sosyo-ekonomik yapısının gereği, kırsalın gerçeğini yaşayan bizim kuşak, bu acı gerçeklerden etkilenmek zorunda kalmıştır. Elektriğin, yolların, eğitimin olmayışı ya da çok kısıtlı olması, bizleri ve bu dönemin insanını ortaklaşa bir hayat yaşamaya mecbur etmiştir. O yıllarda, genellikle belli evlerde belli gecelerde toplanılır ve bu gecelerde hikâyeler, masallar anlatılır, türkü söylemesini bilenler de türkü söylerdiler. Bu tür ortamlarda sazlı-sözlü eğlenceleri ben hatırlamıyorum. Sazlı-sözlü eğlenceler çok ender olarak ve kahvehanede yapıldığı için bizler bu ortamlara katılamazdık. Bu dönemde Alevi-ozanların kahvehanelerde söyledikleri türkülü hikâyeler bu dönemde hatırlanabilen ender olaylardı. Örneğin ben ilkokuldayken, bize saz çalıp türkü söyleyen aşığın, Ali İzzet Özkan olduğunu çok sonraları öğrendim."

Feymani, bölgemizdeki aşık fasılları vb. toplantılar hakkında ise şu açıklamalara yer vermektedir: "Bölgemizdeki eski aşıklık geleneği belli bir disiplin içinde yapılmaktan çok uzaktı. Her aşık, kendi yöresindeki önemli gün (nişan, düğün...)lerde kendi yeteneğine göre halkı eğlendirirdi. Bu eğlencelerde daha çok köy ortamlarında çalıp söylemeye dayanıyordu. Bölgemizdeki aşıklık geleneği, Doğu'daki kadar düzenli olmadığı için, her yörede (Kadirli, Kozan, Osmaniye, Ceyhan, Feka) kendine özgü geleneklere göre yapılmaktaydı. Bu gelenek bugün de kendini bu şekilde devam ettirmektedir. Belli bir disiplinden uzak olan yöremizdeki aşıklık geleneği, yöredeki aşıkların birbirini tanımalarını ve bu geleneğin

yöremizde ortak bir yapıya kavuşmasını geciktirmiştir. Eski aşıklık geleneğindeki köy köy (diyar diyar) dolaşma motifi, yöremizde olmadığı için, bir aşık ancak kendi çevresinde ve yakın köylerde tanınmıştır. Destan türü şiirler okuyan ve bunları satan Abdul Vahap Kocaman, duygulu şiirleri ve içli türküleri ile üne kavuşan ve genç yaşta ölen Ferrahi çevrede hatırlanabilen ender aşıklardandı."

"Konya Aşıklar Bayramı"nın, 1966'dan beri düzenli olarak kutlanması, diğer bölgelerde de böyle bir etkinliği akla getirmiştir. Bu tür etkinlikler daha sonra Adana (Çukurova) yöresinde de düzenlenmeye başlanmış ve "Karacaoğlan'ı Anma Şenlikleri", "Ferrahi'yi Anma Şenlikleri" gibi organizasyonlar aracılığıyla bölgemizdeki aşıklar birbirini tanıma fırsatı bulurken, bu faaliyetler sayesinde bu geleneğin bölgemizde ortak bir yapıya bürünmesine yardımcı olmuştur.

Halil Karabulut, Adana (Çukurova)'daki eski aşıklar ve aşıklık geleneği ile ilgili olarak şöyle devam ediyor: "Büyüklerimiz de anlattığı gibi, eskiden, her obanın her köyün her aşiretin bir aşığı olmak zorundaymış. Gerek nişan, düğün vb. şenliklerde gerekse başka sebeplerle yapılan toplantılara, her boy (Köy), aşığıyla katılırmış. Aşığı olmayan aşirete (topluluğa) iyi gözle bakılmazmış. Özellikle düğün zamanlarında, kız tarafından gelini almaya giderken, damadın ailesi (damat tarafı), yanlarında mutlaka bir aşık götürmek zorundaymışlar, yoksa kız (gelin) tarafı, gelini vermezmiş. Bu tür özel gün (düğün)lerde, damat tarafının aşığı ile gelin tarafının aşıklarının atıştırılması en önemli ve en eğlenceli bir olaymış. Bu geleneğin, bugün Osmaniye ve çevresinde devam ettiğini söyleyenler vardır. Örneğin, Çukurova yöresini adım adım dolaşan Aşık Hüseyin, bir gece konaklamak için gittiği köyde böyle bir olaya tanık olmuş ve Aşık Hüseyin, gelin tarafının aşıklığını yapmak zorunda kalmıştır. Bu olay, 1940'lı yıllarda olmuştur. Bölgemizin siyasi ve sosyal yapısı ayrıca sivrisinek hastalığı gibi olaylar, Adana (Çukurova) yöresinde şiir söyleme ve saz çalma geleneğinin yanında "ağıt söyleme" geleneğini de yaygınlaştırmıştır.

Halil Karabulut ve Feymani, eski Adana aşıklık geleneği ile ilgili elde bir belge olmadığı için, bu konuyla ilgili açıklamaların bundan öteye gidemediğini söylediler.

Adanalı aşıklardan derleyebildiğimiz bilgilerden, elimizdeki aşıkların hayat hikâyeleri ile şiirlerinden yola çıkarak, Adana'daki aşık fasıllarını ve aşıklık geleneğini değerlendirmeye çalışacağız.

II- ADANA (ÇUKUROVA) YÖRESİNDE YAŞAMIŞ ESKİ AŞIKLAR VE ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

Adana'da yaşayan aşıklara geçmeden önce, bu geleneğin günümüze gelmesinde büyük emeği geçen geçmiş yüzyıllarda yaşamış ve etkisi günümüzde de devam eden usta aşıkları anmayı ve şiirlerinden birer örnek vermeyi günümüz Adana yöresi aşıklık geleneği için bir gereklilik görüyoruz.

- 1- Karacaoğlu (17. yy.)
- 2- Dadaloğlu (19. yy.)
- 3- Kul Halil (19. yy.)
- 4- Cingözoğlu (19. yy.)
- 5- Gündeşlioğlu (19. yy.)
- 6- İlbeylioğlu (19. yy.)
- 7- Derdiçok (19. yy.)
- 8- Sıtkı Pervane (20. yy.)
- 9- Çolak Hacı (20. yy.)
- 10- Deli Boran (20. yy.)
- 11- Ferrahi (1926-1968)
- 12- Hüseyin Kaçıran (1923-1989)
- 13- Nesimi Çimen (ölüm tarihi 1992)

Ela gözlüm ben bu ilden gideyim
Zülfü perişanım kal melil melil
Keremet aklından çıkarma beni
Ağla gözyaşını sil melil melil

Yekin ey sevdiğim sen seni düzelt
Karayı bağla da beyazı çöz at

Doldur ver badeyi bir dahi uzat
Ayrılık şerbetin ver melil melil

Elvan çiçeklerden sokma başına
Kudret kalemini çekme kaşına
Beni unutursan doyma yaşına
Gez benim aşkımla yar melil melil

Karac'oğlan der ki ölüp ölünce
Ben bir güzel sevdim kendi halimce
Varıp gurbet ile vasıl olunca
Dostlardan haberim al melil melil

Karacaoğlan

Alaydım Da Cura Sazım Dizime

Alaydım da cura sazım dizime
Sürmeler çekeydim ela gözüne
Cihan güzel(i) olsa girmez gözüme
Sende gümanım kaldı Çiçek dağı

Şu karşıkı dağda yanar bir ışık
Aldırmış sevdiğin ağlar bir aşık
Bir ceren bakışlı zülfü doluşık
Sende gümanım kaldı Çiçek dağı

Dadaloğlu söyletmiyor buradan
Yıkılsın şu dağlar kalksın aradan
Elbeyli'den geldim kurtar yaradan
Sende gümanım kaldı Çiçek dağı

Dumanlar Aladağ'ın alanı
Ortasında sarı çiçek sarvanı
Yığıt durağı da aslan yatağı
Dilberleri hep de böyle ala mı

Dadaloğlu

Yaz Gelip De Beş Ayları Doğunca

Yaz gelep de beş ayları doğunca
Gövermiş ovalar ekin mi ola?
İçmişim doluyu bulanır gönlüm
Su ötüşen kuşlar sükün mü ola?

Bir kamil bulsam da halim ağlasam
Verse bir öğütte gönlüm eğleşem
Aklıma gelenden manî söylesem
Yarenler yanımda yekun mu ola?

Bir Kamil bulsam da halden bilecek
Verse bir öğütte gönlüm gülecek
Dertliye öğütte kar mı edecek?
Benim taşıdığım akıl mı ola?

Kul Halil'im derde eyledim naklim
Tükendi sermayem kalmadı saklım
Kısaltı dermanım, ermiyor aklım
Yoksa vadelerim yakır mı ola?

Kul Halil

Kulak Verdim Çar Köşeyi Dinledim

Kulak verdim çar köşeyi dinledim
Ardım sıra gıybed eden çoğumus
Toplanmış dertliler derdini söyler
Sordum ki dertsiz bir kimse yoğumus

Başına bağlamış sırmalı poşu
Nedir bu feleğin ettiği işi
Tırnağın var ise başını kaşı
Kardaştan kardaşa fayda yoğumus

Gündesl'oğlu der dünyaya gelmeden
Ben usandım el işine yelmeden
Gurbet ilde padişahlık sürmeden
İlimizde çoban olmak yeğmiş

Gündesl'oğlu

Her Gün Gönüm ister Seni Görmeyi

Her gün gönüm ister seni görmeyi
Korkarım arada söz olur deyî
Ala gözlüm sana umut tutardım
Güzelin ikrarı tez olur deyî

Beni öldürücü derdin elemin
Duydukça dilinden tatlı kelâmın
Gönder kölen olam kuru selâmın
Çekinme boşuna az olur deyî

Hiç mi haberin yok olan işlerden
Yatamıyom kara kara düşlerden
Seni sakınıırım uçan kuşlardan
Güzelsin sevdiğim göz olur deyî

Cilvelenir yar karşımda dururdun
Perçeminden bergüzarlar verirdin
Beni görsen elvan elvan yürürdün
Görsün Derdiçok'a naz olur deyî

Derdiçok

Başı Bölük Bölük Dumanlı Dağlar

Başı bölük bölük dumanlı dağlar
Kışlakta kalanlar ah çeker ağlar
Eli mızıraklı şol bizim beyler
Altı arap atlı beyrek n'icoluk

Çık Aslantaş'a da Soğan'ovası
Dumanlı da tor şahanlar yuvası
Kuruçay da Davutlu'nun deresi
Akar boz bulanık selin n'icoluk

Kara çadır kurar yonma direkli
Soframız çıkardı ballı börekli
Ak devrim evi de gümüş direkli
Ağır mencilisin ilin n'icoluk

Der Seyid'im biz de geldik nazınan
 Yüksekünden yerir ettik gözünün
 Al yeşil giyerdik gelin kızınan
 Yaylaya göçtüğüm günler n'icoluk

Cingözoğlu Seyid Osman

Siyah Perçemlerin Hatem Yüzlerin

Siyah perçemlerin hatem yüzlerin
 Garip bülbül gibi zarelerbeni
 Hilal ebruların ahu gözlerin
 Tiğ-i sevda ile yareler beni

Kaşların bismillah, vechin beytullah
 Seni öz ille yaratmış Allah
 Sevmişem ben seni terk etmem billah
 Aşkın hançeriyle vuralar beni

Elif kametine hayran olduğum
 Gece gündüz hayaline yeldiğim
 Hep senin içindir boyun eğdiğim
 Yoksa zaptedemez buralar beni

Hub cemalin gördüm ah u zar oldum
 Aşkına düşeli sevdakar oldum
 Kalmadı tahammül bikarar oldum
 Meğer tabutlara saralar beni

Sıdkı'yam billahi ben terketmezem
 Başka güzellere gönül katmazam
 Dövsen de kovsan da burdan gitmezem
 Meğer ferman gelip süreler beni

Aşık Sıdkı Pervane

Haydi Bire Deli Gönül

Haydi bire deli gönül
 Aleviden mi dışın senin
 Haydi bire deli gönül
 Alafırcık işin senin

Yardan sana sade cefa
 Sen debil bol od ver bana
 Bozarmış hep yana yana
 Kanlı kızılbaşın senin

Kalan her kucakta gezme
 Rüzgarlardan bile sezme
 Vara yoğa gönül çezme
 Bine varmış yaşın senin

Deli Boran benzin solmuş
 Boğazına zıkkım dolmuş
 Döğe döğe gömçök olmuş
 Kana kesmiş düşün senin

Deli Boran

.....
 Şu yalan dünyaya habersiz geldim
 Bahri kuşu gibi ummana daldım
 Aradım dört kitabı kendimde buldum
 Okuyup manasın seçmeyi düşün

Kimse bilmez yaradanın sırrını
 Aşıkbilir maşukunun yerini
 Ne yapmalı şu dünyanın varını
 Ecel şerbetini içmeyi düşün

Dünya bir sihirdir düşme eline
 Güvenip de yapışılmaz dalına
 El uzatma hiç kimsenin malına
 Yük olur üstüne göçmeyi düşün

Bin yaşasan bir gün düşersin derde
 Çekilir araya karranlık perde
 Sevgili malların hep kalır yurda
 Yakasız gömleği biçmeyi düşün

Hayale aldanıp gezme derbeder
 Ne ise takdirde yazılmış kader

Bir korkum var daim eylerim keder
Sıratın üstünden geçmeyi düşün

Sözdoğuran der ki eyle bir nazar
Satılmaz kumaşım bozulmuş pazar
Üstünde yazılı iki isim var
O kapıyı bulup açmayı düşün

Eğer arif isen bağlama hırsla
Yaklaşma Kozan'a uğrama Kars'a
Hattı zatından cevherin varsa
Vur mihengine meydana çıkar

Dostundan bulursun görünme göze
Sırrını vermehar gülen yüze
Tedbirsiz geziyon bakarsın köze
Düşman dursun dostların da yan bakan

Bülbüller çekildi viran dağlara
Kargalar konuyor güzel bağlara
İtimat eyleme yeni baylara
Dürür bir tora canını yakar

Şahinin tuğunu takındı karga
Hasmın bıçağını çalıyor çarka
Gafletten uyan düşersin farka
Has yılan sokmaz fas yılan sokar

Hak vardım eder doğru öze
Birim muhtac değilsin söze
Ayarı bulup inmezsen düze
Misk-i amber olsan aksine kokar

Yar ol yaradana hakikatbudur
Nefsine hakim ol insanlık odur
Hayata sebep bir damla sudur
Su deryasına elbette akar

Cahil dosttan düşman eyidir daha
 Arifin sözüne bulunmaz baha
 Sözdoğuran hak nazır feryadı aha
 Ev yıkanın evini elbette yıkar

Ölçünü aldım da yaparım semer
 Belinetakarım kıl atma kemer
 Gönlüm has bahçeden gonca mı umar
 Maraş kervanının yağar eşşeği

Ateş atar ormanını yakarım
 Deşneğine kavun karpuz ekerim
 Koltuğuna dom dom kurşun sıkarım
 Atıcıdır vurur Kozan uşağı

Ben usta değilim üstadım usta
 Sıdk ile tapanlar kavuşur dosta
 Her halde işin kalmadı sis'te
 Yatamazsın yoktur tosmuş kaşşağı

Eskimez aşığın yaptığı palan
 Kösele paldın da ağırıtma kolan
 Kasafana atıyon sözlerin yalan
 Yenilmezsen çift vururum duşşağı

Çolak Hacı

II. BÖLÜM

ADANA AŞIKLIK GELENEĞİ İNCELEMESİ

I- ADANALI AŞIKLARIN KULLANDIKLARI NAZİM BİÇİMLERİ

Adana ve yöresindeki yaşayan aşıkların şiirlerinde koşma ve mani nazım biçimi ve bu nazım biçimlerinden oluşturulan türler kullanılmaktadır. Koşma nazım biçimi ve 11'li hece ile söylenen güzelleme, en çok işlenen konular arasındadır.

Bir Güzel Gördüm

Kozan köprüsünde bir güzel gördüm
Güzel ördek gölden çıktı yürüdü
Ok kirpiklerin taktı sineme
Beni ardı sıra çektı yürüdü

Bir eliyle düğmesin ilikler
Delicay'da kıyım durdu balıklar
Omuzdan aşağı çifte belikler
Sandım karayılan aktı yürüdü

Bir ot çektim Kozan dağı inledi
Sanıyorum kulaklar çınladı
Aşık İmami olduyumu anladı
Gözünü gözüme dikti yürüdü

Aşık İmami/ 11. Şiir

Bölge aşıklarının koşmadan sonra en fazla kullandıkları semai türüdür. Sekizli hece ile söylenen bu şiirlerden 4+4 ve 5+3 duraklar kullanılmaktadır. Ancak zaman zaman doğaçlama gereği duraklarda kararsızlık da görülmektedir.

Gelme Gayri

Hani candan seviyordun
Ölsem ayrılmam diyordun
Ne aradın ne de sordun
Gelme gayri gelme gayri

Yerme böyle yalankar ikrar
 Cehennem üstüne kükrer
 Aramızda doğsak tekrar
 Alma gayri alma gayri

Hacım sorardı meraktan
 Yar gelmez bakar uzaktan
 Görmez oldum ağlamaktan
 Gözyaşlarım silme gayri

Aşık Hacı / 6. Şiir

Koşma ve semai türünde şiirler sayıca çok olmasına rağmen mani tipi şiirler çok azdır. Bu tür şiirler daha çok aşık atışmalarında doğaçlama olarak söylenmektedir. Ayrıca Adana (Çukurova) yöresindeki ağıtlar da genellikle mani tipi nazım biçiminde söylenmektedir. Aşık Tarzı Şiir'deki atışmalar, büyük bir olasılıkla atışmalı mani türünden oluşturulmuştur.

Adana aşıklık geleneğinde en çok kullanılan nazım biçimi, Aşık Tarzı Şiir'in bugüne kadar değişmeyen koşma nazım biçimidir.

II- ADANALI AŞIKLARIN ŞİİRLERİNDE KULLANDIKLARI KAFİYE ÖRGÜSÜ

Adanalı aşıkların şiirlerinde kullandıkları kafiye örgüsü klasik koşma tipindeki abab cccb dddb eeeb ya da axax veya abcb dddb eeeb fffb şeklindedir. En çok kullanılan kafiye örgüsü çapraz kafiye örgüsüdür.

Sevgiye karşılık cefa edersen -a
 Pişmanlık gözyaşı döker ağılarsan -b
 Ebediyyen geri gelmem dersin -a
 Üzülür canını sıkır ağılarsın -b

Aşık Hacı/3-1

insanoğlu senin ömür dediğin -a
 Gözleri kapatıp açmaya benzer -b
 Gece-gündüz akar zaman pınarı -c
 Eğilip bir yudum içmeye benzer -b

Aşık Hacı/ 5-1

III- ADANALI AŞIKLARIN ŞİİRLERİNDE KULLANDIKLARI UYAK ÇEŞİTLERİ

Adanalı aşıkların kullandıkları uyak çeşidi, Aşık Tarzı Şiir'in esas uyak çeşidi olan ve bir sessiz benzeşmesine dayanan yarım uyaktır. Aşık edebiyatının klasik biçimi olan uyak+redif biçimi yanında zaman zaman da sadece uyaklar, (redifsiz olarak) kullanılmaktadır.

Suçum kız kaçırmak huzura geldim
Kolayından sual sor Savcı Bey'im
Dilim dönmez belki cevap veremem
Çok döktürme bana ter Savcı Bey'im

Aşık İmami/12-1

Vahap bu mübarek toprak
Destan tüter yaprak yaprak
Dalgalanır bayrak bayrak
Elimizde Atatürk var

Aşık Kocaman/6-6

Ancak bu kural, her zaman için geçerli değildir. Aşık şiirin en önemli özelliği doğaçtan söyleme olduğu için, atışma ve doğaçlama sırasında, yarım uyak yerine, tam ve zengin uyaklar da kullanılmaktadır.

Ürünleri biz ekeriz
Düğünde halay çekeriz
Dağda davara takarız
Çeşit çeşit zil bizdedir

Aşık İmami /9-6

Dağıldı mı saçın yok mu tarayan
Üzülme aşıklara budur yarayan
Yıllarca bıkmadan Şirin arayan
Ferhad ol dağları yara yara gel

Kul Mustafa /5-2

IV- ADANALI AŞIKLARIN ŞİİRLERİNDEKİ AYAK (UYAK+REDİF) BÜTÜNLÜĞÜ

Adanalı aşıkların ister doğmaca söylenmiş isterse önceden hazırladıkları şiirlerin ayak bütünlüğü sağlamdır. Ayak olarak seçilen sözcükler, genellikle kapalı ayaktan uzaktır. Bu nedenle ayak bütünlüğüne bağlı kalınarak uyak örgüsü de sağlam ve uyak zenginliği vardır. Ancak zaman zaman yapılan atışmalarda -Doğulu aşıklarda olduğu gibi- kapalı (dar) ayaklar da kullanılmaktadır. Şiirlerdeki ayak bütünlüğü ya genel uyak (yani ilk dörtlüğün son dizisinin diğer dörtlüklerin son dizelerinde olduğu gibi tekrarlanması) şeklinde ya da belli uyak ve rediflere göre belirlenmektedir: Aşağıdaki şiirde, Aşık Tarzı gelenekteki klasik kurala (uyak+redif) uyulmuştur.

Derman Aradım

Derdimin dermanın gezdim aradım
Arzuhal sunmadık boşlar mı kaldı
Cananıma kavuşmaktı muradım
Gözümden dökmedik yaşlar mı kaldı

Boyun kıymetini cücelere sor
Dumanın kahrını bacalara sor
Neler çektiğimi gecelere sor
Benim görmediğim düşler mi kaldı

Sevdim diyenlerin etti temaşa
Bütün emeklerim hep gitti boşa
Ummadığım kullar tuttular taşla
Bana atılmadık taşlar mı kaldı

Hiç rahat etmedim aşka gireli
Sevda vurgunuyum gönlüm yaralı
Ne günler geçirdim aklı karalı
Başıma gelmedik işler mi kaldı

Aşık Akçay der ki kaddim büküldü
Damarımda kan kalmadı çekildi

Kerem'den de daha beter döküldü
Ağzımın içinde dişler mi kaldı

Aşık Osman Akçay /12. Şiir

İlk dörtlüğün son dizesinin şiirin tamamında tekrar edilmesiyle sağlanan ayak bütünlüğüne genel uyak (redif) ya da nakarat dize denir.

Ben Kocadım Gönül Genç

Ey dostlarım dinlen benim derdimi
Ne yapayım ben kocadım gönül genç
Sizlerin de başınıza geldi mi
Ne yapayım ben kocadım gönül genç

Rabbim ömür dağıtırken cihana
İltimas eylemiş gönülden yana
İkimizi kocatmadı yan yana
Ne yapayım ben kocadım gönül genç

Onun ile birliğimiz kalmadı
Düzenimiz dirliğimiz kalmadı
Dostluğumuz yarlığımız kalmadı
Ne yapayım ben kocadım gönül genç

Onun gözü aşkta meşkte yarıdır
Malda mülkte ticarete kârdadır
Benim halim müşkilatta zordadır
Ne yapayım ben kocadım gönül genç

İmreniyor güzel güzel kızlara
Kızlar ise hiç bakmıyor bizlere
Ben Halil'im danışıyorum sizlere
Ne yapayım ben kocadım gönül genç

Aşık Halil/ 1. Şiir

V- ADANALI AŞIKLARIN ŞİİRLERİNDE KULLANDIKLARI DURAKLAR

Adanalı aşıkların şiirlerinde en çok kullanılan koşmanazım biçimi ve bu nazım biçiminden oluşturulan 8 heceli

semâi türüdür. Genel olarak 11'li hece vezniyle söylenenkoşmalarda 6+5 ve 4+4+3 duraklar kullanılır. 11'li hece ile söylenen şiirlerde duraklarda -istisnalar hariç- herhangi bir kararsızlık görülmez, bu yönüyle aşık tarzı şiir geleneğindeki duraklara tamamen bir bağlılık vardır. Ancak, 11'li hece ile ve 4+4 ve 5+3 durakları ile söylenen semâilerde zaman zaman (doğaçlama gereği) kararsızlık görülmektedir. Yazılarak hazırlanan şiirlerde duraklar oldukça sağlamdır.

Unutmasın beni / aklında tutsun = 6+5

Unutursa / ayrılığı / unutsun = 4+4+3

Ağlamasın / gözyaşını / kurutsun = 4+4+3

Kınalar yakınsın / bugün bayramdır = 6+5

Aşık Feymanî / 13- 2

Gayet yücedeydi / engine düştü = 6+5

BÜlbül idi karganın başına kondu = kararsız durak

Gönlümün sarayı / haraba döndü = 6+5

Saçlarını / tarayıp da / örmesin = 4+4+3

Aşık İmami / 15-2

Aşık şiirindeki doğaçlama gereği zaman zaman şiirlerdeki dizelerde kararsız duraklara rastlanmaktadır. Yukarıdaki Aşık İmami'nin 15 numaralı şiirin, 2. dördüğüünün, 2. dizesinde bu olaya rastlanmaktadır.

Aşıkların kullandığı 8 heceli şiirlerde 4+4 ve 5+3 duraklar görülür. Kimi zaman da kararsız duraklara rastlanır:

Mecnun gibi / düştüm çöle = 4+4

Görmeye geldim / sevdiğim = 5+3

Gözyaşımı / döktüm yola = 4+4

Sormaya geldim / sevdiğim = 5+3

Derdi Derya / 6-1

Gaflete bağlanma sakın = kararsız durak

Etrafına / iyi bakın = 4+4

Hak sana senden de yakın = kararsız durak

Görmesi kolay değildir = kararsız durak

Feymanî / 9- 3

Dize Sayısında Eşitlik Kuralı: Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nda ya da daha geniş anlamda Halk Edebiyatı geleneğinde, hece sayısındaki zorunluluk nedeniyle hece düşmesi (hece yutumu) olayı, Adanalı aşıkların şiirlerinde de görülmektedir. Örnek: Ne olur (n'olur), nice olur (nic'olur), ne ettin (nettin), başımı (başım), yaşını (yaşın) gibi.

Karalar bağlattı Çoban Osman'a
Talihim karaymış devre zamana
Başım alıp gidem Hind'e Yemen'e
Kement atmış yollarımı bağlıyor

Feymani / 1-4

Onlar hediyemdir sakla yanında
N'olur mezarımı göster sonunda
Giyindir kuşandır bayram gününde
Ellerin eline bakıp durmasın

Aşık İmami /4-2

Bir eliyle düğmesin ilikler
Delicay'da kıyam durdu balıklar
Omuzdan aşağı çifte belikler
Sandım karayılan çıktı yürüdü

Aşık İmami /11-2

Öldü diye gıybet etmiş düşmanlar
Ben ölseydim kendilere nem kalır
Aslanın kıymetin çakal ne anlar
At gidince merkeplere yem kalır

Aşık Hacı/ 4-1

Ekinimiz oraklarla biçeriz
Irgat olur gurbet gurbet göçeriz
Kuru ekmek yavan çorba içeriz
Ondan tez bükülür beli köyümün

Aşık Hacı/ 7-8

VI- ADANALI AŞIKLARIN ŞİİRLERİNDEKİ KONULAR

Adanalı aşıkların şiirlerinde anonim halk edebiyatı, aşık tarzı şiir, tekke edebiyatı - zaman zaman da divan edebiyatı- konularının hemeh hepsi işlenmektedir. Aşık Tarzı Şiir Geleneği'ne bağlı olarak, Adanalı aşıklarda da güzellemeler esas konuyu oluşturmuştur. Daha sonra ise her konuda şiir söylemişlerdir. Bir güzelin aşkını anlatan güzellemeler, bir acı karşısındaki duygu ve düşünceleri ifade eden ağıtlar, yiğitlik konularını dile getiren koçaklamalar, toplumun ya da bireyin aksak yönünü eleştiren ve yeren taşlamalar, vatan ve kahramanlık konularını işleyen destanlar, toplumdaki rahatsızlıkları, ekonomik ve ahlâksal çöküntüyü dile getiren şikâyetler, kişiyi ve toplumu iyiye ve doğruya yönlendiren nasihatlar, Allah sevgisini anlatan ilâhiler, islâmiyeti ve din ulularını öven medhiyeler, Anadolu insanının adeta kaderi olan gurbet temleri ve gurbette çekilen sıkıntılar, vahdet-i vücud inancını dile getiren nefesler, deyişler gibi hemen her türlü konu, Çukurovalı aşıkların şiirlerinde işlenmiştir. Pek çok aşığın dediği gibi "Aşıklık, "Leyla" ile başlar ve "Mevlâ" ile son bulur." deyimini, Çukurovalı aşıkların çoğu için geçerlidir. Bugün Halil Karabulut, İmami, Feymani, Osman Akçay gibi bölgenin ünlü aşıkları, artık dini-tasavvufi şiire yönelmişlerdir. Hemen her türlü şiirin söylendiği Çukurova aşıklık geleneği ile ilgili örnekleri aşağıda veriyoruz:

1- Güzellemeler: Sevgili için söylenen aşk şiirleridir.

Yarım ile gelir isen göz göze
Sarı perçem dökülmüş mü bak yüze
Neden selâm göndermiyon sor bize
Sabahın yeli es serin serin

Öksüz Mehmet/ 9-3

Asın beni zülfünün teline
Bir görüşüm değer dünya malına
Alır helkeleri bir bir koluna
Çifte çifte takar gelir pınara

Aşık Akçay / 6-3

Bir eliyle düğmesin ilikler
 Deliçay'da kıyam durdu balıklar
 Omuzdan aşağı çifte belikler
 Sandım karayılan çıktı yürüdü

Aşık İmami /11-2

Adım söylendikçe kullar içinde
 Kara günler türlü haller içinde
 Düğünde bayramda eller içinde
 Boynunu bir yara bükerek ağlarsın

Aşık Hacı/ 3-3

2- Taşlamalar: Bir olayı, bir kişiyi ya da toplumun genelini yeren (eleştiren) şiirlerdir.

Ekinimiz oraklarla biçeriz
 İrgat olur gurbet gurbet göçeriz
 Kuru ekmek yavan çorba içeriz
 Ondan tez bükülür beli köyümün

Aşık Hacı/ 7-8

Yoksul halkı kemirenler
 Oyun yapıp devirenler
 Kurt postuna bürünenler
 Yiyeceğim bir kaz geldi

Aşık Haydarı / 14-2

Tereyağı peynir bu belli sayı
 Pirinç mercimek fasülye olmuş dayı
 Ette sütte yokmuş yoksulun payı
 Patatesi ettik kuzu bakalım

Haydar Aslan /3-3

3- Koçaklamalar: Yiğitlik üzerine söylenen şiirlerdir.

Sene bin yetmiş bir mevsim de yazdı
 Atı kırdı elbisesi de beyazdı
 Gün cumaydı kıldırıldığı namazdı
 Malazgirt'te Alparslan'dan örnek al

Aşık Kocaman/3-1

Eşler dostlar birbirine katılsın
 Atlar yarış etsin cirit atılsın
 Köroğlu çalınsın halay çekilsin
 Çal davulcu düğün bizim düğündür

Aşık Akçay/2-2

Kör Moskof'u kovalamış kaçırmış
 Ermeni'yi hep kılıçtan geçirmiş
 Sakarya, Dumlupınar'da zehir içirmiş
 Yunanlı'ya kanlı kurum kusturmuş

Aşık Halil/4-6

4- Ağıtlar: Adana (Çukurova)- bölgesinde ağıt söylemek bir gelenektir. Nasıl ki Karacaoğlan'la ilgili güzelleme söylemek bir gelenekse ağıt söylemek de aynı derecededir. Bölgenin siyasi, ekonomik ve sosyal yapısı acı olaylara sahne olduğu için (hastalık, boylar arası kavgalar vb.) Çukurova bölgesinde ağıt söyleme geleneği de yaygınlık kazanmıştır. Özellikle yaşlı kadınlar tarafından yaratılan ve mani biçimi ile oluşturulan ağıtlar, bölgenin aşıklık geleneğinde ayrı bir yere sahiptir.

Osman Akçay'ın derlemiş olduğu ağıt:

Bebek Ağıtı (Yörük Ninnisi)

Deveyi deveye çattım
 Yuların üstüne attım
 Kayınbabamdan hicap ettim
 Bebek dalda diyemedim

Deve de deveden yüce
 Deveyi yüklettik gece
 Bebek seni diyemedim
 Varıp yurda konmayınca

Elgmük'in kayaları
 Canlı tülü mayaları
 Berk mi dedi ah bebeğim
 Karakuşun soyları

Bebeğin beşiği çamdan
 Yuvarlandı düştü damdan
 Şimdi emmi dayın gelir
 Kimi Rum'dan Kimi Sam'dan

Kapıda inek meleşir
 Elim ayağım dolaşır
 Şöyle döndüm baktım idi
 Gökte kuzgun et bölüşür

Kuru yerde söğüt bitmez
 Bitse de argunu atmaz
 Seni veren gene verir
 Ah bebeğim yerin tutmaz

Aşık Akçay/ 8. şiir

Karatoprak

Sana derim karatoprak
 Nettin çifte kuzuları
 Gazel edip yaprak yaprak
 Döktün çifte kuzuları

Ben söylerim sözü harben
 Öyle ağırdır ki darben
 Daha küçük yaşta kurban
 Ettin çifte kuzuları

Varoldular gelen gibi
 Yokoldular yalan gibi
 Bir kükremiş yılan gibi
 Yuttun çifte kuzuları

Mahmut büründü karaya
 Can dayanmaz bu yaraya
 Hepisini de bir araya
 Kattın çifte kuzuları

Dertli Mahmut / Biyografisinden

5- Milli (vatan) Konulu Şiirler:

Ecdadım Türk'tür ben de Türkoğlu
Saf kalpte iman var doğrudur yolu
Azmi çelik gibi bükülmez kolu
Yumruğuyla döğüş yapan Türküz biz

Öksüz Mehmet /6-1

Tarihimiz baştan başa şanlıdır
Her savaşta kılıcımız kanlıdır
Türk ordusu yerde gökte ünlüdür
Şimşeklerle yarış yapan Türküz biz

Öksüz Mehmet /6-6

Kâinatta üç sevdiğim var benim
Biri Allah biri resul bir Kur'an
Ben bunların üçüne de kurbanım
Biri millet biri bayrak bir vatan

Aşık Hacı/ 1-1

Türk'ün havasını kimse bilemez
Çal davulcu düğün bizim düğündür
Bizi bizden olmayanlar bilemez
Çal davulcu düğün bizim düğündür

Aşık Akçay/2-1

6- Dini-Tasavvufi Konular:

Ayna mıydım resim miydım
Manâ mıydım cisim miydım
Feymani'ye isim miydım
Bu alemde bundan evvel

Feymani/2-4

Yerde miydım gökte miydım
Varda mıydım yokta mıydım
Yoksa Ene'l-hak'ta mıydım
Sen bendesin ben nerdeyim

Feymani/ 4-3

Dört nesneden olmuş Adem'in aslı
Eğer inanmazsan sor insanoğlu
Hava, toprak, ateş, sudandır nesli
Görme hiç kimseyi hor insanoğlu

Aşık İmami / 7-1

Ey Aşık İmami güneş batmadan
Melekü'ül-Mevt gelip yakan tutmadan
Canın bedeninden uçup gitmeden
Aklını başına der insanoğlu

Aşık İmami / 7-4

Sırr-ı ilâhi'de olunup imâl
Bir tohumdan çıktım bir ağaç misali
Büyüyüp gelişip bulunca kemal
Çiçek açıp meyva dökmeye geldim

Aşık Halil / 10-3

7- Toplumsal Konular:

Halkımın sırtına vurduğun vurgun
Yeter be kardeşim bu kadar yeter
Kimi aç sefildir kimisi sürgün
Yeter be kardeşim bu kadar yeter

Ozan Kederi / 7-1

Dönmüşüz bir çobansız sürüye
Soruyorum gidişimiz nereye
El ilersi gider bizse geriye
Bilmem ki ne olur halımız bizim

Ozan Kederi / 8-2

Nazar ettim dış milletin haline
Gerçeklerin yeri talana kalmış
Fesat tohumu eker gider yoluna
İşi gücü bütün plâna kalmış

Haydar Aslan / 4-1

Bu yıl birkaç vekil adayı geldi
Beş on yalan sıktı oyumuz aldı

Konuşulan sözler kulakta kaldı
Tıraşlıdır her sakalı köyümün

Aşık Hacı /7-9

8- Nasihatlar:

Allah aşkı zevun etmez tavlatır
Tövbe günahkarı döker kavratır
Bir kul kalbi Mekke'den evladır
Kimsenin gönlünü kırma ha kırma

Kul Mustafa /10-2

Sen kendi kusurunu görebilirsen
Kusur aramaya zamanın olmaz
Bakarsan her yüze hoş gönül ile
Hiç kimseden şüphen gümanın olmaz

Öksüz Mehmet /10-1

Bilmediğin işte bilgiçlik satma
iyi düşün yanlış bir adım atma
Sözünün içine rüyayı katma
Manasını mantığından süz konuş

Aşık Şihlioğlu/3-2

İsmin düşse bile destana
Aldanma servete başa bostana
Seyret mezarlığa kabristana
Kimler gelmiş geçmiş gör insanoğlu

Aşık İmami /7-2

9- Zamandan Şikayet:

Derdi Derya çile beni düşürdü
Beni derdin süzgecinden geçirdi
Herkes bal bana zehir içirdi
Böyle karayazı silinsin gitsin

Derdi Derya/ 5-5

Sevdim diyenlerim etti temaşa
Bütün emeklerim hep gitti boşa

Ummadığım kullar tuttular taşa
Bana atılmadık taşlar mı kaldı

Aşık Akçay/12-3

Gönül sarayını bekler bir kadı'
Kimseye denmiyor bu derdin adı
Mustafa neden yok ağzının tadı
Yaren bozuk ahbap bozuk hep bozuk

Kul Mustafa/ 3-5

Feymani'nin söz mirası
Her şeyin ağır darası
Çok korktuğum dil yarası
Sarması kolay değildir

Feymani/9-5

Yarınından umudun yok Kederi
Gitti giden ömrün gelmez ki geri
Doğru söyleyenin yok imiş yeri
Bilmem ki ne olur halımız bizim

Ozan Kederi /8-5

Felek

Nedir bu çektiği kulların senden
Katmışsın önüne sürürsün felek
Önce umut verip sevindirirsin
Sonra defterini dürersin felek

Nici yiğitlerin nice canları
Nice kralları mağrur hanları
Bileği bükülmez pehlivanları
Çelme çakıp yere serirsin felek

Kimse baki değil her şey nafile
Elbette gidecek giden kabile
Bir gün Sabancı'yı Koçu da bile
Üç beş arşın beze sararsın felek

Kul Derviş adını düşürdün dile
 Bir ömür geçiyor ağılaya güle
 Hakkın Peygamberi İsa'yı bile
 Gün gelir çarmıha gerersin felek

Kul Derviş/3. şiir

VII- ADANA AŞIKLIK GELENEĞİNDEKİ AŞIK, ANONİM, TEKKE VE DİVAN EDEBİYATI İLE İLGİLİ HAZIR GEREÇLER

a- Aşık Tarzı ile ilgili Hazır Gereçler: Adanalı aşıkların gerek koşma nazım biçimi, gerek mani tipi gerekse diğer türler ile oluşturdukları şiirlerde, aşık tarzı şiirdeki pek çok hazır gereçten yararlandıklarını görmekteyiz. Özellikle söyleyiş tarzı, mazmunlar, edebi sanatlar, yerel söyleyişler, atasözü-deyimler, aşk-sevgili-rakip ilişkisi gibi hazır gereçler, kimi zaman olduğu gibi kimi zaman da değiştirilerek kullanılmıştır.

Aşık Tarzı Şiir, bireysel bir şiir tarzı olmakla beraber, aynı zamanda bir gelenek şiiridir. Gelenek edebiyatı olduğu için bugün yaşayan Aşık Tarzı Şiir'de -gerek diğer yörelerde gerekse Çukurova'da- geçmişin izlerini görmekteyiz. Bu gelenek kendisini pek çok alanda gösterir: Günümüz Aşık Tarzı Şiir'in, saz eşliğinde çalınıp söylenmesi, nazım biriminin dördürlük, nazım biçiminin koşma, nazım türünün güzelleme ağırlıklı olması, ezgi ile söylenmesi, geleneğe uygun olarak genellikle yarım ayağın kullanılması, şiirin belli duraklarla (6+5, 4+4+3 gibi) söylenmesi, ayak bütünlüğünün genel uyaklarla ya da uyak+redif şeklinde sağlanması, daha çok sevgili için şiirler söylenmesi, aşığın son dördürlükte tapsırma yapması, aşık-sevgili-rakip ilişkisinin konuların odak noktasını oluşturması gibi daha pek çok motifin, gelenekle birlikte günümüze kadar gelebilmesi, bu tarzın halen geleneğe bağlı olarak devam ettiğini göstermektedir. Ancak günün koşulları gereği gelenekten kopmuş ya da geleneğe bağlı olmayan bazı kurallar ve icra törenleri de geleneğe eklenmektedir. Örneğin, bugün aşıklık, eskisi gibi diyar diyar dolaşmak, atışmak için rakip aramak, meydana çıkmak ve yenilince sazını rakibe verip mesleği bırakmak, şiirlere ad vermemek, çırak yetiştirmek,

hayali sevgili (buta)nın peşinden diyar diyar gitmek gibi geleneğe bağlı pek çok motif ortadan kalkmış durumdadır.

Adanalı aşıkların şiirlerinden yola çıkarak bu hazır gereçleri görmeye çalışalım:

Kuru pınarım akıyor selim
O bana yabancı ben ona elim
Evinin önünden geçerken salım
İmami mi öldü diye sorması

Aşık İmami/15-3

Yukarıdaki şiirde kullanılan ilk dize, Aşık Edebiyatı'nda çok sık kullanılan bir motiftir. Aşığın ağılaya ağılaya gözyaşlarının kuruması motifi, sadece Aşık Tarzında değil aynı zamanda Anonim Halk Edebiyatı ve Divan Edebiyatı'nda da kullanılmaktadır.

Gayri bundan sonra merhem kâr etmez
Söyleyin o yare yaram sarmasın
Hüsn-i ahan olsa hoşuma gitmez
Kendisine güzellik süsü vermesin

Aşık İmami/15-1

Yukarıdaki dördlüğün birinci ve ikinci dizesinde geçen söyleyiş ve ifade, aşık edebiyatı ve anonim halk edebiyatında kullanılan ortak bir motiftir. Anonim ve Aşık Tarzı Şiir anlayışına göre, sevgilinin açtığı yara onulmaz bir yaradır; bu yarayı ancak, yine sevgilinin kendisi iyileştirir. Aşık, sevgilinin yarasını iyileştirmesine karşı gibi görünse de yine de sevgiliden gizli bir yardım beklemekte ve meded ummaktadır. Kimi zaman bu konuda, Lokman Hekim'in bile kendisine yardımcı olmayacağını da vurgular.

Kınalı beyaz ellere
Hayranmış ince bellere
Alağözlü güzellere
Nazı var Karacaoğlan'ın

Aşık Hacı/8-8

Usuldur boyları belleri ince
 Daha el değmemiş gülleri gonca
 Aklımı yitirdim bir kaş görünce
 Ah ne fayda engel çıksa aradan

Aşık Akçay/10-2

Yukarıdaki şiirde geçen kınalı eller, ince beller, ela gözler, usul boylar, gül memeler, ... aşık şiirinde -ve özellikle de Karacaoğlan'da - geçen kalıplaşmış söyleyişlerdir. Bu söyleyişlerin günümüz Adanalı aşıkların şiirlerinde de devam ettiğini görmekteyiz.

Esmer yüzler çifte çifte benlidir
 Mavi kolçak giyer kara donludur
 Ne bir Trakyalı ne de Vanlı'dır
 Güzeller Çukurovalı güzeli

Aşık Hacı/2-3

"Çifte benler", "çifte belikler" aşık tarzı şiirde kullanılan kalıplaşmış söyleyişlerdir. Bu geleneğin günümüzde de sürdüğünü göstermektedir.

Bir ok değdi geldi geçti sinemden
 Neşe göç eyledi gönül hanemden
 Anam benden dertli babam anamdan
 Felek ben içimi kime dökeyim

Aşık Akça/3-2

Aşık tarzı şiirde sevgilinin kaşlarını çatarak sevgiliye öldürücü bakışını (gamze okunu) göndermesi çok sık kullanılan bir motiftir. Bu motif Adanalı aşıklarda bugün hazır gereç olarak kullanılmaktadır.

Ağalar meydanda bir güzel gördüm
 Kaşı gözü ayrılmıyor karadan
 Huri mi melek mi inmiş semadan
 Yoksa böyle güzel çıkmaz buradan

Aşık Akçay/10-1

Aşık tarzı şiirde kullanılan "Bugün ben bir güzel gördüm" hazır gereci, burada da kullanılmaktadır.

Çoban tutsan koyun geci güderim
İstemem parayı pulu niderim
Senin için kuru yerde yatarım
Hizmet etsem sana her gün kul gibi

Haydar Aslan/5-6

Aşık tarzı şiirde, aşık, sevgilin kulu- kölesidir. Sevgiliye ulaşmak ya da sevgiliden ayrılmamak için her türlü cefaya hazırdır. Haydar Aslan'ın yukarıdaki dördüğüünün son dizesinin aşağıda sunacağımız Karacaoğlan ve Pir Sultan Abdal'ın şiiri ile anlam bakımından büyük benzerlik içerdiğini görürüz.

Ben seni severim can ile candan
İnsan kemlik görmez sevdiği candan
Esirgemem canı vallahî senden
Götür sat pazarda kölem var deyî

(Karacaoğlan)

Al gül olsam ak gerdana takılsam
Kemer olsam ince bele sarılsam
Kölen olsam pazarlarda satılsam
Yarım deyî al sinene sar beni

(Pir Sultan Abdal)

b- Anonim Halk Edebiyatı ile ilgili Hazır Gereçler: Adanalı aşıkların şiirlerinde anonim halk edebiyatındaki hazır gereçlerin bir kısmı olduğu gibi bir kısmı da aşık tarafından az-çok değiştirilerek kullanılmaktadır.

İki gözün bedel iki cihana
Kaşların alemi çeker cihana
Seni gören dinsiz gelir imana
Alnında levlaka levlaka yazılı

Feymanî/ 3-2

Kul Haşim der de tükendi çarem
 Veriz de almaya yoktur beş param
 O yarin elinden olurum verem
 Eğer sabır vermez ise yaradan

Aşık Akçay/10-4

"Başın değer dünya malına", "gözlerin dünyaya bedel" gibi anonim halk edebiyatında sevgilinin gözlerinin güzelliği için söylenen tabirler bugün Adanalı aşıkların şiirlerinde de kullanılmaktadır.

Dinsizin imana gelmesi motifi, hem aşık hem anonim hem de halk edebiyatında kullanılan ortak bir motiftir. Sevgili o kadar güzel ki, tapılacak derecededir. Aşığın bu güzellik karşısında teslim olmaktan başka çaresi yoktur. Dinsiz bir kişi dahi sevgiliye (sona) ulaşmak (tapmak) için dinini değiştirir, motifi bugün de kullanılmaktadır.

Bir ok değdi geldi geçti sinemden
 Neşe güç eyledi gönül hanemden
 Anam benden dertli babam anamdan
 Felek ben içimi kime dökeyim

Aşık Akçay/3-2

Anonim halk edebiyatında görülen aşık (kul) -Allah ilişkisi yani, aşığın sıkıntılı, dar anlarında Allah (felek)'a çatması, Allah ile konuşması, ya da Allah'a dardını dökmek istemesi motifi bugün Adanalı aşıkların koşmalarında da görülmektedir.

İsmin düşse bile destana
 Aldanma servete, bağa, bostana
 Seyret mezarlığa, kabristana
 Kimler gelmiş geçmiş gör insanoğlu

Aşık İmami/7-2

Anonim halk edebiyatında çok sık kullanılan dile düşmek, ayyuka çıkmak, dillere destan olmak, dünyanın malına-servetine aldanmamak, varlığa güvenmeme, başın dara düşmesi, başın beladan kurtulmaması, ömrün ah ile vâh ile geçmesi, feleğin sillesini yemek, kaderin yüze gülmemesi, danyanın faniliği, ecelin kapımızı çalması, bugün konup yarın göçmek,

dünyanın bir han olması gibi pek çok motif, bugün Adanalı aşıkların şiirlerinde çok sık kullanılmaktadır.

Kimse baki kalmamıştır fanide
Ecel kapını çalar birgün anide
Basıp çiğnediğin toprak seni de
İsmiyle müsemma yer insanoğlu
Aşık İmami/7-3

Aldatır dünyanın devri devranı
İmtihanda doğru yazdır fermanı
Yolunda kalır mı ömrün kervanı
Bugün konup yarın göçmeye benzer
Aşık Hacı/5-2

c- Tekke Edebiyatı ile ilgili Hazır Gereçler: Adanalı aşıkların kullanmış oldukları dini-tasavvufi hazır gereçler, Sunni aşıklar (Feymani, İmami, Halîf Karabulut...)’da daha çok Allah aşkı üzerine ve dünyanın geçiciliği ile ahiret inancına dayanmaktadır. Bu motifler, Alevi ozanlar (Kederi, Haydar Aslan, Binali...)’da yaradılış (devir nazariyesi) felsefesi, Alevilik-Bektaşilik sevgisi, On İki İmamlar’a duyulan sevgi, Kerbele olayları, mürid-mürşid ilişkisi, ilahi aşk, nazihat, batını bilgi, ham-sofu (zahid) ve rind tipi, en fazla işlenen konulardır.

Adanalı aşıkların kullanmış oldukları Tekke Edebiyatı ile ilgili konular (terim ve söyleyişler), bu konuda bilgi sahibi olmaktan çok hazır gereçten yararlanma şeklindedir.

Saklıdır

Tabiatta neye baksam
Hikmet-i hüda saklıdır
Akıl yetmez akıl döksem
Müşkül, muamma saklıdır

Gök alemi yer alemi
Neler dolu gör alemi
Bu alem bir sır alemi
Madde de mana saklıdır

Boyanmış hikmet fırçası
 Saman içinde sırçası
 Damla deryanın parçası
 Damlada derya saklıdır

Künle hayat buldu dünyanın cemi
 Emr-i hakla oldu ruhların tümü
 Her varlıktan üstün kıldı Adem'i
 İmtihan var hakkın gayesi başka

Aşık Akçak/11-2

Kâinat sarılı boğaç
 Yiğit isen çözümle aç
 Çekirdekte gizli ağaç
 Ağaçta meyva saklıdır

Bu bohçayı çözmek gerek
 Sırlarını sezmek gerek
 Sarraf olup yüzmek gerek
 Eşyada kimya saklıdır

Hasılı işlerden dolaşık
 Her görenin akli şaşık
 Halil der bir aciz aşık
 Gönlünde mevla saklıdır

Aşık Halil/5. şiir

Ömür mevsiminde gençlik bir bahar
 Aşk ile gönlümde bir güneş doğar
 Kederi içmeden sarhoşum meğer
 Dostun elindeki dolu başkadır

Ozan Kederi /4-5

Mürşitten tutar el etek
 Gevherini satar tek tek
 Arı gibi petek petek
 Balı olur yol ehlinin

Ozan Kederi/2-2

Her nereye baktımsa gizli hakikat
 Bir zerreden varolmuş bu kâinat
 Yediler marifet üçler tarikat
 Kırklar muhabbetin tadını öğretti

Feymani/5-2

d- Dini Konularla İlgili Hazır Gereçler: Adanalı aşıkların şiirlerinde kullanmış oldukları dini-tasavvufi terimler ve söyleyişler, genelde sözlü gelenekten hazır olarak alınmakta ve kullanılmaktadır. Dini bilgileri, çevreden ve köy imamından alan aşıklar, şiirlerinde de hemen aynı şeyi söylerler. Adanalı aşıkların içinde dini-tasavvufi bilgisi olduğunu sandığımız aşıklar Halil Karabulut, İmami ve Feymani'dir. Bu yargı Sunî aşıklar için daha çok geçerlidir. Alevi ozanlarda durum böyle değildir. Gerek kendi kültürlerinden gerekse araştırmacı yönlerinden dolayı, Alevi ozanlardaki dini-tasavvufi bilgi daha geniş ve daha derindir.

Er kalkan memik erdi
 Erenler vechini sürdü
 BÜLBÜL baktı orda gördü
 GÜL, Allah'tan ayrı değil

Kul Mustafa /11-2

Ey İmami, hikmet dolu bu ilahi namede
 Kıl salavat ol resulü, peygamberi Ahmed'e
 Cebraîl-i emîn meleği getirdi Muhammed'e
 Kıyamete kadar baki kalacaktır tapusu

Aşık İmami/14-3

Bana benden yakın olan
 Sen bendesin ben nerdeyim
 Can mülkünü esir alan
 Sen bendesin ben nerdeyim

Aşık Feymani/4-1

Dünya malı için bu ne telaştır
 Mülkün sahibi var sanma beleşti
 Gayret et ruhunu hakka ulaştır
 Yoksa beden çürür beden içinde

Aşık Akçay/9-4

Aşık Halil derler birdir mevcudum
Beni böyle karma yapmış mucidim
Fani, baki iki parça vücudum
Dışım hak'e içim Hakk'a bağlıdır

Aşık Halî/9-3

e- Divan Edebiyatı ile ilgili Hazır Gereçler: Adanalı aşıkların şiirlerinde divan edebiyatına ait motiflere fazla rastlanmaz. Bölgenin aşıkları çoğunlukla dağlık, ormanlık gibi kırsal alanlarda doğup büyüdüğü için divan edebiyatı kültüründen uzak kalmışlar ve bu kültürden fazla etkilenmemişlerdir. Gerek edebi sanatlar ve mazmunlar gerekse dil yönünden Adanalı aşıklar, divan şiirinden oldukça uzak kalmışlardır. Zaman zaman aşık tarzı şiir ile divan edebiyatında görülen ortak mazmunlar (ok kirpik, inci diş, selvi boy, ahu göz, ceylan bakışlı, gemzen oku, ayyar, hercai, şahin, avcı) kullanılmıştır. Söyleyiş bakımından da yabancı kelimeler yok denecek kadar azdır.

Divan edebiyatı kültürünü, az da olsa, bilen aşıklar (Feymani ve Kul Mustafa)'da zaman zaman divan şiirine özgü mazmunlara, söyleyişlere ve yabancı sözcüklere rastlanmaktadır. Örneğin Kul Mustafa, aruzlu türlerden divan ile bir şiir de yazmıştır.

Bölge aşıkları, divan şiiri ile ilgili herhangi bir ders almamalarına rağmen, gelenekten almış oldukları divan edebiyatı ile ilgili hazır gereçleri, Aşık Tarzı Şiirde başarılı bir şekilde uygulamışlardır. Sınırlı olan bu uygulamalar, örnekler, bağımsız bir divan mazmunu olmaktan çok, Aşık Tarzı Şiir ile divan şiirinde ortak kullanılan mazmunlardır.

Kozan köprüsünde bir güzel gördüm
Güzel ördek gölden çıktı yürüdü
Ok kirpiklerini taktı sineme
Beni ardı sıra çekti yürüdü

Aşık İmamî/11-1

Gayet yüceydi engine düştü
Bülbül idi karganın başına kondu

Gönlümün sarayı haraba döndü
Saçlarını tarayıp da örmesin

Aşık İmami/15-2

Yaradan seni yaratmış özel
Yemyeşil yapraklar oluyor gazel
Garim Hacı'm der ki böyle bir güzel
Görmemiştım daha hiç yörük kızı

Aşık Hacı/12-9

Bir aziz sultansın kusur yok sende
Emr-ifermanına itaat bende
Sıdk ile seyrettim gonca şinende
Hep lailahe illallah yazılı

Feymani/3-4

Yıkma gönül sarayını
Örmesi kolay değildir
Kalbe şevkat cilasını
Sürmesi kolay değildir

Feymani/9-1

Asın beni zülfünün teline
Bir görüşüm değer dünya malına
Alır helkeleri bir bir koluna
Çifte çifte takar gelir pınara

Aşık Akçay/6-3

Dünyayı kuşatmış ilahi çember
Eşsiz bir kokudur misk ile amber
Gelip geçip gitmiş pek çok peygamber
Lâkin Muhammed'in mayası başkadır

Aşık Akçay/11-4

Ne aslan zapteder ne de fil taşır
Ahımın nidası arşa ulaşır
İsmin her tarafta gezer dolaşır
Çektiğimi bir ben bir Allah bilir

Aşık Akçay/7-2

VIII- ADANALI AŞIKLARIN ŞİİRLERİNDE KULLANILAN ATASÖZÜ VE DEYİMLER

Aşık tarzı şiir, halk edebiyatının bir kolu olduğu için, halktan izler (atasözü, deyim, özdeyiş, kalıp söz vb.) taşınması doğaldır. Adanalı aşıkların şiirlerinde de bu tür motiflere yer verilmiştir. Özellikle sehl-i mümteni sanatı, (görünüşte kolay gibi söylenen bir atasözünü şiirin bütünlüğünü bozmadan ve onu şiirin içinde eriterek söyleme) Adanalı aşıkların şiirlerinde oldukça fazladır. Özellikle bu motifler, anonim halk edebiyatı özelliğini taşımaktadır.

Onulmaz derdim var derman olmuyor
Felek ben içimi kime dökeyim
Demesem olmuyor desem olmuyor
Felek ben içimi kime dökeyim

Aşık Akçay/3-1

Üç beş kez derler başımın tacı
Zorkun'un bir otu bin dert ilacı
Şu sarı keçiyi Teslime Bacı
Sağarken ne güzel Zorkun yaylası

Kul Mustafa/1-3

Geçim şartı yaşamımızı bozuyor
Ekiyor yareme tuzu bakalım
Pahalılık kol kol olmuş geziyor
Utanmıyor bizden yüzü bakalım

Haydar Aslan/3-1

Gerdanında sim-zerler düzülür
Gören alim müftü oba bozulur
Kaşın arasında üç harf yazılır
Papaz dahi görse gelir imana

Kul Mustafa/2-3

Karalar bağlattı Çoban Osman'a
Talihin karaymış devre zamana
Başım alıp gidem Hind'e Yemen'e

Kement almış yollarımı bağıyor

Feymani/1-4

Siyaset ticaret din meselesi

Olmuş ara yerde kin meselesi

Her şeyi yapıp sen ben meselesi

Birbirine kuyu kazanlar gördüm

Aşık Halil/2-2

IX- ADANALI AŞIKLARIN ŞİİRLERİNDEKİ EDEBİ SANATLAR

Adanalı aşıkaların şiirlerinde görülen edebî sanatlar, söz oyunlarından ziyade anlamla ilgili sanatlardır. Bu sanatlardan da en fazla teşhis, teşbih, açık istiare (mazmunlar), mübalağa, telmih'tir. Aşık şiirinde dini ve la-dini konular ağırlık kazandığı için, özellikle dini konularda İslâm mitolojisine dayalı telmih (hatırlatma) sanatı oldukça sık yapılmaktadır. Lokman Hekim, Hallac-ı Mansur, Yusuf u Kenan, Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun, Kerbela vb. kişi ve olaylar en çok kullanılan motiflerdir.

Daha önceki araştırma ve değerlendirmelere dayanarak halk edebiyatı (anonim, aşık, tekke) ve divan edebiyatı birbirinden kopuk birer edebiyat dalları olarak gösterilmiş ve edebî sanatların da, ancak divan şiirinde kullanıldığı tezi ortaya atılmıştır. Ancak son zamanlarda bu alanda yapılan araştırmalar, divan ve halk edebiyatının, birbirinden kopuk iki edebiyat dalı olmadığını, ortaya çıkarmıştır. Aynı sosyal ve edebî kavramlar, farklı ortamlarda farklı olarak algılandığı için, bunların dışavurumu da farklı olmuştur. Aslında divan ve halk edebiyatı iki ayrı edebiyat dalı değildir. Her iki edebiyat dalında da ortak motifler kullanılmıştır. Birinde sade dil ile ifade sağlanırken, diğerinde aynı kavramlar sanatlı bir dille söylenmiş ya da yazılmıştır. Bu nedenle halk şairi ile divan şairini iki farklı kutupta göstermek doğru olmaz. Bir halk şairinin, divan şiirinden ya da bir divan şairinin halk şiirinden habersiz olduğunu söylemek yanlış olur. Bunun böyle olmadığını Adanalı aşıkların şiirlerinde de görmeye çalışacağız. Özellikle divan şiirinde yapılan edebî sanatlar

ile aşık şiirindekiler arasında büyük benzerlikler vardır.

Bir eliyle düğmesini ilikler
 Deliçay'da kıyam durdu balıklar
 Omuzdan aşağı çifte belikler
 Sandım karayılan aktı yürüdü

Aşık İmami/11-2

İmami'ye ait olan bu dördüncü dizesinde teşhis, üçüncü ve dördüncü dizelerin anlam bütünlüğü içinde leff ü neşir sanatı vardır.

Bir of çektim Kozan Dağı inledi
 Sanıyorum kulakları cınladı
 Aşık İmami olduğumu anladı
 Gözünü gözüme dikti yürüdü

Aşık İmami/11-3

Yukarıdaki dördüncü dizesinde teşhis (kişileştirme) sanatı yapılmıştır.

Dertli Yunus derviş olmuş Mevla'ya
 Burada yaşamış nice evliya
 Dergâhıma gelin demiş Mevlâna
 İslâm'a çağrısı sözü bambaşka

Aşık Hacı/9-4

Yukarıdaki dördüncü dizesinde I. ve III. dizesinde telmih (gönderme) sanatı vardır.

Hükm-i ilahi böyledir
 Hilâl büyür olur bedir
 İnsanoğlu bir meyvedir
 Yeter acele acele

Aşık Halil/6-2

Yukarıdaki dördüncü dizesinde üçüncü ve dördüncü dizelerinde anlam bütünlüğü içinde teşbih (benzetme) sanatı vardır.

Bayramlığın giyer dağlar
 Her örnekten başın bağlar

Türkü söyleyerek çağlar
Sele bahar gelsin de bak

Feymani/7-2

Yukarıdaki dördlüğün, birinci, ikinci ve üçüncü dizelerinde teşhis sanatı vardır.

Ağalar meydanında bir güzel gördüm
Kaşı gözü ayrılmıyor karayılan
Hele huri mi melek mi inmiş semadan
Yoksa böyle güzel çıkmaz buradan

Aşık Akçay/10-1

Aşık Akçay'a ait olan bu şiirin üçüncü ve dördüncü dizelerinin anlam bütünlüğü içinde hüsn-i talil sanatı vardır.

X- ADANALI AŞIKLARIN ŞİİRLERİNDE YEREL SÖYLEYİŞLER, YEREL SÖZCÜKLER VE YER ADLARI

Aşık Tarzı Şiirde yerel sözcükler, söyleyişler ve yer adları, önemli bir belge niteliğindedir. Örneğin Karacaoğlan'ın şiirlerindeki yer adlarından, o yöredeki sözcüklerden ve deyimlerden, söyleyiş tarzından yola çıkarak Karacaoğlan'ın nereli olduğunu ya da nerelerde yaşadığını tahmin edebiliriz. Ya da aşığın almış olduğu mahlastan (Narmanlı Sümmani, Erzurumlu Emrah, Bayburtlu Zihni, Tokatlı Nuri gibi) aşığın nereli olduğunu anlayabiliriz. Bugün bu gelenek, Adanalı aşıklarda da devam etmektedir. Örneğin Adana yöresine ait sözcüklere ve ağız özelliklerine, aşıkların şiirlerinde oldukça sık rastlanmaktadır: Gardaş, hele, kele, ayağınan, taman, kepezleyin, Allahına kurban, şafağınan, sabanan, salak (Salınılan yer), mantız, emmi, dinsiz, Allah'sız, dinlen, urba, çömlek, körpe, guzu, davar, mal, diyom, söylüyom, turaç, aşiret, yayla, ciğ, Çukurova, Toroslar, Lokman Hekim, tibilli, Üveyik, kavil yeri, helke, ceren, yörük, berk, soya, soyka, maya, beleş.

Yeter Kul Mustafa'm def et bu gamı
 Daz'da1 seyreyle Halep'i Şam'ı
 Hele şafağınan ille zomzomu
 Yağarken ne güzel Zorkun yaylası

Kul Mustafa/1-4

iyi saklan seni kuş kurt görmesin
 Çiftçilerin salağını sürmesin
 Tembih ettim seni avcı vurmasın
 Senin süsün bu ovaya yetmez mi

Kul Mustafa/8-2

Adana ilimiz Feke ilçemiz
 Köyüm Tokmanaklı havası temiz
 Bozulmadı örf ve adeterimiz
 Emmi dayı aşret eli köyümün

Varsak aşireti Oğuz boyundan
 Horasan'dan gelmiş saf Türk soyundan
 Mallarımız Kılkeçiden köyünden
 Her tarafı orman çalı köyümün

Aşık Hacı/Biyografisinden

Feymani bayram bizim ellerde
 Muhabbet sevgi var şirin dillerde
 Tibililer kürnek yaptı yollarda
 Uyuma hey! Dertli bülbül uyuma!

Feymani/6-3

Gökçeli köyüdür baba ocağı
 Mesken olmuş Toroslar'ın bucağı
 Varsak aşireti Türkmen bucağı
 Haller Karacaoğlan söyler bu elde

Aşık Hacı/17-2

Sizi Lokman Hekim görmedi miydi
 Gönül yarasına sürmedi miydi
 Sizdeki sırlara ermedi miydi
 Sizde çok hikmetler var sarı çiçek

Feymani/8-4

Güneş vurmuş karşı dağın başına
 Yarım şimdi çeker gelir pınara
 Şu giden gecede yettim düşünce
 Gözyaşların döker gelir pınara

Aşık Akçay/6-1

Ey dostlarım, dinlen benim derdimi
 Ne yapayım ben kocadım gönül genç
 Sizlerin de başınıza geldi mi
 Ne yapayım ben kocadım gönül genç

Aşık Halil/1-1

İmreniyor güzel güzel kızlara
 Kızlar ise hiç bakmıyor bizlere
 Ben Halil'im danışıyorum sizlere
 Ne yapayım ben kocadım gönül genç

Aşık Halil/1-5

ADANALI AŞIKLARIN AŞIKLIĞA BAŞLAMALARI

I- Karacaoğlan Geleneği: Bölgedeki aşıklık geleneğinde ve aşıkların bu mesleğe başlamalarında Karacaoğlan Geleneği'nin büyük etkisi vardır. Özellikle Kadirli, Kozan, Feke ve Osmaniye (Düziçi) aşıklarında bu etki daha da belirgindir. Adanalı aşıkların yoğun olduğu (Toroslar ve civarı) bölgeler dağlık bir coğrafyaya sahiptir. Bölge halkı da kapalı bir toplum hayatını yaşamaktadır. Böyle bir ortamda gelenek, örf ve adetler sözlü yasaları ve yaptırımları oluşturduğu için, kültüre sahip çıkmak, bu kültürü diğer kuşaklara aktarmak sosyal normlar içinde önemli bir yer teşkil eder. Karacaoğlan ile ilgili şiir söyleme geleneği de bu kültürün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bölgedeki

aşıkların hemen hepsi, Karacaoğlan'ın şiirlerini dinleyerek büyümüşlerdir. Ayrıca Dadaloğlu, İlbeylioğlu, Sürmelibey, ... bölge aşıkların üzerinde etkili olan eski aşıklarımızdandır. Yöre halkından şiire ilgi duyan hemen herkes Karacaoğlan'la ilgili bir güzelleme söylemektedir. Örneğin Hacı Karakılçık'ın dedesi Kel Ali (ya da Keloğlan) Karacaoğlan soyundan geldiğine ve Karacaoğlan'ın torunu olduğunu şiirleri ile ispata çalışırken, Keloğlan'ın torunu olan Hacı Karakılçık (Aşık Hacı) da aynı görüştedir.

Gökçeli köyüdür baba ocağı
 Mesken olmuş Toroslar'ın kucağı
 Varsak aşireti Türkmen bucağı
 Haller Karacaoğlan söyler bu elde

Aşık Hacı/17-2

Yine dumanlandı başım karalı
 Dadaloğlu bizim eski soylar of
 Çok konuşma ciğerlerim yaralı
 Oğuz'dan geldi bizim soylar of

Aşık İlbars/ Biyografisinden

Karacaoğlan geleneğinden etkilenecek şiire (vede saza) başlayan Adanalı aşıkların, fasıllarında Karacaoğlan'la ilgili bir bozlak ya da güzelleme okumanın bir gelenek oluşturması, Karacaoğlan'ın bölge halkı ve bölge şairleri üzerinde ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

II- Adanalı Aşıklarda Usta-Çıracak ilişkisini Yaşayarak Aşık Oima: Çukurova (Adana) bölgesinde aşıklık geleneği, Doğu'daki gibi, belli bir disipline sahip olmadığı için aşıklık geleneğindeki kurallar da buna paralel olarak kararsızlık (düzensizlik) göstermektedir. Bölge (Feke, Pozantı, Kozan, Kadirli)'nin aşırı dağlık olması, bölge aşıkları arasındaki bağlantıyı geciktirmiştir. Kendi köyünde ya da köyüne yakın yerleşim yerlerinde tanınan aşığın başka bir aşıkla iletişim kurması- gelenekte daha önce olmadığı için- hayli zor olmaktadır. Bu nedenle bölge aşıklarından usta-çıracak ilişkisi içinde yetişen, ustasının yanında yıllarca kalan ve ustasından kapılanmayı, ayak açmayı

öğrenen, ustasıyla diyar diyar dolaşan, ustasından mahlas alan, saz çalmasını ustasından öğrenen ve ustasından icazet aldıktan sonra diyar diyar dolaşarak şiir söyleyen aşık yoktur. Ancak yakın çevrelerde tesadüfen bulunan usta-aşık ile aşıklığa heves eden aşık adayının sınırlı (usta-çırak) ilişkisi, aşıklık geleneği içindeki usta -çırak ilişkilerine dahil edilecek boyutta değildir. Bununla birlikte tesadüfen bulunulan toplantı vb. günlerde usta-aşıklar bu gelenek hakkında ve de özellikle şiir teknikleri hakkında genç aşıklara yardımcı olmaktadır. Halil Karabulut, Feymani, Şihlioğlu, Kara Mehmet bu alanda ilk akla gelen usta aşıklardan birkaçıdır.

III- Sazlı-Sözlü Ortamlarda Yetişerek Aşık Olma: Bölgenin aşıklık geleneği, Karacaoğlan'la ilgili şiir söyleme geleneğine dayandığı için bu gelenek uzun bir zamandan beri böyle devam etmiştir. Aşıklık geleneği sadece şiir söylemeye dayandığı için "tel" den söyleme geleneği, 1950'lere kadar yok desek yeridir. Bölgenin dinsel yapısı saz çalmayı (hatta şiir söylemeyi bile) günah ve ayıp, yani kınanacak bir olay, saydığı için, bölge aşıklarının sazla tanışmaları ve sazla sözü birleştirmeleri hayli zaman almıştır. Daha önceki açıklamalarımızda da belirttiğimiz gibi, bölge aşıklarının sazla tanışmaları Aşık Hüseyin (Maraşlı), Ali İzzet Özkan (Sivas), Aşık Veysel (Sivas) gibi Alevi ozanların sayesinde ve Doğulu aşıklarla tanıştıktan sonra olmuştur. Bölgedeki sazlı-sözlü ortamlar, Doğu Anadolu (Kars-Erzurum), İç Anadolu (Sivas ve çevresi)'daki sazlı-sözlü ortamlarla karşılaştırdığımız zaman Adana bölgesinin bu yönüyle hayli fakir olduğu gözlenmektedir. Bir bölgede sazlı-sözlü ortamlar (fasıllar) ne kadar fazla ise o bölgedeki aşıklık geleneği o derece güçlü; aşık sayısı ise o derece fazla olacaktır. Örneğin "Konya yöresindeki aşıklık geleneği", çevrenin saza karşı olumsuz yaklaşımından dolayı, aşıklık geleneği oldukça zayıflamış ve aşık sayısında da gün geçtikçe azalma görülmüştür. Ne var ki, 1966'dan beri plânlı olarak yapılan "Konya Aşıklar Bayramı" sayesinde, bu gelenek, yeniden filizlenmeye başlamıştır.

Adana bölgesinde de son zamanlarda sistemli olarak düzenlenen şenlikler, anma törenleri vb. organizasyonlar

aracılığıyla aşıklar günden güne tanınmakta, genç aşıkların sesini duyurma şansları, artmakta ve sazlı-sözlü ortamlardan genç aşık adayları (heveslileri) etkilenmektedir. Özellikle Karacaoğlan'ı Anma Törenleri vb. organizasyonlar bu konuda oldukça faydalı olmaya başlamıştır.

Adana aşıklarında 1950 ve 1960'lardan sonra günün teknolojik imkânları sayesinde ve Doğu'daki gelenekten de etkilenerek -özellikle son dönem genç aşıklarda- saz çalmak, aşıklığın vazgeçilmez bir kuralı olmaya başlamıştır. Bundan etkilenerek eski aşıklar- Şihlioğlu, Aşık Halil, Cihangiroğlu, Kocaman vb. - bile saz çalmaya heves etmektedirler.

IV- Doğuştan Gelene Yetenek Sonucu Aşık Olma: Bölge aşıklarında doğuştan gelen bir yeteneğe (istidad) bağlı olarak şiir söyleme geleneği yaygındır. Daha çocuk denecek yaşta içerden (içten) gelen bir heves ile başlayan bu olay daha sonra -çevredeki herhangi bir aşığın ya da çevrenin etkisiyle- aşıklı mesleğine doğru yönelmektedir. İçerden gelen yeteneğin ortaya çıkmasında, sevgili (sevip de alamama) motifi önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin Feymani, yedi yaşında, Aşık Halil 7-8, İmami 8-9, Aşık Hacı ilkokul yıllarında şiir söylemeye başlayan aşıklarımızdandır. Özellikle Aşık Hacı'da "Aşık kendi sazını kendi yapar" ilkesi de geçerli olmuş ve ilk sazını kendi yapmıştır.

V- Rüya Sebebiyle Aşık Olma: Bölge aşıklarındaki bu gelenek oldukça yaygındır. Özellikle daha çok Doğulu aşıklarda görülen bu gelenek, yöre aşıklarında da oldukça yoğundur. Ancak yaptığımız sohbetlerde kimisi rüyasını - geleneğin kuralları gereği- anlatmaktan çekinirken kimisi rüyasını hatırlayamadığını kimisi yarı uykulu olarak uyandığını, kimisi rüyasında bir görmediğini ancak, her gece rüyasında saz çaldığını, kimisi bir elinden dolu içtiğini söylemektedirler. Aşıklarımızın çoğunda, aşıklık geleneği, doğuştan (istidad) gelen bir yetenek şeklindedir. Bölge aşıklık geleneği içinde daha önceleri şiir söyleme, saz çalma gibi herhangi bir yeteneği olmayan birisinin, daha sonra gördüğü rüya sebebiyle aşık olması gibi bir olaya rastlayamadık, ancak var olan bu yetenek rüya sonrası daha da

artmıştır.

IV- Rüyada Bade İçerek Aşık Olma: Adanalı aşıkların bir kısmı rüyada bade (şerbet, su, vb.) içtiklerini, bir kısmı da badelerinin yarım kaldığını (ya da badesinin döküldüğünü) söylemektedirler. Badeli aşıklarından rüya görenler arasında Feymani, Kul Mustafa, İmami, Şihlioğlu, Saltani, Garip Mustafa, Aşık Cabbar, Ceyhani, Aşık İhami gibi aşıklardan ancak bir kısmı tam olarak badeli aşıklar grubuna dahildir. Adanalı aşıkların pekçoğu rüyasında bir ermişin elinden bade içen ve rüyası yarım kalan aşıklardır.

Rüyada bir ermiş elinden bade içme olayını Adanalı aşıklardan pekçoğu (Aşık Hacı, Halil Karabulut, Haydar Aslan ...) kabul etmemektedirler. Doğulu ve İç Anadolu aşıkların pekçoğunda olduğu gibi Adanalı aşıkların bir kısmı gördüğü herhangi bir rüyayı, bade olayına yorumlamaktadır. Bölgede aşıklar badeli ve badesiz olarak ayrılmaktadır.

Bade olayına karşı çıkan Alevi ozanlar ise, böyle bir olayın olamayacağını ve kendilerinin bu yolda bir aşık (ozan) olamayacaklarını dile getirmektedir.

Haydar Aslan,

"Adana'da 1978 yılında ilk defa kurulan "Çağdaş Halk Ozanları Derneği"nin açılışında şu konuşmayı yapar: Düşünde gördüğü güzele aşık olan ozanlara ve bir elinden bade içtiğini iddia eden aşıkların samimiyetlerine inanmıyoruz. Çünkü, gerçek halk ozanı, halkıyla ağlayan ve halkıyla gülen kişidir. Biz rüyasında güzel görenlerden değiliz. Biz, sırtında odun taşıyanların, sabahtan akşama kadar güneş altında kazma sallayan yoksul halkımızın aşıklarıyız."

Görüldüğü gibi Çukurovalı aşıklar arasında badeli (Kul Mustafa, Mahmut Anılan, İmami; rüyası (badesi) yarım kalanlar (Saltani, Garip Mustafa) ve bade olayına inanmayanlar (Alevi ozanlar, Aşık Hacı ...), olmak üzere üç aşık (ozan) tipine rastlanmaktadır.

VII- Toplumsal Olaylar Karşısında Duyarlı Hale Gelerek Aşık Olma: Bu gruba giren aşıklar daha çocukluk yıllarından başlayarak yokluğu tatmış ve hayatı boyunca bunun sıkıntısını

çeken aşıklardır. Bu aşıklar, sadece kendi sorunları karşısında başkaldırmamıştır; toplumun sorunlarını da kendi sorunu olarak benimsemişler, şiirlerinde, halkın duygü ve düşüncelerine tercüman olmuşlardır: Hüseyin Kaçıran, Cihanıroğlu, Aşık Hacı, Haydar Aslan, Ozan Kederi, Kul Derviş, Dertli Polat, Musa Sevmez ... bu ozanlar arasında ilk akla gelenlerdir. Örneğin Musa Sevmez, 1970'deki Maraş olayları sırasında Alevi toplumuna yapılan haksızlık ve zulüm karşısında dile gelmiş ve bu olaydan sonra şiir yazmaya başlamıştır.

Yoksul Halkın

Tüm ezilen yoksul halkın
Ozaniyiz ozanları!
Uyanıp uykudan kalkın
Soyacağımız soyanları!

Çatık, Memo'nun kaşları
Akar gözünde yaşları
Yurda yabancı üsleri
Süreceğiz kuranları

Al hakkını koma sakın
Kendine gel hele silkin
Sana senden daha yakın
Bulacağımız olanları

Kul Derviş'im uyanalım
Kızıl kana boyanalım
Tutup yerlere çalalım
Sırtımızdan doyanları

Kul Derviş/3. şiir

VIII- Sıkıntı (Yokluk vb.) Sebebiyle Aşık Olma: Adanalı aşıkların mesleğe başlamalarında bu gelenek, hayli yaygındır. Sıkıntı ya da toplumsal olaylar, bireyin aşıklığa başlamasında önemli rol oynasa da bireyin aşık olması için bu motif yeterli değildir. Kişi, her ne kadar sıkıntı çekse de içinde aşıklık hevesi olmadıktan sonra bu mesleğe başlaması

mümkün değildir. Bu tür olayların en önemli özelliği, bireyin içindeki aşıklık yönünü ortaya çıkarmasıdır. Örneğin, Hüseyin Kaçıran, Ferrahi (Bugün yaşamayanlar), Garip Mustafa, Dertli Mahmut, Dertli Kazım, Arzu Bacı, Ozan Mercan, Dertli Polat, Alihan Yiğit, Musa Karakaş, Karani, Ceyhani'yi bu gruba dahil edebiliriz.

IX- Sevda Sebebiyle Aşık Olma: Aşık Tarzı Türk Halk Şiiri'nin temelini oluşturan güzelleme, sevda sebebiyle sevgili için söylenmiş aşk şiirleridir. Bu geleneğin Çukurova Bölgesinde Karacaoğlan'dan beri devam ettiğini görmekteyiz. Aşıklarımızın hemen hepsinde ilk şiirler sevda (sevgili aşkı için) sebebiyle söylenmiştir. Özellikle aşık-sevgili- rakip ilişkisi üzerine kurulu olan aşık tarzı şiirde sevgilinin vefasızlığı ya da hercai oluşu, aşığı söyleten esas nedendir. Genellikle gençlik çağı (15-20)'nda yaşanan bu olay, aşığın aleyhine sonuçlanmışsa, aşığın hayatı boyunca bu motifi (karşılıksız aşkı) işlemesine neden olmaktadır. Örneğin Ferrahi, bu olayı, en yoğun yaşayan Adanalı aşıklardan biridir. Kul Derviş, Mahmut Anılan, Aşık Binali, Garip Mustafa da aynı nedenle aşık olan kişilerdir.

TÜRKİYE AŞIKLIK GELENEĞİNİN ADANA AŞIKLIK GELENEĞİNDEKİ İZLERİ

I- Adanalı Aşıklarda Doğaçlama (irtical) Şiir Söyleme Geleneği: Bugün Doğu Anadolu Aşıklık Geleneği ile Çukurova (Adana) Aşıklık Geleneği arasında büyük benzerlikler vardır. Bu benzerliklerin birinci nedeni, Doğu Anadolu Aşıklık Geleneğindeki özelliklerin Çukurovadaki geleneğe geçmiş olmasındandır. Örneğin atışma, muamma, leb-değmez, askı, usta-malı söyleme, taşlama gibi gelenekler Doğulu aşıklardan geçmiştir.

Adana (Çukurova)'lı aşıklarda doğaçlama olayı, hayli yaygındır. Özellikle Feymani, İmami, Osman Akçay, Hacı Karakılçık, Eyyubi, Dertli Polat, Saltani, Kul Mustafa bu alandaki başarılarıyla adlarını yurt çapında duyuran aşıklardır. Adanalı aşıklardan bir kısmı ise (Cihangiroğlu, Aşık Halil gibi) şiirlerini yazarak oluşturdukları içi kendilerine "şair" ünvanını da vermektedirler ve atışma

olayını benimsememektedir.

II- Adanalı Aşıklarda Atışma Geleneği: Adana'daki aşıklık geleneğinin Doğu'daki aşıklık geleneğine göre sistemli bir icra töresi olmadığı için, kimi aşık, atışmayı ve doğaçlamayı, aşıklığın hünerlerinden biri olduğunu, kimisi ise atışmanın aşıklıkla ilgisi olmadığını söylemektedir. Örneğin Feymani gibi ünlü bir aşık atışma geleneğine uyarak bu geleneği uygularken, yine Adanalı ünlü aşıklardan Halil Karabulut, atışma yapmamaktadır.

Doğaçlama olayı Alevi ozanları bir kısmı tarafından benimsenirken, atışma (incitme, taşlama) olayı, kesinlikle kabul edilmemektedir. Çünkü atışmalar genellikle verme, taşlama, yani incitme esası üzerine kuruludur. Alevi ozanlardan Aşık Bin Ali (Mansuri), atışma konusuyla ilgili olarak şunları söylüyor: "Doğaçlama şiir söyleme yeteneğine rağmen "atışma yapmayı", ozanlara ve ozanlığa yakıştırmıyorum. Çünkü bizim felsefemiz (Alevilik)'de "incinmek var, incitmek yoktur". Taşlama (atışma)'lar ise doğrudan doğruya "incitmek" esasına dayanmaktadır."

III- Adanalı Aşıklarda Mahlas (Tapşırma) Kullanma Geleneği: Aşık Tarzı Halk Edebiyatı geleneğinde mahlas alma geleneği, usta-çırak ilişkisinin yaşandığı yörelerde eski gelenekte olduğu gibi devam etmektedir. Ancak, Adana yöresi aşıklık geleneğinde usta-çırak ilişkisi geleneğe bağlı olarak yaşatılmadığı için bölge aşıklarının çoğu mahlaslarını kendileri seçmişlerdir. Ancak bu genel kural değildir, çünkü az da olsa usta-çırak ilişkisinden kaynaklanan mahlas alma geleneği de vardır. Örneğin Osman Akçay, Halil Karabulut, Ozan Mercan, Ayşe Çağlayan, Duran Şihlioğlu gibi aşıklar, mahlaslarını kendileri seçerlerken Saltani'ye, Mechuli'ye, Feryadi'ye, Feryadi'ye, Arzu Bacı'ya ise mahlaslarını ustaları vermiştir.

IX- Adanalı Aşıklarda Saz Çalma Geleneği: Adanalı aşıkların bugün pekçoğu (Feymani, İmami, Saltani, Aşık Hacı, Dertli Polat, Eyyubi, Ceyhani, Tanrıkulu, Kederi, Akçay, Garip Mustafa ...) saz çalan aşıklarımızdandır. Saz çalma geleneği Çukurovalı aşıklarda eskiye nazaran bugün daha

yaygındır. Özellikle Adanalı aşıkların çeşitli toplantılar aracılığıyla Doğu Anadolu aşıklarıyla tanışmalarından sonra, bu olay daha da artmıştır.

Saz çalan Adanalı aşıkların hemen hepsi, saz (bağlama) çalmasını kendileri öğrenmiştir. Aşıklık geleneği usta-çırak ilişkisine dayanmadığı için, bağlama öğrenme olayı da aşıkların kendi istek ve yeteneklerine göre gelişmiştir. Bu nedenle kimi aşıklarımız, çok iyi bağlama çalmasına rağmen, kimileri de hiç öğrenememiştir. İbrahim Saltani, Adanalı aşıklar içinde bağlama çalmasını usta-çırak ilişkilerine dayanarak öğrenen ender aşıklarımızdan biridir. Saltani'ye saz çalma konusunda ustalık yapan Çukurovalı ünlü türkücü Halit Araboğlu'dur.

Bugünkü teknoloji sayesinde yöredeki saz çalma geleneği (saz evleri, halk evleri, belediye ve üniversiteler aracılığıyla) hız kazanmıştır. Adana yöresinde de bugün, saz çalma olayı aşıklık geleneği içinde aranılan bir özellik olmuştur.

V-Adanalı Aşıklarda Gurbete Çıkma Geleneği: Eski aşıklık geleneği içinde aşıklığın önemli yeteneğinden biri olan "sılayı terk etme" ya da "gurbete çıkıp dolaşma geleneği", günümüz Çukurovalı aşıklarında yoktur. Zaten bu gelenek sadece Adanalı aşıklarda değil, yurt çapındaki aşıklık geleneğinde günün koşulları gereği - ortadan kalkmış durumdadır. Bugün eline sazını alıp diyar diyar gezen, atışmak için rakip arayan aşık yok denecek kadar azdır.

Bugün bu gelenek, gerek yurt çapında gerekse Adanalı aşıklarda genellikle şenliklere, toplantılara, anma günlerine, bayramlara katılma şeklinde olmaktadır. Zaten bu tür dolaşmalar da, günün koşullarına göre taşıt aracılığıyla ve topluluk - aşık kafilesi - şeklinde olmaktadır. Örneğin Konya Aşıklar Bayramı'nda Karacaoğlan'ı Anma Törenleri (Feke, Mut, Düziçi ...) 'a, aşıkların, diyar diyar dolaşma motifinin günümüz koşullarındaki yeni bir boyutu olarak kabul edebiliriz. Ayrıca gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yapılan konserler vb. etkinlikler de bu alanda yapılan faaliyetlerindedir.

VI- Adanalı Aşıklarda Muamma Geleneği: Bu gelenek anonim halk edebiyatındaki bilmece tipi mani geleneğinden divan edebiyatına ve divan edebiyatında da kalem şuaraları (şehirli saz şairleri) aracılığıyla "Aşık Tarzı Şiir'e geçmiştir. Muamma geleneği, Çukurovalı aşıklara, (bu gelenek) Doğu Anadolu (Kars-Erzurum) Bölgesi aşıklarından geçmiş olmakla beraber, bölge aşıklık geleneği içinde pek yaygın değildir. Ancak muamma tipi şiir söyleyen ya da yazanlar vardır:

Muamma

Bir muhteşem bina gördüm yüz on dördtür kapısı
Her kapının üstünde misk-i amber kokusu
On dört yerine eğilip dört yerinde durmalı
Otuz direk üzerine kurulmuştur yapısı

Bu bina öyle bir bina insan olana göre
Altı yüz odası vardır mümin olanlar gire
Kimi uzun kimi kısa çeşit çeşit pencere
Altı bin altı yüz altmış altı tane hepsi

Ey İmami hikmet dolu bu ilahi name
Kıl salavat ol resulü peygamber-i Ahmet'e
Cebril-i emin meleği getirdi Muhammed'e
Kıyamete kadar baki kalacaktır tapusu

Aşık İmami/14. şiir

VII- Adanalı Aşıklarda Askı Asma Geleneği: Umay Günay, "Aşık Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir ve Rüya Motifi" adlı eserinde "aşkı" için şu bilgilere yer vermektedir: "Aşıkların kendi ifadesine göre, "ASKI", bir mendil içine konan eşya veya herhangi bir nesne olabilir. Aşıklar, mendili sadece dıştan görmektedirler, bu esnada aşıklara herhangi bir yazılı ya da sözlü bir açıklama yapılmamaktadır. Kapalı bir yerdeki cismin ne olduğunu bilme şeklindeki denemeyi (motifi), Türk masallarında da görmektediriz. Daha önceki bölümde geçen, muamma hazırlama geleneği ile bilmece sorma geleneği arasındaki ilişkiye benzer bir ilişki, masal ve askı arasında da karşımıza çıkmaktadır. Bu olay, belki de sözlü "Türk Halk

Geleneği"nin bir uzantısıdır.

Adanalı Feymani, bu konuyla ilgili olarak Şu anısını anlatır: "Manisa'nın incirlioiva kazasında Abdolvahap Kocaman, Hilmi Şahballı, Erzurumlu Yaşar Bayrami sahnede atıŐırken dinleyiciler arasından birisi (Necmettin Yıldırım), sahneye "cıkı" Şeklinde bir mendil attı. Bu mendil bir muamma (Askı) idi. Sahnedeki aşıklar, uğer dörtlük Őöylediler, ancak bunun cevabını bulamadılar. Ben Pir'e çağırıp Őöze başladım:

"Mevlam aşık ettirir gezdendirir amma
Sevdiğimi ne diyara gizlemiş
Dostum mendilini etmiş muamma
Belki de içine "para gizlemiş" diyerek mendilin içinde
para olduğunu bilmiş ve yarışmanın hediyesini almıştır (200).

VIII- Adanalı AŞıklarda Leb-Değmez Tarzı Şiir Őöyleme
Geleneği: Adanalı aşıklardan Feymani, bu geleneğin de Doğulu (ve özellikle Alevi) aşıklardan Adanalı aşıklara geğtiğini ifade etmektedir. Bu gelenek bölge aşıklık geleneği içinde fazla tutulmamıştır.

Leb Değmez

Yılanı süt ile alırlar tava
Deveye dikenli dal gösterirler
Şahinler yükseğe kurarken yuva
Kuluçka tavuğa fol gösterirler

Yıkılıp da sağa sola kayarsan
Ahirin ateştir haktan cayarsan
Yahudi'nin adetine uyarsan
Hind'yle kutlanan yıl gösterirler

Ferhat, Şirin için dağları düzler
Gönülden sevenler sevdiğini özler
Delikanlılara yakışır kızlar
Karısı ölene dul gösterirler

Kozanlı der ki vadesi yetene
 Zehire ne gerek var iğne yutana
 Taş vururlar gölgelerde yatana
 Koyuna gidene yol gösterirler

Aşık İmami/3. şiir

IX- Adanalı Aşıklarda Dedim-Dedi Tarzı Şiir Söyleme Geleneği: Aşık Tarzı Şiir Geleneği'nde ve özellikle Doğulu aşıklar (Erzurumlu Emrah, Kul Hasan gibi)'da görülen bu tarz şiir söyleme geleneği, Adanalı aşıklarda yok denecek kadar azdır. Bu gelenek, Doğulu aşıklardan geçmiştir. Ancak Halk şiirinde (Karacaoğlan'da) de gelin-aşık atışması geleneğini unutmamak gerekir. Bunun Karacaoğlan geleneğinden kalmış olabileceği de unutulmamalıdır.

Dertli Bir Güzel

Dertli bir güzelle ben sohbet ettim
 Yeşermiş goncası gülü solgundur
 Şurdan burdan hayli teselli ettim
 Ta ezelden kaderine dargındır

Dedim güzel bana ismini söyle
 Dedi Zeliha'dır fermanda böyle
 Dedim giyme kara, alları bağla
 Dedi gençlik ah çekerek solgundur

Dedim cemalin aydır hilâl kaşında
 Dedi duman eksik değil başımda
 Dedim gel soralım dilek taşında
 Dedi gönülkuşu çoktan yorgundur

Dedim güzel kadar sana gülecek
 Dedi bana hani nerden gelecek
 Dedim herkes ettiğini bulacak
 Dedi bunlar elbet benim hakkımdır

Dedim gel seninle bahse görelim
 Dedi nedir bu ahvali bilelim
 Dedim sen şad ol ki biz de gülelim
 Dedi şimdi şahsım biraz dalgındır

Dedim dinle her şey sabırdan geçer
 Dedi bu sitemler yareler açar
 Dedim karağünün ömrü tez geçer
 Dedi gönül iyi söze vurgundur

Dedim bu Haydar'ı ettin yaralı
 Dedi zaten benim bahtım karalı
 Dedim gözyaşların neden sıralı
 Dedi aşık elde değil dolgundur

Aşık Haydar/6. şiir

X- Adanalı Aşıklar Derneği ve Adanalı Aşıkların Düzenlemiş Olduğu Aşık Toplantıları ve Aşık Fasıllarının Düzeni: Feymani, "Adana'daki aşıklık geleneği sistemli olmadığı için, eski gelenek ya da toplantıların daha çok üç-beş aşığın tesadüfen bir araya gelmeleri ve bu geleneği icra etmeleri şeklinde olmaktadır. Daha sonraları Doğulu aşıklarla iletişim sayesinde Adana (Çukurova) yöresinde de aşıklık geleneği belli kurallar çevresinde yapılmaya başlanmıştır" diyor.

Adana yöresindeki aşıklık geleneği, sistemli olmadığı için, aşıklar uzun bir süre aynı çatı altında toplanamamışlardır. Çukurova yöresinde ilk defa -Haydar Aslan'ın aracılığı ve başkanlığı sayesinde 1978 yılında "Çağdaş Halk Ozanları Derneği" kurulmuş, ancak çeşitli nedenlerden bu dernek, uzun süreli olmamıştır. 1978 den 1922'ye kadar aşıklar, yine dağınık bir şekilde bu törenleri icra etmeye çalışmışlar, belli bir disiplin geleneğinden uzak olan bu törenleri ya bu işin heveslileri ya da usta-aşıklar (Vahap Kocaman, Kara Mehmet, Şihlioğlu) organize etmeye çalışmışlardır. Adana'daki aşıklara devlet, özel kuruluş gibi herhangi bir yerden maddi-manevi destek sağlanmadığı için aşıkların pekçoğu bu meslekten soğumuşlardır. Bugün Adanalı aşıklar içinde imami haric bu geleneği meslek olarak devam ettiren başka bir aşık yoktur. Bu aşıkların büyük bir kısmı (Feymani, Şihlioğlu, Kara Mehmet, Aşık Halil, Mahmut Taşkaya, Öksüz Mehmet) çiftçilik vb. işlerle uğraşırken bir kısmı da şehirlerde serbest meslek (Tanrıkulu, fabrika işçisi; Karani, terzi; Akçay, karoculuk; Ceyhani, PTT memuru; Saltani, parfümeri; Haydar Aslan, kuruyemişçi; Ozan Mercan, TMO'da memurluk yapmaktadırlar. Aşıklarımızın pekçoğu ekonomik

zorluklardan dolayı, aşıklık mesleğini gereği gibi yerine getirememektedirler. Örneğin eski aşıklardan Ferrahi ve Hüseyin Kaçıran, sefalet ve açlık içinde yaşayan ve hayatları bu acılı tablo içinde sona eren aşıklarımızdan sadece birkaçıdır.

Adana'da 1992 yılında kurulan "Adana Kültür Derneği" aşıkları bir çatı altında toplamayı amaç edinmiştir. Bu derneğin kuruluşundan sonra bölge aşıkları, gerek özel gecelere gerekse farklı organizasyonlara davet edilerek maddi ve manevi anlamda geç de olsa emeklerinin karşılığını almaya başlamışlardır. Ayrıca Adana'daki ART gibi özel TV kuruluşları da aşıklara beklenen ilgiyi göstermiş ve onlara haftanın belirli günlerinde ücret karşılığında program yaptırarak, aşıkları maddi ve manevi yönden desteklemektedir.

Adana'daki Aşık Fasılları: Aşık fasılları ile ilgili olarak Umay Günay, "Aşık Tarzı Şiir ve Rüya Motifi" adlı eserinde Feymani'nin şu açıklamasına yer vermiştir:

"Çukurova'da önceleri, aşık fasılları, iki aşık tesadüfen karşılaştıkları için ya da tanıdığı aşığı, görmeye giden bir aşığın ziyaretinde yapılırdı. Ayrıca tesadüfe dayanan bu karşılaşmalarda, iki aşık haldaş oldukları için ya da muhabbet etmek, kimlik öğrenmek ve etraftakileri eğlendirmek için yapılırdı. Sonraları ise bu gelenek, üstünlük taslamak, konserlerde, yarışmalarda birincilik, diploma, hediye, madalya, şöhret ve para kazanmak için yapılmaya başlanmıştır."

"Aşık Tarzı Şiir Geleneği" içinde, sistemin (karşılıklı) deyişmelerin yapılabilmesi için, iki aşığın karşı karşıya gelmesi yeterlidir. Ancak gelenekten olmayan kişilerin -örneğin Çukurova bölgesinde- düzenlemiş oldukları ticari amaçlı organizasyonlar, aşık fasıllarına gelenekte olmayan bazı yabancı yarışma dallarını ilave etmenin yanında, aşık fasıllarını amacından uzaklaştırmaktadır. Ayrıca Doğu Anadolu (Kars-Erzurum) Bölgesi'nde çok kalabalık bir temsilci grubu (aşık) yetiştiren bu gelenek, bugün Çukurova başta olmak üzere, Anadolu'nun çeşitli yörelerindeki aşıkları ve aşıklık geleneğini tesiri altına almıştır (201).

Belli bir dinleyici önünde yapılan aşık fasıllarının temelini oluşturan Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan şekli ve düzeni şöyledir:

Doğu Anadolu Aşık Fasıllarının Düzeni:

- 1- Hoşlama
- 2- Hatırlama (canlandırma)
- 3- Tekellüm

a- Ayak Açma b- Öğütleme c- Bağlama-Muamma d-Sicilleme
d- Yalanlama f- Taşlama ve Takılma g- Tüketmece ve Daraltma
h- Uğurlama'dır.

Çukurova (Adana)'da ise bu fasılların düzeni ve sırası şöyledir:

- 1- Merhabalaşma
- 2- Sanat-İlim-Muamma
- 3- Tasavvuf Öğütü
- 4- Koçaklama
- 5- Koltuklama
- 6- Bozlak Okuma Yarışı
- 7- Güzellemede Ustalık
- 8- Ayrılırken Gönül Alma
- 9- Elveda (202)

Çukurova (Adana) Bölgesi'ndeki aşık fasıllarının düzeni ve icra geleneği hakkında Ünlü aşık Feymani, bazı sıralamalar yapsa da bu kurallar her zaman geçerli değildir. Çünkü Adana yöresindeki aşık fasılları belli bir sisteme göre yapılmadığı için, bu sıralamaya bağlı kalmak geçerli bir kural değildir.

Umay Günay a.g.e.'de şöyle diyor:

ÇUKUROVA AŞIK FASILLARININ DÜZENİ

I- HOŞLAMA (Merhabalaşma) : Merhabalaşma bölümü, Çukurova Bölgesi'nde "merhabalaşma" ya da "hoşgeldiniz" adı verilen aşık fasıllarının giriş bölümünde, aşıklar dinleyici (seyirci)'leri selâmlamak ve onlara "hoşgeldiniz" demek için

çok defa "hoşgeldiniz", "safa geldiniz" ya da "merhaba" gibi rediflere bağlı ayaklarla söyledikleri koşma dörtlüklerinden oluşan bölümdür. Bu bölümü aşıklardan herhangi biri tek başına yapabildiği gibi geceye katılan aşıkların aynı ayakla birer dörtlük okuması şeklinde de yapılmaktadır (203).

Bölümdeki deyişler (dörtlükler)'de adı geçen kişiler, gecenin önemli konukları (vali, kaymakam, başkanlar, temsilciler vb. protokoldaki kişiler) ve halktır. Bu bölümdeki aşıkların ilgisini çeken kişilerden bahsedildiği gibi, aynı zamanda toplantı (gece'nin sebebi ve o anda toplantının yapıldığı yerin özellikleri de deyişlerde söz konusu edilmektedir.

Adanalı aşıklardan Osman Akçay'ın tek başına yaptığı bir merhabalaşma (karşılama-hoşgeldiniz)'yi örnek veriyoruz:

Karşılama

Aşıkların gecesine
Merhabalar hoşgeldiniz
Gecelerin yücesine
Merhabalar hoşgeldiniz

Size bağlı şehir köyleri
Halk gelir istediğin söyler
Saygıdeğer Vali Beyler
Merhabalar hoşgeldiniz

Aşık kadrini bilenler
Gönüllerden gam alanlar
Bizlere alkış çalanlar
Merhabalar hoşgeldiniz

Akçay sizlere duacı
Muhabbet gönül ilacı
Cümleniz başımın tacı
Merhabalar hoşgeldiniz

Aşık Akçay

Adana aşık fasıllarını, Doğu Anadolu'daki aşık fasıllarının düzeni içinde açıklamay çalışırsak, sunları söyleyebiliriz:

II- HATIRLATMA (Canlandırma): Bu bölümdeki aşıklar kendilerinden önce yaşamış olan ve çevrede sevilen aşıkların deyişlerini sıra ile söylerler (204).

Çukurova bölgesi'nde usta-çırak ilişkisi tam olarak yaşanmadığı için, fasıllarda usta-malı deyiş okumak geleneği yoktur. Ancak zaman zaman fasılın herhangi bir yerinde Karacaoğlan, Dadaloğlu gibi eski aşıklardan güzelleme, koçaklama ya da günümüz aşıkları ile (örneğin Ferrahi) ile ilgili bir şiir söylemektedirler:

Ferrahi

Gerçek muradını fani cihanda
Kim almış ki sen alasın Ferrahi
Bu garip yolcuyla bu yıkık handa
Kim kalmış ki sen kalasın

Emine'n bakmamış kanlı yaşına
Düşürmüş sevdanın can telaşına
Gülmedi yazmışlar mezar taşına
Kim gülmüş ki sen gülesin Ferrahi

Kök yıkıldı dal ayrıldı bedenden
Bu ayrılık ecel denen nedenden
Ebedi aleme göçüp gidenden
Kim gelmiş ki sen gelesin Ferrahi

Hacı Karakılçık Üstadım deyi
Ayrılık aşkınla yanıyor bugün
Sana deli diyen Kıvrıklı köyün
Toplanmış rahmetle anıyor bugün (205)

Hacı Karakılçık/74. şiir

204- a.g.e., s. 49

205- Ali Berat Alptekin, Aşık Hacı Karakılçık, Hayatı Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler, Antakya, 1993, s. 160 (74. Şiir)

Karacaoğlan'ın

Fekeli'nin kucağında
Sazı var Karacaoğlan'ın
Gökçeli'nin ocağında
Közü var Karacaoğlan'ın

Düzün bayram haftasında
Sazın sözün ortasında
Edebiyat sofrasında
Tuzu var Karacaoğlan'ın

Sevgisi çalmış gabbe
Ün salmış Şam'a Halep'e
O hocamız biz talebe
Tezi var Karacaoğlan'ın

Çukurova sılasında
Tabiatın alasında
Toros Türkmén yaylasında
İzi var Karacaoğlan'ın

Ölümsüzlük durağında
Allah aşkı yüreğinde
Dostluk barış tarağında
Bezi var Karacaoğlan'ın

Yunus'tan almış ilhamı
Hoşgörü gönül adamı
Erkanı yolu yordamı
Kozu var Karacaoğlan'ın

Nağmeler telden tele
Dolaşıyor dilden dile
İlerliyor yıldan yıla
Hızı var Karacaoğlan'ın

Kınalı beyaz ellere
Hayranmış ince bellere

Ala gözlü güzellere
Nazı var Karacaoğlan'ın

Dili cümle dilden arı
Lekesiz yaylanın karı
Çağlayan sevgi pınarı
Gözü var Karacaoğlan'ın

Asil soylu Türkmenoğlu
Aşk ile yüreği dağlı
Hakkın zincirine bağlı
Özü var Karacaoğlan'ın

Herkes hayran türküsüne
Mazhar olmuş övgüsüne
İnsan doğa sevgisine
Hazı var Karacaoğlan'ın

Garip Hacı'm bu bir gerçek
Ondan bahseder gelecek
İnsanı irşad edecek
Sözü var Karacaoğlan'ın

Hacı Karakılçık/8. Şiir

III- TEKELLÜM: Aşık fasıllarının en geniş ve en çok hüner isteyen bölümüdür. Koşma dörtlüklerinin paylaşılarak sıra ile karşılıklı olarak çeşitli konularda ve çeşitli ayak düzenlerine uyularak, daha çok yerme psikolojisi içinde yapılan karşılaşmalardır.

Çukurova (Adana) Bölgesi'nde bu gelenek daha çok iki kişiyle yapılmaktadır. Halkın isteği üzerine ya da aşıkların kendi aralarındaki rekabete göre, iki aşık herhangi bir konuyu (köylü-şehirli) ya da herhangi bir ayak üzerinde birbirini mat edecek şekilde taşlama şeklinde yarışırılar.

Doğu-Anadolu Bölgesi'nde tekellüm bölümü, yaklaşık 8 daldan oluşmaktadır: 1- Ayak açma 2- Öğütleme 3- Bağlama-muamma 4- Sicilleme 5- Yalanlama 6- Taşlama ve takılma 7- Tüketmece ve daraltma 8- Uğurlama (206)

Çukurova Bölgesi'ndeki tekellüm bölümü, bu düzen içinde yapılmaktadır. Bölgedeki bu bölüm, daha çok, iki aşığın -özellikle güçlü ve rekabet halinde olanların - yarışması şeklinde olur. Bu yarışma sırasında iki aşık, önce kendilerini dörtlük (şir) ile tanıtırılar. Sonra konuya girerler, söylenen ayağa bağlı olarak, kendilerini överler, birbirlerinden üstün olduklarını hünerleriyle göstermeye çalışırlar. Yarışmanın en hızlı yerinde birbirine aşağılama, hakaret, yerme, küçük düşürücü dörtlükler söylerler. Bu an, seyircilerin en hoşnut olduğu andır. Yarışmanın ilerleyen yerinde birbirine üstünlük sağlayamamışlarsa, her iki aşık birbirine söylemiş oldukları kırıcı sözlerden dolayı -yarışma gereği- özür dilerler ve sonra -birbirinin övünülecek özelliklerini dile getirdikten sonra- yarışma biter.

Çukurova (Adana) Bölgesi'ndeki tekellüm bölümü genel olarak yukarıda anlattığımız şekilde yapılmaktadır. Ancak Doğulu aşıklarla ilişki kurarak açıklamaya çalışırsak şunları söyleyebiliriz: Tekellüm bölümü Doğu'da sekiz bölüm halinde yapılmaktadır. Bu bölümlerle Çukurova'dakiler arasındaki ilişkiyi (benzer ve farklı yönleri) açıklamaya çalışalım.

a- Ayak Açma: Adana yöresindeki aşık fasıllarında "ayak" genellikle yarışmaya katılmayan usta aşıklardan biri ya da seyircilerden bu işe meraklı birisi tarafından verilir. Seyirciler arasında -genellikle işi bilen ya da protokoldan - biri tarafından ayak verilir. Yarışmanın kuralı gereği yarışmaya başlayan aşık, son dörtlüğü söylemeden yani tapşırmadan diğer yarışmacı tapşıramaz.

Aşık İmami: Köyden gelmiş Hacı Ağa
Sokak bilmez yol bilmezsin
Bu şehir benzemez dağa
Yatacak hotel bilmezsin

Aşık Hacı: Köylü yurdun efendisi
Edep erkan yol bizdedir
Be hey şehir sosyetesini
Her evde hotel var bizdedir

Aşık İmami: Sosyete köylünün tersi
Avrupa'dan alır dersi
Ne günaydın ne de mersi
İnce lisan dil belmezsın

Aşık Hacı: Avrupa mı benim sılam
Günaydın yerine selâm
Öztürkçe'dir bizde kelâm
Kur'an ehli dil var bizde

Aşık İmami: Boşa saymışlar sayını
Dağda güdersin koyunu
Diskotekte dans oyunu
Balolarda zil bilmezsın

Aşık Hacı: Ürünleri biz ekeriz
Düğünde halay çekeriz.
Köyde devara takarız
Çeşit çeşit zil var bizdedir

Aşık İmami: Plâğa gel de gör yazın
Açılsın şu paslı gözün
Sizde şalvar fistan uzun
Mini etek şal bilmezsın

Aşık Hacı: Aşık Hacı'm çıkarız yaylaya
Şehirli çatma köylüye
Mayo yakışmaz aileye
Uzun tuman şalvar bizdedir (207)

Aşık Hacı

b- Öğütleme (Nasihat): Tekellüm bu ikinci kısmında düz ayakla iki aşık nasihat yoluyla birbirine yol gösterir, tecrübelerini birbirine anlatırlar. Bu bölümde dörtlük sayısı sınırlı değildir (208).

Adana yöresinde tekellümün ikinci sırasına bağlı olarak

207- Ali Berat Alptekin, Aşık Hacı Karakılçık ... s. 190
(102.Şiir)

208- Umay Günay, Türkiye'de Aşık Tarzı ... s. 50-54

nasihat şiirleri söylenmez. Adanalı aşıklar nasihat şiirlerini yarışma sırasında -yeri geldiği zaman, karşıdaki yarışmacıyı uyarmak ve daha fazla ileri gitmemesi için- bir iki dördlük olarak kıssadan hisse şeklinde söylerler. Adanalı aşıklar nasihat şiirlerini, tekellümden ayrı olarak tek başına, yarışma havasından uzak ortamlarda ve halkın önünde söylemektedir.

Çukurova Bölgesi'nde bu bölüme daha çok tasavvuf öğüdü adı verilmektedir.

Kendini Bil

Sen kendi kusurunu görebilirsen
Kusur aramaya zamanın olmaz
Bakarsan her yüze hoş gönül ile
Hiç kimseden şüpheden gümanın olmaz

Mecliste ölçüsüz söyleme sözü
Çapakla oynayıp kör etme gözü
Eli maşa edip tutarsan közü
Yanarsın ateşe dumanın olmaz

Bakarsan çevrene öyle kin ile
Kıçı koruyaman yırtık don ile
Tüketirsin ömrün kara gün ile
Solar yaprakların çimenin olmaz

Hiç tepeden bakma bir özü tüme
Alırsın ahı da gidersin güme
Bir kulun aybını bir kula deme
Bozular düzenin nizamın olmaz

Mehmet der ki sana sadık dost gerek
İyi gün dostundan sen ol ha ırak
Menfaat düşkünü tarlası çorak
Hasat zamanında harmanın olmaz

Aşık Öksüz Mehmet /10. şiir

Telkin Şiiri

Gelirken Allah'a söz veren yolcu
Devam et bu yoldan durma ha durma
Delilin mürşidin, rehberin Kur'an
Bundan başkasını sorma ha sorma

Allah aşkı zebun etmez tavlatır
Tövbe günahları döker kavlatır
Bir kul kalbi Mekke'den evlâdır
Kimsenin gönlünü kırma ha kırma

Tavafın aynıdır yönün aynıdır
İmanın aynıdır dinin aynıdır
Karıncayla senin canın aynıdır
Sakın bir canlıya vurma ha vurma

Gönül sarayında bir şah oturur
Bir saatte binbir haber getirir
Bir iftira bin sevabı götürür
Kimseye iftira sürme ha sürme

Acaba bu mülke kimler sahiptir
Bizden evvel gelen hiç yok kayıptır
Hata görmek istemeden de ayıptır
Kimsenin hatasını görme ha görme

Bir şey kaçmaz kâmillerin gözünden
Sırr-ı min-alefler doğar özünden
Mustafa'yı ayırt eyle sözünden
Sakın kimliğini sorma ha sorma

Kul Mustafa/ 10. Şiir

c- Bağlama-Muamma: Umay Günay, a.g.e.'de bu konuyla ilgili olarak şu açıklamayı yapmaktadır.

Aşık karşılaşmalarında çok önemli sayılan bu bölümde iki aşık birbirlerini, dini, tasvufi, ahlâki ve islâm mitolojisi konusunda imtihan eder. Bu bölümün en önemli özelliği, aşıkların birbirlerini güç duruma düşürmek için dar (kapalı) ayaklara başvurmalarıdır.

Adından da anlaşılacağı üzere bağlama yani rakibin artık belirli bir ayakta şiir söyleyememesi, dilinin bağlanmasıdır. Bu tür atışmalarda birinci aşık soru sorar ve karşıdaki aşık da aynı ayak düzeninde cevap vermeye çalışır. Bu tür deyişmelerde dörtlük sayısı sınırlı değildir;(209).

Adanalı ünlü aşık Feymani ile Tokatlı Selmani arasında geçen bir deyişmeyi aşağıda veriyoruz:

Feymani: Bir kasırğa koptu yırtıldı yelken
Bir gemi var deryanın ucu yok
Kaptanı limana varayım derken
Ülkesinde şah var amma tacı yok

Selmani: Kasırğa eceldir yelken de fener
Gemi vücut deryasının ucu var
Akıl kaptan fikir ilim bir iken
Sabır şahtır onun çok muhtacı var

Feymani: Bir şehir var tellalları sağırdır
Bir kervan var yükü gayet ağırdır
Bir çoban var koça kuzu doğurtur
Bir yara var sızlar ama acı yok

Selmani: Cehennem şehrinde tellal sağırdır
Ölüm kervanının yükü ağırdır
Çoban Allah Adem'e kız doğurtur
O yarada ne sızı var ne acı var

Feymani: Bir dağ vardır yel esince devrilir
Bir gül vardır gün vurunca kavrulur
Bir harman var sürülmeden savrulur
Yığın yığın samanı var ceci yok

Selmani: O tahttır yel esince devrilen
O gül Yunus gün vurunca kavrulan
O ömür harmanı her gün savrulan
Yığını kabristan ceset ceci var

Feymani: Bir yol vardır hakikatin kapısı
 O kapının üç anahtar tapısı
 Beş binanın on yedidir kapısı
 On iki kardeş var tek bir bacı yok

Selmani: Doğru yoldur hakikatin kapısı
 Muhammed'le Ali onun tapısı
 Beşler on yedi kemerbest yapısı
 On iki imama bir de bacı var

Feymani: Feymani sır sorar aşkı bilenden
 Bir ağaç kırk olmuş binbir bedenden
 Bir Kâbe yok olmuş gelip gidenden
 Tavaf edenler çok ama hacı yok

Selmani: Selmani sır alır beyan edenden
 Birler kırk olmuş binbir bedenden
 O Kâbe gönüldür gelen gidenden
 Tavaf olunursa mutlak hacı var (210)

d- Sicilleme: Umay Günay, a.g.e.'de şöyle devam ediyor:
 " Bağlama bölümünde, yenen aşık, yenilen aşığın kendisi başta olmak üzere, onun soyunu yerer, eleştirir, acı sözler söyler. Aşık fasıllarında aşıklar, herhangi birini ya da seyirciyi de aynı şekilde tenkid etmektedir. Bu gelenek, aşık fasılları içinde Adanalı aşıklarda görülmez, ancak taşlamalar bölümünde yeri ve zamanı gelince Adanalı aşıklar da buna benzer bir metod kullanmaktadırlar. " (211)

Şahballı: Gençliğinde doğru yola gidiyon
 Korkarım sonradan azarsın aşık
 İstikamet yolun doğru şimdilik
 Korkarım yolunu bozarsın aşık

Aşık Hacı: Bundan önce benim sadık dostumdun
 Niçin yavaş yavaş yozarsın aşık
 Öğüt versem öğüdünden almazsın
 Niçin doğru söze kızarsın aşık

210- a.g.e., s. 54-56

211- a.g.e., s. 56

Şahballı: Varsak Türkmenler'denmiş senin soyun
Ölçtüm biçtim gayet güzelmiş huyun
İki metreyi geçiyor bak bõyun
Cam ağacı gibi uzarsın aşık

Aşık Hacı: Haklı haksız demez bana çatarsın
Yalan pazarında mavra satarsın
Ahlâkın kurusun gündüz yatarsın
Karanlık basınca gezersin aşık

Şahballı: Çoban olup seni ben az mı güttüm
Tükendi bu ömrüm eridim bittim
Bilmem ki arkadaş şana ne ettim
Sen bizim darıyı bozarsın aşık

Aşık Hacı: Söylemeyim kalsın sözün kalanı
Bugün bulamadım sözden alanı
Bu ucsuz bucaksız yalan palanı
Aşkın diline dizersin aşık

Şahballı: Der Şahballı'm dertlerime dert katma
Ok olup bu derli sineme batma
Ben yalan söylemem iftira etme
Aşkın diline dizersin aşık

Aşık Hacı: Garip Hacı'm der ki bilirsın beni
Lâtime yaparak severim seni
Gelenler gidiyor bu dünya fani
Ecel rüzgarında tozarsın aşık (212)

Aşık Hacı Karakılçık/103. Şiir

Çukurova aşıklık geleneğinde daha önce değindiğimiz gibi, sicilleme olayı bağımsız bir dal olarak yapılmaz, ancak taşlama (atışma)ların arasında yeri ve zamanı gelince yapılmaktadır. Aşık Hacı Karakılçık'a ait bu şiirin 2., 3., 4., 5. ve 6. dörtlüklerini sicillemeye örnek olarak gösterebiliriz.

e- Çukurova (Adana) Aşıklık Geleneğinde Tasavvufi Öğüt Şiirlerinden sonra "Koçaklama" türü şiirler yer alır. Yiğitlik üzerine söylenen bu şiirleri, aşıklar birer dörtlük halinde söyleyebilecekleri gibi, aşıklardan biri tüm şiiri de saz eşliğinde söyleyebilmektedir:

Aşık fasılların (Adana)'daki koçaklamalar genellikle ya Köroğlu ya da Dadaloğlu üzerinedir. Belli bir ezgi ile söylenen Köroğlu ve Dadaloğlu koçaklamaları yanında günümüz Türkiye'sinin sorunları ile ilgili koçaklamalar da söylenmektedir. Zaten Adana'daki Sunni aşıklarda, Türk milliyetçiliği ve Türk-İslâm sentezi ağır basan ve üzerinde önemle durulan konuların başında gelmektedir. Bu geleneğin eski ozanlardan kalmış olması ihtimali vardır. Çünkü o dönemdeki ozanlarda gerek halkı gerekse askerleri milli değerlere karşı duyarlı olmaya davet etmekteydi. İlk döneme ait olan ve bir destan kalıntısı olduğu sanılan:

"Ordularını kaldır hücuma

Düşman kumandanını esir al"

dizelerinde de aynı coşku ve heyecan vardır.

Yunan'a

Gene başkaldırdı kuduz köpekler
Vakti geldi varmalıyız Yunan'a
Sizin için dolu toplar tüfekler
Bir gün hesap sormalıyız Yunan'a

Şanlı Türk ordusu, ersin ahdına
Kurra çekse savaş çıkar bahtına
Panıs, Vanıs hazırlansın vaktına
Sabrım taştı vurmaliyiz Yunan'a

Aslanlar, çakala vermez yapını
Türkler iyi bilir savaş oyunu
Şahadet okuyla iman yayını
Nişan alıp germeliyiz Yunan'a

Çıbanbaşı oldu Ege Denizi
Yediler bir teğmen bir erimizi

Sakarya'da boğduk pis dedenizi
Yine bir ders vermeliyiz Yunan'a

Hacı bu Yunan'ın bizde neyi var
Hiç sanmam ki bir alacak payı var
Selânik'te Ata'mızın köyü var
Atina'dan girmeliyiz Yunan'a (213)

Hacı Karakılçık/58. Şiir

f- Yalanlama (Mübalağa): Umay, Günay, a.g.e. de şöyle devam ediyor: "Aşık fasıllarında yalan söylemeye dayanan en inanılmaz yalanı söyleme sanatıdır. Yalanlama türünün de anonim halk edebiyatındaki yalana dayalı tekerleme türü (örneğin masallar) dan esinlenerek oluşturulduğu düşünülebilir. Bu bölüm, iki aşığın karşılıklı deyişmeleri şeklinde olur. Adana aşık fasılları içinde fazla yer alan bir bölüm değildir." (214)

Adanalı aşıklar arasında çok az (Kara Mehmet Adana'nın Pamuşu, Saltani Diyarbakır Karpuzu gibi) görülen bu gelenek, Doğulu aşıklardan geçmiştir.

Adana aşık fasıllarında yalanlama, belli bir sisteme göre yapılmadığından ve fasıllarda her zaman yer almadığı için yalanlama tarzı şiiri sistemli deyişler içinde değerlendiremiyoruz.

g- Koltuklama: Adana yöresinde "koltuklama" adıyla anılan sazlı-sözlü toplantılar, aşık fasıllarından ayrı olarak düzenlenmektedir. Herhangi bir nedenle düğünlerde, eğlencelerde, aşıkları anma gecelerinde, aşık toplantılarında, köy odalarında ve kahvehanelerde bir araya gelen üç-beş aşığın yapmış oldukları fasıllara genellikle bu ad verilmektedir. Bu tür toplantılarda incitme (taşlama) gibi konulardan çok aşıklar, birbirlerini öven şiirlere yer verirler. Özellikle güzelleme konulu şiirler ve türküler, uzun havalar, bozlaklar, bu tür aşık fasıllarında en çok işlenen temalardır.

Kimi bölgelerde koltuklama, değişik adlarla da anılmaktadır. Sazlı (bağlama)- sözlü toplantılarda koltuklama

213- a.g.e., s. 140 (58. Şiir)

214- Umay Günay, Türkiye'de Aşık Tarzı ... s. 57

olarak adlandırılan bu tür eğlenceler, kimi yörelerde ise davul-zurna eşliğinde "koltuk altı" olarak nitelendirilmektedir. Örneğin, Ceyhan-Yumurtalık yöresinde davulun tokmak kullanılmadan zurna eşliğinde çalınması faslına bu ad verilmektedir. Bu tür eğlencelerde halay havası yerine daha çok uzun havalar, kayabaşları çalınıp söylenmektedir. Örneğin, Beymayıl, Ceren, Zahidem gibi uzun havalar, koltuk altı fasıllarında ilk akla gelen türkülerdir. Koltuklama bölümündeki şiirler genellikle türkü ve uzun hava formunda belli bir ezgiyle söylendiği için, biz sadece sözlerini vermekle yetiniyoruz.

Zahidem kurbanım sallama beşik
Genç yaşımda beni sen ettin aşık
Kadir mevlam senden bir yar isterim
Al buğday benizli zülfü dolaşık

Zahidem kurbanım n'olacak halım
Gene bir laf duydum büküldü belim
Gelenden geçenden haber sorarım
Zahidem bu hafta gidiyor gelin

Ezelden ezeli gönül ezeli
Çiçekdağı döktü gazeli
Dolaştım alemi gurbet elleri
Bulamadım Zahidem'den güzeli

ğ- Bozlak Okuma Yarışısı: Adana aşık fasılları içinde önemli geleneklerden birisi de bozlak okuma yarışısıdır. Çukurova Bölgesi'ne ait olan Bozlak (bozulamak/buzulamak) lar belli bir ezgiyle okunmaktadır. Sistemli deyişler içinde yer alan bu bölümü, iki kişi karşılıklı olarak yapabildiği gibi, birden fazla aşığın kendi eserlerini okuması şeklinde de yapılmaktadır. Adana yöresinde Kul Mustafa, Mahmut Taşkaya, İmami, Osman Taştan ve Gül Ahmet bozlaklarıyla ün yapmış aşıklarımızdandır.

Kendine özgü bir ezgiyle okunan bozlaklar, Türkmen, yörük, aşiret, Varsak ve Avşar hayatından izler taşır. Yayla-göçer insanını anlatan bu türküler, yörede, özel bir yere sahiptir. Bozlaklar da belli bir ezgiyle Türk halk müziği

formlarında söylendiği için sadece söz kısmını vermekle yetineceğiz.

Bitti m'ola Şam elinin hurması
Gitti m'ola gözlerinin sürmesi
Bağdat'ın, Basra'nın telli turnası
Turna yardan haber gelmiş eyleme beni

Yetti m'ola Şam elinin gülleri
Kırıldı mı siyecenin dalları
Kul Yakub'un şirin şirin dilleri
Turnam yardan haber gelmiş eyleme beni

h- Güzelleme Okuma Yarışı: Adana aşık fasıllarında en önemli geleneklerden birisi güzelleme okuma yarışıdır. Karacaoğlan Geleneği'ne bağlı olarak devam eden bu gelenek, aşık fasıllarında en fazla ilgiyi çeken bölümlerden birisidir. Belli bir ezgiyle söylenen güzellemeler, koçaklamalarda olduğu gibi, iki kişi arasında karşılıklı yapıldığı gibi, yarışmaya katılan birden fazla aşığın kendi türkülerini sırayla söylemesi şeklinde de yapılabilir. Anadolı aşıklardan sesi güzel olan ve saz çalan hemen herkes, güzelleme okumaktadır. Bozlaklarda olduğu güzellemelerde de ezgi, en önemli motiftir. Bu nedenle biz burada sadece güzellemelerin sözlerin vermekle yetiniyoruz.

Davetsiz Dügün

Davetsiz geldim bu düğüne
Oturmuş sevdiğim düzün üstüne
Salladı başını döndü bu yana
Serdi ciğerimi közün üstüne

Kanlım olan yamacımdan yırarsın
Katil olur siyah zülfün tararsın
Benim niye geldiğimi sorarsan
Geçenki verdiğin sözün üstüne

Eşi bulunmayan endersin ender
Merhamet yönünü bir beri gönder

Ya evet ya hayır bir cevap gönder
Olmazsa döneyim izim üstüne

Der Mustafa geldim bomboş gidemem
Sana can vermezsem borcum ödemeni
Dudağın rengini tarif edemem
Kan damlamış benizin üstüne

Kul Mustafa/ 9. Şiir

ı- Taşlama (Takılma): Doğu Anadolu aşık fasıllarında yalanlamadan sonra taşlama ve takılma gelir. Adana yöresi aşık fasıllarında taşlama bölümü, faslın herhangi bir yerinde yapılabilir. Taşlama geleneği, Doğulu aşıklardan gelen bir gelenek olduğu için, belli bir düzen içinde - sıraya göre- yapılmamaktadır.

Adana yöresinin ünlü aşıklarından Kul Mustafa'nın yurt çapında üne kavuşmuş olan Posoflu Müdami ile yapmış olduğu atışmayı aşağıda örnek olarak veriyoruz.

Atışma

Müdami: Senin ile bir nazire oynayarak
Amma söz içinden söz çıkartırım
Zahir-i sıfatla dönüp dolaşma
Girer öz içinden öz çıkartırım

Kul Mustafa: Mevlam emretmese yağmur yağar mı
Yok dengin bulursa gider açar mı
Olgun kuldun ham bir kelam doğar mı
Kâmil gözlerine naz çıkartırım

Müdami: Hangi daldan uçtun hangi dala konarsın
Akşam olur hangi dalda dönersin
Yaklaşma üstüme sonra yanarsın
Ateş püskürürüm köz çıkartırım

Kul Mustafa: Hiç düştün mü sen bu aşkın bendine
Aklın ermez ilimine fendine
Seni alırsam kol kemendine
Vurur yerden yere toz çıkartırım

Müdamî: Baba Müdamî'yim cahil zannetme
Haddine kadim ol ileri gitme
Emen, tıfıl aşık acele etme
Ben işin sonunu düz çıkartırım

Kul Mustafa: Söyler Kul Mustafa geçmiş amcandan
Ondan sonra bin ders aldım cerenden
Doksan dokuz aşık kovdum meydandan
Bir de sen gelirsen yüz çıkartırım

Kul Mustafa/6. Siir

i- Tüketmece (Daraltma): Umay Günay, a.g.e. de şöyle devam ediyor: "Bu bölümde zor (dar) ayakların yanında dudak değmez (leb değmez) adı verilen b-p-m-f-v gibi dudak ünsüzlerinin yer almadığı ayak (uyak) larla deyişme yapılır. Bu gelenek özellikle Doğu Anadolu (Kars-Erzurum) yöresinde hayli yaygın olmakla beraber Alevî ozanlar tarafından da benimsenmektedir. Bu gelenek Adanalı aşıklarca, aşık fasıllarında uygulanmakla beraber leb-değmez kuralına uygun olarak şiir söyleyen aşıklar vardır." (215)

j- Gönül Alma: Bu bölümde aşıklar, birbirinin gönlünü alırlar. Atışma sırasında söylemiş oldukları kırıcı sözlerden dolayı bu bölümde birbirlerinden manzum halinde özür dilerler. Birbirinin üstün yönlerini sıralayarak, bu bölüme son verirler. Ayrıca aşıklar, gönül alıcı sözleri (şiiirleri) sadece atıştıkları rakibi için değil, aynı zamanda dinleyiciler için de söylemektedirler. Bu bölüm, işi tatlıya bağlama bölümüdür.

Garip Hacım der ki bilirsin beni
Lâtime yaparak severim seni
Gelenler gidiyor bu dünya fanî
Ecel rüzgarında tozarsın aşık (216)

Hacı Karakılçık/103-8

215- a.g.e., s. 59

216- Ali Berat Alptekin, Aşık Hacı Karakılçık ... s. 192
(103-8)

k- Elveda Bölümü: Doğu Anadolu Bölgesi'nde -Kars-Erzurum- uğurlama olarak anılan bu bölüme, Adana aşık fasılları içerisinde elveda ya da "güle güle" bölümü denilmektedir. Aşıklar, faslın bu bölümünde birbirini rahatlatmak, birbirinin gönlünü almak için, bir güzelleme ya da birer dörtlük halinde güzelleme türü deyişler söylerler. Adana aşık fasıllarında elveda (güle güle) bölümü faslın en son bölümüdür. Sahneye çıkan aşıklar, saz eşliğinde ve birer dörtlük halinde elveda ya da güle güle redifine bağlı olarak türkü söylerler. Bu bölüm, "hoşgeldiniz, merhabalaşma, sefa geldiniz" diye başlayan programın, sona erdiğini gösterir.

Elveda

Merhabayla geldik biz

Elvedayla gideriz

Eğer memnun kalırsak

Tekrar geri döneriz

Merhaba, merhaba hepinize birden merhaba

Elveda elveda hepinize birden elveda

Yukarıdaki açıklama ve örneklerden yola çıkarak Adana Aşıklık geleneği ve aşık fasılları hakkında bir özetleme yapacak olursak şöyle diyebiliriz: Adana aşıklık geleneğinde ve aşık fasıllarının icrasında, Doğu Anadolu aşıklık geleneğinin büyük bir etkisi vardır. Daha önceleri sadece Karacaoğlan tarzı şiir söyleme geleneğine dayanan Adana aşıklık geleneği, değişen zaman ve koşullar içerisinde sistemli bir hale gelmiştir. Bugün Adana'daki aşıklık geleneği ile Doğu'daki aşıklık geleneği arasında büyük bir fark yoktur. Her ne kadar aşık fasıllarındaki bölümler farklı adlarla anılsa da işlev olarak hemen hemen aynı özelliğe sahiptir. Doğu Anadolu aşıklık geleneği sadece, Cukurovalı aşıklar üzerinde etkili değildir. Bu etki, yurt çapında da aynı önemini koruduğu için, aşıklık geleneği yurt içinde ortak bir yapıya doğru bürünmektedir.

III. BÖLÜM

ADANALI AŞIKLARIN TASNIFI

- I- Yetişmiş oldukları kültüre göre
- II- Doğdukları yere göre
- III- İşlemiş oldukları konulara göre
- IV- Adanalı kadın aşıklar
- V- Badeli aşıklar
- VI- Saz (bağlama) çalan aşıklar
- VII- Mahlas kullananlar
- VIII- Şiirlerinde "Kul" mahlasını kullananlar
- IX- Şiirlerinde "Ozan" mahlasını kullananlar
- X- Doğulu aşıklardan etkilenerek mahlaslarının sonunda nispet "I" si kullananlar
- XI- Yaşadıkları çevreye göre
- XII- Aşıklığı meslek edinenler
- XIII- Doğaçlama yapanlar
- XIV- Adanalı aşıkların eğitim durumu
- XV- Şiirlerine ad verenler
- XVI- Bölge aşıkları içinde etkili olan ve genç kuşağı etkileyenler
- XVII- Usta-Çırak ilişkisini yaşayanlar
- XVIII- Şiirlerini kitap haline getirenler
- XIX- Avşar ve Varsak kültürüne bağlı olanlar
- XX- Derleme çalışması yapanlar

ADANALI AŞIKLARIN TASNIFI

I- Yetiştikleri Kültüre Göre:

1- Deyiş Söyleyen (Alevi) Ozanlar: Haydar Aslan, Kederi, Kul Derviş, Mansuri, Zerdî

2- Güzelleme Söyleyen (Sunnî) Aşıklar: Halil Karabulut, Kul Mustafa, Hacı Karakılçık, Feymani, İmami, Eyyubi, Öksüz Mehmet, Osman Akçay, Kara Mehmet, Duran Şihlioğlu, Hakkı Tanrıkulu ve diğerleri ...

II- Doğdukları Yere Göre:

A- Çukurova Asıllı Olanlar:

1- Kadırlılı Aşıklar: Feymani, Halil Karabulut, İbrahim Davutluoğlu, Osman Taştan, Ercan Taştan, Mehmet Cihangiroğlu, Mehmet İlbars, Öksüz Mehmet, Abdul Vahap Koçaman, Muzaffer Çağlayan, Ayşe Çağlayan

2- Kozanlı Aşıklar: İmami, Dertli Polat, Muhsin Yıldırım, Ozan Mercan, Garip Mustafa

3- Fekeli Aşıklar: Hacı Karakılçık, Mustafa Karakılçık, Eyyubi, Osman Akçay, Hakkı Tanrıkulu, Arzu Bacı

4- Ceyhanlı Aşıklar: Ferrahi, Hüseyin Kaçıran (Bugün yaşamayanlar), Duran Şihlioğlu, Kara Mehmet, Ceyhani, Abdül Cabbar Yurt

5- Saimbeylîli Aşıklar: Aşık Neimi Cimen (Bugün yaşamıyor), Abbas Güneylî

6- Osmaniyeli Aşıklar: Osmaniye yöresinde bugün elliden fazla aşık vardır. Bunlar arasında, Feryadi, Meçhuli, Bilal Ceyhan, Saim Ösdal, Salih Kambur, Selman Albay, Musa Karakas, Kul Mahmut, Ahumahşer, Alihan Yiğit

7- Yumurtalık (Ayas)'lı Aşıklar: Dertli Kâzım

8- Karataşlı Aşıklar: Dertli Mahmut

9- Adanalı (Merkez ve köylerindeki) Aşıklar: Ali Kımıl, Kul Mustafa

10- Karaisalılı Aşıklar: Bu yöremizde adını duyurabilen bir aşığa rastlayamadık; ancak bu yöremizde herhangi bir aşığın yetişmediğini söylemek yanıltıcı olabilir.

Karaisalı bölgesinden herhangi bir aşığa ulaşamadık; ancak Çukurova Üniversitesi, Güzel Sanatlar Bölümü'nde

yıllarca Türk Halk Müziği Koro Şefi olan değerli araştırmacı (derlemeci) ve bilim adamı Halil Atılğan'ı Karaisalılı aşıklar arasında olmasa da, halk müziğine ve halk edebiyatına emeği geçenler arasında anmayı gerekli görüyoruz. Özellikle monografik çalışmaları (Aşık Ferrahi'nin Hayatı, Şiirleri ve Türküleri, Aşık Dertli Kâzım, Hayatı ve Şiirleri) derleyip notaya aldığı türküleri (Gide Gide Bir Söğüde Dayandım) ile dikkatleri çekmektedir.

Ayrıca halk şiirine emeği geçenler arasında Ceyhan/Misis Köyü'nden değerli araştırmacı ve Ç.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü doktora öğrencisi Bülend Arı'yı ve Ç.Ü.Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Mehmet Karaburç'u da anmakta yarar vardır.

B- Çukurova (Adana)'ya Başka Şehirlerden Gelen Aşıklar: Ferrahi (Siirt-Eruh), Feymani (Van), Dertli Kâzım (Ağrı), Kederi (Adıyaman), Haydar Aslan (Aksaray), Kul Derviş (Sivas), Saltani (Malatya), Mansuri (Erzurum), Gül Ahmet (Gaziantep), Musa Sevmez (Kahramanmaraş), Derdi Derya (Kayseri)

III- İşledikleri Konulara Göre:

Adanalı yaşayan aşıklar, şiirlerinde hemen her konuyu işlemişlerdir. Bu nedenle, aşıkların şiirlerini, sadece belli bir konu başlığı altında toplamak mümkün değildir. Örneğin, güzellemeleri ile tanınan bir aşığın çok sayıda dini, toplumsal vb. konularda da şiir söylediği bilinmektedir.

Bölgemizdeki aşıklar, şiir söylemeye genellikle - Karacaoğlan geleneği ve gençlikte yaşanan aşk olayının tesiriyle- başlamışlardır. Aşıkların bu konudaki kendi görüşlerine göre: "Aşıklık, Leyla ile başlar; Mevla ile biter" sözü de, Adanalı aşıkların işlemiş oldukları konular hakkında belli bir ipucu vermektedir.

Yukarıdaki bilgilerden de yola çıkarak, Adanalı aşıkları, işlemiş oldukları konulara göre kesin bir çizgi ile ayırmak mümkün olmasa da, dini ve dindışı konulara ağırlık veren aşıklar olarak tasnif edebiliriz. Buna göre:

A- Dindışı Konulara Göre

1- Güzelleme Konusuna Ağırlık Verenler: Adanalı

aşıklardan güzelleme konusunda şiir söyleyen yoktur. Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'nın temel konusunu oluşturan güzellemeler (sevgili için söylenen aşık şiirleri), Adanalı aşıkların da üzerinde durdukları en yoğun konulardır. Güzelleme konulu şiir söyleyenleri:

A- En Yaşlı Aşıklar: Halil Karabulut, Kul Mustafa, Muhsin Yıldırım, Dertli Kâzım, Cihangiroğlu, Öksüz Mehmet, Şıhlıoğlu, Kocaman, İbrahim Davutluoğlu, Hazım Demirci

B- Orta Yaş Grubu Aşıklar: Hacı Karakılçık, Hakkı Tanrıkulu, Feymani, Kederi, Kul Derviş, İmami, Mahmut Taşkaya, Osman Taştan, Karani

C- Genç Kuşaktan Aşıklar: Osman Akçay, Abbas Güneylî, Eyyubi, Ceyhani, Dertli Polat, Arzu Bacı'yı örnek olarak verebiliriz.

2- Koçaklama Konulu Söyleyenler: Adana yöresindeki aşıklarda, koçaklama türü şiir söyleme geleneği devam etse de, bu gelenek eski "Dadaloğlu Geleneği" gibi değildir. Günümüzdeki koçaklamalar daha çok, Türk ulusunun geçmişteki ve günümüzdeki kahramanlığı, Kurtuluş Savaşı, Kıbrıs Savaşı vb. konulardır. Bu konuda en fazla şiir yazan aşıklar arasında, Mehmet İlbars, Halil Karabulut, Hacı Karakılçık, Vahap Kocaman ve Dertli Polat'ı örnek verebiliriz.

3- Atışma (Taşlama, yergi, hiciv) Konulu Şiir Söyleyenler: Bölge aşıkları atışma türü şiir (taşlama, hiciv, yergi)'leri ya sistemli deyişler içinde ya da herhangi bir yerde herhangi bir konu üzerine söylemektedirler. Aşıklar Gecesi gibi özel günlerde yapılan taşlamalar, daha çok aşık fasıllarının bir kolu olarak yapıldığı için, güldürü ve eğlence esasına dayalıdır. Buradaki taşlamalar, bir yerde suni özellik gösterirler. Ancak, toplumsal ve siyasi konulu taşlamalarda bir kişi, bir olay ya da toplumun geneli ağır bir dille yerildiği için, bu tür şiirler, daha dikkate değerdir. Alevi ozanlar, özellikle toplumsal içerikli taşlamalara ağırlık verirlerken; Aşıklar Gecesi vb. organizasyonlardaki atışmaları benimsememekte ve bu tür şiirleri, aşık (ozan)'lara yakıştıramamaktadırlar.

Adanalı Aşıklar içinde Atışma Yapanlar: İmami, Feymani, Aşık Hacı, Osman Akçay, Ayşe Çağlayan, Arzu Bacı, Dertli Polat, Eyyubi, Tanrıkulu, Vahap Kocaman'dır.

Adanalı Aşıklar içinde Atışma Yapmayanlar: Haydar Aslan,

Kederi, Binali (Mansuri), Kul Derviş, Halil Karabulut, Karani, Ozan Mercan, Dertli Mahmut, Cihangiroğlu'dur.

4- Ağıt Söyleyenler: Adana yöresindeki ağıt söyleme geleneği genellikle yaşlı kadınlar aracılığıyla ve hazır gereçler yoluyla yapılmaktadır; ancak, gerek ağıt söyleme gerekse şiirlerinde ağıt türü konulara yer veren aşıklar da vardır. Bunlar arasında özellikle müzik eşliğinde söylemiş olduğu ağıtlarla Osman Taştan dikkatleri çekmektedir. Dertli Mahmut'un işlemiş olduğu acı, hüznün, keder, yokluk gibi temalar, ağıt türüne en yakın şiirleri oluşturmaktadır.

Adana bölgesindeki ağıtların konusunu, genellikle, hastalıklar (sivrisinek/sıtma), boylar arası kavgalar, yiğit ve genç birisinin ölümü üzerine söylenen şiirler oluşturmaktadır.

5- Destan Konulu Şiirler Söyleyenler: Bölgedeki ağıtları ile -gerek derlemeleri gerekse kendi yaratıları- tanınan tek isim Abdulvahap Kocaman'dır. Kocaman'ın söylemiş olduğu destanlarda eski epik türün özelliklerini de görmekteyiz. Diğer aşıklar (örneğin, Halil Karabulut)da destan konulu şiirler söylemektedirler; ancak bu tür şiirler daha çok kahramanlık üzerinedir.

B- Dini Konulara Göre:

Bölge aşıkları, şiir söylemeye genellikle güzellemeler (aşk şiirleri) söylemekle başlamaktadırlar; ancak ilerleyen yaşlarında bölgenin sosyal ve dini yapısı gereği; aşıklar dini-tasavvufi konulara yönelmektedirler. Bu bilgi, daha çok sözlü gelenek yoluyla hazır gereçler şeklinde kullanılmaktadır. Bölgedeki dini dilgiler, içinde bulunan çevreden ve genellikle köy imamlarından öğrenilmektedir. İslâm mitolojisi, dini-tasavvufi konuların temelini oluşturmaktadır. Sunni kesimdeki dini konular, daha çok Allah korkusu, ahiret inancı, Kur'an, cennet-cehennem, Hz. Muhammed ile ilgilidir. Alevi ozanlarda ise dini konular, daha çok insana ve Hz. Ali'ye ve de 12 imamlara duyulan saygı ve sevgidir. Ayrıca Alevi-Bektaşî felsefesi de en çok işlenen konulardır. Sunni aşıklardaki dini-tasavvufi bilgi birkaç aşık (Feymani, İmami, Halil Karabulut) dışında kulaktan dolmadır. Alevi ozanlarda ise bu bilgi daha köklü ve daha bilimseldir. Buna göre Adana'da dini konularla ilgili şiir söyleyen - ya da yazan- leri şöylece sıralayabiliriz:

Halil Karabulut, Feymani, İmami, İlhami, Mansuri, Haydar Aslan, Kederi, Öksüz Mehmet, Osman Akçay

IV- Adanalı Kadın Aşıklar:

Adanalı kadın aşıkların sayısı, erkeklere oranla çok azdır. Bölgenin sosyal ve dinsel yapısı, kadının hareket alanını daralttığı için, kadının şiir (edebiyat) alanındaki yaratıcılığını da kısıtlamaktadır. Bu gerçek sadece Adana yöresi için değil, aynı zamanda yurt çapında da böyledir. İslâmi öze bağlı toplumlarda kadın-erkek, kadın-saz (eğlence) vb. motiflerin yasak olması, kadın aşıkların sayısının sınırlı-yok denecek kadar az-olmasında en önemli etkidir. Ayşe Çağlayan, Fatma Taşkaya ve Arzu Bacı Çukurova'daki kadın aşıklardan birkaçıdır.

Adana yöresindeki ağıtçı kadınları, saz çalmayan; ancak şiir söyleyen aşıklar grubuna dahil edersek; pek çok Adanalı kadın aşığın olduğunu da söyleyebiliriz.

V- Badeli Aşıklar:

Badeli aşıklar grubuna dahil edeceğimiz aşıkların hepsi, rüyasında bade içen aşıklar grubundan değildir. Bunların bir kısmı sadece rüya gören ve rüyasında pir gören; bir kısmı rüyasında bade (su, şerbet vb.) içen bir kısmı ise gördüğü rüyayı tam olarak hatırlayamayan aşıklardır. Bunların hepsini (badeli aşıklar) bir grup altında, toplarsak, şöylece sıralayabiliriz: Feymani, Kederi, İmami, Dertli Mahmut, Kul Mustafa, Kul Derviş, Zerdi, Saltani, Garip Mustafa, İlhami, Derdi Derya, Şihlioğlu, Abdul Cabbar Yurt'tur.

VI- Saz (Bağlama) Çalan Aşıklar:

Adanalı aşıkların büyük bir kısmı bağlama (saz) çalmasına rağmen, hepsini sazlı aşıklar grubuna dahil edemeyiz. Buna göre Adanalı Aşıkları:

1- Saz (bağlama) Çalanlar: Bu gruba dahil olan aşıklar hem çalıp hem de söyleyebilen aşıklar oldukları için, atışmalarda daha çok yarışma yapan aşıklar bunlardır. Bunlar: Feymani, İmami, Aşık Hacı, Osman Akçay, Tanrıkulu, Ceyhani,

Dertli Polat, Kederi, Haydar Aslan, Eyyubi, Osman Taştan, Ercan Taştan, Mahmut Taşkaya, Garip Mustafa, Kul Derviş, Gül Ahmet, Arzu Bacı, Abbas Güneyli'dir.

2- Çok Az Çalabilenler: Ayşe Çağlayan

3- Saz Çalamayanlar: Halil Karabulut, Mustafa Karakılçık, Öksüz Mehmet, Kara Mehmet, Muzaffer Çağlayan, Kocaman, Cihangiroğlu, Dertli Kâzım, Kul Mustafa'dır.

4- Yanında Sofu (sazcı) Taşıyanlar: Saz (bağlama) çalamayan, ancak yanında sofu taşıma, aşıklık geleneğinde önemli bir gelenektir. Bu gelenek az da olsa Adanalı aşıklarda da vardır; ancak bugünkü sofu ile geçmişteki sofu taşıma olayı arasında büyük farklılıklar vardır. Çünkü bugünkü usta-aşıklardan Kul Mustafa ve Dertli Kâzım, yanındaki sazcı (sofu)'yu; ancak özel günlerde (eğlence vb. zamanlarda) yanında götürmektedir. Program bittikten sonra ise usta- aşık ile sazcı (sofu), birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

VII- Mahlas Kullananlar:

Adanalı aşıklardaki mahlas kullanma geleneğini şöyle tasnif edebiliriz:

1- Kendi Adını ya da Soyadını Mahlas Olarak Kullananlar: Hakkı Tanrıkulu (Hakkı ya da Tanrıkulu), Hacı Karakılçık (Aşık Hacı), Halil Karabulut (Aşık Halil), Osman Akçay (Aşık Akçay), Haydar Aslan (Aşık Aslan), Mahmut Anılan (Dertli Mahmut), Kâzım Altınkaynak (Dertli Kâzım), Ayşe Çağlayan (Çağlayan), Mahmut Taşkaya (Taşkaya), Abdul Vahap Kocaman (Kocaman), Eyüp Tadi (Eyyubi), Mehmet Cihangiroğlu (Cihangiroğlu)

2- Kendi Beğendiği Adı, Mahlas Olarak Kullananlar: Ozan Kederi, Ozan Mercan, Kul Haşim, Aşık Garip, Mansuri, Fidani

3- Usta-Aşıkların Verdiği Mahlaslar: Toruni, Feryadi, Mechuli, Arzu Bacı

4- Rüyada Mahlas Alanlar: Feymani, Ahumahşer

5- Yaşanılan Yerin Adından ve Meslekten Alınan Mahlaslar: Ceyhani (Ceyhanlı), İmami (mesleği imamlık, yaşadığı yer İmamoğlu olduğu için)

6- Başka Sebeplerle Mahlas Kullananlar: Deli Hazım, Devran Baba, Sefalet vb.

VIII- "Kul" Mahlasını Kullananlar:

Kul Derviş, Kul Mustafa, Kul Mahmut, Kul Haşim

IX- "Ozan" Mahlasını Kullananlar:

Ozan Haydar Aslan, Ozan Kederi, Ozan Mercan, Ozan Dertli Polat

X- Doğulu Aşıklara Özenerek Mahlaslarında Nispet "I"sini Kullananlar:

Feymani, Ferrahi, Nesimi, Eyyubi, İmami, Ceyhani, Kederi, Meçhuli, Feryadi, Mansuri, Saltani, Salihî ...

XI- Yaşadıkları Çevreye Göre:

Adanalı aşıkların bugün pekçoğu (Tanrıkulu, Akçay, Saltani ...) şehirde yaşamalarına rağmen, köy kökenli aşıklardır. Bunlar köyden şehre (ilçe ya da ile) göç eden ve uzun bir süreden beri şehirde yaşayan köylü aşıklardır. Özellikle bugün Adana merkezde yaşayan aşıkların (Kederi, Haydar Aslan gibi) pekçoğu köyden gelen şehirlî aşıklardır.

Değişen yaşam koşulları nedeniyle, aşıkları bugün yaşadıkları yere göre bir tasnif denemesi yaparsak, şunları söyleyebiliriz:

1- Köylü (kasabalı) Aşıklar: Köylü aşıklar, genellikle köylerinde çiftçilik ve çobanlıkla uğraşanlardır. Bunlar arasında, Feymani, Halil Karabulut, Mahmut Taşkaya, Kara Mehmet, Şihlioğlu, Eyyubi, Fidani, Vahap Kocaman, Arzu Bacı, Muhsin Yıldırım, Abdul Cabbar Yurt, Kul Mustafa, Öksüz Mehmet

2- Şehirlî (belde, ilçe, il) Aşıklar: Bunlar, şehirde yaşayan ve aynı zamanda, şehirde aşıklık mesleğinden hariç başka işlerle (Karani, terzi; Cihangiroğlu, berber; Tanrıkulu, fabrika işçisi ...) uğraşan aşıklardır; Haydar Aslan, Saltani, Kederi, Kul Derviş, Binali, Tanrıkulu, Osman Akçay, İmami, Ceyhani, Ozan Mercan, Derdi Derya, İlhami, Zerdî de şehirde yaşayan aşıklardandır.

XII- Aşıklığı Meslek Edenler:

İmami ve Dertli Polat, aşıklığı meslek edinen sayılı aşıklarımızdandır. Özellikle İmami, kaset piyasasındaki

başarılarıyla dikkati çekmektedir. Dertli Polat ise, kendi ifadesine göre, bu alanı kendisine meslek olarak benimsemesine rağmen, ekonomik olarak bir şey kazanamadığını söylemektedir.

Aşıklık mesleğinden kazanılanlar, günün ekonomik ihtiyaçlarına cevap veremediği için, hemen her aşık başka bir işte de çalışmaktadır. Aşıklarla yaptığımız sohbetlerde, başka bir iş sahasının bir zorunluluk olduğunu söylemektedirler. Örneğin Saltanı, "Sonumuzun Ferrahi üstada ve Hüseyin Kaçıran'a benzemesini istemiyorsak, mecburen başka bir iş de yapmalıyız." diyor. Bu nedenle Saltanı, seyyar fûrfemericiilik; Ceyhani, karoculuk, Kederi, Saz Üretimciliği; Haydar Aslan, Kuruyemişçilik; köylü aşıkların hemen hepsi çobanlık ve çiftçilik yapmaktadırlar.

Adana'da yayın yapan özel televizyonlar, son zamanlarda aşıklara ayırmış oldukları yayın saatleri ile onlara hem ekonomik destek sağlamakta hem de onların adlarının daha geniş kitlelere yayılmasında yardımcı olmaktadır. Ayrıca 1992 yılında kurulan "Adana Kültür Derneği", düzenlemiş olduğu "Aşıklar Gecesi" vb. organizasyonlar ile aşıklara maddi ve manevi olarak yardımcı olmaktadır.

XIII- Doğaçlama Yapanlar:

Doğaçlama türü şiirler, daha çok sistemli deyişler (Aşıklar Gecesi, Aşık Fasılları vb.) içinde yapılmaktadır. Böyle gecelerde ve toplantılarda, doğaçlama yapanlar genellikle saz çalan aşıklardır.

Adanalı aşıkların hemen hepsi doğaçtan şiir söylemektedir, ancak bu yeteneğini sahnede ya da halkın içinde ortaya koyan aşıkları şöyle sıralayabiliriz: Feymani, İmami, Gül Ahmed, Aşık Hacı, Osman Akçay, Tanrıkuşu, Ayşe Çağlayan, Arzu Bacı, Dertli Polat, Eyyubi, Saltanı, Şihlioğlu, Kocaman.

Şiirlerini hazırlık yaparak oluşturanlar: Halil Karabulut, Cihangiroğlu, Kederi, Binali, Haydar Aslan, İlbars, Musa Sevmez.

Doğaçtan söyleyenler içinde yazarlar olduğu gibi; şiirlerini yazarak okuyanlar içinde doğaçtan söyleyebilenler de vardır.

XIV- Adanalı Aşıkların Eğitim Durumu:

Ekonomik sıkıntılar nedeniyle, Adanalı aşıkların pekçoğu iyi bir eğitim yapamadıkları gibi, bir kısmı ise ilkokulu dahi bitiremeden okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Adanalı aşıkları, eğitim durumlarına göre şöyle tasnif edebiliriz:

1- Yüksekokul (Üniversite) Mezunu Olanlar: Osman Taştan, Gül Ahmet, Salih Kambur, Ahumahşer. Bu aşıklarımız, yüksekokulu bitirebilen ve öğretmenlik yapan sayılı birkaç aşığıdır.

2- Lise Mezunu Olanlar: İmami, Dertli Polat, Karani

3- İlkokul Mezunu Olanlar: Kul Derviş, Tanrıku, Feymani, Aşık Garip

4- İlkokulu Bitiremeyenler: Hacı Karakılçık, Öksüz Mehmet, Ozan Mercan, Saltani, Cihangiroğlu, Mehmet İbars, Kaçıran, Halil Karabulut.

Adanalı aşıklar içinde ilkokulu bitiremeyenler olsa da okuma yazma bilmeyen aşık yoktur.

XV- Şiirlerine Ad Verenler:

Genel aşıklık geleneği içinde aşıklar, eserlerine ad vermemektedirler. Eski dönemlerdeki bu geleneğin nedeni, bize göre, Aşık Tarzı Şiir'in sözlü olmasındandır. Aşıkların şiirlerine ad vermeleri, şiirlerinde kendi adlarını kullanmaları gibi motifler, özellikle Cumhuriyet'ten sonra yaygınlaşmıştır.

Ayrıca, aşık şiiriyle ilgili antolojiler oluşturulurken, araştırmacılar, aşıkların şiirlerinde, dizge kolaylığı için bu şiirlere ad vermek zorunda kalmışlar ve bunu yaparken de belli bir metod izlemişlerdir. Genellikle halk şiirinde, şiirin ilk mısrası, ya da ilk mısradaki bir söz öbeği; kimi zaman da uyaklara bağlı olarak şiirin adını oluşturmaktadır.

Adanalı aşıklar içinde, özellikle Osmaniye yöresi aşıkları şiirlerinin bir kısmına ad vermemektedirler. Diğer aşıklar içinde ise İbrahim Davutoğlu (Karalı), bu alanda, şiirlerine ad vermeyen tek isimdir. Şiirlerine ad vermeyen Osmaniye'li aşıkları şöylece sıralayabiliriz: Feryadi, Meçhuli, Salih Kambur, Bilal Ceyhan, Ahumahşer, Alihan Yiğit, Saim Özdağ, Selman Albay, Musa Karakaş, Kul Mahmut

XVI- Bölge Aşıkları İçinde Etkili Olan ve Genç Kuşağı Etkileyenler:

Halil Karabulut, Feymani, Kul Mustafa, İmami, Hacı Karakılçık, Osman Akçay, Haydar Aslan, Kara Mehmet, Kederi, Şihlioğlu, Kocaman, Deli Hazım, Cihangiroğlu, Davutluoğlu, GÜL AHmet, Arzu Bacı, Dertli Polat ... Adanalı aşıkları içinde önemli yere sahip olan aşıklardır. Bunlardan Feymani, Halil Karabulut, Aşık Hacı, Haydar Aslan, Şihlioğlu, Kara Mehmet, Kul Mustafa, İmami, GÜL Ahmet genç kuşağı etkileyen aşıklardır. Feymani, Halil Karabulut, Hacı Karakılçık, İmami, Kul Mustafa, GÜL Ahmet ve Vahap Kocaman ise, ünü yurt çapında yayılmış Adanalı usta-aşıklardandır.

İmami ve GÜL Ahmet ise, özellikle kaset çalışmalarıyla yurt çapında üne kavuşan aşıklardır. Ayrıca derleme ve türküleriyle yurt çapında üne kavuşan Adanalı aşıkları şöylece sayabiliriz:

1- Ferrahi: Türküleri ve ezgileri (Ah Neyleyim) ile üne kavuşan ve bugün yaşamayan aşıklarımızdandır.

2- Nesimi Çimen: 1992'de Sivas'ta Madımak Oteli'nde yanarak ölen cura üstadı.

3- Feymani: Türküleri ve ezgileri (Ahu Gözlüm) ile üne kavuşan aşığımız

4- Hüseyin Kaçıran: Türküleri (Yetsin Diyom...) ile üne kavuşan ve bugün yaşamayan aşığımız

XVII- Usta-Çıracak İlişkisini Yaşayanlar:

Adanalı aşıklık geleneği içinde, Doğu-Anadolu Bölgesi'ndekine benzer bir usta-çıracak ilişkisi yoktur; ancak bazı ortamlarda (anma günleri, aşıklar gecesi vb.) bir araya gelen usta ve genç aşıklar, bu ilişkiyi sınırlı da olsa yaşamaktadırlar. Örneğin Hazım Demirci, Osman Akçay'a; İmami Garip Mustafa'ya; Kul Mustafa ise bölge aşıklarının pekçoğuna, Feymani, İmami ve Osman Akçay'a; Şihlioğlu, Ceyhani ve Abbas Güneyli'ye; Halit Arapoğlu, Saltani'ye; Hacı Karakılçık, Arzu Bacı'ya, Haydar Aslan, Kederi'ye, aşıklık konusunda yol gösteren Adanalı usta aşıklardandır.

XVIII- Şiirlerini Kitap Haline Getirenler ya da Hayatı ve Eserleri Kitap Halinde Basılanlar:

Adanalı aşıklar içinde şiirlerini kitap halinde toplayan aşıkların sayısı oldukça azdır. Pek çok aşığımızın şiiri bugün, halen, ilk yazıldığı herhangi bir müsveddedenin üzerinde durmaktadır. Bu nedenle aşıklarımızın pek çok şiiri, silinmiş, kaybolmuş ya da okunamaz hale gelmiştir. Şiirleri kitap haline getirilenler az olmakla beraber, şiirleri dergi, antoloji ve mahalli gazetelerde çıkan aşıkların sayısı oldukça fazladır. Adanalı aşıklar içinde şiirleri kitap haline getirilmiş olanlar: Halil Karabulut (senin Aşkınla, Damlada Derya Gizlidir, Atatürk Destanı), Hüseyin Kaçıran (Merhaba Dostlar, Anadolu'nun Çilesi), Hacı Karakılçık (Hayatı ve Şiirleri), Musa Sevmez (Destan), Derdi Derya (Hayatı ve Şiirleri), Kul Mustafa (Hayatı ve Şiirleri, Ahmet Kabaklı tarafından kaleme alınmıştır), Dertli Mahmut (Bugüne Kadar Dertli Mahmut, Çukurova Gülleri, İnsanoğluna Dini Duygularım), Haydar Aslan (İnsan Hayranıyım), Ferrahi (Hayatı, Şiirleri ve Türküleri), Öksüz Mehmet (Hayatı ve Şiirleri).

XIX- Avşar ve Varsak Kültürüne Bağlı Olan Aşıklar:

Adanalı aşıklardan pekçoğu bugün kendi soylarının ünlü aşıklara dayandığını gerek kendi ifadelerinde gerekse şiirlerinde dile getirmektedirler. Örneğin, Hacı Karakılçık soyunun Karacaoğlan'a dayandığını bir şiirinde şöyle ifade etmektedir:

Feke'dir Karacaoğlan'ın yeri
 Eller Karacaoğlan söyler bu elde
 Bize onaltıncı asırdan beri
 Yıllar Karacaoğlan söyler bu elde

 Garip Hacı'm yalan katmaz her işe
 Geleceğim bağlı durur geçmişe
 Genç ihtiyar yediden yetmişe
 Kullar Karacaoğlan söyler bu elde

Kadirli İli Mehmet İlbars ise soyunun Dadaloğlu'na dayandığını Şu Şiirinde dile getirmektedir:

Yine dumanlandı başım karalı
Dadaloğlubizim eski soylar of
Çok konuşma ciğerlerim yaralı
Oğuzhan'dan geldi bizim soylar of

.....
Mehmet İlbars Avşar benim soyumdur
Kozanoğlu bu yaptığın ayıptır
Torun ırđı hemı emmim dayımdır
Ben ölüsem Şu aşiret neylar of

Buna göre Şu tasnifi yapabiliriz:

a- Varsak Olanlar (Soyu Karacaoğlan'a Dayananlar): Hacı Karakılçık, Karanı, Arzu Bacı, Kul Mustafa.

b- Avşar Olanlar (Soyu Dadaloğlu'na Dayananlar): İmami, Gül Ahmet, Kul Mustafa, İbrahim Davutluoğlu, Osman Taştan, Ercan Taştan...

XX- Araştırmacı Yönu Olanlar ve Derleme Çalışması Yapan AŞıklar:

Adanalı aşıklar içinde bu konuyla ilgilenenlerin sayısı oldukça fazladır. AŞıkların eğitim düzeyleri yüksek olmadığı gibi derlemiş oldukları mani, türkü, ağıt, Şiir gibi türler sözlü gelenekten olduğu gibi kaleme alınmış ve üzerlerinde herhangi bir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Ancak yüksekökl mezunu olan (Gül Ahmet, Osman Taştan, İbrahim Davutluoğlu) ozanlar, bu tür çalışmalarını daha bilimsel yürütmektedirler. Araştırmacı yönu olan Adanalı aşıkları ve çalışmalarını Şöyle sıralayabiliriz: İbrahim Davutluoğlu, (Güney'de Folklor araştırması); Osman Taştan (İnce Memed Ağıdı), İmami (Maniler ve Çukurova Ağıtları), Osman Akçay (Avşar Ağıdı ya da Yörük Ninnisi), Feymani (Karacaoğlan Siirleri) ...

XXI- ADANA AŞIKLIK GELENEĞİNİN DÖNÜ, BUGÜNÜ, YARINI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Aşıklık geleneği ve Aşık Tarzı Halk Edebiyatı, zaman ve çağın koşullarına göre birtakım değişikliklere uğrayarak yeni bir yapıya bürünmektedir. Bu değişikliklere rağmen, Aşık Tarzı Halk Edebiyatı (şiri)nin değişmeyen unsurları olan nazım birimi, nazım biçimi, dilde sadelik ve sazlı-sözlü geleneğin bugün dahi kendini koruduğunu görmekteyiz. Aşık Tarzı Halk Edebiyatı'ndaki eski geleneğe bağlı kuralların, Adana ve çevresindeki aşıklık geleneğinde de devam ettiğini elimizdeki şirilerden yararlanarak görmeye çalıştık.

Günün teknolojisi sayesinde, önceleri bölgelere -ya da yörelere- ayrılan aşıklık geleneği, son zamanlarda yurt çapında ortak bir yapıya bürünmeye başlamıştır. Özellikle Doğu Anadolu'da düzenli olarak devam eden bu gelenek, tüm yurttaki aşıklık geleneğini etkilerken yöremiz (Adana/Çukurova)'deki geleneği de etkisi altına almıştır. Adana Aşıklık Geleneği'ndeki doğaçlama, atışma, dedim- dedi, leb-değmez gibi pek çok gelenek, Doğu Anadolu'daki aşıklık geleneğinden geçmiş kurallardır. Ayrıca Adana aşık fasıllarındaki sıralama, aşıkların isimlerinin sonunda nispet "ı" si (Feymani, İmami, Feryadi...) kullanmaları yine Doğulu aşıkların etkisiyle olmuştur.

Cumhuriyet'ten sonra yurdumuzda tarım, sanayi ve teknoloji alanlarında büyük değişiklikler yaşanmıştır. Böylesine hızlı bir değişimin yaşandığı toplumlarda, kültürel alanda da birtakım yenilikler ve bu yeniliklere bağlı olarak sosyal çatışmalar ortaya çıkmıştır. Özellikle 1950'lili yıllarda köylerden kentlere göçlerin yoğunlaşması, kültür çatışmasını da beraberinde getirmiştir. Kırsal kesimin kültürü ile şehir kültürünün çok hızlı bir şekilde etkileşimi, kültürel değerleri de altüst etmiştir. Aşıklık geleneği ve aşıklar da bu köklü değişimden etkilenmek zorunda kalmışlardır. Aşıklık geleneği artık dar bir çevre (köy-kasaba-yöre)de icra edilmekten çok, yurt çapında geniş bir kitleye hitap edecek şekilde kutlanmaya başlanmıştır. Bu hızlı değişimin aşıklık geleneği üzerinde, hem olumlu hem de olumsuz etkileri olmuştur.

Bu hızlı değişimin yaşandığı yörelerden birisi de Adana (Çukurova) yöresidir. Tarım şehri olan Adana ve çevresinde, çok kısa bir zamanda köylü ve şehirli insanın aynı ortamı paylaşmak zorunda kalmıştır. Kültürel ve teknolojik alandaki hızlı değişimin Adanalı aşıklar üzerinde de önemli etkileri olmuştur. Pek çok araştırmacı, bu hızlı değişimin aşıklık geleneği üzerinde olumsuz bir etki yaptığını belirtmelerine rağmen, bu yargıyı tamamen geçerli sayamayız. Bu yargı tamamen geçerli olsaydı, bugün gerek yurdun diğer yörelerinde gerekse Adana (Çukurova) yöresinde aşıklık geleneğinin ve aşıkların ortadan kalkması gerekirdi. Oysa durum bunun tam tersidir: Özellikle Adana (Çukurova) yöresinde bu hızlı değişim ve gelişme, bölge aşıklarının yararına olmuştur. Çünkü, bu değişim, aşıklık geleneğinin ortadan kalkmasına neden olsaydı, bugün adını yurt çapında duyuran Feymani, Halil Karabulut, İmamî, Gül Ahmet, Aşık Hacı, Kul Mustafa gibi pek çok Adanalı aşığın varlığından kimsenin haberinin olmaması gerekirdi. Bu örneği yurt çapında da değerlendirebiliriz. Örneğin İhsani, Mahsuni, Kaplani, Şeref Taşlıova, İlhamî, Reyhani, Murat Çobanoğlu, 20. yy. parmak basmış aşıklardan sadece birkaçıdır.

Teknoloji alanındaki hızlı değişim sayesinde aşıklar, daha çabuk ve daha kısa sürede adlarını geniş kitlelere duyurmuşlar ve şöhretleri sınırlarımızı aşmıştır. Özellikle Adana yöresinde, gelişigüzel yapılan aşık fasılları, aşıklar gecesi vb. toplantılar, daha sonraları belli bir plâna göre yapılmaya başlamış ve bugün Doğu Anadolu'daki gelenekle hem disiplin hem de aşık sayısı bakımından boy ölçüşür duruma gelmiştir. Halil Karabulut, Feymani, Kul Mustafa gibi Adanalı aşıkların anlattıkları geçmişteki Adana aşıklık geleneği ile bugünkü geleneği karşılaştırdığımız zaman; bugünkü aşıklık geleneğinin daha sistemli yapıldığını, aşıklarımızın ise geçmişe oranla maddi ve manevi bakımdan daha iyi şartlara sahip olduklarını görürüz.

Adana (Çukurova) yöresindeki aşıkların sayısında da önemli bir artış gözlenmektedir. Biz çalışmamız sırasında 51 aşığa yer verdik. Ancak Adana'da ve çevresindeki aşık sayısının bununla sınırlı olmadığını, bu sayının dört beş katı olduğunu söyleyebiliriz. Adana Kültür Derneği'nin açılması ve faaliyete geçmesiyle aşıkların da kendilerine ait

bir derneklerinin olması, kıyıda köşede unutulmuş pek çok aşığı da gün ışığına çıkarmıştır. Bu faaliyetler canlı olarak devam etmektedir.

Kars-Erzürum, Tokat-Yozgat-Sivas ve Çukurova yöresinde aşıklık geleneği, sistemli bir yapıya bürünürken aynı zamanda bu yörelerdeki aşık sayısında da bir artış gözlenmektedir. Ne var ki yurdumuzun diğer yörelerinde aşıklık geleneği yok olmakla karşı karşıya kalırken aşık sayısında da aşırı bir azalma görülmektedir. Bu yönüyle Adana (Çukurova) yöresi, diğer yörelere göre oldukça şanslıdır. Aşıklığın bitti denildiği bu dönemde, yöremizde 200'e yakın aşığın olması sevindirici olduğu kadar bu geleneğin bundan sonra da çağın koşullarına göre devam edeceğini müjdelemektedir.

IV BÖLÜM

ADANALI YAŞAYAN AŞIKLARIN HAYATI VE ŞİİRLERİ

Adanalı yaşayan aşıkların sıralaması, doğum tarihlerine göre yapılmıştır.

- 1- Muhsin Yıldırım
- 2- Öksüz Mehmet
- 3- Hüseyin Kaçıran
- 4- Ferrahi
- 5- Halil Karabulut
- 6- Mehmet İlbars
- 7- Haydar Aslan
- 8- İbrahim Davutluoğlu
- 9- Dertli Kâzım
- 10- Muzaffer Çağlayan
- 11- Mehmet Cihangiroğlu
- 12- Derdi Derya
- 13- Kul Mustafa
- 14- Selman Albay
- 15- Musa Karakaş
- 16- Dertli Mahmut
- 17- Abdolvahap Kocaman
- 18- Duran Şihlioğlu
- 19- Aşık İlhami
- 20- Ayşe Çağlayan
- 21- Mahmut Taşkaya
- 22- Abdülcabbar Yurt
- 23- Saim Özdağ
- 24- Alihan Yiğit
- 25- Feymani
- 26- Osman Taştan
- 27- Ahumahşer
- 28- Bilal Ceyhan
- 29- Kul Dervis
- 30- Aşık Meçhulî
- 31- Karani
- 32- Aşık Saltani

- 33- Hacı Karakılıçık
- 34- Ozan Kederi
- 35- Feryadi
- 36- Salihi
- 37- Hakkı Tanrıkulu
- 38- Aşık İmami
- 39- Musa Sevmez
- 40- Ozan Mercan
- 41- Eyyubi
- 42- Aşık Zerdi
- 43- GÜL Ahmet
- 44- Aşık Mansuri
- 45- Kul Mahmut
- 46- Osman Akçay
- 47- Abbas Güneylı
- 48- Garip Mustafa
- 49- Dertli Polat
- 50- Arzu Bacı
- 51- Ceyhani

Bu listedeki 14, 15, 23, 24, 27, 28, 30, 35, 36 ve 45 numaralı aşıklar ve onların şiirleri Mehmet Karaburç'un basılmamış olan "Osmaniye'de Aşıklık Geleneği" adlı lisans bitirme tezinden alınmıştır.

1- Muhsin Yıldırım

Aşık Muhsin Yıldırım, 1915'te Kozan'ın dağ köylerinden biri olan Karanebili'de doğmuştur. Çukurova'nın en yaşlı aşıklarından biri olan Aşık Muhsin Yıldırım, şiirlerinin güzelliği ile dikkati çekmesine rağmen; pek çok saz sairi gibi o da Çukurova bölgesinde pek tanınan aşıklardan biri değildir. Aşığın, böyle bir şanssızlıkla karşı karşıya gelmesinde yaşadığı kırsal alan en büyük etken olmuştur. Öğrenim hayatı çok sınırlı olan aşık, kendi çevresinde bir yıl kadar orman memurluğu yaptıktan sonra belli bir süre de köyünde imamlık yapmıştır.

Şiirlerinde kimi zaman Muhsin, kimi zaman da Kul Muhsin mahlasını kullanmıştır. Çukurova'nın en yaşlı şairlerinden biri olan Kul Muhsin'in şiirlerinde, yöresel söyleyişlere ve

yöresel deyimlere çok sık rastlanmaktadır. Gözüm yerine közüm; görür yerine körür kullanımları bunlardan sadece birkaçıdır.

Şiirlerinde hemen her konuya yer vermesine karşın, özellikle sevgili için söylenmiş olan güzellemeleler daha fazladır.

Sevdiğim

Kumral saçlar burka burka burulmuş
Bulut gibi üstüstene devrilmiş
Yusuf'ken hadan meras verilmiş
Nedir bu güzellik sende sevdiğim

Çatık kaşlar hilâl gibi eğilir
Ok kirpikler top top olmuş sayılır
Közüm seni körür, kendim bayılır
Heç sabur komadın bende sevdiğim

Al yanaklar kırmızı gül renginde
Bir daha var mıdır senin denkinde?
Güzelliğin artmadadır her günde
Satın mı alıyon günde sevdiğim

Şunu söylemeye ediyon hicap
Mevlâ seni bana yazdı mı acep?
Hayatım fedadır ederse icap
Sen olmasan, ben ölürüm sevdiğim

Muhsin der ki anlayan ârif
Gıyamam ben sana her yerin zarif
Senin güzelliğin edilmez tarif
Huri misin, ya melek mi sevdiğim?

1936'da bir gönül meselesi sonunda cezaevine düşen aşık, buradaki duygu ve düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

Mahpushane

Suru geyet yüksek, muhkem yapılar
 Gün batınca lambaları ıkılar
 Ahşam olur kilitlenir kapılar
 Melul, mahzun, hasret ile yatarız

Ahmed'i sorarsan okuyup yazar
 Hacı Ahmed'i dersel el belde gezer
 Bazı yaman olur çok ince süzer
 Derin hulya deryasına batarız

Destan

Bir emir geldi kırk bir kalkmaya
 Hayın düşmanların kanın dökmeye
 Şu Dört Yol'dan uğur ile çıkmaya
 Gidelim kardeşler yollar göründü

Başta kenarallar pılan düşündü
 Emir aldı erler silah kuşandı
 Ağırlıklar istasyona taşındı
 Şimdi başka hallar göründü

Sene 941 ve nisan on altı
 Ataladık trene bir akşam vahti
 Vakunlar kapladı bütübütün hattı
 Allah Allah deyen diller göründü

Mert olan Mehmetçikler vaziyet başka
 Candan bağlanmışız vatana aşka
 Baba kardaş ağılar bacıdan başka
 Anne oğlun saran kollar göründü

Tren şeyyal çaldı ettik hareket
 Toprakkale, Ceyhan eyledi hayret
 Adana'ya yağar hayır bereket
 Çağlar koca Seyhan seller göründü

Koca Adana'ya eyledik veda
 Sivil halk toplanmış baş ile keda
 Yeşil ovidan keçtik içmeden bada
 Kurulmuş çivlikler havlar göründü

Zeytinli, Yenice'yi karanlık geçtik
 Durak, Haçkırı'yı tezce savuştuk
 Karapınar'a varmadan tonele düştük
 Esti seher vakti yollar göründü

Kırk birinci alay trenden indi
 Açıldı çadırlar ordugah kondu
 Bilecik Dağları sahraya döndü
 Kahraman askerler gezmeye hazır

iki gün sonra emir verildi
 Tam teçhizat sırtımıza sarıldı
 Sayın albay hisin ata kuruldu
 Birlikleri yola düzmeye hazır

Nizam intizamla gittik epey
 İrtibat bağladık arkadan uca
 Köprühisar köyünde kaldık bir gece
 Sabah vahtı yola girmeye hazır

Çok yerler doluşıp edindik bilgi
 Ne hörmetkâr imis Yenişehir halkı
 Dizilmiş yollara tantana çalkı
 İstikbale durmuş selâma hazır

Kahraman mehmetçikler biraz yoruldu
 Üslerden aslara emir verildi
 O gün orda istirahat verildi
 Sabahtan menzili tutmaya hazır

Yol üstünde Selimiye, Burcu'na
 Sayın subaylara hak sağlık vere
 Bir tek vücut gibi aleste emre
 Düşmanın kökünü kazımaya hazır

Burcun çok hürmet gösterdi bize
 Hep bir gidiyoruz tepeye düze
 Bizden çok teşekkür büyük Sölöz'e
 Büyük küçük çıkmış selama hazır

İznikgöl'den geçtik Orhangazi'ye
 Razi olduk takdirdeki yazıya
 Hep içten bağlıyız Mareşal Fevzi'ye
 Muazzam ordular emrine hazır

Gayet medenidir güneyin köyü
 Hakikat temizdir ahlâkı huyu
 Evvelde cengâver Türklerin soyu
 Diplomat tarihe yazmaya hazır

Yeniköy, Ortaköy, Cihanköy iniler
 Türk'ün sözü her tarafta çınılar
 Sözümüz doğrudur, her devlet diniler
 Hazır cevabımız kelâma hazır

Bir tarafı Esadiye, Sovuca
 Tatbikat yaparız göndüz ve gece
 Yek vücut dönmüşüz demirle tunca
 Yan bakan düşmanı ezmeye hazır

Muhsin der ki bu ellerde gezerim
 Her ahvali destan eder yazarım
 Sağ oldukça çok dövümler çözerim
 Esen yelden hile sezmeye hazır

2- Mehmet Taştepe (Öksüz Mehmet)

Hayatı büyük sıkıntılarla geçen Öksüz Mehmet 1922'de Kadirli'nin Sarıtanışmanlı köyünde doğdu. Öksüz Mehmet kendi hayatını bir şiirinde şu şekilde dile getirmektedir:

Dokuz yüz yirmi ikide dünyaya geldim
 Sarıldım kundağa ebeler ile
 Sonra yavaş yavaş kemale erdim
 Kurdum meskenimi köylüler ile

Varıp on beşine dayandı yaşım
Geçim telaşını yüklendi başım
Çiftçilik oldu hayatta işim
Buldum ekmeğimi tarlalar ile

Dokuz yaşında fevt oldu mader
Yirmi ikiye girdim bu sefer peder
Hep arzum oldu böylece heder
Kaldım ah u zar sevdalar ile

Kırk iki yılında geldim askere
Tanrı her aşığa hoş gün göstere
Zaman pazarında oldum mostura
Çok ülfet eyledim dertler ile

Talihim yar olup açmadı mehtapw
Her ne sorduysam çok acı hitap
İki harf bilirim görmedim mektep
Öğrendim bunları hocalar ile

Çiftçi bir ailenin çocuğu olan Öksüz Mehmet, şiir söylemeye 18 yaşlarında başlamıştır. Sıkıntıların ve dertlerin etkisi altında kalan aşık, bu acı olayların, kendisini şiir söylemeye mecbur ettiğini ifade ederken, şiir söyleyebilmek için bir elinden bade içmenin ya da aşığın sevdiğine kavuşamamasının şart olmadığını söylelerken, aşık olmak için duygunun en önemli unsur olduğunu belirtmektedir.

Sanatını icra ederken herhangi bir maddi çıkar gözetmeyen aşığın 270 civarında şiiri vardır. Bu şiirlerini iki cilt halinde bastıran aşık daha sonra bu iki cilt eserini Kültür Bakanlığı'na bağışlamıştır.

Usta-cıracak ilişkisini yaşamayan aşık, düzenlenen aşıklar bayramı, aşıklar yarışması gibi pek çok toplantıya katılmış ve bu yarışmalarda ödül almıştır. Aşık, 1991 yılında "Anadolu Folklor Vakfı"nın açmış olduğu Yunus Emre konulu yarışmada mansiyon ödülü almış ve bu şiiri bestelenmiştir.

Kader

Benim bu halimi beğenmeyip de
Daha kaç nizama çekersin kader
Bana kapı kapı rızık toplatıp
Hangi tartalara ekersin kader

Öksüz çocuk gibi boynumu büküp
Beklerim önünde yere diz çöküp
Beni fide gibi yerimden söküp
Saksıdan saksıya dikersin kader

Mevsimlerin bahar olmaz güz gibi
Yol kısalttı kalan zaman az gibi
Sanki benim elim yüzüm toz gibi
Soğuk sular ile yıkarsın kader

Seninle kalak böyle baş başa
Bazen okşar bazen çalarsın taşa
Attın mı çengeli getirin tuşa
El ense yapmadan yıkarsın kader

Öksüz mehmet sığınırım hüdaya
Elim açık müdavimim duaya
Ten toprağa ruh gidince bekaya
Taşlarımı tek tek sökürsün kader

Öğretmen Nedir

Gerçekten nasibin alan kişiye
Öğretmen verimli toprak gibidir
Satar pazarında üzüm eksilmez
Dört mevsim solmayan yaprak gibidi

Eskimez tezgahı dokunur halı
Kalemi elinde tatlıdır dili
Sunar toplumuna eksilmez balı
Arı kovanında petek gibidir

İlimle irfanla süsler ifaniyi
 Bakar eskisine bulur yeniyi
 Sanki bir annedir söyler ninniye
 Öğrenciye sıcak yatak gibidir

Öğretmen sahnede sönmeyen ışık
 İlim sofrasında kırılmaz kaşık
 Mehmet böylesine olmalı aşık
 Karanlık gecede mehtap gibidir

Pazar Alemi

Pazara geldim de derdim satmaya
 Herkes bana sattı alan olmadı
 Doluştım pazarı temasa ettim
 Baktım herkes ağlar gülen olmadı

Bohçasını alan tek tek gidiyor
 Birisine sorsan sana ne diyor
 Yanaşıp gişeye hesap ödüyor
 Hepsi borçlu çıktı kalan olmadı

Çıplak dona koşar zengin paraya
 Kimi köşke aşık kimi saraya
 Alem dertli derman arar yaraya
 Ne yazık ki çare bulan olmadı

Mehmet sen tövbe de günde bin defa
 Sanma ki vefalı cihan bi vefa
 Nebiler de bunda sürmedi sefa
 Çözüp bu esrarı bilen olmadı

Gönül

Bir bitmez tükenmez cevhersin gönül
 Karun gibi bir servetin var senin
 İkiye aldığın bire satsan da
 Yine zarar etmen işin kâr senin

Padişah verse de dinlemen ferman
 Yel essin esmesin savurun harman
 İpin kelep kelep eğirir kirmen
 Tazgahından kilim almak zor senin

Sen her zaman gençsin olman ihtiyar
 Var ise dünyada sensin bahtiyar
 Kalen feth olmaz ki her yanı hisar
 Hiç uslanmaz atın daim tor senin

Nice civanların canına kıydın
 Harcattın yar için varını soydun
 Ne usandın ondan ve ne de doydun
 Aşıklara son ikramın zar senin

Bunca yıl Mehmetle ettin savaş
 Sendin aşık sofrasın yedirdin aş
 Gözlerin ne kördür ve ne de şaş
 İniş yokuş uzak yakın bir senin

Sevgi

Yunus Emre biliyorum ben seni
 Sen de bizim gibi kul değil misin
 Sevgiyle yeşerdi bağın bostanın
 Sevgi bahçesinde gül değil misin

Önce derviş idin şimdi bay oldun
 Sevgi semasında doğup ay oldun
 Gönüllere gram gram pay oldun
 Sevgi peteğinde bal değil misin

Kini ve nefreti bir yana attın
 Kendi pazarında hep sevgi sattın
 Sevdirdin kendini sevgili ettin
 Sevgi duvağında tül değil misin

Kaldırdın elini çalaba açtın
 Hakkın şarabını nuş edip coştun

Sevgi ile konup sevgiyle göçtün
Sevgiyle uzanan el değil misin

El seni sevmeksen sen eli sevdin
Rahmana kul oldun kulları övdün
Sevgi havanında sevgiyi dövdün
Yandın hak aşkına kül değil misin

Belki de devrinde sana güldüler
Dervişim kadrini şimdi bildiler
Sevgiyi de senden örnek aldılar
Sevgiyi söyleyen dil değil misin

Mehmedi sorarsan ben de dervişim
Dünya kafesinde bir garip kuşum
Hakkı ile hakkı sevmektir işim
Gönüller akan sel değil misin

Türkoğlu

Ejdadım Türktür ben de Türkoğlu
Saf kalpte iman var doğrudur yolu
Azmi çelik gibi bükülmez kolu
Yumruğuyla döğüş yapan Türk'üz biz

Biz hakkı biliriz hakka taparız
Eğri göze parmağımız teperiz
Düşmanların mezarını yaparız
Hainleri yere gömen Türk'üz biz

İçimizde vatan aşkı seslenir
Ruhumuzda sulh hürriyet beslenir
Dağın kurdu Türk'ü görse uslanır
Ayılara zincir takan Türk'üz biz

Can içinde bir can gibi yurdumuz
Bin düşmana çeker resti ferdimiz
Kore'de ispat ettiği gördünüz
Kızılları islah eden Türk'üz biz

Bir kez Allah dese Türk'ün dilleri
Silah tutmaz olur düşman elleri
Türk'ü bilir Arabistan çölleri
Vahşilerle boğuş yapan Türk'üz biz

Tarihimiz baştan başa şanlıdır
Her savaşta kılıcımız kanlıdır
Türk ordusu yerde gökte ünlüdür
Şimşeklerle yarış yapan Türk'üz biz

Söyler öksüz Mehmet ben halis Türk'üm
Yaşasın dünyada kahraman ırkım
Dünya düşman olsa hiç yoktur korkum
Vatan için canın vermiş Türk'üz biz

İlkbahar

İlkbahar gelince nisan ayında
Yağar yağmuru kışın dağların
Çiçekler açılır çimenler biter
Kokar toprağı taşı dağların

Açılır lalesi biter sümbülü
Dostun bağında da öter bülbülü
Dudusu kumrusu dökerler dili
Ötüşür kekliği kuşu dağların

Dağ budak yeşerir çimen bitirir
Deşer yarelerim derdim artırır
Dilsiz aşıkları dile getirir
Duman duman olur başı dağların

Ese Mehmet der ki anlayıp bildim
Beyhude yere bağırımı deldim
Mecnun gibi çölde sahrada kaldım
Cennette bulunur eşi dağların

Adalet

Ey adalet arıyorum ben seni
 Çık meydana bir görelim var isen
 Aç gözünü bak sahneye ne olur
 Bir şey demem eğer bakar kör isen

Her mecliste söz edilir isminden
 Ne yazık ki bir eser yok cisminden
 Çek gırbacı intikam al hasmından
 Aman verme vur haksıza er isen

Ağzın açan pak ismini kullanır
 Siper eder arkasında dillendir
 Çıplak hırsız senin kırkú çullandır
 Doğru değil neme lazım der isen

Bak adalet bu Mehmet'in derdi çok
 Defter açıp dert dökcek kimse yok
 Cilalanmış kuru lafa karın tok
 Gerçek söyle sen aleme yar isen

Seher Yeli

Benim dertli olduğumu bilirsin
 Sabahın yeli es serin serin
 Yaralarım açıp neşter vurursun
 Sabahın yeli es serin serin

Gelir iken benim yarı gördün mü
 Ne haldedir hatırını sordun mu
 Serin serin gül yüzüne vurdun mu
 Sabahın yeli es serin serin

Yarım ile gelir isen göz göze
 Sarı perçem dökülmüş mü bak yüze
 Neden selam göndermiyor sor bize
 Sabahın yeli es serin serin

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM
 BAKANLIĞI
 KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
 MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

Yar iline uğratırsan yolunu
Söyle ona bu Mehmet'in halini
Sıcak esme soldurursun gülünü
Sabahın yeli es serin serin

Kendini Bil

Sen kendi kusurun görebilirsen
Kusur aramaya zamanın olmaz
Bakarsan her yüze hoş gönül ile
Hiç kimseden şüpheden gümanın olmaz

Mecliste ölçüsüz söyleme sözü
Çapakla oynayıp kör etme gözü
Eli maşa edip tutarsan közü
Yanarsın ateşe dumanın olmaz

Bakarsan çevrene öyle kin ile
Kıçı koruyaman yırtık don ile
Tüketirsin ömrün kara gün ile
Solar yaprakların çimenin olmaz

Hiç tepeden bakma bu öğüdüme
Alırsın ahı da gidersin güme
Bir kulun aybını bir kula deme
Bozulur düzenin nizanın olmaz

Mehmet der ki sana sadık dost gerek
İyi gün dostundan sen ol ha ırak
Menfaat düşkünü tarlaı çorak
Hasat zamanında harmanın olmaz

Mavi Etek

Mümkün mü acaba sizi methetmek
Elma gibi al al olmuş yüzlerin
Şam tatlısı baklavaya benzemez
Kadayıftan çok şirindir sözlerin

Mavi etek beyaz giyer yeleği
Pırlantadan küpe ister kulağı
Peri misin yeryüzünün meleği
Cennetteki huri gibi pozların

Seni gören hayaline takılır
Aşka düşer ateşine yakılır
Kirpiklerin kalbe batar can alır
Aşıklara kefen biçer gözlerin

Mehmet değil alem seni metheder
Bir bakışın bin gönülü fetheder
Cekenlerin bel kemiği küt eder
Bu devirde atom gibi nazların

Cukurovalı aşıklar içinde önemli bir yere sahip olan Cukurovalı aşıklar üzerinde önemli bir iz bırakmış olan ve 1989 yılında yitirdiğimiz Aşık Hüseyin Kaçıran'a da günümüz aşıkları içinde yer vermeyi uygun gördük.

3- Hüseyin Kaçıran (Aşık Kaçıran)

1923 yılında Ceyhan'ın Nacarlı Köyünde doğan aşık, yoksul bir ailenin çocuğudur. Ailesinin ekonomik yokluk içerisinde olması aşığa, ister istemez, olumsuz etki yapmıştır. Bu nedenle Kaçıran, ilkokulu dahi okuyamamış ve askere gidene kadar okuma-yazma öğrenememiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını ırgatlık ve çobanlık yaparak geçirmiştir.

İlk olarak 1976'da Konya'da yapılan "Türkiye Aşıklar Bayramı"na katılmış ve yarışmaya katılan şiiri, yılın en iyi 7 şiirinden birisi seçilmiştir. Bu başarısıyla aşıklar camiasında sesini duyuran Kaçıran, şiirlerinde genellikle sıkıntılarını, duygularını ve acılarını dile getirmiş bunun yanında güzellemelelere de yer vermiştir.

Bugüne kadar pek çok şiire imzasını atan aşık, eserlerini, "Merhaba Dostlar" (1966), "Anadolu'nun Çiğesi" (1971), adlı şiir kitaplarında toplamayı başarmıştır. Şiirlerinden birçoğu gazete, dergi ve antolojilerde yayınlanırken bir kısmı da müzik yapımcıları tarafından beste haline getirilmiştir. Özellikle "Yetsin Diyom Yetmiyor ki"

adlı şiiri türkü formunda bestelenerek yurt çapında büyük bir ilgi görmüştür.

1989 yılında kaybettiğimiz aşığın eserleri, bugün pek çok ünlü aşık tarafından radyo ve televizyonda da okunmaktadır.

Bağlamanın Teli

Bir güzele gönül verdim
Seviyorum deli gibi
Siyahi benler gerdanını
Nakışlamış halı gibi

Yanağı kırmızı güle
Kokusu benzer sümbüle
Kemer takmış ince bele
Boyuna kiraz dalı gibi

Dudakları bir petektir
Saçları sanki ipektir
Eşi yok dünyada tektir
Güzel Anadolu gibi

Garip Kaçıran'ım der ki
Güzel sevmek öyle zor ki
Bir de tatlı sesi var ki
Bağlamanın teli gibi

Ötsün Diyom Ötmüyor Ki

Ruhumda bir sıkıntı var
Gitsin diyom gitmiyor ki
Yoksulluk başıma bela
Bitsin diyom bitmiyor ki

Düşünüyom nasıl etmek
Bilemiyom nere gitmek
Beş nüfusa bir tek ekmek
Yetsin diyom yetmiyor ki

Yoksulluk yüreğim dağlar
 Elimi kolumu bağlar
 Yavrum ekmek diye ağlar
 Yatsın diyom yatmıyor ki

Kaçıran'ım söndü aşkım
 Avare geziyom şaşkın
 Bugün sazım bana küskün
 Ötsün diyom ötmüyor ki

Sevdiğim

Gönül sarayı bir ateş aldı
 Dumanı baştan tüttü sevdiğim
 Aşkın dalgaları tekne deldi
 Sevda denizinde battı sevdiğim

Duydum ki gönlünü vermişsin yada
 Daha zulüm var mı bundan ziyade
 İşte gidiyorum bana elveda
 Bütün ümitlerim gitti sevdiğim

Gayrı beni ara gözün yaşından
 Gündüz hayalimden gece düşünden
 Gelirsen okursun mezar taşımdan
 KAÇIRAN dünyadan gitti sevdiğim

Arkadaşa elma verdim
 Diş yok kardaş, diş yok dedi
 Halını hatırını sorum
 İş yok kardaş, iş yok dedi.

Dedim yaşamak zor mudur?
 Dedi ki sorman kâr mıdır?
 Dedim yaşın kırk var mıdır?
 Yaş yok kardaş, yaş yok dedi

Bir yer arıyom soyacak
 Dedim yavaş halk duyacak
 Akşam çocuklar yiyecek
 Aş yok kardaş, aş yok dedi

Baktım gözü buğulandı
 Tanıyorum iyi oğlandı
 Çoluk çocuk neyin kaldı
 Eş yok kardaş, eş yok dedi

Gözlerinden yaşlar aktı,
 Bu dert Kaçıran'ı yaktı
 Gidiyordu döndü baktı
 Baş yok kardaş, baş yok dedi

Herkes bunu böyle bile
 İnsan olan yapmaz hile
 Bülbül gibi döner güle
 Karga gibi ötmek ayıp

Yapmadınız tüneğini
 Gelin görün yemeğini
 Yoksulların emeğini
 Yılan gibi yutmak ayıp

Kimi öksüz kimi garip
 Yemin etti sözde verip
 Fakirlere tuzak kurup
 Yakasından tutmak ayıp

Kaçıran'da yoktur neşe
 Yoksulluk tak etti döse
 Eller gidiyor güneşe
 Günde beş kez yatmak ayıp

Bugün bize mihman geldi
 Muhammet'sin, Ali'sin sen
 Dilinden hoş kelamın var
 Hacı Bektaş Veli'sin sen

Muhabbete dalanların
 Dosta selam salanların
 Yolda elde kalanların
 El atacak dalısın sen

Herkes ektiğın biçecek
 Sirası gelen göçecek
 Arı gibi çiçek çiçek
 Bu meydanın balısın sen

Bu marifet varken sende
 Aşk uyanmış erken sende
 Edep sende erkan sende
 Erenlerin yolusun sen

Meyiniz mest etti beni
 Ayağa post etti beni
 Bilmeyenler bilmez seni
 Bilenlerde dolusun sen

Kaçıran murada erdi
 Çok şükür cemalın gördü
 Gönümüz selama durdu
 Bizim bağın gülüsün sen

Cahillerden olmaz maya
 Ne ar eder ne de haya
 Benzer başı boş bir taya
 Kaçar sağa sola dostum

Cahilin yanına varma
 Varırsanda fazla durma
 Ahbap olup dostluk kurma
 Sonra yapar hile dostum

Cahillerden gelir zarar
Sana gizli tuzak kurar
Daim fırsatını arar
Seni yiter göle dostum

Dar yerde karşına çıkar
Yılan gibi seni sokar
Evini başına yıkar
İsmin düşer dile dostum

Kaçıran'ım budur sözüm
İyi dinle iki gözüm
Eğer dersin neme lazım
Sonra gider sele dostum

Bir oğlum var üçde kızım
Hep bir odada yatıyok
Döşeğimiz hasır bizim
Üstümüze çul örtüyok

Kiracıyız yok evimiz
Boşa gitti emeğimiz
Akşam sabah yemeğimiz
Tuzu bibere katıyok

Gerçeği söylüyorum sana
Yoksulluk kâr etti cana
Eti kurbandan kurbanda
On bir ay perhiz ediyok

Kaçıran'ım yüzüm gülmez
Gözyaşımı kimse silmez
Bunu çekemeyenler bilmez
Sanar ki biz laf atıyok

Götürdü gençlik çağımı
 Döktü ömür yaprağımı
 Kuruttu hayat bağımlı
 Yaktı gitti zaman eyvah

Hem zalimdir hem de kancık
 Birgün gülmedi yalancık
 Saçlarıma beyaz boncuk
 Taktı gitti zaman eyvah

Çağır Kaçıran'ım çağır
 İster arkasından çağır
 Kulakları duymaz sağır
 Çıktı gitti zaman eyvah

20. yüzyıl halk şiirinde ve halk müziğine damgasını vurmuş olan ve 1968'de yitirdiğimiz Çukurovalı Ferrahi'ye de burada yer vermeyi uygun görüyoruz.

4- Ferrahi

Aslen Siirt'in Erüh ilçesine bağlı Keşer köyünden olan Aşık Ferrahi II. Dünya Savaşı sırasında ailesiyle birlikte Adana'nın Ceyhan ilçesine gelmiş ve daha sonra da Ceyhan'a bağlı Kıvrıklı köyüne yerleşmiştir. Ailesiyle birlikte bu yörenin ağalarından birinin çiftliğinde ırgatlık yapmaya başlar. Bir zaman sonra Aşık Ferrahi'nin babası çiftlikte çalışanlar ve ağa tarafından büyük bir haksızlığa uğrar. Bu utanca dayanamayan Ferrahi'nin babası köyünü terk etmek zorunda kalır. Ferrahi, bu yıllarda babasının yokluğunu çekerken annesini de kaybeder. Aşık Ferrahi bu olayları yaşadığı yıllarda henüz 8 yaşındadır. Aşık bu haksızlığa rağmen ekonomik şartların zorluğundan dolayı 12 yaşına kadar aynı çiftlikte çiftçilik ve çobanlık yapmak zorunda kalır.

Aşıklığa karşı öteden beri büyük bir isteği olan Ferrahi, 12 yaşlarındayken Ağası'nın Emine adındaki kızına aşık olur ve bu olaydan sonra saz çalıp şiir söylemeye başlar. Sevdiği kızı alamayan aşık, bundan sonra adeta acıların ve dertlerin şairi olur. Ehl-i içli şiirlerini, sevip de alamadığı Emine için, sazıyla türkülere döker.

Eserlerini bağlama eşliğinde icra eden Ferrahi, ustacı olarak ilişkisini tam olarak yaşamamakla birlikte Çukurovalı pek çok aşığa yol göstermiş ve onları etkilemiştir. İlk defa 1966'da Konya'da düzenlenen "Türkiye Aşıklar Bayramı"na katılarak sesini bu camiada duyurmuştur. Şiirlerindeki duygulu söyleyişi ve ezgilerinin zenginliği ile dikkati çeken aşığın başarısı fazla sürmez; çünkü Ferrahi yakalndığı gırtlak kanserinden dolayı bir zaman sonra sesini kaybeder ve artık aşıklar bayramına, aşık yarışmalarına, aşık toplantılarına ve konserlere kızı emine ile katılmak zürunda kalır.

Ferrahi, halk müziğimize yeni bir hava getirmiştir. Yaşamı zorluklarla, yokluklarla ve büyük acılarla dolu olan aşığın eserlerinde bu izlenimi görmekteyiz. Maddi olanaklardan yoksun kalışı aşığa sağlığında iken kendi eserlerini toplayıp kitap halinde yayınlamaktan bile alıkoymuştur. Ancak geçimini sağlamak için bazı şiirlerini broşür niteliğindeki kitapçıklarda yayımlamıştır. Bunun yanında Aşık Ferrahi'nin pek çok şiiri çeşitli dergi ve antolojilerde yayınlanmış ve de pek çok eseri TRT repertuarına alınmıştır.

Mevlana

Horasandan göç eyleyip
Geldim Mevlana Mevlana
Tatlı kelimeler söyleyip
Güldüm Mevlana Mevlana

Baban ile düştün yola
Beraberce çektin çile
Bir zamanlar elden ele
Yeldin Mevlana Mevlana

En son Konya'ya yerleştin
Er olan erlerle birleştin
Hak yolunda sen pırleştin
Baldım Mevlana Mevlana

Kesmedin hakkı dilinden
Tebriqli tuttu elinden
Ayrılmadın hak yolundan
Kaldın Mevlana Mevlana

Der Ferrahi deliyim vay
Mansur haller elinde yay
Kamıştan yapılmış bir nay
Caldın Mevlana Mevlana

Bu Dünyayı

Bu dünyayı baştan başa
Gezem dedim gezemedim
Başım vurup taştan taşta
Ezem dedim ezemedim

Dünya serbet serin imiş
Hakikat yar şirin imiş
Aşk ummanı derin imiş
Yüzem dedim yüzemedim

Gözümden döküldü ferler
Aşık olana deli derler
Çözülüyor gizli sırlar
Çözem dedim çözemedim

Tuttum onun yalanını
Eder bir gün talanını
Yalan dünya planını
Çizem dedim çizemedim

Yarla kurdum pazarımı
Kayıp ettim hezarımı
Der Ferrahi mezarımı
Kazam dedim kazamadım

Gönül

Çıkıp gurbet ele boşa dolaşma
 Gel benim sözümü tut dedim gönül
 Vefasız bir yare bulaşma gönül
 Sadık yare doğru git dedim gönül

Pehlivan ararsan nefsinle güleş
 Mecnun gibi çık da çöllerde dolaş
 Erken kalk yürü de menzile ulaş
 Git de muradına yat dedim gönül

Niçin öyle gafil gafil durursun
 Bir gün olur huzura varırsın!
 Neyin var neyin yok orda görürsün
 Ne edersen orda et dedim, gönül

Münafık kişinin peşine gitme
 Zikreyle dünyada günaha batma
 Aldanıp şeytana kov gıybet etme
 Kötülüğü baştan at dedim gönül

Tezgaahında sakın çulha dokuma
 Hayrolmadık bir ilimi okuma
 Olur olmaz yerde boşa şakıma
 Dostun bahçesinde öt dedim gönül

Der Ferrahi yare ettim nazarı
 Bin bir isim vardır haktır yazarı
 Yar seher vaktinde kurmuş pazarı
 Götür beni orda sat dedim, gönül

Ela Gözlüm

Ela gözlü nazlı yarı
 Görem dedim göremedim
 Boş kalmıştır kavil yeri
 Varam dedim varamadım

Gönlümün gülü nerede
Engeller durmaz arada
Emine'yle ben murada
Erem dedim eremedim

Şeker kaymak tatlı dili
Kınalamış nazik eli
Koynundaki gonca gülü
Derem dedim deremedim

Şahinim yok çıkamam ava
Ne yaptım sa aldım hava
Kuşlar gibi ben bir yuva
Kuram dedim kuramadım

Arzu da yaktı Kamber'i
N'olur biraz gelsin beri
Feleğin çelik çemberi
Kıram dedim kıramadım

Uzak bir menzile vardım
Hem ağıladım hem durdum
Karışık bir rüya gördüm
Yoram dedim yoramadım

Nazlı yarı getirip de
Yanı yana oturup da
Kollarıma yatırıp da
Saram dedim saramadım

Yükün aldı durmaz kervan
Gönül sen de boşa kıvrın
Emine'yle dem-i devran
Sürem dedim süremedim

illete Tutuldum

Sızı diye bir illete tutuldum
Hiç vermiyor ara ara Allah'ım

Genç yaşımda dertten derde katıldım
Ciğerlerim yüzü yara Allah'ım

Eğlenir başımda günlerce gitmez
Gezer vücudumu bir yanım tutmaz
Senden başka lokman bana kâr etmez
Söyle gidem nere nere Allah'ım

Der Ferrahi takat kalmadı bende
Her türlü yaralar açıldı tende
Yarab bu derdimin dermanı sende
Bu derdime çare çare Allah'ım

Ben Oldum

Yarab bilmem nedir benim çektiğim
Dert elem içinde yanan ben oldum
Huzurum geçip dışım çöktüğüm
Akılsız Mecnun'a dönen ben oldum

Mevlâm beni verdi dillerden dile
Çevirdin yönümü şu gurbet ele
Yarın bahçesinde konarken güle
Virane yerlere konan ben oldum

Bu sonsuz hayatın sonu ne olur
Nere gitsem elem hep beni bulur
Bir sorsan halimi Allah'ım n'olur
Aşkın deryasına inen ben oldum

Yazılmış günahların sütun sütuna
Yüzüm kara nasıl gelem katına
Aşkın çok süratli eşkin atına
Tereddüt etmeden binen ben oldum

Der Ferrahi yarab işim düzele
Ağaçlar kurudu döndü gazele
Aldatıcı bir vefasız güzele
Sefil aptal gibi kanan ben oldum

Çalışam Dedim

Gurbet ele çıktım çalışam dedim
Gayet zor eyledin işimi felek
Geldim ki yarimle konuşam dedim
Nereye sakladın eşimi felek

Koşa koşa geldim kendimi yordum
Gördüm ahbabları yarimi sordum
Bu gece düşümde ben neler gördüm
Karmakarışık ettin düşümü felek

Hep elimeden aldın bunca varımı
Ele yar eyledin nazlı yarimi
Kimse duymaz oldu ahu zarımı
Delik delik deldin döşümü felek

Yare küskün idim barışam dedim
Açtım kollarımı sarışam dedim
Hiç olmazsa gizli görüşem dedim
Çıkartın aleme yasımı felek

Ferrahi der ki mahvoldum battım
Derdim sayısızken bin daha kattım
Yuva kurmak için bir temel attım
Temelinden söktün taşımı felek

Durmuyor

Hasta gönlüm divanedir durmuyor
Bu dünya kimseye kalmamış deyi
Bu dert bana asla aman vermiyor
Ağlayıp gözünü silmemiş deyin

Çoban oldum sürüleri heyledim
Kader ile ben minneti payladım
Bir yar için terk-i diyar eyledim
Aramış yarini bulmamış deyin

Neler geldi geçti benim başıma
 Felek ağı kattı benim aşıma
 Bir yazı yazın ki mezar taşıma
 Ferrahi dünyada gülmemiş deyin

Yok Dedi

Aman lokman çok hastayım bana bak
 Otur biraz söyle sıra yok dedi
 Peki gidiyorum benden elin çek
 Gidemezsin hiç bir yere yok dedi

Oturmaya takadım yok anladı
 Kulak verdi sağım solum dinledi
 Tam derinden bir ah çekip inledi
 Senin bu derdine çare yok dedi

Dedim gelin benim kolumdan tutun
 Issız bir yerlere götürün atın
 Kendi geldi bu dert almadım satın
 Yardan gelen derde para yok dedi

Der Ferrahi bana çare var lokman
 Yanın kalabalık sıra ver lokman
 Çok çektim bu derdi kira ver lokman
 Ne kadar taşısan kira yok dedi

5- Halil Karabulut (Aşık Halil)

1926 yılında Kadirli'nin Mehmetli Köyünde doğan aşık iki yaşındayken babasını kaybeder. Annesi tarafından ekonomik zorluklar içerisinde büyütülür. Şiir söylemeye 7-8 yaşlarında başlayan, bir ustası ve çırağı olmayan aşık, şiirlerinde kendi ismini (Halil) mahlas olarak kullanır.

Bade olayını yaşamayan Karabulut, aşıklığın doğrudan doğruya Allah vergisi olduğuna inananlardandır. Eserlerini bağlama çalmadan icra eden aşık şiirlerini doğaçlama yerine daha çok hazırlıklı bir şekilde ortaya koymaktadır. Çukurovalı aşıkların bir çoğu atışma olayın iştirak ederken aşığımız da Alevi ozanlar gibi bu olayı benimsememektedir.

Yaklaşık 1000 civarında şiiri olan Karabulut, bugüne kadar Konya, Erzurum, Kadirli, Adana, Çorum vb. Aşıklar Söleni'ne katılmış ve bu yarışmalarda çok sayıda ödül ve birincilik almıştır. Hemen her konuda şiir yazan ve söyleyen aşık eserlerini üç değişik kitapta toplamıştır. Atatürk Destanları, Senin Aşkınla, Damlada Derya Gizlidir. Bunların yanında Türk Edebiyatı, Çağrı, Defne, Öncüler, Size, İnanç, Burak, Karınca, Güneysu, Anadolu, Devrim, Mücadele, Toros ve Tercüman gazetesinde de pek çok şiiri yayımlanmıştır.

Çukurovalı aşıklar arasında Karabulut, Türk edebiyatındaki dergi ve yazarlarla olan ilişkisi yönünden önemli bir yere sahiptir. Özellikle Çukurovalı aşıklar arasında Çukurova'nın geçmişten bugüne olan aşıklık geleneği hakkındaki teorik bilgisiyle edebiyat camiasına büyük katkıda bulunmaktadır. Bu yönüyle Çukurovalı bir çok aşığa bu geleneğin kurallarının devamı için yol gösterici olmuştur.

Şiirlerinin sayısının çokluğuyla dikkati çeken Karabulut, hemen her konuda şiir yazıp söylemektedir.

Ben Kocadım Gönül Genç

Ey dostlarım dinlen benim derdimi
Ne yapayım ben kocadım gönül genç
Sizlerin de başınıza geldi mi
Ne yapayım ben kocadım gönül genç

Rabbim ömür dağıtırken cihana
iltimas eylemiş gönülden yana
ikimizi kocatmadı yan yana
Ne yapayım ben kocadım gönül genç

Onun ile birliğimiz kalmadı
Düzenimiz dirliğimiz kalmadı
Dostluğumuz yarlığımız kalmadı
Ne yapayım ben kocadım gönül genç

Onun gözü aşkta meşkte yarıdadır
Malda mülkte ticarete kârdadır
Benim halim müşkülatta zordadır
Ne yapayım ben kocadım gönül genç

İmreniyor güzel güzel kızlara
Kızlar ise hiç bakmıyor bizlere
Ben Halil'im danışıyorum sizlere
Ne yapayım ben kocadım gönül genc

Beşer Dünyası

Beşer dünyasını gezdim dolaştım
Nice desiseler düzenler gördüm
İnsanoğlundaki vahşete şaştım
Ezilenler gördüm ezenler gördüm

Siyaset, ticaret, din meselesi
Olmuş ara yerde kin meselesi
Her şeyi yapıp sen ben meselesi
Birbirine kuyu kazanlar gördüm

Kimi kisbikârda, servet delisi
Kimi sazda, barda şehvet delisi
Kimi koltuk, makam, şöhret delisi
Çıkmaz bataklarda yüzenler gördüm

Kimi el sırtında yaşar asalak
Kimi kendi malın yiyemez, salak
Kimisi kör, topal, hasta, yatalak
Kimi fozalarda gezenler gördüm

Bir köşede dünya gaygusu çeken
Bir köşede ahret korkusu çeken
Bir köşede gaflet uykusu çeken
Bir köşede sarhoş sızanlar gördüm

Bir yanda doğana kundak saranlar
Bir yanda ölene telkin verenler
Bir tarafta yeni yuva kuranlar
Bir tarafta yuva bozanlar gördüm

İnsan var kendini insan görmeyen
İnsan var gayriye kıymet vermeyen

Bunca hikmetlere aklı ermeyen
Aşık Halil gibi ozanlar gördüm

İnsanlar Hakkında

İnsanlar hakkında budur kararım
Güzelliği hiçbir şeye değişmem
Güzelde de güzel ahlak ararım
Güzel huyu bu dünyaya değişmem

Kadın erkek ayırım yok insanda
Ancak türlü meziyet çok insanda
İlim kazanılmış bir hak insanda
Alim kızı cahil baya değişmem

Çalışkanın üstündeki çamuru
Değmez hazırcının kürkü, samuru
Hayat saymam saadetsiz ömrü
Mutlu günü mutsuz aya değişmem

Adaletten ayrılırsa bir kişi
Sultan olsa demem ona er kişi
İster ise ipek olsa kirişi
Doğru oku eğri yaya değişmem

Her insan Allah'ın öz kulu amma
Birbirinden farklı bu bir muamma
Halil der ki bütün sular su amma
Ak pınarı kirli çaya değişmem

Tarih Söylüyor

Bir kahraman çıkmış Türk milletinden
Düşmanların iflahını kestirmiş
Hepsin vazgeçirmiş pis niyetinden
Dik başların tepelemiş yastırmış

Mustafa Kemal'miş genç imiş yaşı
Cihan titrer imiş çatarsa kaşı

Yedi düvel ile yapmış savaşı
Yedisini tek başına susturmuş

Şam'da dürzileri getirmiş yola
Yormuş İngiliz'i Halep'te bile
Gelip İstanbul'a hareket ile
Otuz Bir Mart İsyanı'nı bastırmış

Anasından doğma ustaymış harpte
Haklarmış hasmını her vuruş darpte
Afrika çölünde Trablusgarb'te
İtalyan'ı kuma sokmuş kıstırmış

Her tarafa dehşet saçmış şavuru
Zalimleri zangırdatmış zavuru
Anafartalar'da bunca gāvuru
Boğaz sularına gömmüş pusturmuş

Kör Moskof'u kovalamış kaçırmış
Ermeni'yi hep kılıçtan geçirmiş
Sakarya, Dumlupınar'da zehir içirmiş
Yunanlı'ya kanlı kurum kusturmuş

Halil der ki bunlar birer işaret
Daha görülmemiş böyle cesaret
Ne istibdat koymuş ne de esaret
Memlekette hürriyeti estirmiş

Saklıdır

Tabiatta neye baksam
Hikmeti hüda saklıdır
Akıl yetmez akıl döksem
Müşkül, muamma saklıdır

Gök alemler, yer alemler
Neler dolu gör alemler
Bu alem bir sır alemler
Maddede mânâ saklıdır

Boyamış hikmet fırçası
Saman içinde sırcası
Damla deryanın parçası
Damlada derya saklıdır

Kâinat sarılı bağaç
Yiğit isen çözümle aç
Çekirdekte gizli ağaç
Ağaçta meyva saklıdır

Bu bohçayı çözmek gerek
Sırlarını sezme gerek
Sarraf olup süzmek gerek
Eşyada kimya saklıdır

Hasılı işler dolaşık
Her görenin akli şaşık
Halil de bir aciz aşık
Gönlümde mevla saklıdır

Acele Acele

Dünya bahçe, insan bir kuş
Öter acele acele
Yuva kurup hemen bir es,
Tutar acele acele

Hükm-i ilahî böyledir
Hilâl büyür, olur bedir
İnsanoğlu bir meyvedir
Yeter acele acele

Eder iken ümit, dilek
Hiç bilmeden olur helâk
Devrân tekerini felek
İter acele acele

Seneler ömür treni
Elinde değil freni

Hemen götürür gireni
Katar acele acele

Aşık Halil bu ne haldir
Bugün elif, yarın daldir
Hayat bir kısacık yoldur
Biter acele acele

Ayrı Gittim

Su hayat yolunda etmedik dirlik
Gönül ayrı gitti ben ayrı gittim
Olmada onunla bir zaman birlik
Gönül ayrı gitti ben ayrı gittim

Kesemden anlayıp sırdaş olmadı
Halimden anlayıp haldaş olmadı
Bir gün benim ile yoldaş olmadı
Gönül ayrı gitti ben ayrı gittim

Bir çömlekten içmedik çorbayı
Bir kumaştan giyemedik urbayı
Uslandıramadım ben o zorbayı
Gönül ayrı gitti ben ayrı gittim

İçtiğim çeşmeden içiremedim
Geçtiğim köprüden geçiremedim
Göçtüğüm yayladan göçüremedim
Gönül ayrı gitti ben ayrı gittim

Ben inelim dedim bahçeye başa
O çekti yolunu kayaya, dağa
Birimiz sol yana birimiz sağa
Gönül ayrı gittiben ayrı gittim

Der Halil edemedim onunla baş
İşimiz gücümüz hep oldu yavas
Her birimiz bir tarafa çektik baş
Gönül ayrı gitti ben ayrı gittim

Bahar Gelsin

Canım güneş, sıcağını
 Saçiver de bahar gelsin
 Neredesin cici kırlangıç?
 Uçuver de bahar gelsin

Dinsin rüzgarın ıslığı
 Kurusun yerin balçığı
 Derelerin kızılacağı
 Açiver de bahar gelsin

Bekleiyor hayvan, nebat
 Son haddine vardı sebat
 Çok eğlenme cüce şubat
 Geçiver de bahar gelsin

Halil der, özledik onu
 Gelmez mi bu kışın sonu
 Ey Allah'ım yeşil donu
 Biçiver de bahar gelsin

Ben Neyim

Hikmet ağacında ben bir çiçeğim
 Yarım dala, yarım köke bağlıdır
 Biraz yalan ile biraz gerçeğim
 Nısfım vara, nısfım yoka bağlıdır

Kısmım adı, kısmım aladır benim
 Kısmım cahil kısmım danadır benim
 Kısmım madde kısmım manadır benim
 Kısmım teke kısmım çoka bağlıdır

Aşık Halil derler birdir mevcudum
 Beni böyle karma yapmış mucidim
 Fani, baki, iki parça vücudum
 Dışım hake, içim Hakk'a bağlıdır

Batın Aleminden

Batın aleminden bu diyarlara
 Söyle bir seyredip bakmaya geldim
 Nasibim olanı, nimetlerinden
 Derip boğazıma sokmaya geldim

Beni de kattılar kendi kurama
 Dizildim nöbete girdim sırama
 Karışıp oynaman filme drama
 Hayat sahnesinde çıkmaya geldim

Sırr-ı ilahi'de olunup imal
 Bir tohumdan çıktım bir ağaç misal
 Büyüyüp gelişip bulunca kemal
 Çiçek açıp meyve dökmeye geldim

Yazılanı görüp levh-i kalemde
 Gahi şad olurum, gâhi elemde
 Şekilden şekile girip alemde
 Çeşit çeşit çile çekmeye geldim

Ömrümün güneşi etmeden gurup
 Birkaç gün misafir olurum durup
 Şurada geçici bir çadır kurup
 Bir iki gün ateş yakmaya geldim

Doymadım dünyanın zevk neşesine
 Erer devr-i hayat son devresine
 Ayrılış gününde bir köşesine
 Namıma iki taş dikmeye geldim

Halil'im halimi beyan eyledim
 Yalan yanlış değil doğru söyledim
 Kesrette vahdetten bir damla idim
 Tekraren aslıma akmaya geldim

Bir Sevgi Dünyası Kurulmalıdır

Hayatın lezzeti sevgi, saygıyla
Yaşanır mı korku ile gaygıyla
Dünya cennet olur güzel duyguyla
Bir sevgi dünyası kurulmalıdır

Gönül evi Hakk'ın baktığı yerdir
Gönül yapan adam hac yapan erdir
Yuva yıkmak her günahattan beterdir
Bozguncunun boynu burulmalıdır

Can yakmak, kan dökmek hayvana mahsus
Sevgi ve muhabbet insana mahsus
Fitne, fesat ancak şeytana mahsus
Azgın nefse dizgin vurulmalıdır

Nedir senlik, benlik, bu kin, bu savaş
Temelde hepimiz değil mi kardaş
Gönüldeki elem, gözlerdeki yaş
Yetişir artık durdurulmalıdır

Ayrırmadan din, dil, siyah, beyaz renk
Sevgiyle kurmalı arada ahenk
Yaratan yarattı hepimizi denk
Ayrımcı fikirler durulmalıdır

Ailede, yurtta birlik yapmalı
Adaletle düzen dirlik yapmalı
Çalışıp helaldan varlık yapmalı
Yoklular, yoksullar sorulmalıdır

Halil der yardımdan kaçılmamalı
Dayanışmadan vaz geçilmemeli
Kalplerde yaralar açılmamalı
Varsa sevgi ile sarılmalıdır

Civcivlere Ağıt

Bilmeden bir hata yaptım
 Çok kabahatım, gūnahım
 On yavruyu zehirledim
 Affeyle beni Allah'ım

Avluya patlıcan ekdim
 Diplerine zehir dōktüm
 Danaburnu ölsün derken
 On yavruyu birden yaktım

Yemeden böceğın biri
 Civcivler yutmuş zehiri
 Ah nereden bile idim
 Böyle olacak ahiri

Bilsem bayrama varmazdım
 Yanlarından ayrılmazdım
 Dokuz yavru, bir anaya
 Ağlayarak mezar kazdım

Ağlıyorum yanıyorum
 Allah'tan utanıyorum
 Bu gūnaha nasıl düřtüm
 Ben kendimi kınıyorum

Yarın naile gelince
 Olup biteni bilince
 Bilmem nasıl anlatırım
 Sorar benden ince ince

Civil civil cūcūklerim
 Affedin kücücūklerim
 Bilsem kıyar mıydım size
 Sevimli miniciklerim

Gözleriniz süzülüyor
 Ciğerlerim eziliyor

Bilirim sizlere sevap
Bana günah yazılıyor

Ah neyleyip nidem sizi
Bilmezdim ki güdem sizi
Operatör değilim ki
Ameliyat edem sizi

Halil hak etti gazabı
Nasıl verir bu hesabı
Beni şimdiden öldürdü
Çektiğim vicdan azabı

6- Mehmet İlbars

Şiirlerinde "İlbars" ya da "Mehmet İlbars" mahlasını kullanan bu şairimiz, daha sonraki şiirlerinde "Dev Ozan" mahlasını kullanmıştır. 1926 yılında Kadirli'nin Hardallık köyünde doğan şairimiz, üç kardeşin en küçüğüdür. Babası Hasan İlbars, Derviş Paşa İsyanı'nda Çukurova'ya gelerek bu köye yerleşmiştir. Avşar olan ve Dadaloğlu soyundan geldiğine inanan İlbars için, Kadirlili bir başka aşığımız şunları söyler:

Bire Dadalı soyu, hey koca ozan
Herhal Çukurova yandı yanacak
Sarpa çekilelim hayli bir zaman
Aşiretler ata bindi binecek

İlbars ise bir şiirinde:

Yine dumanlandı, başım karalı
Dadaloğlu, bizim eski soylar of
Çok konuşma, ciğerlerim yaralı
Oğuzhan'dan geldi, bizim soylar of

Mehmet İlbars, Avşar benim soyumdur
Kozanoğlu bu yaptığın ayıptır
Torun ırgım hem emmim, dayımdır
Ben ölürsem şu aşiret neyler of

dörtlüğü ile Dadaloğlu soyundan geldiğini ve Avşar olduğunu belirtmiştir.

Babası öldükten sonra annesi tarafından büyütülen şairimiz, ilkokul üçüncü sınıftan ayrılmış, daha sonra, okuduğu kitaplarla kendisini yetiştirmiştir. Bunlar arasında tarihi konulu kitaplar ağırlıktadır. Bunu şiirlerinden de hissetmemiz mümkündür.

Mehmet İlbars, geçimini çiftçilik ve şoförlük yaparak sağlamaktadır. Üç defa evlenmiş, bu evliliklerden on dört çocuğu dünyaya gelmiştir.

Şiir söylemeye on dört yaşında güzellemelemler ile başlayan şairimiz, bu konular üzerinde fazla duramayarak kahramanlık ve Türklük konuları üzerinde haykırmaya başlamıştır. Yaşayan eski aşıklardan Karacaoğlu, Dadaloğlu ve Aşık Veysel'i beğenen İlbars, şiirlerinde hiç kimseyi örnek almamış, tesiri altında kalırım endişesiyle hiçbir şiir kitabı da okumamıştır. Pek çok şiiri, çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan aşığın, şiirleri henüz bir kitap halinde basılmamıştır. Daha çok ağıt, destan, koçaklama, taşlama, atışma ve türkü çeşidinde şiirler söyleyen İlbars, tarihi konulu eserlerinde daha başarılıdır.

Malazgirt'te savaş açıp titreten
Çatal yürekli Alparslanlar bizimdir
Edirne'ye büyük toplar atarak
Doğuyu batıya katan bizimdir

Ayak yalın, başı açık Kürşat'ı
Kaleyi yıkarken bıraktığı atı
Plevne'den kuşatmış Sovyet'i
Al bayrağı elde tutan bizimdir

Fatih Sultan Mehmet gibi kahraman
Bizans ordusuna dur dedi hemen
Bütün tarihlere ismini koyan
Vatan için şehit yatan bizimdir

Çıkıp seyreyledim dolandım bir an
Adana, Antakya, Antep'i gördüm
Ağlıyor vatandaş istiyor derman
Ken'an Ken'an diyen dilleri gördüm

Erzurum, Malatya çekiyor tasa
Ölüsü ölenler bürünmüş yasa
Mardin, Diyarbakır, geldik Maraş'a
Aman aman diyen dilleri gördüm

Kanlıgeçit, Osmaniye, Mustafabeyli
Gezdim adım adım şehirli köylü
Kadirli, Kozan şu Tuğlubeyli
Zaman zaman diyen şu dilleri gördüm

Türkistan'da yaşayanlar Türk ise
Neden ona hasret kaldı beyler?
İslâm dini eğer orda var ise
Düşündükçe kalbim coşar ah!

Parça parça olduk neden bozulduk
Hangi düşman pençesinde ezildik
Padişah idik, hem tuğulu vezir idik
Aramızı kesti koca dağlar ah!

Üç kıtaya hükmederdi soyumuz
Şehir gibi çok büyüdü köyümüz
Her taraftan gelir idi payımız
Neden gurbet bizi orda eyler ah!

Örf ve adetimiz yoksa kayıp mı?
Hasret kalmak bizim ırka lâyık mı?
Devlet miyik yoksa orda peyik mi?
Tükendi mi bizi bilen beyler ah!

Mehmet'in gücünü cepheye düzdüm
Dört yönde sınırı kanımla çizdim
Ne yoruldum ne de kendimi üzdüm
Cihana ün salan yüce Türk'üm ben

Fatih'im var benim çağa ad veren
Atam var yurduma kol kanat veren
Saygıyla anar beni her gören
Cihana ün salan yüce Türk'üm ben

Her yerde her zaman görünce seni
İçime bir kuvvet doğar al bayrak
İstiklâl Marşı'nı söylerken yine
Kalbim heyecana gelir al bayrak

İstanbul'u fethedeyen Fatih'e
İstiklâl marşını yazan Akif'e
O senin ismini yazan tarihe
Coşkun sevgilerim olur albayrak

7- Ozan Haydar Aslan

1926 yılında Aksaray'ın Delihebil köyünde doğdu. İlk aşıklık derslerini amcası Aşık Veli'den alan ozan 14 yaşına gelince o da amcası gibi aşıklığa heves etti. Soyunun Horasan erenlerine dayandığını söyleyen Ozan Haydar Aslan; atalarının ilk önce Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Sarıkaya köyüne yerleştiklerini söyler.

Aşıklığa nasıl başladığını ve bu olayın nasıl geliştiğini Haydar Aslan şöyle anlatmaktadır: "Amcam Aşık Veli çok güzel keman ve kaval çalardı. Biz onun kavalını, kemanını ve şairlerini dinleyerek büyüdük. Sivas aşıklarının harman olduğu bir yerdir; hemen her evde saz-söz vardır. Pir Sultan, Karacaoğlan, Yunus Emre evlerdeki toplantılarda sürekli okunmaktaydı. Bölgemizin o dönemki aşıklarından Aşık Süleyman, Aşık Hüseyin, Aşık Veli halk ozanlarının türkülerini, nefeslerini, deyişlerini çalip söylerlerdi. İşte ben böyle bir ortamda yetiştim. Benim aşık olmam bir

rastlantı sonucu değil, ailemden gelen bir gelenek sonucudur."

Fakir bir çiftçi ailesinin çocuğu olan Haydar Aslan, yetiştirdikleri ürünü (özellikle ayçiçeği, nohut, mercimek) satmak için sık sık Adana'ya gitmektedir. 1968 yılında da ozan, Adana'ya yerleşir.

Haydar Aslan'ın ilk ustaları başta amcası Aşık Veli olmak üzere memleketindeki bölgesel aşıklardır. Daha sonra ise Ozan Haydar Aslan kendi kendini yetiştirmiştir. Adana'da 1978 yılında ilk defa Çağdaş Halk Ozanları Derneği'nin kuruluşunda şu konuşmayı yapar: "Düşünde gördüğü güzele aşık olan ozanlara ve pir elinden bade içtiğini iddia eden aşıkların samimiyetlerine inanmıyoruz. Çünkü gerçek halk ozanı halkıyla ağılayıp halkıyla gülen kişidir. Biz rüyasında güzel görenlerden değiliz; biz, sırtında odun taşıyanların, sabahtan akşama kadar güneş altında kazma sallayan yoksul halkın aşıklarıyız."

Beş yaşında saz çalıp söylemeye başlayan Haydar Aslan, şiirlerini "İnsan Hayranıyım" adlı kitabında toplamıştır. Çukurovalı ünlü ozanlardan biri olan Haydar Aslan, aşıklar bayramı gibi aşık toplantılarında bulunmuş ve bu şenliklerde o pek çok ödül almıştır. Aşıklık mesleği yanında kuruyemişçilik yaparak hayatını kazanan Haydar Aslan evli ve 12 çocuk babasıdır.

Haydar Aslan, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği'nde aktif rol alan ozanlarımızdandır. Ayrıca, diğer Alevi ozanlar (Aşık Kederi, Kul Derviş, Aşık Bin Ali) gibi o da Pir Sultan Abdal Kültür Derneğine üyedir.

Dağlar

Bahar aylarında bülbül sesinde
Al kınalı olmuş yolların dağlar
Arı iniler gezer bal havasında
Kokar burcu burcu güllerin dağlar

Yel estikçe selvilerin naz verir
Soğuk sular temiz hava haz verir
Cümle çiçek domur domur göz verir
Zümrüt gibi olmuş belleri dağlar

Ak koyunlar kuzum diye melerken
 Dertli çoban kavalını çalarken
 Güzellerin süt sağmaya gelirken
 DÜğün bayram gibi yolların dağlar

Haydar Aslan çok severim dağları
 Mor sümbüllü behçeleri bağları
 Yel estikçe erir namlı karları
 Çığıl çığıl akar selerin dağlar

Taşlama

Siyasete gafil bastım
 Yalan dolan bir koz dedi
 Doğrulukta benim kastım
 O yaramaz vız dedi

Hani sevgi hani saygı
 Nedir telaş nedir kaygı
 Kimi koltuk kimi mevki
 Bana yetmez bu az dedi

Yoksul halkı kemirenler
 Oyun yapıp devirenler
 Kurt postuna bürünenler
 Yiyeceğim bir kaz dedi

Çalışanlar verir emek
 Olmuyor ki fazla demek
 Senelerce olduk yemek
 Cana batar bu biz dedi

Kimi kazan kimi kepçe
 Karıştırır her geldikçe
 Yangına körük vurdukça
 Bunlar da benden iz dedi

Fikir tartışması yaptım
 Noksanlığı orda kaptım

Dinle beni şimdi dostum
Birlikteki tek öz dedi

Haydar Aslan tefrikatım
Budur size tebligatım
Atatürk'tür asıl aldım
Işık saçan o göz dedi

Turnalar

Gezdim Adana'da yayan yollarda
Saz omuzunda kemal dillerde
Hastalandım kaldım sıdık çöllerde
Durmayın yaylaya kaçın turnalar

Geçin Adana'yı Pozantı'ya doğru
Tekir'in beli de yolların zoru
Geç Ulukışla'yı Niğde'yi Bor'u
Bizim Aksaray'dan geçin turnalar

Gör Hasan dağını bekar suyuna
Uğra Alayhan'a Mihman köyüne
Sağda Geyran ziyaretin suyuna
Orda kana kana için turnalar

Avcısı çok Demirci'ye konmayın
Suları görüp de siz aldanmayın
Ben düştüm gurbete siz de gelmeyin
Sormazsınız benden niçin turnalar

Turnam gece gündüz havada uçar
Dertli olan gözlerinden yaş saçar
Merak etme Haydar bu gün de geçer
Doğru bizim köyden geçin turnalar

Geçim Şartı

Geçim şartı yaşantımı bozuyor
Ekiyor yareme tuzu bakalım

Pahalılık kol kol olmuş geziyor
Utanmıyor bizden yüzü bakalım

Varlığını evime ben davet ettim
Çökelek soğanı önüme kattım
Beğenmedi onun yakasını tuttum
Yüreğine attım közü bakalım

Tereyağı peynir bu belli sayı
Pirinç mercimek fasülye olmuş dayı
Ette sütte yokmuş yoksulun payı
Patatesi ettik kuzu bakalım

Doktor ilaç para bu başka sorun
Azınan doymuyor bu soyka karın
Muza haber saldım senede görün
Acep bilir mi ki bizi bakalım

Emek verdim yiyecekle uğraştım
Yavaş yavaş giysilere yanaştım
Alamadık baka baka doluştım
Kumaş olmuş kaput bezi bakalım

Saymayınan bitmez bu kadar madde
Kesilesi başım ne kadar dertte
Kimi güler oynar bu güzel yurttta
Ne zaman doyacak gözü bakalım

Aşık Haydar Keder yükü tutuyor
Müşteri varısa hemen satıyor
Garip sazım inleyerek ötüyor
Burada keselim sözü bakalım

Kalmış

Nazar ettim şu milletin haline
Gerçeklerin yeri talana kalmış
Feşat tohumu eker gider yoluna
İşi gücü bütün plana kalmış

Her şeyin çaresi birlikten gider
 Kimi hayal menziline tez yeter
 Kimi akrep gibi kuyruğunu dik tutar
 Bu güzel bahçemiz yılan kalmış

Menfaati adet saymam kendime
 Anlayana sözüm dengi dengine
 Renk katmamışam kendi rengime
 Anlayacak bunu bilene kalmış

Şeytan dedikleri işte meydanda
 Oynatır atını her bir alanda
 Getirir götürür salonda
 Doluşturır ipi yalana kalmış

Haydar Aslan iyi niyet taşırım
 Kış bellidir pek sıcaktan üşürüm
 Evrensel bir beyanname taşırım
 Kendi kendisini bilene kalmış

Aşiret Güzeli

Yahyalıda bir aşiret güzeli
 Beli ince boyu selvi dal gibi
 Kara şalvarı giymiş sarı yazmalı
 Şirin sözlü tatlı dili bal gibi

İsdar dokur nakış döker halıya
 Muska olur akıllıya deliye
 Haber salsana bana şimdi gel diye
 Aşılmaz Toroslar bana yol gibi

Elma ile beslemiştir anası
 On yediye varmış belli neseni
 Tesbih gibi sarı saçın sırası
 Sanki benim sazımdaki tel gibi

Anasıyla sohbet ettik üçümüz
 Güzellerden buse almak tacımız

Büyükleri anam küçükleri bacamız
Geldik geçtik oralardan yel gibi

Benim aşık olduğumu bilmedi
İyi baktım kız farkına varmadı
Solgun durdu acep neden gülmedi
Kaçınmadı burda bizden el gibi

Çoban tutsan koyun keçi güderim
İstemem parayı pulu riderim
Senin için kuru yerde yatarım
Hizmet etsem sana her gün kul gibi

Aşık Haydar der ki ismini sordum
Mihri imiş meğer aslına erdim
Dedim Allah sana eylesin yardım
Altın iken olmuyasın pul gibi

Dertli Bir GÜzel

Dertli bir güzelle ben sohbet ettim
Yeşermiş goncası gülü solgundur,
Şurdan burdan hayli teselli ettim
Ta ezelden kaderine dargındır

Dedim güzel bana ismini söyle
Dedi Zeliha'dır fermanda böyle
Dedim giyme kara alları bağla
Dedi gençlik ah çekerek solgundur

Dedim cemalin aydır hilal kaşında
Dedi duman eksik değil başımda
Dedim gel soralım dilek taşında
Dedi gönül kuşu çoktan yorgundur

Dedim güzel kader sana gülecek
Dedi bana hani nerden gelecek
Dedim herkes ettiğini bulacak
Dedi elbet bunlar benim hakkımdır

Dedim gel seninle bahse girelim
 Dedi nedir bu ahvali bilelim
 Dedim sen şad ol ki biz de gülelim
 Dedi şimdi şahsım biraz dalgındır

Dedim dinle her şey sabırdan geçer
 Dedi bu sitemler yareler açar
 Dedim kara günün ömrü tez geçer
 Dedi gönül iyi söze vurgundur,

Dedim bu Haydar'ı ettin yaralı
 Dedi zaten benim bahtım karalı
 Dedim gözyaşların neden sıralı
 Dedi aşık elde değil olgundur

Yeter Gayrı

Yana yana kireç oldum
 Yakma beni yeter gayrı
 Avcılara turaç oldum
 Vurma beni yeter gayrı

Geçimimden ben usandım
 Fakirliği kader sandım
 Uykudayken ben uyandım
 Bu iş burada biter gayrı

Sesleniyom fakirlere
 Hor görülmüş hakirlere
 İşçi köylü hep el ele
 Durna gibi gider gayrı

Biraz da biz buyuralım
 Sesimizi duyuralım
 Gör yanında ben de varım
 Çal düdüğü öter gayrı

Haydar Aslan ben insanım
 İnsanlara kurban canım

Ağlamasın bizim hanım
Bizim baca tüter gayrı

Kahpe Dünya

Kahpe dünya seni şikayet ettim
Adil bir mahkeme kurulmak için
Aklıma geleni şikayet ettim
Gözümün önünde sorulmak için

Yiye yiye sen karnını şişirdin
Huysuzları hep peşine düşürdün
Tırnağım olsa başım kaşırdım
Dal misali oldum kırılmak için

Kimisi deryada gemi yüzdürür
Kimisi sırtında odun gezdirir
insanlar birbirin neden öldürür
Hepsi meydanda görülmek için

Huy bahçesinde saygı sevgi varıdı
Ahlak pınarlarının neden kurudu
Dost olan dostuna sadık yar idi
Tiken tutulmuyor sarılmak için

Haydar Aslan nasıl olsa gelecek
Adım adım bir menzile varacak
Borçlu çıktım meğer yokmuş alacak
Beyhude dolandım yorulmak için

İnsan Hayranıyım

İnsan hayranıyım insan kurbanı
Yaramaz ellerden bana taş gelir
Kendini bilmezsin olmaz harmanı
Ne olursa olsun yine hoş gelir

Ömrüm geldi geçti gurbet elinde
Sıla hasreti döner dilimde

Dert ortağım 'garip sazım elimde
Vurdukça mızrabı göze yaş gelir

Tuz taşından gedik yolu Bunelek
Gavurören Yoncalı'dan su alak
Elimde bir meses ho ho diyerek
Hayal oldu o günlerim düş gelir

Ana baba ocağı vatanım yurdum
Konuşturman beni artıyor derdim
Çok iyilik yaptım hep kemlik gördüm
Kınaman kimseyi başa iş gelir

Haydar Aslan ileriye çağımız
Delihebil Köyü asıl bağımız
Güzel Hasan Dağı karlı bağımız
Her zaman gördükçe bana coş gelir

Ben Kamile Bunu Sordum

Ben kamile bunu sordum
Hep insanlar kardeş dedi
İkilikten zarar gördüm
Görmeyenler kalles dedi

İyi düzen sağlam temel
Özgürlükte budur emel
Halkımızdan alman vebal
Geçim bize bir hoş dedi

Vurguncunun doymaz gözü
Nere varsa geçer sözü
Yoksulların gülmez yüzü
Ayıkmamış sarhoş dedi

Paranın çoktur hatırı
Küheylan yapar katırı
Param yok ondan ötürü
Bir ismin de berduş dedi

Talih kuşu nerde döner
Ben birim kime konar
Haydar Aslan'ı kim anar
Viranede baykuş dedi

Hoş Geldiniz Canlar Bize

Bugün ben bir güzel gördüm
Nasıl tarif edem size
El kavşırıp divan durdum
Hoş geldiniz canlar bize

Ayrılmayan hak yolundan
Süleyman bilir kuş dilinden
Adıyaman dost ilinden
Hoş geldiniz canlar bize

İnsan sevdiğine tapar
İp büzüldüğü yerden kopar
Şükrü Dede neler yapar
Hoş geldiniz canlar bize

Nasıl geçer bu seneler
Harman nasıl ya daneler
Sağlıklı mı hep analar
Hoş geldiniz canlar bize

Derman baba önder oldu
Hanemize sevgi doldu
Haydar Aslan yüzü güldü
Hoş geldiniz canlar bize

Perişan

Kader ile çok açıldı aramız
Gülmedi talihim hallar perişan
Günden güne azmaktadır yaremiz
Diyemem tabibe diller perişan

On beş nüfus bir daracık yuvada
Güneş doğsa bulut döner havada
Cıvı diyecek yağ kalmadı tavada
Benim gibi nice kullar perişan

Şehit torunuyum gazi evladı
Bu yolda yitirdik varı serveti
Yoksulluğun bize olan gayreti
Çok sarıldım amma kollar perişan

Haydar Aslan işte böyle seslenir
Gurbet elde acep neden yaslanır
Yağmur yağsa yine garip ıslanır
Bürünüp yattığım çullar perişan

Misafir

Varısa açık bir kapılı hanen
Tabi buna konar göçer el gerek
Misafirin türlü nazı olur
Hane sahibinin gönlü bol gerek

Başına konmuştur bir devlet kuşu
Fırsat elde iken sen kurtar başı
Kör nefesine uyarsa bir kişi
Cevabını vermeğe sana hal gerek

Aşık Haydar söyler bir doğru sözü
Şimdi dilberlerin çekilmez nazı
Günde üç yemekte yedersen kuzu
Gönlü hoş etmeye tatlı dil gerek

8- İbrahim Davutluoğlu (Karalı)

1926 yılında Adana'nın Kadirli ilçesine bağlı Araplı (Döğenli) köyünde doğan Karalı, ilkokulu kendi köyünde bitirdikten sonra Düziçi Köy Enstitüsü'nü bitirdikten sonra ilkokul öğretmeni olmuştur. Karalı, Adana'nın değişik köy ve ilçelerinde uzun süre öğretmenlik yaptıktan sonra 1976 yılında emekli olmuştur. Asıl soyadı Karalı olan sairimiz,

daha sonra Davutluoğlu soyadını almıştır.

Türk kültürüne hizmet etmeyi görev bilen Karalı, öğretmenlik ve şairliğinin yanında, dernekçilik, halk kültürü araştırmacılığı da yapmaktadır. Örneğın Ceritler ve Hüroğlu Aşık Abdurrahman Ağa, Güney'de Folklor Araştırması, Gündeşlioğlu Hikâyesi, Güney'de Folklor Araştırması, Çukurova'da Karahacılı Yörük Obası, bunlardan birkaçıdır. Pek çok şiiri de Güney Haber Gazetesi, Vatandaş Gazetesi ve Erciyes Dergisi'nde yayımlanmıştır.

Küçüklüğünden beri şiire ve şiir yazmaya merakı olan Karalı'nın bugüne kadar, başta Türk Edebiyatı, Erciyes ve Serhat Gazetesi'nde çok sayıda şiiri yayımlanmıştır. Halk şiirinin hemen hemen her türünde şiir söyleyen Karalı, koşma, ağıt, türkü, varsağı, destanın yanında divan şiirine özgü olarak mesnevi ve gazel tarzında da şiirler yazmıştır. Karalı'nın akrostiğ tarzında da şiirleri vardır.

Değerli Müdürüm öğretmenlerim
Üfûl edenlere rahmet dilerim
Zinde ve hayatta olanlara da
İçtenlikle saygı sunarım burada
Çocukluk çağımız birlikte geçen
İnkılap yaratan bir meslek seçen
Nesil yetiştiren adsız kahraman

Davası Türklük'ün davası olan
Egemen bir fikri her an savunan
Benim çok kıymetli arkadaşlarım
İfademe saygı ile başlarım
Rahmete kavuşan var içimizde

Arkadaş bu yolun sırası bizde
Limana gelmeden ecel gemimiz
Bu naçiz çatıda toplanalım biz
Ümidiyle sizi eyledim davet
Memnunum ben, memnun ettiysem şavet

Karalı'nın şiirleri, klasik halk şiiri tarzından ayrı birtakım özelliklere sahip olduğunu görmekteyiz. Örneğın, söylemiş olduğu ağıtların hepsinde, dörtlüklerin birinci ile

Üçüncü mısrası serbest, ikinci ile dördüncü mısrası kendi arasında (xaxa) kafiyelidir.

Ateşler içinde yandın
Doktorlardan olmadı medet
Sabahınan ezan vakti
Aziz ruhu verdin Mehmet

Dostlarına saldık haber
Kim darıla kimler küse
Saat on birde yükledik
Tabutunu minübüse

Adana'dan çıktık yola
Bir yerde vermedik moLa
Hakka yalvarır Avşar kızı
Mehmet geri gelmez m'ola

Keder, Mehmet ve Karalı
Cocukluktan arkadaşın
Neden erken gittin Mehmet
Elliye varmadı yaşın

Bak höyükten evinize
Coşkun akar Kesik suyu
Allah rahmet etsin kardeş
Mezarında rahat uyu

Karalı'nın bazı şiirlerinde ise "koşma" şeklinde kafiyeli olan dörtlüklerin arasına ikişer mısralık ilaveler yaparak, bu ilavelerin ikinci mısrasını nakarat olarak kullanmıştır (Abab cn dddb cn ...)

SevdaLı bir başın eline düştüm
Tutup yerden yere küreler beni
Gönlün çapkın akan seline düştüm
Alır koğsuk koğsuk yöreler beni

Ansızın engeller çıkar bilmeden
Ah anadan doğma sevdalıyım ben

Sarsılık ümidim tekrar hız gelir
Yüreğim kalkar, olurum sarhoş

Sevda'yım anam dünya vız gelir
Gözlerim dumanlı ellerim bomboş
Gitti o fırsatlar gelir mi giden
Ah anadan doğma sevda'yım ben

Karalı'nın şiirlerinde dikkati çeken bir başka nokta ise birçok şiirinde mahlas kullanmamasıdır. Karalı'nın bu tarzı neden seçtiği ilgi çekicidir.

Karalı'nın şiirlerindeki dörtlük sayıları da birbirinden farklıdır. Ağıt türünde yazdığı şiirlerinde dörtlük sayısı 15-20'ye ulaşırken diğer türlerde ise 5-6 dörtlükten oluşmaktadır.

Karalı'nın "koşma" tarzı şiirlerinin dışında, beşer mısralık şiirleri de vardır. Bu şiirlerin kafiye örgüsü, aaabb cc bb şeklindedir.

Karalı da şiirlerinde daha çok aşk, tabiat, vatan ve ayrılık gibi konuları işlemiştir.

Bir gün olur çözülür buzlar
Gene eşkin eşkin çalar kopuzlar
Özbekler, Kırgızlar, yiğit Oğuzlar
Biraz daha sabret, az daha dayan
Mutlak kurulacak güzel Türkistan

Uygur, Kazak, Türkmen inledi durdu
Zamanı bekleyip dinledi durdu
Bütün Orta-Asya hep Türk'ün yurdu
Kırım'la Nahçıvan, can Azerbaycan
Yeter kurulacak güzel Türkistan

Bire koca Avşar, hey Ardaloğlu
Senin zamanının farkı değişti
Savaşından Savrın çayı akıyor
Haloğlu Amber'in Arkı değişti

Gavurdağ'a gene sarıyor duman
 Ulaş Fettahlı'dan etmiyor güman
 Mıstıqın öreni oldu apartman
 Aşiretin evi barkı değişti

Çakmaklı tüfeğin adını sen sil
 Silah otomatik kuvvet bin misil
 Fes, kalpak giymiyor şimdiki nesil
 Foter, kasket giyer, körkü değişti

Dibek yerin verdi havana tunca
 Davlumbaz davulu asmaz kulunca
 Radyo televizyon icat olunca
 Hafif müzik diye şarkı değişti

Der Karalı, Dadaloğlu'nun adı
 Ağır meclislerde edilir yadı
 Çukur'un kilidi beyler kalmadı
 Heybe, valiz oldu terki değişti

Sevda üzerine söylediği şairlerden,

Vücudu lâyıktır ipek yeleğe
 Tabiatı benzer huri meleğe
 Karalı'm der ki vermem feleğe
 Benim olsan kele yüzü tekerek

TÜLÜ mayaları koyma yedekten
 Nakışlı kilimin yükteki denkten
 Yazmadaki domur domur çiçekten
 Serpele gönlüme ek Türkmen kızı

Tabiat üzerine yadığı şairlerinden,

Burcu burcu kokar camın sakızı
 Bozgeyik dağların sevgili kızı
 Havası ciğerde tatlı bir sızı
 Yakası ardıçlı, meşeli dağlar

Karalı, şiirlerini sade bir dille söylemiştir. Zaman zaman da yöresel kelimelere yer vermiştir; Domur domur, kele, tekerek, serpelemek, sakız, teberik, lepe, sapa, yangal, eşkin eşkin çalmak, kürelemek, koğsuk koğsuk, yörelemek, zamanıyın, savak, ören, misil, borkü, havan, diebk, davlumbaz, terki, heybe.

Zamandan şikâyet, dert, yokluk, yaşlılık gibi konularda da söylemiş olduğu şiirleri vardır.

Vakit hayli geçti menzil yaklaştı
Yaş kemalini buldu elliye vardı
Saçların beyazı dağları aştı
Dörtnala giderken yollar karardı

Çeşit çeşit ilaç boy boy reçete
Mikroplar kurmuşlar vücutta çete
Her gün kavuşmak var kabre rahmete
Çağdaş seyrekleştii, muhit daraldı

9- Dertli Kâzım

Asıl adı Kâzım Altınkaynak olan Dertli Kâzım, 1926 yılında Adana'nın Yumurtalık ilçesine bağlı, Gölovası köyünde doğmuştur. Aşığın soyu Doğu Anadolu Bölgesi'ne dayanmaktadır. Rus Harbi sırasında Ağrı'dan Çukurova Bölgesi'ne gelen aşığın ataları, Gölovası köyünde (Yumurtalık) "Kürtler" lakabıyla anılmaktadır. Ekonomik nedenlerden Dört Yol'a göçen aşığın ailesi, belirli bir süre burada yaşar. Dertli Kâzım da bu şartlar altında; ancak ilkokul 4. sınıfa kadar okuyabilir. 1954 yılında askerliğini bitiren aşık, köyüne döner. İstanbul'da ve Almanya'da işçi olarak çalıştıktan sonra 1979 yılında İstanbul'da İ.E.T.T. den emekli olur.

Dertli Kâzım'ın şiire olan ilgisi çocukluk yıllarında okuduğu Halk Hikâyeleri (Sürmelibey, Şah İsmail, Köroğlu, Ferhat ile Şirin, Karacaoğlan, Kerem ile Aslı ...) ile başlamıştır. Çok istemesine rağmen çevresinde saz çalan birisi olmadığı için bağlama çalmasını öğrenememiştir. Çukurova yöresinde Kul Mustafa'dan sonra yanında sofu (bağlamacı) taşıyan ikinci aşıktır.

içine kapanık bir kişiliği olan Dertli Kâzım, 1983 yılında katılmış olduğu Konya Aşıklar Bayramı'nda töreni organize eden görevlilerin kendisine karşı yapmış oldukları kırıcı davranışlar, aşığı bu tür toplantılardan uzaklaştırmaya neden olmuştur. Hayatı, yokluklar içinde geçen aşığın sevdiğine kavuşamaması, aşığın şiirlerinde aşkı birinci planda tutmasına neden olmuştur. 15 yaşında aşıklık testisinden su içen Dertli Kâzım, bu duygusunu aşağıdaki dörtlükte dile getirmiştir:

Yaşım on beş iken adım Kâzım'dı
Ağlayan gözüm yanan özümdü
Anası halamdır aslı bizimdir
Yaktı beni bizim soylu bir güzel

Karamsarlık, dert, yokluk, acılar, hasret, gibi konular, aşığın şiirlerinde ağırlık kazanmaktadır. Bu nedenle ölmeden önce kendisine mezar yaptırmıştır. Dertli Kâzım, her yıl mezarı başında aşıklar eşliğinde okutmuş olduğu mevlit ile dikkatleri çekmektedir. Dünya malında gözü olmayan Dertli Kâzım, bu konudaki duygu ve düşüncelerini mezar taşında da dile getirmiştir:

Dostlarım sormayın halim hatırım
Sormaya da zaten lüzum kalmadı
Sağlığımda yaptım hazır mezarım
Şu yalan dünyada gözüm kalmadı

Affet Sevgilim

Çoktandır görmedim sevgilim seni
Hal hatır sormaya geldim sevgilim
Eğer geç kaldıysam hoşgör sen beni
Bağışla sen beni affet sevgilim

İmkân elde olsa sana uçardım
Seni sarmak için kolum açardım
Bicareyim yarım hem de naçarım
Bağışla sen beni affet sevgilim

Sana vereyim bir koca tutam
 Beni öldür diye yoluna yatam
 Sana karşı eğer olmuşsa hatam
 Bağışla sen beni affet sevgilim

Ben Dertli Kâzım'a tutturma matem
 Her halimle çöküp ölmüşüz zaten
 Önüne diz çöküp eteğin öpem
 Bağışla sen beni affet sevgilim

Aman Dostlar Aman

Aman dostlar aman değmeyin bana
 Yüzüm hiç gülmüyor gönlüm yaralı
 Gülmedim dünyada ben kana kana
 Bir tane gönlüm var bin bir yaralı

Gönül bir şahindir yüksekten uçar
 Yare yaklaşmam kalmışım naçar
 Gönlüm bin yaralı bir daha uçar
 Bir tane gönlüm var bin bir yaralı

Gönül hasretine dayanmıyor ki
 Yare söylüyorum anlamıyor ki
 Öldür beni derim kıyamıyor ki
 Bir tane gönlüm var bin bir yaralı

Dertli Kâzım der ki aşka doyulmaz
 Çiğ yumurta pişmez ise soyulmaz
 Yüz bin doktor gelse çare bulunmaz
 Bir tane gönlüm var bin bir yaralı

Aşk Gölünde

Dinle beni sevdiceğim
 Canevimden vurdun beni
 Ben deryada boğulmazdım
 Aşk gölünde boğdun beni

Şu feleğin yardımıyla
 Yarimin kınalı eliyle
 Aşkın celik zinciriyle
 Vura vura dövdün beni

Lale idim sünbül idim
 Dost bağında bir gül idim
 GÜL dalında bülbül idim
 Karga diye övdün beni

Dertli Kâzım der dert aldın
 Aşk için huzura vardın
 Boynumu büküp yalvardı
 Huzurundan kovdun beni

Dağlar Beni

Yağmurlar yağsa ıslansam
 Yerlere düşüp paslansam
 Yüce dağlara yaslansam
 Kabul etmez dağlar beni

Yarimin yanına varsam
 El pençe divan dursam
 Bülbül olup bağa girsem
 Kabul etmez bağlar beni

Aşk elinden dertli başım
 Yıkılıp yolda kalmışım
 Gönül hastası olmuşum
 Kabul etmez sağlar beni

Dertli Kâzım'ın sözleri
 Yari arıyor gözleri
 Feryadım yakar özleri
 Her gören ağlar beni

Aşkın Kafesi

Aşkın kafesine kapattın beni
Dostlarım ağıladı halim görünce
Kimlerim saracak kalpte yaramı
Açtığın yarayı sen sarmayınca

Kirpiklerin siyah gözlerin kestane
Niçin bakmıyorsun bana dostane
Kalbim oldu senin aşkına hane
Virane köşk gibi sen girmeyince

Fıstık dalı gibi tatlı yeşilsin
Ufukta parlayan aşk güneşisin
Divane gönlümün tek eşisin
Kara yas tutam sen olmayınca

Elmasta taş olam yüzük kaşına
Kurban olam, acı gözüm yaşına
Dertli der ki taşlar vuram başına
Hal ve hatırımı sen sormayınca

Ben Öldükten Sonra

Döküldü kalmadı goncası gülün
Bozuldu gönlümün bağları dostlar
Gözyaşım(la) sildiğim ıslak mendili
Mezarım taşına bağlayın dostlar

Benimle ağlayıp gülmediniz ya
Gözden akan yaşı silmediniz ya
Sağlıkta kıymetimi bilmediniz ya
Ben öldükten sonra ağlayın dostlar

Mezarıma diktim çamın alâsın
Çok zaman suladım aldım duasın
Ben kurudun bari o kurumasın
Arada sırada sulayın dostlar

Bir gün benim adım duyan olursa
 Dolanıp dolanıp bura gelirse
 Eşimden dostumdan beni sorarsa
 Bir Dertli'miz vardı söyleyin dostlar

Gezer Oldum

Gezer oldum ben de çölde yabanda
 Bilmiyorum benim halim nice olur
 Gönül soğan ister ters bir zamanda
 Bal yesem de soğan gibi acı olur

Kurban olam canım sendeki cana
 Bu zulümü yapma yeter sen bana
 Sevgilim bir baksan gülerek bana
 Gönlüme bir değil bin ilaç olur

Yeter çok çektirdin artık son olsun
 Bundan sonra gönlüm her gün şen olsun
 Gönül sevdiceği gönülle olsun
 Yoksa ömür biter zaman geç olur

Ben Dertli'yim gönlüm bülbül yuvası
 Başımda dönüyor aşk fırtınası
 Divane gönlümün hicran yarası
 Durup dinlenmesi yoksa hiç olur

Bir Gül Açmış

Dinleyin beni de methin edeyim
 Bir gül açmış Gölovası köyünde
 Giremem bahçeye güller dereyim
 Bir gül açmış Gölovası köyünde

Fidana benziyor sallanır boyu
 Meleğe benziyor ahlakı huyu
 Övünsün onunla Gölovası köyü
 Bir gül açmış Gölovası köyünde

Bülbül çeker gülün ah u zarını
 Güle aşık olan bilir tadını
 Dillere düşerim desem adını
 Bir gül açmış Gölovası köyünde

Dertli Kâzım der ki çöktüm oturdum
 Ah ederek var ömrümü bitirdim
 Ya aklım kaybettim ya da yitirdim
 Bir gül açmış Gölovası köyünde

Çukurova Güzeli

Sabahtan bir güzel çıktı karşıma
 Halda gezer Çukurova güzeli
 Kudret kalemini çekmiş kaşına
 Kolda gezer Çukurova güzeli

Sevginin dağsın aşkın gülüsün
 Gönümün goncası bağılı gülüsün
 Balaban bakışlı yavru ceylansın
 Cölde gezer Çukurova güzeli

Sırma tel gibidir sırma saçların
 Kalem gibi ince siyah kaşların
 İnci mercan gibi beyaz dişerin
 Yolda gezer Çukurova güzeli

Dertli Kâzım der ki aklım oldu zay
 Kirpiklerin oktur kaşların da yay
 Yanakların elma yüzün sanki ay
 Dilde gezer Çukurova güzeli

10- Muzaffer Çağlayan

1927 yılında Adana'nın Kadirli ilçesine bağlı Dikirli köyünde doğdu. Günün sosyo-ekonomik koşulları gereği ilkokuldan sonra çok istemesine rağmen ortaokulu ve liseyi okuyamamıştır. Aşık bu isteğine; ancak askerlikten sonra dışardan bitirme sınavlarını vererek kavuşmuştur. Daha sonra ise okuma azmini devam ettirerek ilkokul öğretmeni olmayı

başarmıştır. Ülkenin çeşitli yerlerinde (Haruniye, Erzincan, Kadirli) uzun süre öğretmenlik yaptıktan sonra 1982'de emekliye ayrıldı. Kendisi gibi aşık olan Ayşe Çağlayan ile evli olup Kadirli'de oturmaktadır.

Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yapılan aşıklar bayramına, aşıklar yarışmasına, anma törenlerine o da iştirak etmektedir. Şiirlerinin konusunu güzellemelemler oluşturmakla birlikte özellikle dini, tasavvufi ve didaktik öğeler ağır basmaktadır.

Öğretmenlik

Hayatımda meslek seçmek istedim
İçimden bir seda der öğretmenlik
Yıllar aylar bu arzuyu sakladım
Git gide içime kor öğretmenlik

Öğretmen mesleği hizmeti vatan
Var mı bu sözümü yabana atan
Bizler için neler demedi Atam
Ciddile yapana zor öğretmenlik

Çocuk kalbim onun avcu içinde
Başka meslek var mı böyle biçimde
Kocaman kâinat benim içimde
Açılan yaremi sar öğretmenlik

Aklı ermezlerin rehberi rahı
Onun için gönlüm çekerdı ahı
Darda kalmışların odur penahı
Yanmış yüreklere kar öğretmenlik

Atam yeni nesli etti emanet
Sakin emanete etme hıyanet
Didişip çalışıp sağı selamet
Edelim herkese yar öğretmenlik

Ne kadar söylesem methi biter mi
Dünyada iyilikler ona yeter mi

Muzaffer Çağlayan baştan atar mı
Arifler kalbinde sır öğretmenlik

Tekrar Ederim

Allah'a çok şükür sevgili dostum
Senin rahatını bilir pederin
Ben senin üstüne örtmüşüm postum
Daima Allah'a şükür ederim

Yakmasın bir zaman yüreğin mevlâ
Ne oldu ki koparırsın vaveyla
Allah'a söyleme kuluna söyle
Hak bilir bahtiyar senin kaderin

Şevkatli insanlar zalim olamaz
Suç samur kürk olsa kullar alamaz
Bu basit iş için insan ölemez
Sen olmasan ben dünyayı niderim

Kan değil gözünden akıtma yaşı
Hayatta sağlıkmış her işin başı
Hata ile kötü olmaz bir kişi
Her zaman ben doğru yola giderim

Senin kıymetini Muzaffer bilir
Aman bu sözüme eyleme kibir
Sensiz dünya bana bir hiç gibidir
Çoktan ben bunu tekrar ederim

Geldim

Elest-i bezminde hakka söz verip
Babamın kanından tel olup geldim
Çok müşkül işlere atımı sürüp
Erenler bezmine yol olup geldim

Alemi ervahta demişim; belli
Çok doğru giderim şaşırman yolu

Mürşidime açtım bütün ahvali
Ben onun kalbinde hallo olup geldim

Mürşide ben bütün sırrımı açtım
Onun emri ile her zaman koştum
Yürüdüm sallandım elekten geçtim
Dostlar meclisine dal olup geldim

Mürşidim olmazsa gayet naçardım
O doldursa badeleri içerdim
Dostlarıma ben derdimi açardım
Arının sırrında bal olup geldim

Kâinatı tarak tarak taradım
Şu fani alemde neye yaradım
Çağlayan'ım ummanları aradım
Denize dökülen sel olup geldim

11- Mehmet Cihangiroğlu

1928 yılında Kadirli'de doğan ve çocukluk yıllarını bir berber çırağı olarak geçiren Cihangiroğlu, ilkokulu kendi köyünde tamamlamıştır. Günün ekonomik koşulları gereği zor şartlar altında kalan aşık, pek çok sıkıntıdan sonra ilkokulu ancak 1941 yılında tamamlayabilmiştir. 1944 yılında kendi berber dükkanını açarak bu mesleğe devam etmiştir. Berberlik yanında bakkalcılık, tuhafiyecilik vb. serbest mesleklerle de uğraşmıştır.

Şiir söyleme ve yazmaya ilk olarak 1938'de başlamıştır. Hiçbir ustadan ders almayan aşık bu meslekte kendi kendisini yetiştirmiştir. Serbest şiirden hoşlanmadığı için kafiyeleli şiiri tercih etmiştir. Cihangiroğlu, mahlas olarak kendi soyadını kullanır. Çok istemesine rağmen saz çalmayı öğrenememiştir. Doğaçlama ve atışma yeteneği olmayan Cihangiroğlu, şiirlerini yazarak oluşturduğu için kendisini "şair" olarak kabul etmektedir. Şiirlerinde dini konular ağırlık kazanırken farklı konuları da işlemiştir.

Gel hanımefendi sakın gönderme
 Bulgur pilavından bulgur aşından
 Çok fakir usandı bizi kandırma
 Bulgur pilavından bulgur aşından

Bu yemeğe fazla geçti emeğin
 Burda bana, sana, nedir demeyin
 Size nasihatımız siz de yemeyin
 Bulgur pilavından bulgur aşından

Yemekler içinde bir düzen kurdun
 Övdüğün yemekle mideyi yordun
 Başka konu yok mu söz ettin durdun
 Bulgur pilavından bulgur aşından

Çocukken her şeye aldandık kandık
 Her yemek yapanı bir aşçı sandık
 Yetmez mi artık bıktık usandık
 Bulgur pilavından bulgur aşından

Size yakışıyor süslü giyecek
 Varın giyin sözüm yoktur diyecek
 Kitabında başka yok mu yiyecek
 Bulgur pilavından bulgur aşından

Cihangiroğlu'nu atma yabana
 Basit ozan olup düşme tabana
 Diş kalmamış yedirmeyin babana
 Bulgur pilavından bulgur aşından

Nasihat

Dünyanın dört yanı cennet deseler
 Cennetin sarayı gel Kadirli'de
 En güzel nimeti bulup yeseler
 Nimetin çeşidi bol Kadirli'de

Sülemiş tepesi açan bir gülü
 Muallimin bağı öten bülbülü

Murtlutepe ise lale sünbülü
Rengarenk çiçekli kal Kadirli'de

İçinden akıyor Savri'nin çayı
Burası çevrenin güneşi ayı
Saygılı hürmetli bayanı bayı
Edepli erkanlı kul Kadirli'de

Parkını sorarsan nakışlı halı
Gözleri büyüler yeşili alı
Şehir içme suyu bir oğul balı
Yaşamak istersen kal Kadirli'de

Çoban kaval çalar başında fesi
Turacın kekliğin hoş gelir sesi
Bu Cihangiroğlu, bak neyin nesi
Bir defa gör onu bul Kadirli'de

Anam bana bak hamile kalınca
Günüm doldu ulu rabbim yol verdi
Çok ağladım bu dünyaya gelince
Susmam için anam sütün bol verdi

Gece gündüz çok salladı beşikte
Mama verdi hem emzikte kaşıkta
Döğünerek ağlayınca eşikte
Oyna diye para verdi pul verdi

Canım yandı anam dedim oy dedim
Kirlenince yıka beni soy dedim
Acıkmışım susamışım duy dedim
Ekmek verdi kaymak verdi bal verdi

Benim için harcıyor da akçayı
Elbisemle doldurmuştu bohçayı
Seve seve dolaşırken bahçeyi
Kokla diye çiçek verdi gül verdi

Der Cihangiroğlu saçım ağırdı
 Anam duymaz olmuştu hasta sağırdı
 Ölüm döşeğinde beni çağırdı
 Evim verdi tarla verdi mal verdi

Cahiller hariçtir denleyin beni
 İnsanın dünyada dostu paradır
 Dost diye severse bir insan seni
 Bu adamın bil ki kastı paradır

Darılmak gücenmek çocuk işidir
 Gördüğün erkeğin çoğu dişidir
 Karısı insanın sanman eşidir
 Onun da sevgisi hissi paradır

Dünya puşt dünyası sakın aldanma
 Her seven arkadaş seviyor sanma
 Allah'tan başkasın yoluna yanma
 İşte bu ilahın hasmı paradır

Düştüğün anlarda kolundan tutan
 Tehlike zamanı yanında yatan
 Her olan kavgada hasmına çatan
 İşte bu dostluğun ismi paradır

Cihangiroğlu da söyler doğruyu
 Kimse duymaz sende olan ağrıyı
 Bir taraf eyle de emmi dayıyı
 Ana ile baba hepsi paradır

*12- Aşık Derdi Derya

Asıl adı Ali Şahin olan Aşık Derdi Derya, 1929'da Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı B.Örtülü köyünde doğmuştur. Çiftçi bir ailenin çocuğu olan Derdi Derya, çocukluk ve gençlik yıllarını çobanlık ve çiftçilik yaparak geçirmiştir. Daha on iki yaşındayken babasının bir olay nedeniyle hapse düşmesi, aşığı üç kız kardeşiyle birlikte kimsesiz

bırakmıştır.

Aşık Derdi Derya, Çukurova bölgesindeki sayılı badeli aşıklardan biridir. On iki yaşlarındayken bade içme olayıyla karşılaşan aşık, daha sonra görmüş olduğu bu rüyanın etkisiyle kimsenin yardımı olmadan saz çalmaya başlamıştır. Aşığın yaşamış olduğu sosyo-ekonomik koşulları, bu koşulların aşıkta yaratmış olduğu etkiyi, aşığın şiirlerinde görmek mümkündür.

Askerlik dönüşü (1959) kendi köyündeki Elif adındaki bir kızla evlendikten sonra Adana Devlet Hastanesi'ne memur olarak girmiştir. Aşık Derdi Derya'nın aşıklığa başlama olayı da bu sıralarda meydana gelmiştir. Devlet Hastanesi'nde çalıştığı sıralarda aşık, bir gün Seyhan nehri kıyısına gelir ve burada suya bakarken suyun kenarında ufak ve hareketli balıklar görür. Aşık, kendini bir anda bu balıklara benzeterek aşağıdaki dizeleri söyler:

Derdim gayet çoktur deryaya benzer
Gönül bir balıktır içinde yüzer
Her gün derdim artar işim ah ü zar
Arzum muradım haktır aşıkâr ...

diyerek tüm eserlerinde bu dörtlükte geçen Derdi Derya kelimelerini mahlas olarak kullanmıştır.

İlk defa 1962'de Adana Bulvar Matbaası'nda "Hayatı ve Şiirleri" adı altında eserlerini bastırır. İkinci şiir kitabını ise 1967'de yayınlar. Aşık Derdi Derya, üçüncü şiir kitabını da yayıma hazırlamaktadır.

Değişik hastanelerde çalıştıktan sonra 1978'de Osmaniye Devlet Hastanesi'nde emekliliğini tamamlayan aşığın çeşitli dergi ve gazetelerde şiirleri bugün de yayımlanmaktadır.

Derya içinde

Eğer katre isen yetiş deryaya
Nice alem gezer derya içinde
Gerçek olan düşmez kuru kavgaya
On sekiz bin alem derya içinde

Deryanın dalgası çoktur sayılmaz
Gerçek kaptan olan perişan olmaz
Hikmetten çoktur her can anlamaz
Gemi vapur gezer derya içinde

Derdi Derya coştı yürekler yakar
Nehirler yol almış deryaya akar
Alem seyrine çıkmış da bakar
Deryalar da gezer derya içinde

Nasıl methedeyim şu Adana'yı
Bülbüle yakışır yazları vardır
Güzel barajı var değer dünyaya
Çevresinde çağlar gözleri vardır

Börücek Adana'nın güzel yaylası
Pamuklar açmış beyazdır ovası
Durmadan çalışır çok fabrikası
Çok sağlam kumaşı bezleri vardır

Yine coşkundur Akdeniz suları
Çevresinde güzel Toros dağları
Aşık Derdi Derya gezsin çölleri
Ovasında çete izleri vardır

Söylenecek birkaç sözlerim vardır
Gelin hep beraber kardeş olalım
Hakikati gören gözlerim vardır
Gelin hep beraber kardeş olalım

Gelin senlik benlik sözü atalım
Gerçek sözünü de candan tutalım
Tarlamıza güzel biber ekelim
Gelin hep beraber kardeş olalım

Doğru yola gider fazla yorulmaz
 Zülaal insanlarda leke bulunmaz
 Yola gitmeyince menzil alınmaz
 Gelin hep beraber kardeş olalım

Yalanı bırakın doğru söyleyin
 Derdi Derya'yı da yoldaş eyleyin
 Hak hayırlısı özden dileyin
 Gelin hep beraber kardeş olalım

Su başımdan geçti nice maçera
 Unutayım dedim unutamadım
 Kemikten iliğe işledi yara
 Unutayım dedim unutamadım

Neler geldi geçti ömür çağında
 Baykuşlar ötüştü gönül bağında
 Dağlar yanmadı zar-ı ahımda
 Unutayım dedim unutamadım

Aşık Derdi Derya geldi de gitti
 Çilekeş günleri hep akşam etti
 Ecel geldi çattı şu ömrüm bitti
 Unutayım dedim unutamadım

Yetmez mi çektiğim bunca çileler
 Böyle dem-i devran yıkılsın gitsin
 Başımdan eksilmez nice belalar
 Izdırap temeli yıkılsın gitsin

Dert Eyüp'ten bana yadigâr kaldı
 Su dertli gözlerim yaş ile doldu
 Gönülümün bağları hep gazel oldu
 Sarı yaprakları dökülsün gitsin

Evirdin çevirdin beni aldattın
Bana cuval cuval dertler yükledin
Diyar-ı gurbette boynumu büktün
Zalim dünya belin bükülsün gitsin

Annemden doğarken beni avladın
İşkence yaptın sinemi dağladın
Çevreme sur çektin yolum bağladın
Koluna kelepçe takılsın gitsin

Derdi Derya çile beni düşürdü
Beni derdin süzgecinden geçirdi
Herkes bal bana zehir içirdi
Böyle karayazı silinsin gitsin

Mecnun gibi düştüm çöle
Görmeye geldim sevdiğim
Gözyaşımı döktüm yola
Sormaya geldim sevdiğim

Gönül bağlarım bozulmuş
Gözümün yaşı sel olmuş
Bahçende taze gül açmış
Dermeye geldim sevdiğim

Bir sevdadır geldi başa
Emeklerim gitmez boşa
Dağda belde koşa koşa
Sarmaya geldim sevdiğim

Derdi Derya yürü durma
Merhamet eyle zarıma
Mansur gibi ol darına
Durmaya geldim sevdiğim

Yıktın şu gönlümü viran eyledin
 Gönül bir Kâbe'dir yıkıcı olma
 Gözümün yaşına baran eyledin
 Gönül bir Kâbe'dir yıkıcı olma

Zulüm tabur tabur olmuş geliyor
 Nereye gideyim beni buluyor
 Bağıma zehirli neşter vuruyor
 Gönül bir Kâbe'dir yıkıcı olma

Ben yolda giderken karşıma çıktı
 Perişan halime düşmanca baktı
 Bana çengel attı gönlümü yıktı
 Gönül bir Kâbe'dir yıkıcı olma

Aşık Derdi Derya halin ne olur
 Zalime zulüme kalmaz hep ölür
 Sen gam çekme gönül yaradan bilir
 Gönül bir Kâbe'dir yıkıcı olma

Yobazlar durmadan kendini över
 Suçsuzu zindana soktu sokacak
 Gerçekler kaçıyor cehalete kovar
 Fakirin canını yaktı yakacak

Yurdun her tarafı toz ile duman
 Bir kasırga vardır bozuldu zaman
 Doğru söyleyenler zincire hemen
 Bu sene kıyamet koptu kopacak

Çoğu yaralanmış derdini döker
 Öksüzler köşede boynunu büker
 Zalim yıllar olmuş bizlere bakar
 Zehirli iğneyi soktu sokacak

Bir oyun var buna aklım ermiyor
 Karışık bir oyun kimse bilmiyor

Bu böyle bir dert ki mazlum gülmüyor
Fakirler canından bıktı bıkacak

Aşık Derdi Derya derdine daldın
Bir derde düştün ki belanı buldun
Her ne iş yaptınsa oyuna geldin
Sabır kalasını yıktı yıkacak

13- Kul Mustafa

Adana'nın Buruk köyünde 1930'da doğan ve çiftçi bir ailenin çocuğu olan Kul Mustafa'nın anne tarafından soyu Dadaloğlu'na, baba tarafında ise Farsak soyuna (Karacaoğlan'a) dayanmaktadır. Kul Mustafa adeta aşıklığın harmanı olan bir geleneğin içinde dünyaya gelmiştir.

Kul Mustafa'nın çocukluk ve gençlik döneminde Çukurova'daki aşıklık geleneği dar kalıplar içinde yaşatılıyordu. Aşığın kendi ifadesine göre, bu dönemde bağlama çalmak bile hoş karşılanmıyordu. Kul Mustafa böyle zor koşullara rağmen kendini sanatına vermiş; ilk şiirlerini 11 yaşındayken söylemeye başlamıştır. Kul Mustafa da badeli aşıklarımızdandır. 11 yaşındayken bade içme olayını yaşayan aşığın ilk şiirlerini güzellemeleler oluşturmaktadır. Daha sonra ise hemen her konuda şiir yazan ve söyleyen aşık, aruz vezni alanındaki yeteneğiyle de Çukurovalı aşıklar arasında ayrı bir özelliğe sahiptir.

İlk şiirlerini Mustafa mahlasıyla yazıp söyleyen aşık, daha sonra soyunun Farsak olması nedeniyle Kul mahlasını kullanır. 1969 yılında Aşık Posoflu Müdâmi Dadaloğlu'nun torunu olduğu için ona TORUNİ mahlasını vermiş; ancak Kul Mustafa bu mahlasını daha sonra değiştirmiştir.

Kul Mustafa bugün Çukurova'nın yaşayan en yaşlı ve en güçlü aşıklarındandır. Katıldığı Konya, Adana, Feke, Mut, Erzurum, Çorum Aşıklar Bayramı ve birçok şenlikte ödül almıştır. Kul Mustafa Türkiye'nin tüm illerini, ilçelerini ve köylerini adım adım dolayan istisna aşıklarımızdan birisidir.

Kul Mustafa, Türkiye'nin ünlü edebiyat yazarlarından olan Behçet Kemal Çağlar, Yaşar Kemal, Necip Fazıl ile edebiyat çalışmaları yapan aşıklarımızdandır. Eserleri 1969'da Ahmet Kabaklı tarafından kitap haline getirilen

yazarın pek çok şiiri de çeşitli dergi, gazete ve antolojilerde yayımlanmaktadır. Plak şirketleriyle ilişkisi olan aşığımız "Taş Plak Dönemi"nde birçok kaset doldurmuş ve ayrıca İstanbul'da, Bursa'da, İzmir Fuarı'nda solistlik de yapmıştır.

Etkilendiği ve beğendiği aşıklar arasında Karacaoğlan, Dadaloğlu başta olmak üzere Murat Çobanoğlu, Reyhani, Müdami, Efkarî Baba ilk sırada gelir. Bağlama çalmayan aşık, Aşık Kerem ve Bayburtlu Zihni gibi yanında sofu gezdirmektedir. Aşığın ustası yoktur ancak Çukurovalı aşıkların çoğuna yol göstermektedir. Kul Mustafa bu geleneği eskisi gibi devam ettirmemektedir. Ancak aşık belirli toplantı ve günlere yine zaman zaman katılmaktadır. Özellikle Dadaloğlu hakkındaki monografik araştırmalarıyla ve de Çukurova yöresine ait türkü ve ağıt derlemeleriyle Türk halk edebiyatına büyük katkıda bulunmaktadır. Aşıklık mesleğine eskisi kadar eğilmeyen aşık, kendi köyünde çiftçilik yaparak yaşamaktadır.

Zorkun Yaylası

Seher vakti çam dalın ...
Eğerken ne güzel zorkun yaylası
Hele öğle sonu o garbi yelin
Değerken ne güzel Zorkun yaylası

Tarih sorun kayasından taşından
Av avladım kekliğinden kuşundan
O sabah güneşi dağın başından
Doğarken ne güzel Zorkun yaylası

Üç kez beş kez derler başımın tacı
Zorkun'un bir otu bin dert ilacı
Şo sarı keçiyi Teslime Bacı
Sağarken ne güzel Zorkun yaylası

Yeter Kul Mustafa def etme bu gamı
Dazdan seyreyle Halep'i Şam'ı
Hele şafağınan ille zomzomu
Yağarken ne güzel Zorkun yaylası

Destan

Üçhüyük'te bir güzel uğradım
 Gördüm gönlüm yine girdi gümâna
 Gelmemiş dünyaya gelmez bir daha
 Senin ile gurur duysun zamane

Ne kadar methetsem o kadar haktır
 Rüzüğü şeb cemali hüdaya paktır
 Gözleri ela sürme kirpiği oktur
 Demsiz kaşlar ne hoş benzer kemana

Gerdanında sim-zerler düzür
 Gören alim müftü oba bozulur
 Kaşın arasında üç harf yazılır
 Papaz dahi görse gelir imana

Der Mustafa kimliğini sormadım
 Cismim erir diye yamacında durmadım
 Yeryüzünde benzerini görmedim
 Yüzüğü var sahipliymiş kime ne

Bozuk

Ömür mülküyle bir dava açtım
 Tarla bozuk tapu bozuk çap bozuk
 Topladım tahamı yemeye şaştım
 Mantız bozuk tava bozuk kap bozuk

Gün günü ızdırap hep adım adım
 Bana qurbet oldun diyar-ı yadım
 Nefsini birine bağlayım dedim
 Kendir bozuk örme bozuk ip bozuk

Levhim böyle yazmış evvelde erde
 Bendeki hal değil layık bir ferde
 Üç beş doktor teşhis koydu bu derde
 İğne bozuk ilaç bozuk hap bozuk

Ömrüm kara günle geçti boyuna
Izdırap ek oldu gönül payına
Siyasette beter girdik koyuna
Meydan bozuk saha bozuk top bozuk

Gönül sarayını bekler bir kadı
Kimseye denmiyor bu derdin adı
Mustafa neden yok ağzının tadı
Yaren bozuk ahbab bozuk hep bozuk

Bağlanı Bağlanı

Su bedenden şikayetçi
Yara bağlanı bağlanı
BÜlbÜl gülden şikayetçi
Zora bağlanı bağlanı

Ağustosum ayaz oldu
İşim bir türlü naz oldu
Beyaz benzim yağız oldu
Kara bağlanı bağlanı

Kul Mustafa der gam oldum
Kader yelinde sam oldum
Yarım idim tamam oldum
Bire bağlanı bağlanı

Yadigar

Yadigar yanıma gelmek istersen
Toros dağlarından sora sora gel
Uzunca bu yollar incitir seni
Bir yanı bir otur ara ara gel

Dağıldı mı saçın yok mu tarayan
Üzülme aşıklara budur yarayan
Yıllarca bıkmadan Şirin arayan
Ferhad ol dağları yara yara gel

Yakın değil bu dağlar sıralı kat kat
 insanın dizinde bırakmaz takat
 Ağır ol yok dersen koş bana fakat
 Pınar başlarında dura dura gel

Bindiğin uçaksa yakındır yırak
 Trense yol uzar bitmez bu durak
 Otobüs taksi ise kadere bırak
 At ise üzengi vura vura gel

İnsan vazgeçer mi özge eşinden
 Hiç ayırmaz hayalinden düşünden
 Adana'dan Taşköprü'nün başından
 Bizim Buruk köyünü sora sora gel

Acele eyleme hazarda ise
 Elbet kavuşuruz yazarda ise
 Ölmüş Kul Mustafa mezarda ise
 Geyinme alları kara kara gel

Atışma

Müdamî: Senin ile bir nezire oynayak
 Amma söz içinden söz çıkartırım
 Zahir-i sıfatta dönüp dolaşma
 Girer öz içinden öz çıkartırım

K.Mustafa: Mevlam emretmese yağmur yağar mı
 Yok dengin bulursa gider ağır mı
 Olgun kuldun ham bir kelam doğar mı
 Kamil sözlerine naz çıkartırım

Müdamî: Hangi daldan uçtun hangi dala konarsın
 Akşam olur hangi dalda dönersin
 Yaklaşma üstüme sonra yanarsın
 Ateş püskürürüm köz çıkartırım

K.Mustafa: Hiç düştün mü sen bu aşkın bendine
 Aklın ermez ilimine fendine

Seni bir alırsam kol kemendine
Vurur yerden yere toz çıkartırım

Müdamî: Baba Müdamî'yim cahil zannetme
Haddine kadim ol ileri gitme
Aman tıfıl aşık acele etme
Ben işin sonun düz çıkartırım

K.Mustafa: Söyler Kul Mustafa geçmiş amcamdan
Ondan sonra bin ders aldım cerenden
Doksan dokuz aşık kovdum meydandan
Bir de sen gelersen yüz çıkartırım

Divan

Ey kervancı gidiyorsan nazlı yarı gör yeter
O beni sormazsa bile sen kendini sor yeter
Benim sana emanetim sade tanrı selamı
ihmal etme emanetim nazlı yare ver yeter

Bu bendeki aşk çıbanı bunu her iğne delmez
Siretinden aşka düşen bıkip kesrete gülmez
Lokman Hekim Eflatun bile gelse de bilmez
Yar elinden melhem getir bu yarımı sar yeter

Ey Mustafa bir yar için çektin bunca zahmeti
Niye ondan başkasından beklemedin himmeti
Allah verse kabul etmem huri gılman cenneti
Sade benim gözüm ile nazlı yarı gör yeter

Turaç

Çukurova turaç senin öz kuşun
Çiğ yağarken garip garip ötmez mi
Senin sesin ilkbaharın nişanı
Aşiretler yaylasına gitmez mi

iyi saklan seni kuş kurt görmesin
Çiftçilerin salağını sürmesin

Tembih ettim seni avcı vurmasın
 Senin süsün bu ovaya yetmez mi

Ötme Mustafa'ya ilham veriyon
 Öterkene bir yüksekte duruyon
 Yakup musun Yusuf'u mu arıyon
 Senin yasin haşre kadar bitmez mi

Davetsiz Dügün

Davetsiz geldim bu düğüne
 Oturmuş sevdiğim düzün üstüne
 Salladı başını döndü bu yana
 Serdi ciğerimi közün üstüne

Kanlım olun yamacımdan yırarsan
 Katil olun siyah zülfün tararsan
 Benim niye geldiğimi sorarsan
 Geçenki verdiğin sözün üstüne

Eşi bulunmayan endersin ender
 Merhamet yönünü bir beri dönder
 Ya evet ya hayır bir cevap gönder
 Olmazsa döneyim izim üstüne

Der Mustafa geldim bomboş gidemem
 Sana can vermezsem borcum ödemem
 Dudağın rengini tarif edemem
 Kan damlamış beyizin üstüne

Telkin Şiiri

Gelirken Allah'a söz veren yolcu
 Devam et bu yoldan durma ha durma
 Delilin mürşidin, rehberin Kur'an
 Bundan başkasını sorma ha sorma

Allah aşkı zebun etmez tavlattır
 Tövbe günahları döker kavlatır

Bir kul kalbi Mekke'den evladır
Kimsenin gönlünü kırma ha kırma

Tavafın aynıdır yönün aynıdır
İmanın aynıdır dinin aynıdır
Karıncayla senin canın aynıdır
Sakın bir canlıya vurma ha vurma

Gönül sarayında bir şah oturur
Bir saatte bin bir haber getirir
Bir iftira bir sevabı götürür
Kimseye iftira sürme ha sürme

Acaba bu mülke kimler sahiptir
Bizden evvel gelen hiç yok kayıptır
Hata görmek, istemeden de ayıptır
Kimsenin hatasını görme ha görme

Bir şey kaçmaz kamillerin gözünden
Sırr-ı min-alefler doğar özünden
Mustafa'yı ayırt eyle sözünden
Sakın kimliğini sorma ha sorma

Ayrı Değil

Sonunda mevla ver ise
Yol Allah'tan ayrı değil
Mutmain lafza-ı celal
Dil Allah'tan ayrı değil

Er kalkan memik erdi
Erenler vechini sürdürdü
Bülbül baktı orda gördü
Gül Allah'tan ayrı değil

Kul Mustafa aynı safta
Yaklaşıyor hafta hafta
İmanla öldüyse meftah
Sal Allah'tan ayrı değil

14- Aşık Selman Albay

Aşık Selman Albay, 1930'da Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlı Yeşilköy'de doğdu. İlkokula gittiysse de geçim şartlarından dolayı okulunu tamamlayamadı. Ancak daha sonraki yıllarda okur-yazarlığını ilerletti. Otuz yaşına kadar köyünde çiftçilikle uğraştı. Memleketindeki iklim ve geçim şartlarının zorluğundan 1964'te Adana'nın Kadirli ilçesine göçtü. Çeşitli yerlerde işçilik yaptı. 1976'da Osmaniye'ye yerleşen Selman Albay, bir süre de yurtdışına çalışmaya gitti.

Çok küçük yaşta saza duyduğu yakınlıktan dolayı kendi kendine sazı öğrenen Aşık Selman Albay'ın sözü daha sonraki yıllarda gelişir. Özellikle Osmaniye'ye yerleştikten sonra, daha çok çalıp söyleyen aşık Selman Albay'ın yüze yakın eseri vardır. Ustasız olarak yetişen Albay, en çok Pir Sultan Abdal'dan etkilenmiştir. Şiirlerinde daha çok insan sevgisini işler. Son yıllarda geçirdiği kalp rahatsızlığı nedeniyle doktorlar, Aşık Selman Albay'ın fazla konuşmasını yasaklar. Bu nedenle aşıklığı fiilen bırakmıştır.

Aşık Selman Albay, halen Osmaniye'nin Başmahalle semtinde oturmaktadır.

Zamanla genç idim karaydı kaşım
Dünya havasıyla vardı savaşıım
Havalı gezerdi ol gönül kuşum
Şimdi de yerimden kalkamıyorum

Bana fark etmezdi kış ile yazın
Gayet uzakları görürdü gözüm
Şimdi titrer oldu her iki gözüm
Kısa merdiveni çıkamıyorum

Güzeli görünce gülerdi içim
Beni kınamayın var mıydı suçum?
Biraz sık giyerdim siyahti saçım
Şimdi de yüzüme bakamıyorum

Dostları görünce olurdu aşkım
Ben sazı alırken artardı aşkım

Gönlümde yanardı hem aşk ateşim
Şimdi üfürsem yakamıyorum

Zaman geçti artık eritti beni
Zorla bir komşuya yürüttü beni
Gün be gün düşürüp çürüttü beni
Koluma ceket takamıyorum

Ariflerle hoş sohbetler açardım
Kamil için ben canımdan geçerdim
Konuşulan sözü tek tek seçerdim
Selman der, duruldum akamıyorum

Bir canan dilinde duydum bir kelam
Dinledikçe lezzet buldum efendim
Yine güneş battı sızıdır halim
Saat on ikide geldim efendim

Dostu arz eyleyip bulduğum zaman
Şad olup içinde güldüğü zaman
Dostun meclisine geldiğim zaman
Mesti hayranı olup kaldım efendim

Benim gönlüm her an dostu arzular
Buna şahit olsun bütün gaziler
Gönül alevlendi gene sızılar
Derdin deryasına daldım efendim

Selman'ım da der ki, büyük gardaşım
Gam ile gafletle geçti her işim
Su yalan dünyaya sığmıyor başım
Ah ile sinemi deldim efendim

Aklın yetmediği işe karışma
Söz gelir altından çıkamazsın ha

Varıp bir bilmeze kelam danışma
Söner çırası yakamazsın ha

Düşüne düşünce söyle sözünü
Sadık dostta ayrı görme özünü
Arayıp bulamazsan sevgi izini
Gönülden gönüle bakamazsın ha

Bahar seli gibi bulanık akma
Gönül duvarını dokunup yıkma
Kendini tartmadan meydana çıkma
Dost gönlünden kalkamazsın ha

Gücün yetmediği malı sorma
Havayı söz ile meydana girme
Sel suları gibi çağlayıp durma
Arifler gücünü yıkamazsın ha

Güzel otur, güzel konuş, güzel dur
İnsanlık gönlünden sevgiden taht kur
Kendini arifler ölçüsüne vur
Ölçüsüz yük alma çekemezsin ha

Selman konuşursan mert ile konuş
Bilmediğin sözü bilene danış
Kovulsan dahi bir dosta dönüş
Tek kalırsan derdin dökemezsin ha

Ulus bir bütündür demişti Atam,
Biz her şeyden önce dirlik isteriz
Laikliği yurda yaymıştı Atam
Her zaman her yerde birlik isteriz

Güzel Türkiye'mizin hiç eşi yoktur
İrkçılığı bırak göz diken çoktur
Birlik çırasını her yana yaktır
Ol ahdına sadık erlik isteriz

Dünya başkaldırmış talan talana
 Yetimin hakkını çalan çalana
 Vatan çizilen nice plana
 Buna gelmemeye zorluk isteriz

Vatan bir define ucu bulunmaz
 Sarraf olmayınca cevher bilinmez
 Selman der, hedefsiz nişan alınmaz
 Birlik ol hedefi görmek isteriz

Evvelin sorarsan cevap müşküldür
 Kimse bilmez bu dünyanın yaşını
 Her gelen gidiyor gadim bir yoldur
 Temel atan böyle atmış taşını

Güzel baba bilen seçmiş ademi
 O günden bu güne sürerler demi
 Derler Nuh yapmıştır koca bir gemi
 Daha yapan var mı onun eşini?

Kimi cennet kimi ceheennem diyorlar
 Cennete çok güzel huri koyarlar
 Bir kişiye yetmiş iki sayıyorlar
 Güzel görmüş hayal ile düşünür

Benim olsaydı sadık bir eşim
 İster taş üstüne olmasın taşım
 Huriler hep senin olsun kardeşim
 Bırakmışım ben onların peşini

Selman ademi sev gönüller kırma
 Kamile nazar et cahile varma
 Bir gün sana derler git burda durma
 Hiç kimse beklemez mezar taşını

Sevgidir insanı ahsen eyleyen
 Gönüller köşkünün sultanı sevgi
 Aşk ile gönümÜ viran eyleyen
 Her zaman sinemin mihmanı sevgi

Dostların cemali başımın tacı
 Sevdiğin görenler buğur miracı
 Sohbeti şifadır derdim ilacı
 Gönülden gönüle devranı sevgi

Bir olup birlikte konup göçenler
 Muhabbet meyinden bade içenler
 Dost için gözünün yaşın saçanlar
 Hasret çekenlerin dermanı sevgi

Selman'ım söylüyor ama başarsa
 Varıp bir kamile yolu düşerse
 Gönülden gönüle sevgi coşarsa
 Dünyanın ışığı mekanı sevgi

15- Aşık Musa Karakaş

Aşık Musa Karakaş, 1930 yılında Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinin Yoğunsöğüt köyünde doğdu. O yıllarda üç yıl olan ilköğrenim tahsilini yaptı. 16 yaşında iken evlendi. Askerlik görevine kadar köyünde rençberlik yaptı. 1950'de Dört Yol'da askerlik görevini yaptı. Askerlik dönüşü yine köyünde çiftçilikle uğraştı. 1970 yılında Malatya'ya göçüp odunculuk, duvarcılık, hamallık gibi işlerde çalıştı. 1988'de Osmaniye'ye göçtü ve buraya yerleşti. Osmaniye'de küçük bir baskül ile insan tartarak geçimini sağlamaya başladı. Sekiz çocuk babası olan Musa Karakaş'ın bir oğlu Kıbrıs Savaşı'nda şehit düşmüş. Bir kızı hemşire, iki oğlu da yurtdışında çalışmaktadır.

Musa Karakaş'ı aşık yapan çocuklarının durumu olmuştur. İlk şiirini Kıbrıs'ta şehit düşen oğlu için yazmış. 1990'da hemşire olan kızının Bartın'a tayini çıkması üzerine yalnız kalan Musa Karakaş, şiir yazmaya daha çok zaman ayırmaya başlar. Öyle ki halen sürdürdüğü baskül ile tartıcılık işinde

Osmaniye PTT'si karşısındaki köşesinde doğaçlama olarak şiir yazmaktadır.

Son birkaç yıl içinde saz çalmaya da merak saran ve bir saz alan Musa Karakaş, tüm gayretlerine rağmen saz çalmasını öğrenememiştir. Ancak şiirlerini besteleyip sazsız olarak söylemektedir.

Osmaniye'de PTT karşısındaki köşesinde günde ortalama 5-10 şiir yazan, kendi deyimiyle beste yapmaktadır. Musa Karakaş, genelde 7'li ve 8'li ölçü ile yazıp "Musa Dayı" tapşırmasını kullanıyor.

Aşık Musa Karakaş, halen Osmaniye'nin Başmahalle semtinde oturmaktadır.

Girmişem yaşlı yaşıma
Yoksulluk çıktı karşıma
Neler gelecek başıma?
Ne üzücü güne kaldık

Yaşlılara bakan olmaz
Hiçbir şeye gücü yetmez
Eli titrek gözü görmez
Ne üzücü güne kaldık

Bilmediğim işe girdim
Bir ekmeğim olur dedim
Olanca ömrümü yedim
Ne üzücü güne kaldık

Musa Dayı üzülürsün
Büzüm büzüm büzülürsün
Of, tuf diye düşünürsün
Ne üzücü güne kaldık

Aman doktor canım doktor
Ver hastamı ben gideyim
Yoksulluğa çare yoktur
Ver hastamı ben gideyim

Ne belalı benim başım
Durmaz akar gözyaşım
Etme doktor can yoldaşım
Ver hastamı ben gideyim

Param olsa yalvarmam
Yalan yere yemin etmem
Ağlayarak sızlayamam
Ver hastamı ben gideyim

Zamanın kanunu böyle
Yoksulların hali böyle
Musa Dayı durma söyle
Ver hastamı ben gideyim

Hiç gelmesin kimselerin başına
Zalim felek doyurmadı yaşıma
Gurbet elde neler geldi başıma
Kaderim böyle imiş, kime ne deyim

Bende ağlar sizlarım kendi kendime
Talihsiz kaderde gitmez bendimde
Geceli gündüzlü benim ardımda
Kaderim böyle imiş, kime ne deyim?

Yine gönlüm efkarlandı
Geçen gümleri hatırlıyorum
Gam ile gönlüm kederlendi
Eski günleri hatırlıyorum

Her gün gamlı kederliyem
Ben de bahtı karalıyam
Yürekten çok yaralıyam
Geçen günleri hatırlıyorum

Yuvadakiler dağıldı
Her biri bir dağda kaldı
Çocukları gurbet aldı
Eski günleri hatırlıyorum

Ne olacağım bilinmiyor
Bir kararda durulmuyor
Musa Dayı yaşılanıyor
Gençlik günü hatırlıyorum

Küçükten yetim kalırsam
Vay haline, vay haline
Doğuştan sakat kalırsan
Vay haline, vay haline

Hasretim gözümde kalsa
Müradım gönlünde kalsa
Her şeyden mahrum kalsa
Vay haline, vay haline

Güç ve kuvvetten düşersen
Bir yerden gelirin olmazsa
Günün of ile geçerse
Vay haline, vay haline

Ele ayağa düşersen
Hiç kimse halın sormazsa
Musa Dayı gülemezsın
Vay haline, vay haline

Ben yazarım gerçeği
Gerçekleri Allah bilir
Hayır sevap edenleri
Gerçekleri Allah bilir

Hakk'ın binası yıkılmaz
 İntizarlar yerde kalmaz
 N'olacağı belli olmaz
 Gerçekleri Allah bilir

Üç günlük dünya için
 Hayır kapıları açın
 Musa Dayı yalandan kaçın
 Gerçekleri Allah bilir

16- Mahmut Anılan (Dertli Mahmut)

Adana'nın Karataş ilçesine bağlı Çahşırılı köyünde 1933'te doğan aşık, ilkokulu bitirdikten sonra "kuran kursları"na devam ederek dini bilgisini güçlendirmiştir. Çiftçi bir ailenin çocuğu olan aşık bu dönemde hem ekonomik zorlukları hem de köy gerçeklerini yaşamıştır. İlk şiirlerini çocuk denecek yaşta (12 yaşında) Zeynep adlı bir kıza aşık olduktan sonra söylemiştir. Çileli bir bekleyişten sonra sevdiği kızla evlenir; ancak bu evlilik eşinin doğum sırasında ölmesi nedeniyle çok kısa olur ve acı bir sonla noktalınır. Bu olay Anılan'ın sanatına çok büyük bir etki yapar. Bu dönemde aşığın şiirlerinin konusunu ağıt denebilecek türde konular oluşturur. Daha sonra 1953'te ikinci evliliğini yapan aşık, bu evlilik olayında da mutlu olamaz. Çünkü, doğan 10 çocuğu da doğumdan kısa bir süre sonra yaşamazlar. Bu üzücü olaylar, Anılan'ı ister istemez acıların ve dertlerin şairi yapar. Anılan, bu duygularını aşağıdaki şiirde acı bir şekilde dile getirmektedir:

Sana derim kara toprak
 Nettin çifte kuzuları
 Gazel edip yaprak yaprak
 Döktün çifte kuzuları

Ben söylerim sözü harben
 Öyle ağırdır ki darben
 Daha küçük yaşta kurban
 Ettin çifte kuzuları

Var oldular gelin gibi
 Yok oldular yalan gibi
 Bir kükremiş yılan gibi
 Yuttun çifte kuzuları

Mahmut büründü karaya
 Can dayanmaz bu yaraya
 Hepsini de bir araya
 Kattın çifte kuzuları

Bugüne kadar "Dertli Mahmut", "Çukurova Gülleri", "Insanoğluna Dini Duygularım" adlı üç şiir kitabı yayımlanan aşığın çeşitli dergi ve gazetelerde de şiirleri çıkmaktadır.

Küçük yaştan beri sıkıntılarla ve dertlerle yoğrulmuş aşık mahlasını da Dertli Mahmut olarak kendisi benimsemiştir. Şiirlerini genellikle hazırlıklı olarak meydana getiren aşık, hemen her dalda şiir yazıp söylemektedir.

Karabağ Diye

İçim ateşlidir bir volkan gibi
 Yanıp kül oluyor karabağ diye
 Yurduna hasrettir yurdun sahibi
 Bakın el oluyor Karabağ diye

Barut kan kokuyor toprağı taşı
 Ötmüyor bülbülü uçmuyor kuşu
 Ağlayı ağlayı gözümün yaşı
 Akıp sel oluyor Karabağ diye

Ceddimin öz yurdu perişan olmuş
 Umutsuz bakışlar yüzleri solmuş
 Batıl hak üstüne galebe çalmış
 Şahlar kül oluyor Karabağ diye

İslamın kafirden olur mu dostu
 Ermeni gavuru yine kan kustu
 Mabetler yıkıldı ezanlar sustu
 Diller lal oluyor Karabağ diye

Bu dertli Mahmudun bitmez çilesi
 Tez günde yıkılsın küfrün kalesi
 Dosta ağır geldi düşman belası
 Gençler zal oluyor Karabağ diye

Benimdir

Bir zefir-i hara hasrettir bu can
 Bikes kalmış viraneler benimdir
 Arayan olursa bulur kolayca
 Ses vermeyen bu haneler benimdir

Yaradana malum olsun halimiz
 Bu gidişle garip gider ölümü
 Muhannet kullara düştü yolumuz
 Yalan yanlış bahaneler benimdir

Devran aksi döndü işlerim zorda
 Kimseler kalmasın ben gibi darda
 Alem ayık dolanırken bu yerde
 Mey içmemiş mestaneler benimdir

Gönül ehli bu dünyada gülemez
 Aramayan mürşidini bulamaz
 Hekimin ilacı derman olamaz
 Aşk vurgunu avaneler benimdir

Dertli Mahmut bu sinemin ördünden
 Bilen yoktur miskinlerin derdinden
 Akıllar göç eylemiş yurdundan
 Su görünen divaneler benimdir

Eş Değil Misin

Anlıyorum seni ey güzel peri
 Gurbette garibe eş değil misin
 Aşığın gönlünde güzelin yeri
 Gönüllerde uçan kuş değil misin

Gözlerin uzakta arar birini
 Kimse dolduramaz senin yerini
 Hele düşün Ferhat ile Şirini
 Dertli aşıklara baş değil misin

Gönül gönül derler sevgiden yana
 İltifat olmaz mı canandan cana
 Ne deyim bilmem ki sunam ben sana
 Aşkın sofrasında aş değil misin

Kaşların yay gibi yüzün şems-i mah
 Seni seven aşık çeker ah-ü vah
 Güzeller güzeli ey sultan-ı şah
 Sevecen halinle hoş değil misin

Dertli Mahmut gönlümüzde aşk yatar
 Ah etsek ahımız cihanı tutar
 Naz etme sevdiğim bunca naz yeter
 Ümit aleminde düş değil misin

Şah Gibi

Bir güzel sevdim ki yoktur menendi
 Cemal-i Revnak'ı Şems-i Mah gibi
 Dolandı boynuma aşkın kemendi
 Bulunmaz gayri de benim ah gibi

Dişinin her biri bir inci taşı
 Kudret kaleminden çekilmiş kaşı
 Çözülmüş düğmeler parlıyor dösü
 Yorgun aşıklara aramgâh gibi

Yaktı derunumdan dağladı beni
 Yolcuydum yolumdan eğledi beni
 Zülfünün teline bağladı beni
 Çekip götürüyor fers-i rah gibi

Ne olur bir gece mihman kalayım
 Sarıp kollarımı murad alayım
 Dedim bayram yakın kurban olayım
 Salladı başını olur eh gibi

Dertli Mahmut gönlüm onun hayranı
 Tutuştu bu sinem yandı her yanı
 Çıkmış has bahçeye eder seyranı
 Döner halayıklar kendi şah gibi

Ter Gelir

Daha yeni aşka düşen güzelin
 Yanağından damla damla ter gelir
 Sılasından ayrı kalan yiğide
 Gurbet elde gahır çekmek zor gelir

Bir aşık ki ateş gömlek giyerek
 Yüreğinde ince duygu duyarak
 Vah hasrete vah firgata diyerek
 Dövündükçe figan gelir zar gelir

Bu hayatın çilesine alışan
 Sevdasını sevdiğiyle bölüşen
 Uğrun uğrun dostu ile buluşan
 Aşıkların sinesine kor gelir

Sürünerek yüz sürenler eşiğe
 Aman deyip el açanlar maşuğa
 Sevdiğini yadlar alan aşığa
 Yas içinde yaşaması ar gelir

Dertli Mahmut derde çare ararken
 Kolay olmaz sevda kalbe girerken

Cümle alem muradına ererken
Bize böyle hep vefasız yar gelir

Sevgilim

Yandım atasına aşkın narına
Perişanım duramıyom sevgilim
Kararım yok bugün ile yarına
Çok özledim varamıyom sevgilim

Gözlerim yoldadır kulağım seste
Karasevda bizi eyledi hasta
Ayrılık derdinden bu gönlüm yasta
Sen nasılsın soramıyom sevgilim

Ruhumun içine saklasam seni
Hafifçe oksayıp koklasam seni
Deli eylemek mi muradın beni
Seni neden saramıyom sevgilim

Engel var arada kavuşmak güçtür
Bu dünyada sensiz yaşamak hiçtir
Aşkın-muhabbetin başımda taçtır
Vuslatına eremiyom sevgilim

Dertli Mahmut sever seni can ile
Mecnun ettin beni düşürdün dile
Hasret-i aşkınla döndüm bülbüle
Güllerini deremiyom sevgilim

Çileli Geçit

Bir murad almadım fani dünyada
Eyvah yazık ömrüm çileli geçti
Ne kara talihim varmış a dostlar
Kesilesi başım belalı geçti

Dinmedi gözyaşım hep aktı aktı
Nice dostlar bile düşmanca baktı

Olaylar bağrımı kz gibi yaktı
Kim demiş hayatum cilalı geçti

Bir yar sevdim tez usındı farıdı
Muhabbetler buzlar gibi eridi
Kalktı kervan dost eline yürüdü
Yolculuk bir hayli davalı geçti

Ne yana baktıysam feryat dinledim
Bu yarayla inim inim inledim
Günah bende hata bende anladım
Başımdan serancam bir hayli geçti

Dertli Mahmut bir yürüdüm bir durdum
Gelenden geçenden çareler sordum
Bahtım gülmeyecek farkına vardım
Mecnun'un ahından çok Leyli geçti

Ceylan Gözlüm

Sana derim ceylan gözlüm
Dönüp bana bakar mısın
Garibim kapına geldim
Acep sahip çıkar mısın

Ağlayarak yana yana
Nice diller döktüm sana
Bir merhaba yeter bana
Kendin naza çeker misin

Senin aşkın neymiş meğer
Ateşi sineme değer
Ab-ı hayat olsan eğer
Bu gönlüme akar mısın

Yanakların al al olmuş
Kiraz dudaklar bal olmuş
Gamzelerin top gülü olmuş
Burcu burcu kokar mısın

Dertli Mahmut her kişi gibi
 Gel gezelim bir eş gibi
 Alev alev ateş gibi
 Beni hâla yakar mısın

Göçer Gideriz

Gönül bir Kâbedir vücutsa kalıp
 Alem-i rüyada uçar gideriz
 Meclis-i uşsakta bir saki olup
 Boşu verir dolu içer gideriz

Erenler ceminde kurulu düzen
 Kendinden geçmiştir döner semazen
 Davet-i Rahmandır okunur ezan
 Kendi yolumuzu seçer gideriz

Ne beton direk var ne demir elik
 Ne güzel yaratmış bu mülkü malik
 Boynumuzda heybe bir yanı delik
 Her söze aldırılmaz geçer gideriz

Serab-ı dünyadan ayrıldık gayri
 Bir uçtan bir uca duyruıldık gayri
 Benlik davasından sıyrıldık gayri
 Tenimize kefen biçer gideriz

Dertli Mahmut böyle kaldık arada
 Kaç günlük ömrümüz kaldı şurada
 Bir pençe-i şirdir bizim yarada
 Sultan Selim gibi göçer gideriz

Dolar içime

Ne zaman göz göze gelsek seninle
 Tatlı bakışların dolar içime
 Ne zaman yüz yüze gelsek seninle
 Sonunda bir hasret salar içime

Dudağımda hece katre cümlesin
 Sevgide çekingen akta hamlesin
 Bu gönlüme düşen sen bir damlasın
 Aşkın mayasını çalar içime

Kirpik-i hançerin sineme vurur
 Dağ olsa karşında dayanmaz erir
 Bazen bakışların bir korku verir
 Bazen tatlı tatlı güler içime

Henüz başlamadan aşk-ı yasaklar
 Bakışların benden bir şeyler saklar
 Bazen kahrolası derken dudaklar
 Bazen de mutluluk diler içime

Mahmut'un ahını dinle ney gibi
 Bir yüzün güneştir biri ay gibi
 O ılık nefesin sanki mey gibi
 Bir dalgıç misali dalar içime

Korkuyorum

Gönlümü bir paket yaptım
 Umutlarımı bağlattım
 Adresine postalattım
 Vermez diye korkuyorum

Güleriz dedim ırakta
 Daha fakir olarak da
 Katarımız o durakta
 Durmaz diye korkuyorum

Aşkın kâr eyledi cana
 Kul olmuşum yana yana
 Nazlım inan seni bana
 Vermez diye korkuyorum

Aşık Mahmut hayatımı
 Alamadım muradımı

Ben öldüm ya yarandım mı
Sormaz diye korkuyorum

17- Abdulvahab Kocaman (Aşık Kocaman)

1934 yılında Kadirli'nin Avluluk köyünde doğdu. Şiire destan yazarak başlayan Aşık Kocaman ilk yıllarda geçimini de destan satarak sağlıyordu. Bu özelliğinden dolayı aşık, uzun süre Çukurova'da "Destancı Vahab" lakabıyla ün saldı. Şiir yazmadaki büyük beceresi ve şiir okumadaki büyük kabiliyeti Kocaman'ı Konya'da yapılan Türkiye Aşıklar Bayramı'nda sevilen halk ozanlarından biri haline getirdi. Türkiye'de yapılan aşık bayramının pek çoğuna katılmıştır. Türkiye Aşıklar Bayramı'nda karşılaştığı Karslı aşıklarla dostluğunu ilerleten Kocaman, kısa bir süre sonra atışma ve taşlama dallarındaki başarısıyla dikkati çekti. Bağlama çalmasını bilmemesine rağmen aşıklık geleneğinin bütün kurallarını ve inceliklerini bildiği için katıldığı aşık şöenlerinde ve aşık yarışmalarında büyük ödüller kazanmıştır.

Türkiye'de yapılan aşık bayramının düzenlendiği 1966'dan beri Kocaman, bu bayramların daimi üyesi olmuş ve bu bayramların aşıklık geleneğimizin devam etmesinde, aşıkların kendilerini geliştirmelerinde, genç aşıkların ortaya çıkmalarında, yurdun çeşitli yörelerinden gelen aşıkların birbirlerini yakından tanımalarında çok önemli rol oynamıştır.

Konya'da yapılan "Türkiye Aşıklar Bayramı"nın ilk açılış yılı olan 1966'daki şiir dalındaki ve irticalen atışma dalındaki başarısıyla Kocaman, kendisini aşıklar camiasında kabul ettirmiştir.

Kocaman'ın, İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali programları yanında zaman zaman düzenlediği Karslı ve Çukurovalı aşıkları karşı karşıya getirerek yaptığı programları da yurt çapında büyük ilgi görmektedir.

Özellikle Hamasi (Kahramanlık) ve yurt konulu şiirleriyle dikkati çeken aşığımız, bağlama çalmamasına rağmen bu şiirleri yorumlayış şekliyle büyük ilgi görmektedir. Ayrıca yurdun çeşitli vilayetlerinin kurtuluş

günlerindeki faaliyetleriyle, mahalli yorumlarıyla halkın beğenisini kazanmıştır.

1933'teki Adana Kültür Derneği'nin faaliyete geçmesinde önemli rol oynayan ve bu kuruluşun daimi üyelerinden biri olan Kocaman, evli ve 11 çocuk babasıdır. Halen doğduğu köyde aşıklık geleneğini devam ettirmekte ve çiftçilik yaparak geçimini sağlamaktadır.

Türklüğün Destanı

Türk çocuğu budur sana hitabım
Seni yoktan yaratandan örnek al
İkra diyor oku benim kitabım
Oku öğren sen Kur'andan örnek al

O kahraman ecdadından atandan
Tarih boyu kan dökülen vatandan
Cephede kefensiz şehit vatandan
Vatana can veren candan örnek al

Sene bin yetmiş bir mevsim de yazdı
Atı kırdı, elbisesi beyazdı
Gün cumaydı kıldırıldığı namazdı
Malazgirt'te Alpaslan'dan örnek al

Edirne'de büyük toplar döktüren
Öküzlerle İstanbul'a çektiren
Koca Bizans surlarını yıktıran
Fatih Sultan Mehmet Han'dan örnek al

Bizim idi Acemistan Gürcistan
Bulgaristan Yunanistan Türkistan
Türkoğlu eyleyen dillere destan
Sen Kanuni (Sultan) Süleyman'dan örnek al

Altaylar'dan Viyana'yı kuşatan
Dünya nizamını kurup yaşatan
Plevne'den Gazi Osman Paşa'dan
Tarihe bak şu destandan örnek al

Ben bir Türk'üm Türk'tür benim ecdadım
Ülkümün uğrunda ölmek muradım
Ben beni vatana kurban adadım
Abdülvahab Kocaman'dan örnek al

Atatürk Var

Bin dokuz yüz seksen birde
Yılımızda Atatürk var
Gezip dolaştığım yerde
Yolumuzda Atatürk var

Öğün, çalış, güven dedi
Bizi o irsat eyledi
Türkiye'de atmış yedi
İlimizde Atatürk var

Okulların bahçesinde
Gelinlik kız bohçasında
Türkçemizin lehçesinde
Dilimizde Atatürk var

Evimizde aramızda
Safımızda sıramızda
Cebimizde paramızda
Pulumuzda Atatürk var

Sancakların gölgesinde
Kalbimizin köşesinde
Sazların yanık sesinde
Telimizde Atatürk var

Vahab bu mübarek toprak
Destan tüter yaprak yaprak
Dalgalanır bayrak bayrak
Elimizde Atatürk var

İnsanoğluna Sesleniş

Boşa mağrurlanma sen insanoğlu
Cismin iki damla yaştan ibaret
Dünyaya aldanıp şaşırma yolu
Bu dünyanın sonu baştan ibaret

En sonu aqlamak ne kadar gülsen
Manâ ile varırsın haddini bilen
Zaloğlu Rüstem'in denginde olsan
Uçup giden bir gün kuştan ibaret

İster ömür sürsen yıllarca sene
Akıbet aslına dönersin gene
Zevki ızdırabı değmez bir güne
Dört yanınca bir bakıştan ibaret

Düşün bu dünyaya ne için geldim
Nerede eğlendim nerede kaldım
Ne zaman yaşadım ne zaman öldüm
Düşünürsen hepsi hiçten ibaret

Abdülvahab ister ulu han olsun
İster yaşlı ister bir civan olsun
Dünyaya hükmeden kahraman olsun
Akıbetin iki taştan ibaret

Yetim Abdullah'ın Ağır

Bir Abdullah vardı öldü dediler
Emmi ne eyi ettin öldün kurtuldun
Kefenin komşular aldı dediler
Ne iyi oldu emmi öldü kurtuldu

Sanki bu dünyada neyin vardı
Herkes sana beş hizmetkâr derdi
Kazancının köy ağası yeridi
Çok iyi oldu emmi öldün kurtuldun

Üç yüz atmış beş gün oruç tutardın
 Senede bir defa iftar ederdin
 Et buldun mu gemiği ile yutardın
 Ne iyi ettin emmi öldün kurtuldun

Bir ineğin vardı suyu yetmezdi
 Ahırdan çıkmağa dizi tutmazıdı
 Bu fakirlik seni hiç unutmazıdı
 Ne iyi oldu emmi öldünde kurtuldun

Gelepçeler açılmazdı kolundan
 Hakim savcı anlamazdı dilinden
 Köyde zalim yobazların elinden
 Allah'a çok şükür öldündü kurtuldun

Gocaman der ıskatına oturduk
 Yarım yanlış bir salavat getirdik
 Şeker telisine sorduk götürdük
 Çok iyi ettin emmi öldünde kurtuldun

18- Duran Şıhlıoğlu

1935'te Ceyhan'ın Gümürdülü köyünde doğan ve çiftçi bir ailenin çocuğu olan Şıhlıoğlu, diğer aşıklarımız gibi o da çocukluk ve ilk gençlik yıllarını çiftçilik ve çobanlık yaparak geçirmiştir.

Rüyasında pir elinden bade içtiğini söyleyen aşık, ilk şiirlerini bu rüyanın etkisiyle 11 yaşlarında iken söylemeye başlamıştır. İlk şiirlerinin konusunu, diğer Çukurovalı aşıklarda olduğu gibi, güzellemelemler oluşturmaktadır. Daha sonra ise dini, tasavvufi, ahlâki, didaktik konulara yönelen aşık, son dönemde ise daha çok taşlama konulu şiirler söylemektedir.

Mahlas olarak kendi soyadını kullanan aşık, Konya, Çorum, Adana, Feke ve Mut Aşıklar Bayramı gibi pek çok etkinlikte bulunmuş ve bu toplantılarda özellikle doğmaca şiir dalındaki başarısıyla dikkati çekmiştir. Kendi kendini yetiştirdiğini söyleyen aşık, herhangi bir ustadan ders almamakla birlikte Çukurovalı genç aşıklarımızdan olan

Ceyhani ve Abbas Güneylî'ye ise aşıklık geleneği konusunda yol göstermiştir. Bağlama çalmadan eserlerini icra eden Şihlioğlu, şiirlerini kitap halinde toplamayı başarmıştır. Bugün aşıklık mesleği yanında çiftçilik yaparak yaşamını sürdürmektedir.

Zor Olur

Kimi insan olamaz vefalı
Kendi fesat kalbi gönlü dar olur
Doldurma akıllı, takma kafalı
Böylesiyle sohbet etmek zor olur

Akılsıza öğüt verirsen kızar
Geri döner, sana yapar bir azar
Her nere otursa sohbeti bozar
Cahil insan mecliste tor olur

Der Şihlioğlu: "Kötü insan yaramaz
İyiye kötüden seçmez aramaz
Hakikatı, gerçekleri göremez
Cahil insan baksa bile kör olur"

Geldi Gitti

Sabahleyin bir kız gördüm
Bizim eve geldi gitti
Görmez olsam azdı derdim
Beni derde saldı gitti

Anlamadım nedir derdi
Geldi de karşıma durdu
Beni ta kalbimden vurdu
Vay sinemi deldi gitti

Saçları güzel kokulu
Öne taramış kahkülü
Bende koymadı akılı
Kız başımdan aldı gitti

İnanın benim sözüme
 Bir ateş koydu özüme
 Dönüp de baktı yüzüme
 Kaş oynadım güldü gitti

Yaktı beni yağ değilim
 Can dayanmaz dağ değilim
 Bundan sonra sağ değilim
 Şıhlıoğlu öldü gitti

Az Konuş

Meclisin meşrebini bozmadan
 Ne söylersen nezaketli uz konuş
 Dinleyenler sohbetinden bezmeden
 Çok uzatma kelâmını az konuş

Bilmediğin işe bilgicilik satma
 İyi düşün yanlış bir adım atma
 Sözünün içine riyayı katma
 Manasını mantığından söz konuş

Tebessüm et, dost yüzüne bakarken
 Gönülden gönüle sevgi akarken
 İki dudak arasından çıkarken
 Kelimeyi teker teker ez konuş

Dikkat et kendine acize düşme
 Ayık ol aldanma hak yoldan şaşma
 Ölçüyü kaçırıp haddini aşma
 Gerçekleri anlat, sade öz konuş

Ey Şıhlıoğlu elden üstün el olur
 Seni araştırır arif kul olur
 İyiye kötüye sebep dil olur
 İnsanlığa yarayışlı söz konuş

Giderim

Pence vurdu can alıcı meleği
 Ecel şerbetini içtim giderim
 Kendi elim ile ahret gömleği
 Ölçtüm de boyuma biçtim giderim

Cenazemi tenesirde yudular
 Gören dostlar haktan rahmet dedile
 Kefenleyip sal içine kodular
 Şimdi elden ele uçtum giderim

Heyhat yolcusuyum dönülmez-yolun
 Akıbeti budur yaşayan kulun
 Baş açık, ten üryan, ayağım yalın
 Malımdan, mülkümden geçtim giderim

Şıhlıoğlu Duran'ım bak sıfatına
 Gönül varmak ister hakkın katına
 Bindirdiler beni ölüm atına
 Elveda dostlarım göçtüm giderim

Boşuna

Akılsıza ne söyleyen boşuna
 Bin sözden bir hisse aldıramazsın
 Delik desti suyu akar dışına
 Üstüne koşan da dolduramazsın

Bir insan zararı kârı bilmezse
 Oturup kaldığı yeri bilmezse
 Adabı, hayayı, arı bilmezse
 Arsıza ne desen yıldırılmazsın

Özü, sözü, sahte yalan kişiyi
 Doğuşundan tembel olan kişiyi
 Gaflet uykusuna dalan kişiyi
 Bağırsan çağırsan kaldırılmazsın

Şıhlıoğlu bilene bu doğru sözdür
Doğruyu söyledim, sevenler azdır
İsterse sırtında yıllarca gezdir
Namerde iyilik bildiremezsin

Yayla

Kar erimiş bin bir çiçek açılmış
Gelin gibi süslü yüzü yaylanın
Her çiçekten türlü koku saçılmış
Gelmiştir baharı yazı yaylanın

Yörük evi konmuş yaylak yurduna
Gülüp oynaşırlar gamın derdine
Gün aşarken karlı dağın ardına
İner sularına yozu yaylanın

Dağlara baktık ilham geliyor
Çobanları yanık kaval çalıyor
Her koyaktan tatlı tatlı meliyor
Süsüdür koyunu kuzu yaylanın

Gül toplamış deste deste elinde
Ala önlük bağı sarkar belinde
Çesmeye gelirler helke kolunda
Neşeli gelini kızı yaylanın

Der Şıhlıoğlu: " Cennet dense yak
Kınalı keklikleri öter sekişir
Buz gibi suları çağlar akışır
Kaynar pınar olmuş gözü yaylanın"

Hocam

Elif kıyamdadır bekler ayakta
Dal neden rükuda duruyor hocam
İncele manayı karada akta
Mim gördüm secdeye varıyor hocam

Öyle mim sevdim ki mim içinde mim
 Geri dönüp sorma deme kimdir kim
 Götürür getirir orta yerde cim
 Lemden heden haber veriyor hocam

Vücut bir kabuktur içinde öz var
 Dil et parçasından konuşur söz var
 Beni benden iyi seyreden göz var
 Gizli aşk elemi görüyor hocam

İki kâtip yazar hayır şer etsem
 Benimle beraber nereye gitsem
 Gündüzler otursam geceler-yatsam
 Bende bir yolcu var yürüyor hocam

Beni hiç sormayın hastayım hasta
 Gönülüm gider gelir sanki bir posta
 Arzum gece gündüz kavuşmak dosta
 Şıhlıoğlu kimi arıyor hocam

Sensin

Her şeye kadirsin ulu yaradan
 Bu aleme devran ettiren sensin
 Yarasayı ağaç kovuğuna koydun
 Baykuşu viranda öttüren sensin

Ademi cennetten kovdun, ağılattın
 Havva'ya hasretle ciğer dağılattın
 Denizi çordurup dağda çağılattın
 Nuh nebiye gemi çattıran sensin

Karışılmaz senin işine haşa
 Hikmetin pek çok değildir boşa
 Hasim olmuşlardı kardaş kardaşa
 Yusuf'u kuyuya attıran sensin

Bu dünyaya nice kullar cem ettin
 Kimi güldü kimisini gam ettin

Diri diri mahluğuna yem ettin
Yunus'u balığa yutturan sensin

Muhammed'i semalara çektirdin
Seyreleyip alemlere baktırdın
Şihloğlu'nu aşkın ile yaktırdın
Dumanı ağızımdan tüttüren sensin

Evladım

Sana uğur olsun git güle güle,
Haydi açık olsun yolun evladım
Hakkın emri böyle gelmiştir kula
Bundan sonra oldun elin evladım

Bir sözün varsa çekinme söyle
İslâm'ın kuralı yasası böyle
Eşe dosta hakkın hep helâl eyle
Öp emmi dayının elin evladım

Kızım bu sözümü atma yabana
İhmal olma kayratına çabana
Hizmet et kaynanan, kayınbabana
Daim tatlı olsun dilin evladım

Ağlayıp dökersin gözünden yaşın
Veda etmek için geleli kardaşın
Bak telli duvaklı süslenmiş başın
İşte gidiyorsun gelin evladım

Şihloğlu Duran'ım yanıyor özüm
Hakkım helâl olsun sevgili kızım
Her zaman budur ki dileğim arzum
Ömür boyu mesut olun evladım

19- Ali Kımıl (Aşık Ali İlhamî)

1937 yılında Adana'da doğdu. Daha sonra ailesiyle birlikte Konya'ya bağlı Bünyan ilçesinin Kululu köyüne göçtüler. Aşık, çok küçük yaşta annesini kaybetti. Bu

olaydan sonra aşığın hayatının sosyo-ekonomik sorunlar içerisinde geçtiğini görüyoruz.

Aşık Ali İlhami de badele aşıklarımızdan biridir. Aşığın kendi anlatmasına göre bu olay (pir elinden dolu içme), on yaşlarındayken meydana gelmiş ve aşık, bundan sonra şiir söylemeye başlamıştır.

Hemen her konuda şiir söyleyen aşığın şiirlerinin çoğunluğunu dini, tasavvufi, ahlaki, didaktik ve güncel konular oluşturmaktadır. Aşık mahlas olarak kendi ismini (İlhami) kullanmaktadır. O da Çukurovalı aşıkların pek çoğu gibi Konya Aşıklar Bayramı'na, aşık yarışmalarına, aşık şölenlerine katılan ozanlarımızdandır. Pek çok yarışmada da şiir dalındaki başarısıyla ödül almıştır.

Aşıklık mesleği yanında seyyar satıcılık yaparak geçimini sağlamaktadır.

Kalır

Coşkun akar derler aşkın deresi
Sel çağlayıp gider dipte kum kalır
İlim, irfan cehaletin çaresi
İlmsiz, irfansız insan ham kalır

Başımız bağlıdır ulu fermana
Bir nazar kıl şark eyleyen devrana
Güz gününde ateş düşse ormana
Ne ardıc, ne meşe, ne de çam kalır

Mümin kullar Mevlasına taparsa
Münafıklar hak yolundan saparsa
Hak emreder bir kıyamet koparsa
Dünyada ne Bağdat ne de Şam kalır

Atadan evlada meşhur bir öğüt
Evladım buğdayı elinle öğüt
Hak rızası için ölmüşse yiğit
Yiğit ölür gider amma nam kalır

İlhami'yim ecel meyi içersen
Hak yoluna ben bu şerden geçersen

Veda yeter şu dünyadan geçersen
Bilmem acep burda benim nem kalır

Para

Çok büyük marifet vardır parada
Aşılmaz dağları yol eden para
Nicelerin erdirir de murada
Baksan nicelerin del'eden para

Para nicesine ahlâk çektirir
Para nice nice yuva yıktırır
Para düşmanlara boyun büktürür
İyiye kötüye kul eden para

Devir döner zaman geçer çağ olur
Paralansa abdaloğlu beğ olur
Para ile dağbaşları bağ olur
Kara çalıları gül eden para

Her taşın altından mutlak bu çıkar
Bir baksan gönlünden ne arzu çıkar
Para ile yüce dağdan su çıkar
Kuru dereleri sel eden para

İlhami aşığım çalar çağırır
Parasızlık bu sinemi kavurur
Para türlü türlü sayfa çevirir
Bazı yeşil bazı al eden para

Bir Dileğim Var Senden

Kadir mevlam bir dileğim var senden
Ne olur bırakma darın içinde
Bilmem geçen yıllar ne ister behden
Geçmiyor günlerim zarın içinde

Dağ yarattın birbirine yasladın
Zümrüt gibi orman ile süsledin

Emir verdin sen Musa'na sesledin
Arattın kendini Tur'un içinde

Bahçe senin bülbül senin gül senin
Gece gündüz zikre duran dil senin
Emir senin ateş senin kül senin
Yakmadın harını narın içinde

Bir Allah ki her varlıktan uludur
İnli cinli melek hakkın kuludur
Ey Allah'ım senden dileğim budur
Yakma has kulunu korun içinde

İlhami gönlünde olmasın güman
Bir aşk ile döner bu devr-i zaman
Ulu yaradana eylemen iman
Edebin, hayanın, arın içinde

Ne Diyek

Cümle mevduatın sahibi vardır
Bilen bilir bilmeyene ne diyek
Bunu inkâr eden hep bakar kördür
Bulan bulur, bulmayana ne diyek

Hakkın emri farzdır, habibin sünnet
Eğer istiyorsan cemaal ve cennet
Yaradana bir kul, habibe ümmet
Olan olur, olmayana ne diyek

Gine başımıza aşk yeli esti
Hakk'ı hak, bildirmek aşığın kasti
Bu aşk bir ummandır aşıklar desti
Dolan dolar, dolmayana ne diyek

Kur'anında İslam hakka yol demiş
Pir Mevlana ne olursan gel demiş
Dürüst, mert ol, namazını kıl deniştir
Kılan kılar, kılmayana ne diyek

Allah bizi eker, biçer, savurur
 Bir aşk verir aşkı ile kavurur
 Aşıklar alemi Hakk'a çağırır
 Gelen gelir, gelmeyene ne diyek

Aşık ilhami'yim, fanî bu hayat
 Her kul bunu iyi bilmeli gayet
 Hadis-i kudsidir din bir nasihat
 Alan alır, almayana ne diyek

20- Ayşe Çağlayan (Aşık Çağlayan)

1939'da Kadirli'nin Dikirli köyünde doğdu. Yedi yaşındayken doğmaca şiir söylemeye başlayan Çağlayan, yine bir ozan olan Muzaffer Çağlayan ile evlidir.

Çağlayan Türkiye'nin sayılı bayan aşıklarındandır. Ülkemizde düzenlenen Konya, Çorum, Mut, Feke, Erzurum'daki aşıklar bayramına ve aşık toplantılarına katılmaktadır.

Genellikle güzelleme konulu şiirler söyleyen Çağlayan hemen her konuda da şiir söylemektedir. Mahlas olarak kendi soyadını kullanan aşık zaman zaman ismini de taşımaktadır.

Çağlayan "Aşıklar" adlı kitabında hem kendisinin hem de eşinin şiirlerini toplamıştır. Aşıklık geleneğinin hemen her dalında yetenekli olan Çağlayan, özellikle doğmaca şiir dalında ve atışmalarda büyük başarılarıyla tanınmaktadır. Çukurovadaki birkaç bayan aşığıımızdan olan Çağlayan'ın az da olsa saz çalma yeteneği vardır.

Karacaoğlan

Bugün senin günün yüce üstadım
 Bütün izindeyiz bil Karacaoğlan
 Tarihler sığmaz coşkun akışın
 Ozanlar kalbine dol Karacaoğlan

Çok ozan türedi senin soyundan
 Ab-ı hayat buldu içler suyundan
 Güzel katar çeker Türkmen köyünden
 Onlara gösterdi yol Karacaoğlan

Sık sık bahsedersin goncadan gülden
 Beyazdan sarıdan yeşilden aldan
 Çok duygulanırdın seherde yelden
 Var idi başında hal Karacaoğlan

Bir gizli hazine verilmiş haktan
 Dünyaya ün saldın biliriz çoktan
 Destanlar yarattın binbir çiçekten
 Arının yaptığı bal Karacaoğlan

İlkbahar ayının coşkun selinde
 Türkmen yürüttürdün yayla yolunda
 Kuşlar türkü söyler burma kolunda
 Boyları bir selvi dal Karacaoğlan

Baykuşa viranda sen mi yer verdin
 Şahine turnaya hep uçun derdin
 Bülbülü maşuku gülü severdin
 Yaprak yeşil rengi al Karacaoğlan

Ozanlar diyarı vatanım yurdum
 Ayrılmam yolundan sana söz verdim
 Ayşe Çağlayan'ım sesim duyurdum
 Hemşerine selam sal Karacaoğlan

Öğretmen

Baharda selvinin dalı gibidir
 Bahçede goncanın gülü gibidir
 Petekte arının balı gibidir
 Okutur öğretir dili öğretmen

Gizli hazinedir bilgi saklar o
 Batıl inançlardan alıp paklar o
 Her gün aydınlatır kalbi aklar
 İlimin, irfanın yolu öğretmen

Karanlık yerlere girse ışıtır
 Hürriyet sesini duyar ışıtır

Bütün bilgilerin temel taşıdır
Kemal Atatürk'n kolu ğretmen

Bir harf için kırk yılı köle demişler
Okumuş öğrenmiş hem öğretmişler
En kutsal mevkiye onlar yetmişler
Allah'ın sevgili kulu öğretmen

Ayşe Çağlayan'ım coşturur seli
Yüreğim memleket aşkıyla dolu
Kutlu olsun size bunca ders yılı
Kalpleri sevgiyle dolu öğretmen

Anneler Günü

Hamdolsun eriştik biz bu günlere
Sevgiyle yüzümüz gülsün anneler
Dilerim Allah'tan ol yavrulasın
Kalpleri bilgiyle dolsun anneler

Sabah erken saatlerde uyanır
Anne olan her güçlüğe dayanır
El yüz yıkar çocuk sırtın giyinir
Ana mutluluğu bilsin anneler

Çocuklar muhtaçtır her zaman size
Eğer çalışkansa ne mutlu bize
Evvelden söz verdik öz atamıza
Daima bahtiyar olsun anneler

Ayşe der anneyim has Türk'm özden
Kusurluysam özür dilerim sizden
Öğretmenlerin de isteği bizden
Çocuklar tertemiz gelsin anneler

Demedim Ki

Can Türkiye'm kadar sevmiştim seni
Sınırı öteye geç demedim ki

Elimle doldurup badeler sundum
ELler şerefine iç demedim ki

Hep korudum düşmanından yadından
Sakın nefret etme benim adımdan
Kıskanırım seni öz evladımdan
Yaptığım işlere hoş demedim ki

Her zaman her vakit sözünü tuttum
Yürüdüm hep senin izinden gittim
Elim ucu ile öteye yittim
O kadar uzağa kaç demedim ki

Evet üzdüm seni ben bile bile
Fakat anladım ki işlerin hile
Barışmak istersen kalk özür dile
Çağlayan cevapsız şap demedim ki

Ben

Kadın diye hakir görmen
Er doğuran dişiyim ben
Sizlerdenim uzak durman
Hakkı gören kişiyim ben

Gazeteler haber versin
İnanmayan gelsin görsün
Dellenenler yüzün sürsün
Bir ziyaret taşıyım ben

Gündüz güneş gece ayım
Düşmana ok atan yayım
Savaşta Kara Fatma'yım
Nene Hatun eşiyim ben

Kendimi kendim bilirim
Gerçek dosta dost olurum
Avım havada alırım
Yavru şahin kuşuyum ben

Çağlayan'ım yoktun bendim
 Erkekten bağlar fendim
 Birçok ozanları yendim
 Aşıkların başıyım ben

21- Mahmut Taşkaya

Adana'nın Kadirli ilçesine bağlı Azaplı köyünde 1939 yılında doğan Taşkaya, çocukluk ve gençlik yıllarını çiftçilik ve çobanlık yaparak geçirmiştir. İlkokulu bitirdikten sonra öğretmen okulunu kazanan aşık; ancak kazandığı okula, başta annesi olmak üzere, ailesi tarafından gönderilmez.

Küçük yaştan beri aşıklığa (saz çalmaya ve şiir söylemeye) karşı büyük ilgisi olan Taşkaya, bu olaya ilk defa kendi yaptığı basit bir bağlama ile başlar. Ailesi tarafından eğitimi engellenen aşığın daha sonra bağlama çalma hevesi de köreltilmek istenir. Bağlama çalma isteğine karşı çıkan babasının bu olumsuz davranışları, sonunda aşığın evden kaçmasına ve diyar diyar dolaşmasına sebep olur.

Gençlik yıllarında daha çok köy odalarında, köy düğünlerinde, eski ustaların türkülerini söyleyen Taşkaya bu yıllarda küçük yaştan beri öğrenmek istediği bağlamayı da öğrenir. Sesinin güzelliği ile dikkati çeken aşık, çevre köylerde düzenlenen köy düğünlerinin aranılan aşığı olur. Bu davetlerden birinde bir kızı aşık olur ve bu olaydan sonra aşıklığı bir meslek olarak icra etmeye başlar.

Eserlerini bağlama eşliğinde söyleyen aşığın şiirlerinin konusunu güzellmeler ve değişik konulu şiirler oluşturmaktadır. Özellikle, okuduğu bozlaklar ile dikkati çeken Mahmut Taşkaya bu özelliğiyle Çukurovalı aşıklar arasında ayrı bir yere sahiptir.

1968'den beri Konya'da düzenlenen aşıklar bayramı ve ülkenin çeşitli yörelerinde yapılan aşıklar şölenine katılan Taşkaya, aynı zamanda kaset çalışmalarıyla da uğraşmaktadır. Çukurovalı ünlü aşık Feymani'nin amcasının oğlu olan Taşkaya, aşıklık geleneği yanında çiftçilik yaparak geçimini sağlamaktadır.

Ben De Geleyim

Pir elinden dolu bade içmişim
 Açılın ozanlar ben de geleyim
 Akortsuz sazımı düzen eyledim
 Cekilin ozanlar ben de geleyim

Soyum belli Karc'oğlan soyundan
 Hisse aldım Dadaloğlu boyundan
 Aşıklar yatağı Toros dağından
 Açılın ozanlar ben de geleyim

Taşkaya'yım Adana'nın elinden
 Kurşun yedim bir yosmanın dilinden
 Ucu bulunmayan erkan yolundan
 Yol verin aşıklar ben de geleyim

Değil Mi

Aşığın maşuktan daim cektığı
 Gönlünün arzusu çile değil mi
 Bülbülün seherde boyun büktüğü
 Feryadı figanı güle değil mi

Sevdaya düşmeyen gurbete çıkmaz
 Aşkın sıkletini her kantar çekmez
 Aşıklar gurbetten usanmaz bıkmaz
 Gözüne görüken sıla değil mi

Kör olan hiç bunun farkına varmaz
 Gelip de gidişin hikmetin sormaz
 Yaradılan her şey cennete girmez
 Hakkın mükafatı kula değil mi

Sen benim gönlümde tek bir kararsın
 Lokman'ımsın her yarayı sararsın
 Ne gezer alemde kimi ararsın
 Taşkaya'n kapunda köle değil mi

22- Abdullah Cabbar Yurt

1940 yılında Ceyhan'ın Çatalhöyük köyünde doğdu. Küçük yaşta babasını kaybeden aşık, çocukluk ve gençlik yıllarını çiftçiik yaparak geçirmiştir. İçinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar nedeniyle aşık, şiirlerinde genellikle yokluktan, yoksulluktan, acılardan, kaderden şikayet etmektedir. Toplumsal konulara ağırlık veren Aşık Cabbar, şiirlerinde dini konuları da işlemiştir.

Mahlas olarak kendi adını kullanan aşık, Çukurova'daki sayılı birkaç badeli aşıktan biridir. Aşığın kendi anlatısına göre; bade içme olayı on üç yaşlarında iken meydana gelmiştir. Bu nedenle Aşık Cabbar, görmüş olduğu kompleks rüya motifi nedeniyle aşıklığı, mecazi aşkla eş tutmaktadır. Aşık Cabbar'ın şiirlerinde, pek çok aşıkta olduğu gibi, vatan konusu, vatan sevgisi, milliyetçilik duygusu, tarihi değerlere sahip çıkma gibi temalar önemli yer tutar.

Tarihine Bak Kendini Tanı

Türk milleti tarihine iyi bak
Seni parçalayan senden değildir
Artık gözünü aç gafleti bırak
Uyuşukluk sana dünden değildir

Çok gayret et çalış asla ha durma
Alemi hoş gör de kimseyi yerme
Avrupa'yı sev ya gönlünü verme
Putperestler senin dinden değildir

Gözünle gör tarihteki yerini
Hesap eyle bu gününle yarını
Yavuz'un Fatih'in ası torunu
Kan aynıdır başka kandan değildir

Hiçbir millet senden asil olamaz
Tarih okumayan seni bilemez
Türkler ölür amma esir olamaz
Esaret ayıptır şandan değildir

ihlasla kaimdir imanın süsü
Mümin okudukça artar hevesi
Namazın direği ezanın sesi
Kilisede öten çandan değildir

Benim için geçmiş ceddin gurur ya
Geleneği törenleri durur ya
Cabbar'ım kâfiri de hoş görür ya
İnancı İslamdır ondan değildir

Ömrüm

Şu fani dünyada eyvah
Gelip geçti boşa ömrüm
Kalkamadım birçok sabah
Gaflet çöktü boşa ömrüm

Gördüğü renkli rüyalar
Yalancı çıktı aynalar
Meyve yüklü olan dallar

Sunarlarken pirim bedeyi
Çekti aradan perdeyi
Senindir benli yar deyî
Gel benlisiz yaşa ömrüm

Kanunu böyleymiş aşkın
Düşeni edermiş şaşkın
Yanar gönlü olur pişkin
Tanımaz şah paşa ömrün

Aşk seyrine çıktı gönül
Yıldız gibi aktı gönül
Cabbar'ımı yaktı gönül
Vardı döndü düşe ömrüm

Yarabbi

Bin dokuz yüz doksan iki senesi
Milletime kara geldi yarabbi

Grizu, PKK, soğuk çığ sesi
İçimize yara geldi yarabbi

Enflasyon bir kademe inmeden
Huzur, sükun hanemize dönmeden
Karabağ'da yanan ateş sönmeden
Bir de deprem bana geldi yarabbi

Abdul Cabbar der ki kan ağlıyor içim
Yavrularım işsiz ne vardı suçum
Kesildi takatım olmuyor geçim
Gene zamlı kira geldi yarabbim

Sevdiğim

Damarımda dolayan kanım içinde
Aşkından başkası yoktur sevdiğim
Rabbim yaratmıştır güzel biçimde
Eştir alyuvara aktır sevdiğim

Bir yangındır tüter canımda durur
Gezer bedenimde beynimde durur
İzni ilahidir var etmiş korur
Böyle layık görmüş haktır sevdiğim

Yaktıkça haz duyar yanar ağlarım
Aşkınla söyler çoşar çağlarım
Dökülse etlerim aksa yağlarım
Cana minnet ak ü paktır sevdiğim

Cabbar'ım bu ferman hükmü hüdadan
Canı cana aşık eden edadan
Şükürler pay aldık biz de sevdadan
Sen de yan beni de yaktır sevdiğim

Ağlatma Beni

Gülşenim ah ebru gözlü sevdiğim
Yeter gayri yeter ağlatma beni

Bitsin çilem kabul eyle dileğim
Yeter gayrı yeter ağılatma beni

istemem verseler olmam padişah
Sen için ederim ancak ah u vah
Bir ömür aşkınla eyledim sabah
Yeter gayrı yeter ağılatma beni

Senin aşkın oldu bana meskenim
Cefa tahtım pazargahım dükkanım
Sensiz bican oldu gezer bu tenim
Yeter gayrı yeter ağılatma beni

Cabbar'ım kapında olayım köle
Verelim nazlım seninle el ele
Geçmesin ah ömrümüz giryan ile
Yeter gayrı yeter ağılatma beni

23- Aşık Saim Özdal

Aşık Saim Özdal, 1940 yılında Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde doğdu. ilkokul mezunu olan Aşık Saim Özdal, 17-18 yaşlarında, bir arkadaşının babasının beylik tabancası ile şakalaşırken belden aşağısı felç kalır. Afşin Devlet Hastanesi'nde uzun süre tedavi görür. Tedaviye evde devam edilirken, önce eline oklava alarak saz niyetiyle çalıp söyler. Daha sonra bir saz alıp kendi kendini yetiştirir. 25 yaşlarında Osmaniye'ye akrabalarının yanına gelir. Aşık Saim Özdal, Osmaniye'de kahve kahve dolaşarak çalıp söylemeye başlar. 1979-80 yılında Çukurova Radyosu'nun açtığı sınavı kazanarak ses sanatçısı olarak radyoya girer. Radyoda bir çok kaset ve plak doldurur. Yurtiçi ve yurtdışı turnelerinde konserlere katılır.

1986 yılında Osmaniye Devlet Hastanesi'ne santral memuru olarak girer. Bu arada bir saz evi açıp saz dersleri de vermektedir.

Kimsesizim kaldım gurbet ellerde
 Gelenim yok, gözüm kaldı yollarda
 Bir Mecnun misali dağda çöllerde
 Üç tekerlekli arabayla dönerim

Laleli çiçekli dağlar köşesi
 Dünyada yok garip için neşesi
 Hazır başucunda zehir şişesi
 Bu akılda güzel yurda konarım

Çok büyük gariplik gelir içimde
 On yaşımda beyaz gördüm saçımda
 Cepte param yoktur belki acımda
 Bunun için bu hallere yanarım

Aklım kesti saramıycam yar seni
 Gurbette çürüttüm bu tatlı canı
 Eğer böyle giderse bu konu
 Saim ağaç ata bir gün binerim

Senden arzu halim budur yaradan
 Çakal kullarından eyleme beni
 Üç beş kuruş için insanın kalbin
 Yıkan kullarından eyleme beni

Her şeye razıyım ne ise payım
 Elaman feleğe yaptırma oyun
 Merde canım kurban kötüye boyun
 Büken kullarından eyleme beni

Camiye girerken ikrarı iman
 Dışarı çıkınca tozunan duman
 Kaybet edipte kalpleri güman
 Sokan kullarından eyleme beni

Özda'ım böyledir dünyanın halı
 İyi kullarına verme zevalı

Kapıyı kapatıp bacaya çalı
Çeken kullarından eyleme

Bu benim ahvalim o nazlı yare
Umdum seher yeli der gelir diye
Neyleyim dostlar tutmadım sözün
Bu ayrılık bana zor gelir diye

Ayrılma dedin de sözün tutmadım
Bülbül gibi gül dalında ötmedim
Sarılıp da bir gececik yatmadım
Koca dünya bana dar gelir diye

Büküktür kadere her zaman boynum
Gül gibi cemalın nur gibi aynın
Misk-i amber kokuludur o koynun
Uzatsam elimi ar gelir diye

Saim Özdal düştün gurbet eline
Hiç kimseler acımıyor haline
Çıkamazsın düştün kader seline
Kader beni gurbete kor gelir diye

Senden başkasına kafa
Yormam Fadime Fadime
Yemin ettim başka güzel
Sarmam Fadime Fadime

Kolunda çifte satırım
Suyu nereden getirin
Senin gül gibi hatırın
Kırmam Fadime Fadime

Seni alaydım bir demlik
Dolaşırdım çamlık çamlık

İnan benden sen bir kemlik
Görmem Fadime Fadime

Saim'im der bak hallara
Döner bakarım yollara
İnan seni yad ellere
Vermem Fadime Fadime

Garip başım taştan taşa
Çalmayınca akıllanmam
Gönlüm bir güzele verdim
Almayınca akıllanmam

Ne kadar da çokmuş belam
Getir el basayım kelim
Güzel bana her gün selam
Salmayınca akıllanmam

Ağlama sevgilim sen gül
Bak figan eyliyor bülbül
Uğrun uğrun bahçenden gül
Almayınca akıllanmam

Saim'im dertli halinde
Gezerim aşkın yolunda
Tenhalarda yar yanında
Kalmayınca akıllanmam

Gördüm seni, gördüm seni
Güllerini derdim seni
Ben gözüme güvenmezken
Eller ile gördüm seni

Niye kaşlarını çattın?
Beni bırakıp da gitti

Aşkıma ihanet ettin
Sazımınan vurdum seni

Aşıkların yüzü gülmez
İnsafsız dost halden bilmez
Daha seni alan olmaz
Hep rüyamda sardım seni

Sen ne söylersen söyle
Muhabbeti inkar eyle
Saim'in kaderi böyle
Şu aleme kardım seni

24- Aşık Alihan Yiğit

1941 yılında Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlı Yeşilköy'de doğdu. Köyünde okul olmadığı için okula gidemedi. Ancak daha sonra askerlik görevi sırasında okuma yazmayı öğrendi. Babası çiftçilik ve arıcılıkla uğraştığından, baba mesleği ile bir müddet uğraştı. 1957'de ilk evliliğini yaptı. Askerlik dönüşü, 1964 yılında ikinci evliliğini yaptı. İlk evliliğinden üç, ikinci evliliğinden ise 15 çocuğu olarak, toplam 18 çocuk babasıdır.

1966'da Yumurtalık'a ve bir yıl sonra da Kayseri'ye göçtü. Ancak büyük oğlunun bir kazada bir gözünü kaybetmesi sonucu tekrar köyüne göçtü. 1980 yılında iki felaketi birden yaşayan Aşık Alihan Yiğit, aynı yıl içerisinde toprak kayması sonucu evini, sel nedeniyle de tarlasını ve mahsulünü kaybetti. Bu iki felaketin bir araya gelmesi, Alihan Yiğit'i aşık yapmıştır. Daha önce şiir yazmayan ancak babasından öğrendiği sazı çalan Aşık, doğal afetler sonucu sazının yanına sözü de eklemiştir. İlk şiirini bu olaylar sonucu söyler. Toprak kayması sonucu evini kaybeden Alihan Yiğit'e Kızılay tarafından iki çadır verilir. Ancak kış ayının gelmesi sonucu çadırlarda barınamaz. bunun üzerine 1980 yılında Osmaniye'ye göç eder. Osmaniye'de düzenli bir iş tutturamayan aşık, tekrar köyüne gider. 1989'da Sarız'a giderek çobanlık yapar. Aynı yıl ilk eşinden ayrılır. Bir yıl sonrada ikinci eşi vefat eder. Art arda gelen bu olaylar

üzerine, Alihan Yiğit tekrar Osmaniye'ye göçer ve Osmaniye'ye yerleşir.

İlk şiirini felaketler silsilesinden sonra yazan Alihan Yiğit, sözünü ve sazını beraber geliştirir. Herhangi bir usta aşığa bağlı olmadan kendi kendine çalışmalarını sürdürür. 1989'da "Beyrut Dağları" isimli ilk kasetini çıkarır. Sarız, Elbistan ve Osmaniye'de çeşitli konserlere katılan aşık, şiirlerini genellikle hazırlıklı olarak söylemektedir. Ayrıca atışma sırasında aşıklar birbirlerine kötü sözler söylediği için, atışma yapmıyor. Alihan Yiğit, aşıkların atışma yapmalarına da karşıdır. Oğulunu ve yeğenini kendisine cırak alan Alihan Yiğit, şu an Osmaniye'de Karaboyunlu mahallesinde çocuklarıyla birlikte yaşamaktadır.

Hey erenler böyle bu nasıl çile?
Saygısı olmayan fertlere düştüm
Yandım ateşine göz göre göre
Tapusu olmayan yurtlara düştüm

Bir soran olursa geçen çağları
Kırılmış kanadı konulmaz bağlara
Benden selam olsun kalan sağlara
Uçurdu dalımdan sarplara düştüm

İnce ince yanar bağırimda sızı
Ağustos ayında kırılmaz buzu
Anadan ayrılmış bir körpe kuzu
Şaşırdım yolumu sertlere düştüm

Kimi önder oldu geldi yanıma
Kimi yılan oldu girdi canıma
Alihan'ım sazı aldım elime
Ağlayı ağlayı dertlere düştüm

Siyah saçlar hoş görünür çağından
Elli beşten gazel düşer bağından
Altmışında yavaş yavaş dağından
Beyaz saçlarını tararsın bir gün

Altmış beşten değnek olur yoldaşın
Yetmişinden kara toprak kardeşin
Yetmiş beşten uzak durur sırdaşın
Sekseninde gençliği ararsın bir gün

Seksen beşten bahar gelmez kış olur
Kesilir takatın düz yokuş olur
Doksan beşten gözler görmez yaş olur
Yakasız gömleği giyersin bir gün

Alihan mezara inan derinden
Herkese iyilip yap elinden
Günahkar mısın sorarlar senden
Karatoprak beni sararsın bir gün

Gözleyi gözleyi gözüm yoruldu
Merhametin yok mu sar beni beni
Hastayım yatarım dalım kırıldı
Merhametin yok mu gör beni beni

Siyah saçlar beyaz oldu dağımda
Soldurdun gülüm dostluk bağında
Boynu bükük kaldım Göksun Dağı'nda
Merhametin yok mu vur beni beni

Alihan'ım minnet etmem boş güne
Hasretin bitirdi döndüm şaşkına
Seni beni yaradanın aşkına
Merhametin yok mu sar beni beni

Su felek getirdi beni oyuna
Zalim geçim derdi bindi boynuma
Ağardı saçlarım döndüm koyuna
Ulan felek nedir senden çektiğim

Yirmi çocuk ile iki de karı
 Evde bulunmuyor arpayla darı
 Of of çeke çeke olduk sapsarı
 Ulan felek nedir senden çektiğim

Tadım yok tuzum yok olmuşum rezil
 Kimse ev vermiyor azil ha azil
 On çocuk tek yorgan büzül ha büzül
 Ulan felek nedir senden çektiğim

Sekiz keçim vardı hepsi kısır
 Katıksız ekmeği ısır ha ısır
 Altıma serdiğim yırtık bir hasır
 Ulan felek nedir senden çektiğim

Alihan'ım düşmüş şu Karacay'a
 Karışmış çöllere yürüyor yaya
 Derdi bini aşmış hangisi' saya
 Ulan felek nedir senden çektiğim

Karşıdan karşıya bakınca
 Ne güzel görünür Göksun dağları
 Güzelleri sallanıp da yaylaya çıkınca
 Ne güzel görünür Göksun dağları

Durma yarım kapılar çekelim
 Kurumuş lale sümbül ekelim
 Yaz geldi de Binboğa'ya göçelim
 Ne güzel görünür Göksun dağları

Çadırlar konar Alapınar düzüne
 Dağlar yeşil görünüyor gözüme
 Yine ateş düştü yanar özüme
 Ne güzel görünür Göksun dağları

Sürüleri böyleleri tutunca
 Keklikleri derin derin ötünce

Kuzaları koyunlara katınca
Ne güzel görünür Göksun dağları

Dumanları buram buram tütünce
Kara gölde lale sümbül bitince
Sallanıp da Kırıkkoz'a bakınca
Ne güzel görünür Göksun dağları

Teline Aşık Alihan'ım teline
Baytara sümbül topla gönder geline
Kurban olam ince beline
Ne güzel görünür Göksun dağları

Bir sevgilim vardı şu karşı evde
Birgün üç tavuk çalındı gitti
Bu kahpe yokluktan bir darbe daha
Sevgilim elimden alındı gitti

Kendi yok yanımda adı dilimde
Yükledim derdimi gezer belinde
Ne umudum varsı kaldı elimde
Ciğerim ikiye bölündü gitti

Zincire küpeye olmadı param
Gün be gün artıyor bu gönül yaram
Viran oldu bu köyde ben nasıl duram
Ha gülüm karşımda salındı gitti

Çileyi çeken ben elin neyinden
Gözüm yoktur ağasından beyinden
Alihan yaşadım Yeşilköyü'nden
Bu gün cenazesi kılındı gitti

Kar yağmış güvendiğim dağlara
Düşenin hali sorulmaz imiş

Baksana dedim ben paraya
Düşküne değer verilmez imiş

Dostlarımın çoğu kaçtı geriye
Kimisi kürt oldu daldı sürüye
Kimis tuz biber bastı yaraya
Düşkünün yarası sarılmaz imiş

Alihan yaşamı ikiye bölündü
Kovani dağılmış arıya döndü
Pir Sultan misali yalnız kaldı
Düşenin dostu bulunmaz imiş

Sevgisi gönlümde gül yüzlü dostum
Kalma sen geride gel yavaş yavaş
Sanma ki dünyada ben küstüm sana
Gel yıkma sen çehreni gül yavaş yavaş

El sözüne kanma kandırır seni
Aşkın ataşına yandırır seni
Gül gibi dalında soldurur seni
Benliği gönlünden sil yavaş yavaş

Gel kabul et, men edna kulu
Dostluğa gidiyor sevginin yolu
Her şeyin başında ademdir ulu
Geçen gün ömürde bil yavaş yavaş

Alihan'ım derde benim varımsın
Bülbül gibi dalda ah u zarımsın
Yüce dağ başında duran karımsın
Kalma o dağda in yavaş yavaş

25- Osman Taşkaya (Aşık Feymani)

Asıl ismi Osman Taşkaya olan Aşık Feymani, 1942'de Adana'nın Kadirli ilçesine bağlı Azaplı köyünde doğdu.

Çukurova'da yetişen ve Çukurova'nın en büyük aşıklarından biri olan Feymani'nin aslı Vanlı'dır. İlk şiirlerini 14-15 yaşlarında söylemeye başlayan aşık, çiftçi bir ailenin çocuğudur. Çocukluk ve gençlik yıllarını kendi köyünde çiftçilik ve çobanlık yaparak geçirdiği için Aşık Feymani ilk şiirlerinde "Çoban Osman" mahlasını kullanmıştır. Yaklaşık 27-28 yaşına kadar Çoban Osman mahlasıyla şiirler yazarken bir gün rüyasında bir ermişin kendisine Feymani diye seslendiğini duymuş ve bundan sonra bu mahlası kullanmıştır.

Eserlerini bağlama eşliğinde söyleyen aşık, pek çok Çukurovalı aşık gibi o da ilk şiirlerinde daha çok güzellemelelere yer vermiştir. Daha sonra ise değişik türde şiirler söyleyen Feymani, son yıllarda dini-tasavvufi konulara ağırlık vermiştir. Ustası olmayan aşığın çok sayıda yetiştirdiği Çukurovalı genç aşık vardır. Bunlar arasında İmami, Osman Akçay, Garip Mustafa ilk akla gelenler arasındadır.

Konya'da düzenlenen aşıklar bayramına 1968'den beri katılan Feymani, gerek bu toplantılarda gerekse Türkiye'nin çeşitli il ve ilçeleri (Adana, Mut, Feke, Çorum, Erzurum, Kars vb.)'nde düzenlenen aşık şölenlerinde aldığı ödül ve başarıları ile dikkati çekmektedir. Kendi eserlerinin pek çoğu çeşitli dergi ve antolojilerde yayımlanmakla birlikte eserlerinden birçoğu da türkü formunda bestelenerek TRT repertuarına girmiştir. Özellikle "Ahu Gözlüm" adlı türküsüyle sesini geniş bir kitleye duyurmayı başarmıştır. Bugüne kadar eserlerini kitap halinde yayımlamayan aşığın pek çok şiiri de diğer aşıklar tarafından beste haline getirilmiştir.

Adana'da 1993 yılında açılan Adana Kültür Derneği'nin daimi üyelerinden biri olan Feymani halen kendi köyünde çiftçilik yaparak geçimini sağlamaktadır.

Gam gasavet başa derildi
Gördüm sevdiğimi durmaz ağılıyor
Nedir hali nedir yarin efkârı
Hançer ileşak sinesin dağılıyor

Ey sevdiğim sensin yüceden yüce
 Başın Arş-ı Alâ Eflak yazılı
 Celâlin cehennem, cemâlin cennet
 Yanağında fenafillah yazılı

İki gözün bedel iki cihana
 Kaşların alemi çeker mizana
 Seni gören dinsiz gelir imana
 Alnında Levlaka levlak yazılı

Cihana Adem'le geldim beraber
 Oldum kâinata ulu bir rehber
 Göğsünde kurulmuş divan-ı mahşer
 Girmeyenin işi helâk yazılı

Bir aziz sultansın kusur yok sende
 Emr-i fermanına itaat bende
 Sıtk ile seyrettim göca sinemde
 Hep lâilâhe illâllah yazılı

Dişlerin dizilmiş masallah inci
 Lisanın hak lisan dilin birinci
 Feymani kapına gelmiş dilenci
 Sadakanda elhamdülillâh yazılı

Bana benden yakın olan
 Sen bendesin ben nerdeyim?
 Can mülkünü esir alan
 Sen bendesin ben nerdeyim?

Yoktan halk ettin ervahı
 Aşk aşıkın kıblegâhı
 Lâmekân şehrinin şahı
 Sen bendesin ben nerdeyim?

Yerde miyim gökte miyim?
 Varda mıyım yokta mıyım?

Yoksa Ene'1- Hak'ta mıyım?
Sen bendesin ben nerdeyim?

Feymani'yim bilmem n'ettin
Yoksa nebatla mı bittin?
Seni buldum kendim yittim
Sen bendesin ben nerdeyim?

Aşk Mektebi

Aşıkların mektebinde okudum
Hocam bana ilm-i ledun öğretti
Gönül tezgâhında sevda dokudum
Aşkın nakışını kadın öğretti

Her neye baktımsa gizli hakikat
Bir zerreden var olmuş bu kâinat
Yediler marifet üçler tarikat
Kırklar muhabbetin tadın öğretti

Feymani alimler ilime hayran
Arifler elinde dönerken devran
Gönülden gönüle eyledim seyran
Pirim sır şehrinin adın öğretti

Uyuma Hey

Garbi değdi bahar geldi gül açtı
Uyuma hey, dertli bülbül uyuma!
Balarısı çiçek çiçek dolandı
Uyuma hey, dertli bülbül uyuma!

Yeşil don giyindi karşı yamaçlar
Işkın sürdü dal dal oldu ağaçlar
Garip garip öttü benli turaçlar
Uyuma hey, dertli bülbül uyuma!

Feymani bayram bizim ellerde
Muhabbet sevgi var şirin dillerde

Tibililer kürnek yaptı yollarda
Uyuma hey, dertli bülbül uyuma!

Belli Olmaz

Baki değil şu dünyanın ziyneti
Ölüm kıyametin bir alameti
Yolcuya yıldızın, ayın kıymeti
Karanlıkta bakmayınca bell'olmaz

Kimi yaşar birlik dirlik içinde
Kimi nefse esir hürlük içinde
İnsan hoş görünür varlık içinde
Yiğit düşüp kalkmayınca bell'olmaz

Zalimlerin bu dünyada nesi var
Amma o dünyada endişesi var
Kimin torbasında neyi nesi var
Ağz'asağı silkmeyince bell'olmaz

Feymani kefinmiş servetin malın
Hakka yakın eyler ahvalin, halin
Sabrı var mı yok mu öğünen kulun
Belâları silkmeyince bell'olmaz

Gelsin De Bak

Dağlar al yeşil süslenir
Hele bahar gelsin de bak
Bülbül aşkınan seslenir
Güle bahar gelsin de bak

Bayramlığın giyer dağlar
Her örnekten başın bağlar
Türkü söyleyerek çağlar
Sele bahar gelsin de bak

Emanet versen götürür
Menziline tez yetirir

Dertliye derman getirir
Yeşil bahar gelsin de bak

Cennet sanarsın cihanı
Kalkar dağların dumanı
İner ovanın ceylanı
Çöle bahar gelsin de bak

Dere kenarında taşlar
Hep yosun tutmağa başlar
Yuva için tüner kuşlar
Dala bahar gelsin de bak

Turnam kanadını düzler
Ördek avcısını gözler
Çıqrışarak konar kazlar
Göle bahar gelsin de bak

Feymani biter acılar
Kağnılar yürür gıcılar
Kervan düzer yaylacılar
Yola bahar gelsin de bak

Sarı Çiçek

Karlar eriyince bahar gelince
Evela açılmış bir sarı çiçek
Benek benek nakış nakış dünyası!
Nasıl da süslemiş gör, sarı çiçek

Dağlar rüzgar ile yapar cengini
Dallar meyve ile bulur dengini
Gökkuşaağı sizden almış rengini
Kırmızı, ak, pembe, mor, sarı çiçek

Baharın isbatı nişansın, taman
Arılan aşkından diler elaman
Muhammed dünyaya geldiği zaman
Sana da mı doğdu nur sarı çiçek

Sizi Lokman Hekim görmedi miydi
 Gönül yarasına sürmedi miydi
 Sizdeki sırlara ermedi miydi
 Sizde çok hikmetler var sarı çiçek

Feymani'yim çiçeklerle otursam
 Halin bilsem derdin dile getirsem
 Silaya giderken yolsam götürsem
 Yadiğâr istemiş yâr, sarı çiçek

Değildir

Yıkma gönül sarayını
 Örmesi kolay değildir
 Kalbe şefkat cilasını
 Sürmesi kolay değildir

Bir etmezsek lütfu, kahrı
 Bal yapmamak acı zehri
 Kapısızdır sevgi şehri
 Girmesi kolay değildir

Gaflete bağlanma sakın
 Etrafına iyi bakın
 Hak sana senden de yakın
 Girmesi kolay değildir

Aldatırsa dünya varı
 Perdelenir dost didarı
 Kâmil mürşide ikrarı
 Vermesi kolay değildir

Feymani'nin söz mirası
 Her şeyin ağır darası
 Çok korktuğum dil yarası
 Sarması kolay değildir

Soran Öğrenir

Her mücevher değerini bulmazdı
Sarrafindan ayar danışmasaydı
Kerpiç yığılmayan bina olmazdı
Ustası mimara yanaşmasaydı

Köprüsüz dereden yolcu geçmezdi
Kuş kanatsız olsa gökte uçmazdı
Hâmilî cahilî kimse seçmezdi
Oturup üç beş laf konuşmasaydı

Hak olmasa dağlar yüce olmazdı
Yük olmasa canlı cüce olmazdı
Gündüz gündüz olur gece olmazdı
Dağların ardına gün aşmasaydı

Feymanî her güzel yar edilmezdi
Aşka düşmeyince zar edilmezdi
Hayırlı hayırsız kâr edilmezdi
Herkes mesleğine sınaşmasaydı

Diyarın Belli

Çukurovalı'yım diyarım belli
Yaşım yirmi yedi simamsa elli
Azaplı'da doğdum Kozan Kadirli
Anam Kayserili babam Vanlı'dır

Feymanî bir külhanoğlu
Sarı sıska orta boylu
Mahsun üzgün garip huylu
Aşık birine birine

Bugün Bayramdır

Seher yeli ceprik eyle yarımı
Al yeşil giyisin bugün bayramdır
Sakın gücendirme şirin dillimi
Çiçekler takınsın bugün bayramdır

Unutmasın beni aklında tutsun
 Unutursa ayrılığı unutsun
 Ağlamasın göz yaşını kurutsun
 Kınalar yakınsın bugün bayramdır

Yine çatık mıdır hilal kaşları
 Eğri büğrü kipriğinin uçları
 Çoktan beri taranmamış saçları
 Tarasın da görsün bugün bayramdır

Feymani selamı salar yelinen
 BÜLBÜL olan küs tutar mı gülünen
 Ağır olsun konuşmasın elinen
 Nazardan sakınsın bugün bayramdır

Nolur Al

Selam salıyom nolur al
 Karsın maral maralı
 Senden bana kaldı vebal
 Derler sıralı sıralı

Gülün etrafı dikenlik
 Bülbüle vermez esenlik
 Sende benlik bende bellik
 Sine yaralı yaralı

Yolum düşerse iline
 Kemlik getirme dilini
 Feymani'nin evveli ne
 Aslı oralı oralı

26- Aşık Osman Taştan

Çiftçi bir ailenin çocuğu olan Osman Taştan, 1943 yılında Kadirli'nin Azaplı köyünde doğdu. Aşığın kendi anlatışına göre soyu, Avşar'lara dayanmaktadır. Çocukluk yıllarında çiftçilik ve çobanlık yapan aşık, ilkokulu kendi köyünde bitirdikten sonra Düziçi Öğretmen Okulu'na gider. Bu

okuldaki siyasi olaylar nedeniyle eğitimini Konya'da tamamlamak zorunda kalır. İlkokul öğretmeni olarak Bitlis, Urfa ve Adana'da görev yaptıktan sonra emekli olan Osman Taştan, daha sonra da üç yılda müzik öğretmenliği yapar.

Aşığın bu mesleğe başlamasında, Çukurova bölgesinin ağıtlarıyla tanınan nenesi ve güzelleme söyleme dalında başarılı olan babası bir etki yapmıştır. Şiir söylemeye nenesinden dinlediği ağıtların etkisiyle başlayan aşık, Düziçi Öğretmen Okulu'nda ise saz çalmaya heveslenir. İlkokulda mandolin ile başladığı heves, on üç on dört yaşında bağlama çalma tutkusuyla doruk noktasına ulaşır. Aşığın ailesindeki şiir ve ağıt söyleme geleneği, onun sanatında çok etkili olmuştur.

Şiirlerinde kendi adını mahlas olarak kullanan Osman Taştan, badeli aşıklardan değildir. Şiirlerini, önce kâğıt üzerinde düzenledikten sonra seyirci karşısında okumaktadır. Saz çalmasını kendi kendine öğrenen aşıkta, irtical ve atışma olayı yoktur. Ustası olmayan Osman Taştan'ın çırağı kardeşi Ercan Taştan'dır. Çukurova yöresinde özellikle söylemiş olduğu ağıtlar ile tanınan aşık, aynı zamanda Karacaoğlan'dan söylemiş olduğu güzellemeler ile de dikkati çekmektedir. Şiirlerinde daha çok acıyı ve aşkı işleyen aşığın birçok derlemesi de vardır. Örneğin "İnce Memed Ağıdı" bunlardan biridir. Bugün emekli ilkökul öğretmeni olan aşık, 1975-76 yıllarında plak çalışması da yapmıştır. Eserleri kitap haline getirilmemiş olan Aşık Osman Taştan, yerel televizyonlarda ağıt türü programlarla halkın beğenisini kazanmıştır.

Öğretmen

Okusun doğu, batı
Okumamak ne kötü
Hakim, savcı, avukatı
Yetiştiren öğretmen

Gemideki kaptanı
Bakanı, başbakanı
Doktoru asistanı
Yetiştiren öğretmen

Uçaktaki pilotları
Aydaki astronotları
Uzaydaki kozmonotları
Yetiştiren öğretmen

Mütehassıs mühendisi
Eserler eyler tesisi
Komiser ile polisi
Yetiştiren öğretmen

Dairelerde memuru
Direktif veran amiri
Gazeteci, muhabiri
Yetiştiren öğretmen

Anıtı dikilmeli
Müdür kaymakam vali
Yıldızlı genarali
Yetiştiren öğretmen

Osman bunları tanı
Yükselterek vatanı
Hem de M.Kemal'i
Yetiştiren Öğretmen

Çocuklara

Üç tane oğlum var biricik kızım
Ali, Serkan, Semra bir de Sezen'im
Kimi sağ gözüm, kimi sol gözüm
Ali, Serkan, Semra bir de Sezen'im

Akşam olur kenarıma çevrilir
Kimi yatar, kucağına kıvrılır
Şişer gönlüm havalara savrulur
Ali, Serkan, Semra bir de Sezen'im

Kimisi okusa gönlüm hoşlasa
Semra gizli, uğrun çeyiz işlese
Dört sefer kapımda düşün başlasa

Ali, Serkan, Semra bir de Sezen'im

Zaman ne amansız dünya ne zalim
 Birbirini tutmaz oldu bir halim
 Torunlarım olsa öpseler elim
 Ali, Serkan, Semra bir de Sezen'im

Dünyaya çok gelmiş paşalar beyler
 Osman, Sezen'iyile gönlünü eyler,
 Bir gün de toplanır başına dağlar
 Ali, Serkan, Semra bir de Sezen'im

İnce Memet Ağıdı

Tuvaras'ta biter nene
 kırılmış gene
 İnce Memet harp ediyor
 Sağa sola döne döne

Tuvaras bundan ötesi
 Ocakta duman tütesi
 Bu harp eden kim derlerse
 Safiye Memet çetesi

Tuvaras'ta Köşker dağı
 Harp ederler karşı karşı
 Kaçmış kurtulmuş diyorlar
 İnce Memet çete başı

Tuvaras'ın yolu daşlı
 Ben ağlarım gözüm yaşlı
 Safiye Memet'i bilin mi
 Ela gözlü galem gaşlı

Ağca dağın namlı karı
 Yatar parlayı parlayı
 Oh bir kişi can veriyor
 Anlı terleyi terleyi

Uzun Tuvaras deresi
 Hayli çekiyor arası
 Misafire hila m'olur
 Irğı bozuk kör olası

Ağıt

Atı arkamdan ulaştı
 Siğim siğime dolıştı
 Gardaş kılıcınan vurdu
 On beliğim birden düştü

Sal ettiler getirdiler
 Alnım güne yatırdılar
 Emmiminen gara Musa
 Nöbet nöbet götürdüler

Varmam pınarın başına
 Gülyağı çalman başıma
 Ganım gattım helâi olsun
 Ceza etmem gardaşıma

Yeryüzünde hurma idim
 Gökyüzünde durna idim
 Gardaş beni çok severdi
 Sağ gözünde sürme idim

Gırat gelir yeldir yeldir
 Gardaş silahını doldur
 Bir şey demem babamoğlu
 Bul suçumu öyle öldür

Yüce dağ garın erisin
 Farısın gönlüm farısın
 İntizar edersen gardaş
 Ağızımda dilim çürüsün

Yüce dağın garı idim
 Ben anamın biri idim

Zor oldu elin oğluna
Sağ gözünün nuru idim

Güzelleme

Hiç mi senin habarın yok
Yaktın beni gız Fadıma'm
Güzel olan olmaz ...

Ver ikrarı tez Fadıma'm

İnsaf eyle beni yaktın
Sineme hancerin çaktın
Ne idi gaş altından baktın
Alım alır göz Fadıma'm

Gitme seyfi gözlüm gitme
Ellerin sözünü tutma
Dayanamam fazla etme
Gel bu kadar naz Fadıma'm

Kurban sana beş yüz gelin
Çıhıp da karşımda salın
Hepsin versem dünya malın
Daha yetmez az Fadıma'm

Ver içeyim bir tas suyun
Huri mi melek mi soyun
Bir defacık görem boyun
Çık karşıma gez Fadıma'm

Canımı verdim serine
Soyunsam girsem yerine
Osman Taştan defterine
Al kalemi yaz Fadıma'm

27- Aşık Ahumahşer

Asıl adı, Aslan Aktemur'dur. Ahumahşer mahlasını bir rüya sonrası alır. Aslan Aktemur, Ahumahşer mahlasını aldığı

rüyasını şöyle anlatıyor: "İlkokul dördüncü sınıfta iken, bir gün köyümüzün yaylasında, arkadaşlarımla "gökte vurma oyunu" oynuyorduk. Gökte vurma oyununda, her oyuncu elindeki değneyi havaya atar, birbirlerinin attığı değnekleri havada vurma esasına dayanır. Bir süre oynadıktan sonra yoruldu. Arkadaşlarımdan ayrılarak, oyun yerinin hemen yanında bulunan küçük mezarlıkta başımı bir çocuk mezarının üstüne koyarak uzandım. Arkadaşlarım oyuna devam ederlerken ben uyumuşum. Uyku halindeyken, uzun kavuklu, sakallı, entarisi mavi ve yeşil arası bir renkte, (şimdi tam olarak hatırlayamıyorum) bir ihtiyar; "şunu iç" dedi. Uzattığı şeyin şimdi tas mı yoksa bardak mı olduğunu hatırlayamıyorum. Ben tam elimi uzatıp, uzatılan şeyi alacakken, Tahsin dayımın, "Ne yapıyorsun, burada uyunur mu?" sözüyle uyandım. Uzatılan şeyi içemedim. İhtiyar bana "Ahumahşer" diye hitap ettiğinden, bu kelimeyi kendime mahlas olarak seçtim. Ne anlama geldiğini bilmiyorum."

1942 yılında Kars'ın Çıldır ilçesinin Yıldırımtepe köyünde doğdu. İlköğrenimini köyünde yaptı. 1959'da Elazığ ilköğretmen okulundan mezun oldu. Aynı yıl Adana'nın Tufanbeyli ilçesinin Pekmezli köyü ilkokuluna öğretmen olarak atandı. Daha sonra Ceyhan'ın Tatarlı köyüne tayin oldu. Bu köyden evlendi. Ceyhan Doruk kasabasından sonra 1977'de Kars'ın Çıldır ilçesinin Yakınsu köyüne atandı. 1986'da kendi köyünün ilkokulunda müdür iken emekliye ayrıldı. Emeklilik sonrası Osmaniye'ye yerleşti.

Şiir yazmaya 15-16 yaşlarında başladı. Askerlik görevi sırasında saz çalmasını da öğrenince, sözüne müziği de eklemiş oldu. Şiirlerinde Azeri şivesine sık rastlanan Aşık Ahumahşer'in şiirlerinde doğa teması önemli bir yer tutar. Mani nazım şeklini başarıyla kullanır. Bir başka başarılı yanı ise cinaslı manideki ustalığıdır. Doğaçlama yeteneği olmayan Aşık Ahumahşer, daha çok şarapını öğretmenler günü nedeniyle düzenlenen törenlerde icra eder.

Aşık Ahumahşer, halen Osmaniye'nin Cumhuriyet Mahallesinde oturup ticaretle uğraşmaktadır.

Anlı şanlı ayyıldızım parlıyor
Kurban olam ne de güzel alı var

Semaların o en güzel süsüdür
Kanım gibi ne de güzel alı var

Her savaşta Mehmetçik'in gölgesi
En yüksek yerededir onun hevesi
Senle canlanıyor Türk'ün nefesi
Kanım gibi ne de güzel alı var

Bu bayrak gururun öz simgesidir
Bu bayrak vatanın kıızı süsüdür
Bu al şehitlerin son örtüsüdür
Kurban olam ne de güzel alı var

Ahumahşer benim kanım sendedir
Sensiz vatan olmaz o da sendedir
En yüksek tepeler senle dinlenir
Kurban olam ne de güzel alı var

Kul olayım sanatkarın eline
Ne güzel işlemiş a yapı seni
Ol mevladan almış hüsnü misalin
Ne güzelde örmüş a yapı seni

Kapında oymalar, içerde çini
Nasıl vermiş sana güzel deseni
Yıllar geçmiş bilmem kimmiş yapanı
Ne güzel işlemiş a yapı seni

Mübarek elleri nakış işlemiş
Dokumuş dokumuş oya eylemiş
Mihrabını dualarla süslemiş
Ne güzel işlemiş a yapı seni

Garip Ahumahşer hayranın oldu
Düşündü düşündü hülyaya daldı
Geçmişin hayalinle canlandı
Ne güzel işlemiş a yapı seni

Hayat dolu günler geride kaldı
Yaşlandı sinemiz sele karıştı
Doğduğumdan beri sefil yaşadım
Yaşlandı gönlümüz dile karıştı

Bir zamanlar gençlik çağı yaşadık
Bir zamanlar sınıflara alıştık
Bir zamanlar öğretmenlik yapardık
Şimdi tatlı diller güle karıştı

Koşardık çocuklar ile beraber
Yürürdük dillerle güle beraber
Uçardık kanatlı güle beraber
Hepsi uçtu gitti yele karıştı

Ahumahşer sinem deli gönlüme
Yaklaştı ömrümüz yakın ölüme
Kelam ile Allah gelir dilime
Sevdik sevilmeyle dula karıştı

Halka halka saçlarının lülesi
Bitmez mi kaderin acı çilesi
Yüz yüze gelince tatlı gülesi
Çiğdem benlerine hayran Fadime

Yatağan gölüne çamur atılmaz
İnsan kalbi bir tek pula satılmaz
Sevenlerin canı yoktur tutulmaz
Solmasın sandıktan urban Fadime

Göç zamanı kalbe hicran girmesin
Ahumahşer senin için yanmasın
Acıların olsun sevdan dinmesin
Bağlarsın tellerin ele Fadime

Kara kaşlı yarı yeni sevmişim
Sevip sevip gül yerine almışam
Yarimi görmedim deli olmuşam
Gözlerini süze süze geliver
İhsan etme bana sevgiyi aşkı

Pınar suyu değilim ki dolanam
Çeşme ayağıyam nerde bulamam
Yar senin içinsem viran olamam
Koy yanına dalgın dalgın geliver
Seni görmeyeli sabrım taştı

Ahumahşer derler benim adıma
Doya doya bakamadım tadına
Alın da götürün beni yanına
Karalanam karaları bağlatma
Gün batarken yar yanına yanına

Hayat sende, verimli mevcut toprak
Pamuğun susamın var Osmaniye
Karşında duruyor Keldaz tepesi
Neden gözü yaşlı sor Osmaniye

Akdeniz'den eser yazın alize
Amanos dağları senle diz dize
Suların Zorkun'dan geliyor bize
Güneyin incisi gül Osmaniye

Karaçay önünde koşar denize
Bahçelerin çiçek gül Osmaniye
Solmayan çiçekler sende mevcuttur
Kışın bahar ile bir Osmaniye

Ahumahşer sana geldim koşarak
Nice yüce dağlar hem de asarak
Her yanın yeşersin fidan dikerek
Koyu yeşilliğe dal Osmaniye

28- Aşık Bilal Ceyhan

Aşık Bilal Ceyhan, 1945 yılında Adana'nın Düziçi ilçesinin İlbeyli köyünde doğdu. İlbeyli köyü, 19. yy. Çukurova bölgesinin ünlü aşıklarından Elbeyoğlu'nun doğduğu köydür. Altı aylıkken annesini, 5-6 yaşlarında da babasını kaybeder. Anneannesi ve dedesi tarafından büyütülür. İlkokula Düziçi'nin Pir Sultanlı ve Alibozlu köylerinde devam eder; ancak son sınıfta iken okulu terkedip, 14-15 yaşlarında büyük abisinin yerine askere gider. Askerlik sonrası bir müddet Gaziantep'in İslahiye ilçesinde medrese eğitimi görür. Daha sonra Düziçi'nin Bayındırlı köyünde dedesinin yanında çiftçilikle uğraşır. 1976'da İskenderun Demir Çelik Fabrikası'na işçi olarak giren aşık halen orada çalışmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

İlkokul sıralarında şiir yazmaya başlayan Aşık Bilal Ceyhan, saz çalmayı daha sonra kendi kendine öğrenir. Düziçi gibi aşıklık geleneğinin yoğun olduğu bir yörede yetişen Bilal Ceyhan, yöresinin aşıklarının yardımıyla sazını ve sözünü geliştirir. Yine bu aşıklardan halk hikayelerini öğrenir ve birçok aşık hakkında bilgi edinir. Çeşitli yerlerde düzenlenen aşıklar bayramına ve gecesine katılan Bilal Ceyhan, bölge aşıklarından Kul Mustafa, Hacı Karakılçık ve Feymani ile de atışma yapmıştır.

Şiirlerini doğaçlama söyleyip önemli olanlarını yazıya geçiriyor. Bu yüzden irticalen söylediği birçok şiiri kaybolmaktadır. Mevlit, sünnet gibi törenlerde söylediği şiirlere kaside, gazel; düşünlerde söylediklerine ise deyiş adını vermektedir. Bilal Ceyhan, Osmaniye'de aşıklık mesleğinden para kazandığını söyleyen tek aşıktır. Düziçi yöresinde geleneğe göre aşiksiz düşün olmazmış. Yine bir başka geleneğe göre kız istemeye de aşiksiz gidilmez. Ancak bu geleneğin bugün Düziçi'nin genelinde yaşadığını söyleyemeyiz. Aşık Bilal Ceyhan, bu geleneğe dolaylı olarak, birçok düşünle gidip çalar, söyler. Düşüne gelen aşığa para vermekte geleneğin bir başka yanısıdır.

Şiirlerinde dini ve tarihi olaylara, kişilere telmih yapar Aşık Bilal Ceyhan'ın, bu konuları işlemesinde medrese eğitiminin etkisi vardır. Bilal Ceyhan, Mehmet Keskin ve İsmet Galip gibi kişileri yanına çırak almışsa da bu

kişilerle usta- çırak ilişkisini deyam ettirememiştir.

Aşık Bilal Ceyhan halen Osmanîye'nin Dr.İhsan Görnel MOahallesinde oturmaktadır.

Beyhude ömrümüz gelip geçiyor
GÜLÜ hazan olan yaza acırım
Çok konuşmak zarar imiş ömre
Değeri olmayan söze acırım

Hakikat saklandı bilen söylemez
Böyle maşuk ile gönül eğlenmez
Akılsız kafaya söz kar eylemez
Beyhude söylenmiş söze acırım

Yine serime çöküyor duman
Yok bir alicenap mevlam el-aman
Kadın, ana, uryan yoktur din iman
İffetini yırtılmış kıza acırım

Doğuyor veletler yarısı adsız
Böyle kuru olmaz çimensiz otsuz
Ne kadar kaynasa bu çorba tatsız
Boşuna atılan tuza acırım

Bilal bu gidişe aklım eremez
Böyle kaptan ile gemi yürümez
Herkesin gözü var fakat göremez
Hakikati görmez göze acırım

Mevlam on sekiz bin alem yaratmış
Zerreden kürreye varana kadar
Yapalım mevlaya kulluğumuzu
Azrail kapıyı çalana kadar

Evden çıkıp kabristana varınca
Sultan Süleyman nalladı karınca
Hayvanat insanda hakkın alınca
Cümlesi de toprak olana kadar

Gökler parelenir yerler yarıılır
 İnli cinli huzurunda dirilir
 Yarın mahşer günü kev kurulur
 Kulların ikiye bölüne kadar

Üç bin yıllık yoldur sırat köprüsü
 İnış yokuş budur bunun doğrusu
 Savım salat hacla zekat gerisi
 Bir de komşu hakkı sorana kadar

Aşık Bilal der ki, takat mı yeter
 Her gün çiçeğinden bir reyha tüter
 Kullar mezarından hesaba gider
 İsrail surunu çalana kadar

Bu gidış nereye hey deli gönül
 Bu gidışle sonun hüsrân demezsin
 O dünyada yanacağın bilirsın
 Bu dünyada niye yola gelmezsin

Allah birdir yol Kuran'ın yoludur
 Peygamber hak iki cihan nurudur
 Arş ile Muhammed'in varıdır
 Efendiğın dergahına gelmezsin

O maşrikten doğan ay ile günü
 Birbirine sevi görme her günü
 Seni sende bulamıyorsun hani?
 Nerden gelip nere giden bilmezsin

Aklım başımda yok ayılamadım
 Gaflet uykusundan uyanamadım
 Senin dostluğuna güvenemedim
 Bilal niye bazı bazı gelmezsin?

Bazı insanlar var dünyaya tapmış
 Hanı sevme hakanını sevsene
 Rahmet yağdırıyor gökten toprağa
 Damla damla dökenini sevsene

Bir parça topraktan bir miktar sudan
 Vücut bina kurup yarattı Adem
 Gülün dalındaki dikene neden?
 GÜLÜ seven dikenini de sevsene

Aşık Bilal hakkın kemter kuluyum
 Aklım ermez belki Mecnun deliyim
 Senin insan olduğunu bileyim
 Sera atı çekenini sevsene

Dünya yaratıldı durmaz yerinden
 Üzerine çivi vurulan dağlar
 Bir zaman karalı bir zaman yeşil
 Bir mevsimde beyaz bürünen dağlar

Yeryüzünde ayrı ayrı yerin var
 Şöhret bulmuş namlı namlı karın var
 Bir zamanlar reyha saçan belin var
 Bir zaman yeşile bürünen dağlar

Başını salmışsın beyaz dumana
 Vay nice akılsız gelmez imana
 Bir zaman çark olusun çayır çimene
 Bir zaman üryan bulunan dağlar

Bilal devri alem döndüğü zaman
 Semada bu nurlar yandığı zaman
 Nuh nebi başına indiğı zaman
 Nuh'un gemisine direnen dağlar

Küçükken Konya'ya seyahat ettim
Ziyaretin akla gelmiş Mevlana
Aladdin Tepe'den seyran eylerken
Gözümün önünde kalmış Mevlana

Akar şadırvanı geniş surları
İslam ahlakıyla yanar nurları
Horasan'dan gelen dört tane piri
Yanına misafir almış Mevlana

Yeşil minaresi siyah kubbesi
Yumurta mı tesbihimin habbesi?
İlmine saygıyla kalkmış bābası
İlmilen şöhrete ermiş Mevlana

Çıkılmıyor yıl öncesi halıdn
Hediye gelmiştir şahtan veliden
İlibaslar giyinmiş İran şahından
Mevlanın sevgisin almış Mevlana

Zümrüt gibi Mevlana'nın yapısı
Beytullah'a doğru bakar kapusu
Karşısında Yavuz Selim Camisi
İstediğin sıra ermiş Mevlana

Mevlana bir umman ilmi çok derin
Bildiğimiz kadar anlatak yarın
Aşık Bilal gibi kalp gözü görün
Kabul eder isen geldim Mevlana

Senin aşkın düştü benim serime
Sevdanız serimden geçti Rübeyda
Girsem seyreylesem gül bahçenize
Gezerken bülbülün uçtu Rübeyda

Sen giderken yol üstünde yazıldı
Selvi boyun bir dal gibi süzüldü

Yavaş yürü belden kemer çözüldü
Belinden kemerin düştü Rübeyda

Gülün açılmamış tomurcuk durur
Çeşmenin başında hayalin yürür
Seher yeli eser göğsün görülür
Dalında turunçlar düştü Rübeyda

Sevdana düşeli akıl yok başta
Gençlik çağımızdır biz on beş yaşta
Açılmış güllerin hep deste deste
Reyhanın kokusun saçtı Rübeyda

Aşık Bilal aşkın ile deli olur
İlkbahar ayında çaylar sel olur
Bahçenizde al kırmızı gül olur
Gönül bir hatıra seçti Rübeyda

29- Kul Derviş

Kul Derviş, Sivas'ın Gürün ilçesine bağlı Reşadiye köyünde 1946'da doğmuştur. İlkokulu burada okuyan ve uzun bir süre doğduğu köyde çiftçilik ve çobanlıkla uğraşan aşık, 15-16 yaşlarında iken Adana'ya göç eder. Kendi köyünde sosyo-ekonomik koşullarını ortaya koyduğu zorlukların hemen hepsini yaşar. Sevdiği bir kızı alamaması onun hem Adana'ya göç etmesine hem de aşıklığa başlamasına neden olur.

Gençlik yıllarında şiir söylemesine rağmen bağlama çalamamaktadır. Aşığın başına kendi ifadesine göre, şöyle bir olay meydana gelir: " Daha önce bir defa olsun bağlamayı elime almamıştım. Ben bağlamayı elime aldığım ilk günde bu isteğime kavuştum." diyor. Bu olaya dayanarak Kul Derviş'i rüyası yarım kalan ve gördüğü rüyayı tam olarak hatırlayamayan aşıklar grubuna dahil edebiliriz.

Daha önceleri " Dertli Derviş, Divani " mahlasını kullanan ozan, Aşık Meçhuli ile tanıştıktan sonra siyasi bir kimliğe bürünür ve Kul Derviş mahlasını kullanmaya başlar. Gençlik yıllarındaki güzellemelerin yerini Kul Derviş'in şiirlerinde artık toplumsal içerikli siyasi konular alır.

Kul Derviş, usta-çırak ilişkisini yaşamamıştır. Eskilerden Pir Sultan, Aşık Veysel'i günümüz ozanlarından ise Daimi, Feyzullah Çınar ve Meçhuli, örnek aldığı ozanlardır. Eserlerini bağlama eşliğinde söyleyen Kul Derviş, şiirlerini henüz kitap halinde bastırmamıştır. Aşığın geçmiş yıllarda pek çok şiiri şarkı ve türkü formlarında bestelenmiştir.

Alevi-Bektaşî ozanlarımızdan olan Kul Derviş, pek çok ozan gibi aşık atışmalarını benimsemez. Özellikle, Hacı Bektaş Veli Kültür Etkinlikleri'nde ve Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nde önemli görevler üstlenmektedir.

Felek

Nedir bu çektiği kulların senden
Katmışsın önüne sürürsün felek
Önce umut verip sevindirirsin
Sonra defterini dürersin felek

Nice yiğitlerin nice canları
Nice kralları mağrur hanları
Bileği bükülmez pehlivanları
Çelme çakıp yere serersin felek

Kimse baki değil her şey nafîle
Elbette gidecek gelen kafîle
Bir gün Sabancı'yı Koç'u da bile
Üç beş arşın beze sararsın felek

Kul Derviş adını düşürdün dile
Bir ömür geçiyor ağlaya güle
Hakk'ın peygamberi İsa'yı bile
Gün gelir çarmıha gerersin felek

Abdal

Hünkar Hacı Bektaş Veli pirimiz
Halk uğruna adanmıştır serimiz
Kırklar dergahında hazır yerimiz
Bu yüzdendir bize üren çok olur

Pir Sultan Abdal'ın yolu yoludur
 Pir elinde içticeği doludur
 Ol Muhammed Mustafa'ının kuludur
 Hak erenler dergahında pak olur

Ben aşığım edep erkan yol bende
 Has bahçe içinde gonca gül bende
 Şefaât umarım şahı merdanda
 Ol ulu divanda yüzüm ak olur

Sefil Derviş edep erkan yol bilir
 Aşıkım der arifane hal bilir
 Konuşur ya lisan bilir dil bilir
 Her kelamı zalimlere ok olur

Yoksul Halkın

Tüm ezilen yoksul halkın
 Ozanınız ozanları
 Uyanıp uykudan kalkın
 Soyacağız soyanları

Çatık Memo'nun kaşları
 Akar gözünde yaşları
 Yurda yabancı üsleri
 Süreceğiz koyanları

Al halkını koma sakın
 Kendine gel hele silkin
 Sene senden daha yakın
 Bulacağız olanları

Kul Derviş'im uyanalım
 Kızılkana boyanalım
 Tutup yerlere çalalım
 Sırtımızdan doyanları

Emek Bizim

Çalışan biz emek bizim
Gözün görmez mi bizleri
Talanıcıya benim sözüm
Gözün görmez mi bizleri

Adaletin bu mu senin
Yoksulusam vardır canım
Sızılıyor her bir yanım
Gözün görmez mi bizleri

Çalışırız yine açız
Perişanız çok naçarız
Süt yerine su içeriz
Gözün görmez mi bizleri

Kul Derviş'i vurdun yere
Mansur gibi çektin dara
Bilmiyorum evim nere
Gözün görmez mi bizleri

Suna Boylum

Doğru söyle pınar bir sualım var
Kalem kaşım buralardan geçti mi?
Bizim köyün gelinleri kızları
Yar geçerken selamına durdu mu?

Ben biliyorum ezelinden ulusun
Kurbanın çoktu ellerden velisin
Pınarlar içinden elbet ulusun
Kalem kaşım yüzlerini sürdü mü?

Şah Hüseyin ismin çağlar akarsın
Hakkın cemaline doğru bakarsın
Yerine sığmayıp seddin yıkarsın
Nazlı yarım buralardan geçti mi?

Dertli Derviş senden yarı sorarım
 Eyer bulamazsam ağılar gezerim
 Kötülerle yoktur benim pazarım
 Suna boylum sularından içti mi?

El Gibi

Seni yaradana kurban olurum
 Yar niçin bakarsın bana el gibi
 Yolunda köleyim emret ölürüm
 Sensiz gözyaşlarım akar sel gibi

Seni görmeyeli bağırim eziktir
 İnsaf eyle n'olur bana yazıktır
 Meyvesiz bahçeler bağlar bozuktur
 Sensiz ömrüm geçip gider yel gibi

Üzdüğün yetmez mi gel insaf eyle
 Cesaretin varsa doğruyu söyle
 Bozulmuş bağlarda fidanım böyle,
 Meyvesiz ağacım kuru dal gibi

Kul Derviş'e işkenceler eylersin
 Sanmam ki dünyada bensiz gülersin
 Be hey sazım neden dertli inlersin
 Eşinden ayrılan sarı tel gibi

Kül Olam

Tatlı dillerine kurban olduğum
 Reva görme bana bu zulmü yeter
 Fedadır yoluna aksa da kanım
 Reva görme bana bu zulmü yeter

Ben seni severdim candan ileri
 Ferhat gibi deleyim mi dağları
 Gayrı gönül vermez gönül bağları
 Reva görme bana bu zulmü yeter

Kerem gibi yanam yanam kül olam
 Sen bir Aslı ol ki yolunda ölem
 Sen olmazsan artar eksilmez çilem
 Reva görme bana bu zulmü yeter

Bicare Derviş'in haline acı
 Sende olur yar derdimin ilacı
 Ben bir yolcu olam sen de bir hancı
 Reva görme bana bu zulmü yeter

Bir Vurgun Yemiştik

Bir vurgun yemiştik yıllar ezeli
 Sol yanım yaralı sarğı tutmuyor
 Dallarım zamansız döktü gazeli
 Bozulmuş bağlardan bülbül ötmüyor

Bu derde bir çare balaz oldum
 Gonca gül gibi sarardım soldum
 Azdı yaralarım kangren oldum
 Feryadımdan çoluk çocuk yatmıyor

Eyi olmaz bu hasta ölür dediler
 Üç beş metre kefen bezi aldılar
 Mezarcılar mezarımı kazdılar
 Azrail canımı alabilmiyor

Kul Derviş çekmiştim bu işkenceyi
 Geçmiştim her şeyden ölecem deyî
 En sonunda yendim kahpe feleği
 Kör olanlar gerçekleri görüyor

Gurbet Eller

Beni benden alıp gitti
 Yıkılası gurbet elden
 Gençliğimi çalıp gitti
 Yıkılası gurbet elden

Emmi dayı bacı gardaş
 Bulamam ki candan yoldaş
 Bağıma bastı kara taş
 Yıkılası gurbet elden

Bu nasıl kader bilmedim
 Dünyaya geldim gülmedim
 Gözümde koydum muradım
 Yıkılası gurbet elden

Kul Derviş derdini yazar
 Kahi güller kahi kızar
 Gariplere olur mezar
 Yıkılası gurbet elden

Anadolım

Anadolu benim yurdum
 Geç diyorlar diyemem ki
 Onun derdi benim derdim
 Geç diyorlar geçemem ki

Ormanı var çeşmesi var
 Kederi var neşesi var
 Cennet gibi köşesi var
 Geç diyorlar geçemem ki

Güzel camlar var söğüdü
 Bağrında gezer yiğidi
 Budur gerçeğin şahidi
 Geç diyorlar geçemem ki

Derdi bitmiyor saymakla
 Yolu tükenmez varmakla
 Yiğit tükenmez vurmakla
 Geç diyorlar geçemem ki

Derviş aşiktir vatana
 Tahammülü yok satana

Nalet olsun terk edene
Geç diyorlar geçemem ki

Eser Deli Poyraz

Duman çökmüş yüce dağın başına
Eser deli poyraz hava karlıdır
Karabulutları takmış peşine
Bu felaket gelişinden bellidir

Çıktım yücesine kupkuru ayaz
İndim enginlere pamuktan beyaz
Sonbaharı kışı gelirse bir yaz
Akar boz bulanır çaylar sellidir

Baktım yücelere dumanlı dağlar
İndim enginlere bahçalar bağlar
Viraneye dönmüş o güzel yerler
Bülbüller ah çeker güller yaslıdır

Ağaçlar yaprağını dökmüş soyunmuş
Doğanın kanunu değişmez buymuş
Bir gün de derler ki Kul Derviş ölmüş
Benzer coşkun çaya gözler nemlidir

Turap

Hak yoluna turap oldum
Sevdim seni seveceğim
Teselliyi sende buldum
Sevdim seni seveceğim

Sevgidir ekmeğim aşım
Sevgi gözden akan yaşım
Onun için dertli başım
Sevdim seni seveceğim

Sular gibi çağlayanım
Mecnun gibi çağlanayım

Kerem misali yananım
Sevdim seni seveceğim

Budur aşkın gerçek yolu
Bu yolda engeller dolu
Bağışla beni Derviş kulu
Sevdim seni seveceğim

Düş Gibiyim

Elalemin yuvaşı var
Ben yuvasız kuş gibiyim
Koca dünya başıma dar
Hayal meyal düş gibiyim

Kırıldı kolum kanadım
Gözümde kaldı muradım
Seven gözlerden iradım
Ara yerden boş gibiyim

Felek kırdı dallarımı
Kesti bütün yollarımı
Kuruttular sellerimi
Kara yerden taş gibiyim

Kul Derviş'in hali n'ola
Gün gele de harman ola
En sonunda düştü dile
Bir akılsız baş gibiyim

30- Aşık Meçhuli

Asıl adı Hasan Öztürk'tür. Meçhuli mahlasından önce ustası Kul Hasan'ın verdiği "Sarı Abdal" mahlasını kullanmış ancak mahlasını değiştirerek Meçhuli mahlasını kullanmaya başlamıştır.

1946 yılında Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinin Küçükkaşanlı köyünde doğdu. İlkokul mezunu olan Meçhuli'nin hayatı hakkında fazla bilgimiz yoktur. Ancak uzun yıllar Osmaniye'de seyyar satıcılık yaptığı, daha sonra

Osmaniye'deki evini satıp yurtdışına işçi olarak gittiği derlediğimiz bilgiler arasındadır. Su an Fransa veya Almanya'da olduğu söylenmektedir.

"Karakız" adını verdiği sazıyla oldukça başarılı deyişler söyleyen Meçhuli'nin tezimize aldığımız şiirlerinden ilk sekiz tanesini Osmaniyeli aşıklardan Aşık Alihan Yiğit'te bulunan kasetinden, diğerlerini yine Osmaniyeli aşıklardan Aşık Derdi Derya'da bulunan "Diri Gezen Ölü" adlı kitabından aldık. Bu kitabın önsözünde " Yedi yaşından bu yana gurbet gezdim. Dolayısıyla boy ve yaşça küçük olmama rağmen hayli köy, kasaba ve il gezdim. " demektedir.

Aşık Meçhuli, yetmişli yıllarda Ankara'da, seksenli yıllarda Osmaniye'de yaşamıştır. "Diri Gezen Ölü" adlı bir kitabı ve üç kaseti bulunmaktadır.

Ben zevk ile tanışmadım, keder ile dost oldum
Gülmek misafir olmadı, ağlamakla yetindim
Eziyetin hanesinde ıztırapla mest oldum
Çileyi baş tacı yaptım, eğlenmekle yetindim

Dertlilere kral oldum, dermanın özümü yok?
Gam ile yoğruldu durdum, fermanın lüzumu yok
Kasavet yüklü sırtımda kervanın düzü mü yok?
Bu hayatın çarklarını yağlamakla yetindim

Rızayı baş vezir yaptım krallığın tahtında
Saran canlar sadık kaldık, Rıza döndü ahtında
Çaresizlik baş pehlivan benim kara bahtımda
Yaramdan yarama merhem sağlamakla yetindim

Sefanın yüzünü görmedim cefa benim ahbabım
Üzüntünün tüccarıyım Meçhuli'dir lakabım
Zehir içtim zıkkım dolu kadehimde şarabım
Kendimi dostun zülfüne bağlamakla yetindim

Gel gönül cahili nadanla sakın etme sohbeti
İnsan içre cemiyette hacıl düşürür seni

İçme namerdin suyunu derde derman olsa da
Bozarsın sağlam mideyi sonra şişirir seni

Asi olma insanoğlu boyun eğ Allah'ına
Çek benliğin sat pazarda gel gir hakkın rahına
Cahile selam verirsen durma mirhabına
Taktir etmez kıymetini, çünkü boş verir seni

Fitne fesat torbasında durur mu kamil insan
Kamilden sayılmaz asla cahil sözüne uyan
Kör dolaşır kara cahil nerde olsa ne zaman
Uyma kendini bilmeze yolda şaşırır seni

Düşmüşüm sevdaya aşka yanar tüter Meçhuli
Etme feryadı figanın gayrı yeter Meçhuli
Ağası, paşası, beyi hapı yutar Meçhuli
Hayal olur demi devran dostlar düş görür seni

Karşıkı köylere yolsuz yolaksız
Kuş olup uçayım dğlarınızda
Kem göz ile baktı gamsız kavetsiz
BÜLBÜL olup ötem bağlarınızda

Gurbet elde bize oldu olanlar
Kurtuluş burada desin bilenler
Ceyhan'ın gözünde susuz kalanlar
Bir katre su olam çağlarınızda

Meçhuli'ye kaç aydı, kaç ay geçti
Büküldü kametim yaş eğdi geçti
Diriler ölüye baş eğdi geçti
Bir haber alayım sağlarınızda

Dost bir zamanlar bir kenara çekildim
Damla oldum kaptan kaba döküldüm

Dost tohum oldum bir bahçeye ekildim
Gonca gonca yolamadım ben beni

Dokuz ay dokuz gün durdum eğlendim
Toprak oldum parsel parsel paylandım
Doğan oldum bin bir dilde söylendim
Hiçbir dilde bilemedim ben beni

Bilmem ki ben neyim, neye yaradım
Tarak oldum kel başları taradım
Su dünyada köşe bucak aradım
Yitirdim de bulamadım ben beni

Garip ... daha yeni anladım
Bilmez oldum çok biliri dinledim
Tambur oldum keman ile inledim
Bağlamadan çalamadım ben beni

İnsanlar insanı denesin dursun
Kimler ile kimden yansın dursun
Mechuli'yi cahil kınasın dursun
Dosta verdim alamadım ben beni

El deliye ben akıllıya hasretim
Deliler sürüsü katar katarmış
Her ne yaptım ise çare bulmadım
Densizin devesi çansız ötermiş

Sahibi kim senin durduğun yerin
Ardından gidilir er oğlu erin
Yiğidi öldürmeyin hakkını verin
Karınca gördüm ki filli yutarmış

Ben söyleyim sen kusura kalsan da
İrgalamaz ağlasan da gülsen de
Her cahile davul zurna çalsan da
Anlayana sivrisinek yetermiş

İnsanlıkla bağdaşmayan tavırlar
 Biri tutar ötekisi
 Mangalda kül koymaz gavurlar
 Halim gördü çok zalimden betermiş

Hayasız vazgeçmez arsız huyundan
 Bin şeytan barınır bir tek suyundan
 Eşsek mayasından katır soyundan
 Okşadıkça çifte tekme atarmış

Pek uslu görünür parlar aniden
 Hak saklasın bizi cahil caniden
 Konu komşu bizi, beni, sahididen
 Meçhuli'yi bile alıp satarmış

Yar seni sevdim sevelî
 Gör neler geldi başıma
 Dost beni dövdü dövellî
 Perdeler çaktı düşüme

Hem vurdu hem devirdi
 Hemi de yaktı kavurdu
 Yolda yolunu çevirdi
 Gidecek idim işime

Soğan ekmek yiyor idim
 Yırtık çıplak giyor idim
 Doğrusunu diyor idim
 Kilitler vurdu dişime

Ben ne Hazreti Ali'yim
 Ne de Bektaşî Veli'yim
 Ancak garip Meçhuli'yim
 Acıyan yok gözyaşıma

Bre güzel köyünüzden
Geçtiğime pişman oldum
Aş ve ekmek suyunuzdan
İçtiğime pişman oldum

Zülfünü sazıma perde
Herdem koydu dertten derde
Vatanımdan ben bu yurda
Göçtüğüme pişman oldum

Daha eni bulmamışken
Ağlayıp da gülmemişken
Ölüm kapıma gelmemişken
Kaçtığıma pişman oldum

Eyvah yazık oldu cana
Kim cansız ermiş canana
Bu cihanda seni bana
Seçtiğime pişman oldum

Meçhuli gönlümde bu yas
Seni kime ettim kıyas
Beyaz cana tenim libas
Bıçtığime pişman oldum

Ben de bir güzel sevdim
Baktırmaya kıyamadım
Aşkıyla pervane döndüm
Yaktırmaya kıyamadım

Ne şöhret ne şan istedim
Geldi benden can istedi
Yoluna kurban istedim
Yok demeye kıyamadım

Huri melek gibi huyu
Meçhuli'yem feda deyu

Cenazeme bir tas suyu
Döktüğüme pişman oldum

31- Mustafa Karakılçık (Karani)

Adana'nın Feke ilçesine bağlı Tokmanaklı köyünde 1947'de doğan Mustafa Karakılçık, fakir bir çiftçi ailesinin 12 çocuğundan biridir. İlkokulu çevre köylerden birinde tamamladıktan sonra Kozan'a yerleşmiş; Kozan'da terzilik mesleğine başlamıştır. İlk şiirlerinde Karakılçık mahlasını kullanan aşık daha sonra Karani mahlasını almıştır. Bunun nedeni ise amcasının oğlu olan Çukurovalı ünlü aşık Hacı Karakılçık'ın da aynı soyadı (mahlası) kullanmasıdır. Ortaokulu ve liseyi Kozan'da bitiren Karani ilk şiirlerini 15 yaşlarında iken söylemeye başlamıştır. Bu dönemdeki şiirlerinin konusunu genellikle güzelleme oluşturmuştur.

Aşıklar camiasında ise ilk defa "Burdur'un Sesi" ve "Yeni Turan" gazetelerinde yayımlanan şiirleriyle sesini duyurmuştur. İlk yıllarda güzelleme konulu şiirler söylerken daha sonra ise dini, tasavvufi, didaktik ve günün sosyal olaylarını ilgilendiren hiciv (taşlama) konularına yönelmiştir. İrticalen şiir söyleme yeteneğinde oldukça başarılı olan Karani ne var ki aşık şölenlerindeki atışma konulu yarışmalara iştirak etmemektedir.

Konya Aşıklar Bayramı'na 1978 yılında dinleyici olarak katılan aşık, daha sonra Feke'de 1986'da düzenlenen "Karacaoğlan'ı Anma Şölenleri"nde okuduğu şiir ile bu camiaya katılmıştır. Şiirlerini bağlama çalmadan icra eden aşık bade içme olayına da yaşamamıştır. Aşıklık konusunda Deli Hazım ve Aşık Ali İlhami'den dersler almıştır. Aşığın yol gösterdiği Çukurovalı genç aşıklar arasında ise Osman Akçay, Ceyhani ve Hakkı Tanrıkulu vardır. Şiirlerinin sayısı oldukça fazla olmasına karşın, Karani, şiirlerini henüz kitap halinde yayımlamamıştır.

Karalı

Derin yara yüreğimde gizlidir
Sızıdan canımdan bezdim karalı

Dinle benim sözüm içi özlüdür
Dörtlûge kelamı dizdim Karalı

Sinsi gizli düşman bunu bildin mi
Cenk edip de yoksa hemen yıldın mı
Tahsilde ilimden sabır aldın mı
Özünden gerçeği sezdim Karalı

Hakikat yolunda kavli kararım
İslamın yolunda yılmaz bir erim
Mevla dostlarına olmaz zararım
Cihatta nefsimi ezdim Karalı

Karakılçık'ım be kime neyledim
Aleme gerçeği açık söyledim
İlhami üstadım sözü bağıladım
Kendime has şiir yazdım Karalı

Gider

Dünyanın alemi akli karalı
Zaman dolup günler geçip gider
Kismet kader hep mevlanın kuralı
Nasibim olmazsa hep kaçıp gider

Şahdamarı her an atar durmadan
Cam kafeste bülbül öter durmadan
Ömür sayılı gün biter durmadan
Ayrılır bedenden ruh uçup gider

Ağa olsan paşa olsan bey olsan
Konakta yalıda sarayda kalsan
Canın ne istese anında bulsan
Eken seni bir gün biçip gider

Karani der ki derdim çok yüklü
Sır içinde gizli derinde saklı
Doğduğumdan beri uçuca ekli
Anlayan bu derdi hak seçip gider

Gördüm

Şöyle benim gözle bir güzel gördüm
 Kara gözler söbe süzdürür durur
 Aslını kökünü herkesten sordum
 İsmi dillerde gezdirir durur

Etrafını misk-i amberden kokutur
 Dilde serbest damla damla akıtır
 Maşukuna aşk nanesi okutur
 Hece hece yazdırır durur

Siyah saçlar kıvrım kıvrım bükülmüş
 Hilal kaş üstüne kâkül dökülmüş
 Beyaz ele, al kınalar yakılmış
 Avucunun içinde ezdirir durur

Karani'yim der ki bu güzel peri
 Düşürdü bir derde yakıyor seri
 Çağırdım gelmiyor öteden beri
 Benim canı sıkır kızdırır durur

Gel Demiş

Mevla insana bir çağrı yapmış
 Ne olursan ol biri gel demiş
 İslamın izinde durmadan koşmuş
 Rahmanın katına giden yol demiş

Konya'yı kendine mekân eylemiş
 Dönerek hu deyip tekut söylemiş
 Secdeye kapanıp gözü ağlamış
 Gözyaşını hakka döken gül demiş

Konya'da çalındı ney ile defler
 Elleri göğsünde bağlandı saflar
 Allah'a yalvarıp dilendi aflar
 Zikiri söyleyen dönen dil demiş

Karani der ki çok sır bilinmez
 Tebrizli Şems gibi bir dost bulunmaz
 Yetmemiş ham veyve varıp yolunmaz
 İlim çiçek bal ... açan gül demiş

Sevdiğim

Sevği gül bahçesi gözümde tüter
 Göze dalda engel budak sevdiğim
 Karşı eteklerde görürsen yeter
 El sallama yamaçtan gidek sevdiğim

Yaylamızda lâle sümbül bitince
 Türlü meyva bağımızda yetince
 Koyunları sağıp kuşu katınca
 Dağda çimenlerde güdek sevdiğim

Karşıdan karşıya uzanıp yatak
 Kavuşalım orda el ele tutak
 Kalamak'ın pürü bizlere yatak
 Aşkın lokmasını yutak sevdiğim

Der Karani aşkı kalbe dokudum
 Name yazdım hece hece okudum
 Avaz avaz bülbül gibi şakıdım
 Kavuşursak kurban adak sevdiğim

Gidiyor

Anamdan doğduğum tarihten beri
 Ömrüm beyhudeye geçti gidiyor
 Gönülüm hasbahçeydi ruhumsa arı
 Kalktı havalandı uçtu gidiyor

Gündüz rahatsızım gece yatamam
 Er göçeneni arkasından yetemem
 Rızkım tavşan oldu kovsam tutamam
 Sıksam da vuramam kaçtı gidiyor

İş nereye varır bilmem merakla
 Yeri göğü hep taradım tarakla
 Herkes kendi ektiğini orakla
 Oturup kalkarak biçti gidiyor

Karani'yim çalış özünü pakla
 Ölümü her daim getir dur akla
 Denkleri hazır et, yükünü yükle
 Bu hana konanlar göçtü gidiyor

Etmeseydin

Ben senin şemtime asla gelmezdim
 İlk bakışta gülüp naz etmeseydin
 Sevdana düşüp de aşık olmazdım
 Bana yılışarak göz etmeseydin

Hakkında bu şekil türkü yazmazdım
 Suçsuz olsan ta bu kadar kızmazdım
 Diyarında hiç dolaşıp gezmezdim
 Önceden benim ile söz etmeseydin

Gözyaşlarım çağlayarak akmazdı
 Felek sille vurup boynum bükmezdi
 Ahımın dumanı dışa çıkmazdı
 Sinemin başını köz etmeseydin

Der Karani elbet acısın alırdı
 Şahin olan turna sesin bilirdi
 Benim derdim elli olur kalırdı
 Vicdansız sen tutup yüz vermeseydin

Turnalar

Kalkın havalanın baraj gölünden
 Karabulutları yarın turnalar
 Ayrılması güçtür seyhan çölünden
 Haktan hayırlısı görün turnalar

Kılavuz çekilsin Kozan yolundan
Sarıçam'la Handeresi kolundan
Hızlı geçin İmamoğlu salundan
Doğruca Kozan'a varın turnalar

Gayet keskin Sirelif'in virajı
Uçan kuşun hiç olur mu garajı
Göksu'yun selinden Kozan Barajı
Bir yornuk almak için turnalar

Ayıcık Gedikli Mantaş elinden
Kara Hamzalı hoşlanır turna dilinden
Çamlarca Koztahta Kuyubeli'nden
Avcıları var mı sorun turnalar

Karani Bozat duysun zarımı
Sayimbeyli anlayamaz ki sırrımı
Obruk'un başında nazlı yarımı
Benim gözlerimle görün turnalar

Dilber

Sevdana düşeli Mecnun'a döndüm
Beni ateşinle yakarsın dilber
Aşkın çilesine girdim inandım
Evimi başıma yıkarsın dilber

Gonca güller kokar döşün üstünde
Çifte benler siyah kaşın üstünde
Yamacına geçip taşın üstünde
Alageyik gibi şekersin güzel

On dörtlük ay gibi parlar yüzlerin
Ölüye can verir her bir sözlerin
Ceylandan da güzel ela gözlerin
Seyr-i müşade edip bakarsın güzel

İzin ver de Karanı yürüsün
Gökyüzünde yere inmiş perisin

Ruhun berrak Muhammed'in nurusun
Gülden dahi güzel kokarsın dilber

Yok Benim

Kaderi ilahi çektiğim çile
Kimseye diyecek sözüm yok benim
Söyle böyle etmek bütün nafile
Kaderimden kara yazım yok benim

Geçenle geleni fikir ederim
Mevlanın işini zikir ederim
İsyankar değilim şükür ederim
Kimsenin malında gözüm yok benim

Bu yaranın kökü gayet derinde
Meydana çıkacak günün birinde
Para hariç bütün vafım yerinde
Fakirlikten tadım tuzum yok benim

İki alemde verilen kayılıım
Yaradanın cemaline mayılıım
Katı kalpli merhametsiz değilim
Çok çabuk acırım özüm yok benim

Karani der ki sönmez ışığım
Bala gömülmüştür altın kaşığım
Okur yazar söyler ben bir aşığım
Elimde çalacak sözüm yok benim

Bitmedi Gitti

Ömür bahçesine aşkın bülbülü
Bir sefer dikilip ötmedi gitti
Sevda çiçeğine arzumun eli
Nice gün uzandım yetmedi gitti

Kadın sesi para sesi su sesi
Kendine celp eder bütün herkesi

Benim kadar her canlının hevesi
Üç arzu bir türlü bitmedi gitti

Dünya benzer donatılmış geline
Zengin fakir aşık onun haline
Şu benim işlerim bir gün yoluna
Çok gayret eyledim yatmadı gitti

Felek bana gamyükünü yükledi
Çok dedikçe bir yenisin ekledi
Dururdu çıkmaza gelip yokladı
Uzattım elimi tutmadı gitti

Karani der ki dönülmez geri
Bana hiç uğramaz dünyanın varı
Sadece gûnahtan eyledim kârı
Torbama sevabı katmadı gitti

Gelin

Aşkı mecaz sarmış olsa gerektir
Bana yoktan aşık oldu bir gelin
Benim için bu konu bir meraktır
Aldattı aklımı çeldi bir gelin

Ben de onun gibi sevdaya düştüm
Beraber birleşip köprüden geçtim
Adana'ya sağ selamet ulaştım
Kozan'da o şekil kaldı bir gelin

Benim ile evlenmekti muradı
Gönlümde yakındı cismen ıradı
Hürü yengemizden sordu aradı
Başın çok çareye çaldı bu gelin

Sadakat beklerdi gönül dostunda
Gayesi bir olmak saadet postunda
Kozan kasazında parkın üstünde
Dururken karşıma geldi bir gelin

Karakılçık bu bir nasıl gün idi
 Vasfa lâıyık can içinde canandı
 Yıllar sonra görür görmez tanıdı
 Dikildi karşımıza bildi bir gelin

Ben De Meyil Vermiştim

Ben de bir güzele meyil vermiştim
 Alamadım ömrüm geçti boşuna
 Çok derin düşünüp hülya kurmuştum
 Akıl ermez şu feleğin işine

Hısım akrabalık vardı soyunda
 Misli yoktu civarında köyünde
 Gençlik çağlarımda temmuz ayında
 Ters tutuldum zahmerimin kışına

Ceren düzde gezer geyik dağlarda
 Baykuş viranede bülbül bağlarda
 Yeni yetiştiğim gençlik çağlarda
 Gece gündüz düşeridim peşine

Çift belik cenk ederdi örüşün
 Boyu selvi gibi rengi sarışın
 Ahraz dile gelir yüzün görüşün
 Daha yetmez kirpiğine kaşına

Karani'yim başka şeyi niderdi
 Çoban olur ayrılmazdı güderdi
 Gam kasavet kayıp olup giderdi
 Başın koyup yatsaydım düşünce

Kalması Gitti

Esti deli deli kaderim yeli
 Savurdu külümü kalmadı gitti
 Çağladı ömrümün dumanı seli
 Su gönül barajı dolmadı gitti

Filizim yeşerse kem eller kadar
 Enseme sillesin indirdi kader
 Her gün gamlı oldum bitmedi keder
 Mahmur yüzüm burda gülmedi gitti

Çaresiz bir derde düştüm yenildim
 Sızladıkça parça parça bölündüm
 Sinemden körümden göz göz delindim
 Doktor hekim yaram bilmedi gitti

Yol yarayı geçti ıradı izim
 Çok saha haradım dayandı dizim
 Kısmete nasibe geçmiyor sözüm
 Dünyada rızkım bol olmadı gitti

Karani der ki oy karabahtım
 İnsanlığa hizmet etmektir ahtım
 Züğürtlük yüzünden hep kahrettim
 Varlık beni bür gün bulmadı gitti

32- İbrahim Saltan (Aşık Saltani)

İbrahim Saltan, Malatya'nın Hekimhan kazasına bağlı Kızılyatak köyünde 1948'de doğdu. Çiftçi bir ailenin çocuğu olan Saltan'ı, ilk yıllarını köyde çobanlık yaparak geçirmiştir. Daha sonra ailesiyle birlikte Adana'ya göçmüş ve ilkokulu Adana'da okumuştur. Saltani ilk şiirlerini sekiz on yaşlarında söyleme başlamıştır. Sevdiği bir kızı alamaması, aşığın bu mesleğe başlamasında önemli rol oynar. Mahlas olarak kendi soyadını kullanan aşık, Üstat olarak bağlamada Halit Araboğlu'nu, sözde ise Aşık Ali İlhami'yi kabul eder. Şiirlerini ve türkülerini bağlama eşliğinde söyleyen aşık, aynı zamanda çok güzel kaval da çalmaktadır.

Saltani'yi rüyası yarım kalan aşıklar grubuna dahil edebiliriz. Çünkü, aşığın kendi ifadesine göre Saltani kesin olmamakla birlikte böyle bir bade olayanı yaşadığını söylemektedir. Çukurovalı ünlü ozan Haydar Aslan ona ESERİ mahlasını vermesine rağmen kendi soyadını mahlas olarak kabul etmiştir.

Saltani, çok sayıda şiire sahip olmasına rağmen, şiirlerini henüz kitap halinde yayımlamamıştır. Ancak pek çok dergi, gazete ve antolojide şiirleri yayımlanmaktadır.

Usta-çırak ilişkisi tam olmamakla birlikte Murat Çobanoğlu, Reyhani, Abdolvahap Kocaman, Feymani, Hacı Karakılçık, Halit Araboğlu, Aşık Ali İlhami, Ferrahi ve Gül Ahmet Yiğit beğendiği ve de yararlandığı aşıklardır.

Atışmalarıyla da ünlü olan Saltani Konya Aşıklar Bayramı (1985-86-87), Karacaoğlan'ı Anma Törenleri (Mut 1990), İkinci Uluslararası Karacaoğlan'ı Anma Törenleri (Adana 1990), İkinci Çorum Aşıklar Bayramı gibi pek çok şenlikte bulunmuş ve bu yarışmalarda mansiyon ödülleri haricinde iki de birincilik almıştır.

Saltani, aşıklık mesleği yanında parfümeri satarak geçimini sağlamaktadır.

Nasıl Edem

Dünyaya dertli doğmuşum
Gülemesem nasıl edem
Yarım ceylan ben kovmuşum
Bulamazsam nasıl edem

Halimi bilmek isterim
Çağlayıp dolmak isterim
Derdimi bölmek isterim
Bölemesem nasıl edem

Küçükken çile çekerim
Kadere boyun bükerim
Sevdim gözyaşı dökerim
Silemesem nasıl edem

Saltan'ımı sevda yakar
Çile çeken candı bıkar
Yar bağında güller kokar
Yolamazsam nasıl edem

Talip Oldum

Aslı doğuludur Çorum'da yaşar
 Bir güzele talip oldum yaş gitti
 Gören yiğit mutlak yolunu şaşar
 Bir güzele talip oldum yaş gitti

Çiçek oldum yar eline derildim
 Bulanık akardım nasıl duruldum
 Yaş kırkında bu güzele vuruldum
 Bir güzele talip oldum yaş gitti

Yağmur oldum derelerde çağladım
 Aşk ile yüreğimi dağladım
 Düşündüm taşındım olmaz ağıladım
 Bir güzele talip oldum yaş gitti

Aklım kaptan oldu vücudum gemi
 Dinle sözlerimi Saltan'ım e mi
 Üzerime aldım efkârı gamı
 Bir güzele talip oldum yaş gitti

Vazgeçtim

Tikenî batınca bende kan çıktı
 Koklayamam gayrı gülden vazgeçtim
 Arıya güvendim canımı yaktı
 Dilimi vurunca baldan vazgeçtim

İnsan mutlu olmaz yolun şaşınca
 Darbe alır her engeli aşınca
 Keklik gibi uzaklara düşünce
 Ellerim bağlandı koldan vazgeçtim

Gençken aklar düştü çileli başa
 Ömür gelip geçer benziyor düşe
 Susuz kaldı bağım emeğim boşa
 Damarlar kurudu daldan vazgeçtim

İnsan değilsem sırra eremem
Ben bakar kör isem gerçek göremem
Ölüm vardır tövbe gönül kıramam
Hatır kıran gardaş dilden vazgeçtim

Dünya alemini Saltan bilmedi
Kırk üç yıldır delik testim dolmadı
Gurbet acı tahammülüm kalmadı
Bıktım gezemiyorum yoldan vazgeçtim

Yoksulluk

Hasret kaldım gidemiyom köyüme
Eyvah şu belimi büktün yoksulluk
El ayak bağladın gülmek neyime
Esirim gözyaşım döktün yoksulluk

Bilmiyorum şu feleğe netmişim
Fakirlik eritti gayrı bitmişim
Gözüm yeter diye güreş tutmuşum
Birinci darbende yıktın yoksulluk

Yitirdim servetim bulmak neyime
Delik testi oldum dolmak neyime
Altın yıldız kumaş olmak neyime
Yamayı yan yana diktin yoksulluk

Saltan der Malatya elim var idi
Binerdim koşatı alım var idi
Soframda dostlara balım var idi
Hepsinde elimi çektin yoksulluk

Sazımı Elime Aldığım Zaman

Yaş yediyken aşıklığımı anladım
Sazımı elime aldığım zaman
Şu gamlı gönlümü ispat eyledim
Sazımı elime aldığım zaman

Kader beni yıktı boyun bükürüm
 Sevdan beni yaktı çile çekerim
 Yar yar diye gözyaşları dökerim
 Sazımı elime aldığım zaman

Sinem yaralandı bilmem noluyor
 Sevip de almayan darbe alıyor
 Sanmayın ki benim yüzüm gülüyor
 Sazımı elime aldığım zaman

Hiç kimseye dokunmayın zararım
 Sultanıma kavuşmaktır kararım
 Mecnun gibi çölde Leyla ararım
 Sazımı elime aldığım zaman

Derdim gizli yazar kendim okurum
 Aşkın tezgahında sevgi dokurum
 Saltani'yim bülbül gibi şakırım
 Sazımı elime aldığım zaman

Kazanıyorum

Bir bakışta aklım aldın şaşırDIM
 Gözün esir etti kızamıyorum
 Yollarımı çıkmaz yola düşürDÜN
 Sevdanla yorgunum gezemiyorum

Devran sürem derken dillerde kaldım
 Eyvah Mecnun gibi çöllerde kaldım
 Kırdılar kanadım göllerde kaldım
 Gayrı ummanlarda yüzemiyorum

Ağladım cihanda gülemez oldum
 Eyvah gözyaşımı silemez oldum
 El ayak bağlandı bilemez oldum
 Aşkın zincirini çözemiyorum

Aşık Saltani'yim bahtım karalı
 Sevdim alamadım gönül yaralı

Ta doğuştan derdim bin bir sıralı
Hakkın yazgısıdır bozamıyorum

Duygusuz

Söz verdin sözünden neden cayarsın
Benim şu halimi bilmen duygusuz
Göz yaşımı kaşlı yayla boyarsın
Merhamet edip de silmen duygusuz

Rızasız bahçenin gülünü dermem
Bundan sonra sana hiç meyil vermem
Beni sevmeyenin yanında dürman
Günahkarın oldum gülmem duygusuz

Geceleri uyku girmez gözüme
Neden zalim bakmaz oldun yüzüme
Kulak ver sevdiğim telli sazıma
Sevgi hanesine gelmem duygusuz

Güzel hayaline bakamaz oldum
Derdimi kimseye dökemez oldum
Ağır oldu yüküm çekemez oldum
Bulurusun belanı ölmen duygusuz

Aşık İbrahim'im kendimi bilsem
Sevdiğimi alıp bahtiyar olsam
Fakir kaldım diye hanene gelsem
Bir dilim ekmeği bölmem duygusuz

Ömrüm

Hani Muhammed'in hani Ali'miz
İnan yalan dünya bil ömrüm ömrüm
Gafil geziyorsak zulüm halimiz
İnsanlık yönüne gel ömrüm ömrüm

Neler ettim neler gördüm bilmedim
Bülbül gibi ben de zârsız kalmadım

Cok cefalar çektim ey dost gülmedim
Ara sevdiğini bul ömrüm ömrüm

Hatır bilmeyene çayın içirme
İyileri sev uzağa kaçırma
Oku güzel ömrün boşa geçirme
İlim sohbetinde kol ömrüm ömrüm

Saltan bir gün ecel meyini içer
Ruh bülbüldür er geç kafeste uçar
Göç başlanır hoca kefenim biçer
Döner ahirete yol ömrüm ömrüm

Gurbet Elde

Gurbet elde ah çekerek ağladım
Devran süremedim bilemedim ben
Hasret ile ciğerimi dağıladım
Sevgi hanesini bulamadım ben

Ben de Mecnun gibi çöllere düştüm
Nazlı yar dedikçe kaynadım coştum
Arada engel var bu işe şaştım
Dost ile düşmanı bilemedim ben

Yıllarca gezmişim yarın peşinde
Tükenmeyen sevdası var başımda
Gündüz hayalimde gece düşümde
Bir zaman gönülden silemedim ben

Saltani'yim mevlam bilir halimden
Hep çalıp söylerim ismi dilimden
Ben sevdim de eller aldı elimden
Dünyada muradım alamadım ben

Bakmaz Olaydım

Bakmaz olaydım beni şaşırdı
Haydi konuş sana lâl dedi bana

Sevda rüzgârıyla yere düşürdü
Kahkaha ile güldü öl dedi bana

Aşkınla gözyaşı dökerim dedim
Acı konuşmayak şekerim dedim
Evli misin dedi bekârım dedim
Münkünse başkasın al dedi bana

Gitme ne olur diye yoldan eyledim
Sert konuştu dedim sana neyledim
İlin nere diye sordu söyledim
Aşıkсан arkamdan gel dedi bana

Aşıklık aşığa haktan bir nida
Aşık maşuğundan olmasın cüda
Bir gün kavuşturur yaratan hüda
Ağlama sevgilim gül dedi bana

Çile çekip Saltan gülemez isen
Dost ile düşmanı bilemez isen
İstediğin zaman gelemez isen
Haftada bir mektup sal dedi bana

Gönül

Yeter yar diyerek koşma
Geçti zaman deli gönül
Beyhude kabarıp coşma
Geçti zaman deli gönül

Gayrı mevsim girdi kışa
Boşuna düşme telaşa
Ne kadar çırpınsan boşa
Geçti zaman deli gönül

Ta özünden farıyorsun
Günden güne eriyorsun
Bir gül gibi kuruyorsun
Geçti zaman deli gönül

iyi düşünüp kıl karar
 Hakikatten etme firar
 Gönül sevdiğini arar
 Geçti zaman deli gönül

Karlar yağmış beyaz dağın
 Harap olmuş Saltan bağıın
 Geri gelmez gençlik çağın
 Geçti zaman deli gönül

33- Hacı Karakılçık

Adana'nın Feke ilçesine bağlı Tokmanaklı köyünde 1948'de doğmuştur. Bulunduğu köyde o yıllarda okul olmadığı için ilk olarak okuma yazmayı ağabeylerinden öğrenmiş ve daha sonra ilkokulu çevre köylerden birinde (Akçalıuşağı) tamamlamıştır. Karakılçık Feke'ye bozuk bir yol ile bağlı olan bir orman köyünde çiftçilik ve hayvancılık yaparak çocukluk ve gençlik yıllarını geçirmiştir.

Aşığımız bir dördlüğünde ise ilini, ilçesini ve köyünü şöyle anlatmaktadır:

Adana ilimiz Feke ilçemiz
 Köyüm Tokmanaklı havası temiz
 Bozulmadı örf ve adetlerimiz
 Emmi dayı aşret eli köyümün

Bir başka şiirinde ise:

Varsak aşireti Oğuz boyundan
 Horasan'dan gelmiş saf Türk soyundan
 Mallarımız kıl keçideh koyundan
 Her tarafı orman çalı köyümün

Onun edebi kişiliğinin gelişmesinde ilk okuduğu aşık hikâyelerinin büyük tesiri vardır. Karakılçık bir sohbetinde: "Biz Karacaoğlan dedemizin şiirlerini okuyarak aşık olduk." Birçok şiirinde de Karacaoğlan'ın soyundan geldiğini, onun torunu olduğunu ifade etmektedir.

Karakılçık Karacaoğlan'ın dışında Dadaloğlu, Köroğlu, Aşık Kerem Aşık Garip, Sürmelibey gibi aşıkları da okumuştur. Aşık çok istediği halde okuyamamış; ancak okuduğu kitaplarla bu eksikliğini gidermeye çalışmıştır.

Çukurova'da yetişen aşıkların (Ferrahi, Kul Mustafa, Feymanivb) bir elinden rüya aleminde bade içmelerine rağmen Karakılçık kendisinde böyle bir hadisenin olmadığını belirtmiştir. O, kendisi gibi aşık olan ve Keloğlan lakabıyla tanınan dedesinin de tesiriyle Karacaoğlan'ın şiirlerini okumaya başlamış ve ilkokul yıllarında öğretmenin desteğiyle aşıklığa ilk adımını atmıştır. Kendi sazını kendisi yapan aşık, şiirlerinde aktüalite, yaşanan hayat tarzı, güzellemeler, hayattan şikayet, ilim, milli konular, dini, örf ve adetler gibi temlere parmak basmıştır.

Mahlas olarak kendi ismini (Hacı, Garip Hacı) ismini kullanan aşığın ustası olmamakla birlikte Çukurovalı genç aşıkların bir çoğuna yol göstermektedir. Çukurova'nın en güçlü aşıklarından biri olan Karakılçık'ın kaset çalışmaları da vardır. Yrd.Doç.Dr.berat Alptekin'in "Aşık Hacı Karakılçık Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler" adlı monografik çalışması oldukça önemlidir.

Kâinatda üç sevdiğim var benim
Biri Allah biri Resul bir Kur'an
Ben bunların üçüne de kurbanım
Biri millet biri bayrak bir vatan

Yaratılmışların güzeli insan
Kâlpde sevgi olsun gönülde vîjdan
Her iki cihanda dertlere derman
Biri ilim biri takva bir iman

Kutsal varlıklara paha biçilmez
Asil soydan temiz kandan seçilmez
Can gibi azizdir asla geçilmez
Biri namus biri şeref bir san

Hacım ecel şerbetini içersin
Burda ektiğini orda biçersin

Bu kapıdan bu köprüden geçersin
Biri kabir biri sırat bir mizan

Çukurova Güzeli

Ayağında papuç başında yazma
Bu güzeller Çukurova güzeli
Tarladan geliyor elinde kazma
Bu güzeller Çukurova güzeli

Gören gözler aklın fikrin şaşırır
Mor beliği ak topuğa düşürür
Koza tarlasında pamuk devşirir
Bu güzeller Çukurova güzeli

Esmer yüzler çifte çifte benlidir
Mavi kolçak giyer kara donludur
Ne bir Trakyalı ne de Vanlı'dır
Bu güzeller Çukurova güzeli

Ne kadar vafsetsem az gelir Hacım
Hepsinin sevgisi başımda tacım
Kimisi anamdır kimisi bacım
Bu güzeller Çukurova güzeli

Ağlarsın

Sevgiye karşılık cefa edersen
Pişmanlık gözyaşı döker ağlarsın
Ebediyyen geri gelmem gidersem
Üzülür canın sıkar ağlarsın

Geçen günler hayal olur düş olur
Karanlık geceler arkadaş olur
Uyanır bakarsın yatak boş olur
Yorganı başına çeker ağlarsın

Adım söylendikçe kullar içinde
Kara günler türlü haller içinde

Düğünde bayramda eller içinde
Boynunu bir yana büker ağılsın

Hatıra defterim neler anlatır
Anılarla dolu hep satır satır
Bu garip Hacı'yı sevgin aldatır
Albümde resmime bakar ağılsın

Nem Kalır

Öldü diye gıybet etmiş düşmanlar
Ben ölseydim kendilere nem kalır
Aslanın kıymetin çakal ne anlar
At gidince merkeplere yem kalır

Bize bir hayali mezar kazılmış
Namertler sevinmiş dostlar üzülmüş
Dünyanın kanunu böyle yazılmış
İyiler az yaşar ama kem kalır

Bana kuyu kazmış yüze gülenler
Dışı melek içi fesat yılanlar
Aşık olunca sizin yalanlar
Bedavaya ettiğiniz yom kalır

Aman ecel gelme böyle apansız
Canlı gelen insan gidecek cansız
Bazı misafirler nankör vicdansız
Siz söyleyin bu hanede kim kalır

Hacım der ki insanlığa koşarım
Ben ölünce sevinene şaşarım
Bizi seven gönüllerde yaşarım
Yiğit ölür bu dünyada nem kalır

Benzer

İnsanoğlu senin ömür dediğin
Gözlerin kapatıp açmaya benzer

Gece gündüz akar zaman pınarı
Eğilip bir yudum içmeye benzer

Aldatır dünyanın dem-i devranı
İmtihanda doğru yazdır fermanı
Yolundan kalır mı ömrün kervanı
Bugün konup yarın göçmeye benzer

Beyazlaşır saçlar buruşur yüzler
Eller baston ister yorulur dizler
Daha o halinde dünyayı özler
Seven sevdiğinden kaçmaya benzer

Garip Hacım birgün çıkar üryanın
Beyaz kefen çamur olur her yanın
Beşikten mezara geçen zamanın
Sıcakta gölgeden geçmeye benzer

Gelme Gayri

Hani candan seviyordun
Ölsem ayrılmam diyordun
Ne aradın ne de sordun
Gelme gayri gelme gayri

Verme böyle yalan ikrar
Cehennem üstüne kükrer
Anamızdan doğsak tekrar
Alma gayri alma gayri

Hacım sarardı meraktan
Yar gelmez bakar uzaktan
Görmez oldum aqlamaktan
Gözyaşlarım silme gayri

Köyümün

İlgili makamlar arzuhalim var
Bir kere sorulsun hali köyümün

Yaya yürümeye ne mecalim var
En büyük sorunu yolu köyümün

Adana ilimiz Feke ilçemiz
Köyüm Tokmanaklı havası temiz
Bozulmadı örfi ve adetlerimiz
Emmi dayı aşret eli köyümün

Varsak aşireti Oğuz boyundan
Horasan'dan gelmiş saf Türk soyundan
Mallarımız kıl keçiden koyundan
Her tarafı orman çalı köyümün

Çiftimizi öküzleri süreriz
Bazı saban bazı zevle kırarız
Elimiz çatlasa sakız sararız
İki eli kırk yamalı köyümün

On beş horantaya bir kazan çorba
Çocuklar acıksa başlıyor harbe
Yokluktan yiyoruz en büyük darbe
Hayat şartı çok pahalı köyümün

Gaz yerine çıra yaktık camları
Yağmurda loğlarımız toprak damları
Muşambadan evimizin camları
Yaşantısı çok modalı köyümün

Kuyular kuruyor çeşme akıyor
Yollar bozuk arabalar çıkmıyor
Dertler yığın katar çekmiyor
Garantisiz istikbalî köyümün

Ekinimiz oraklarla biçeriz
Irgat olur gurbet gurbet göçeriz
Kuru ekmek yavan çorba içeriz
Ondan tez bükülür beli köyümün

Bu yıl birkaç vekil adayı geldi
Beş on yalan sıktı oyumuz aldı

Konuşulan sözler kulakta kaldı
Taraklıdır her sakalı köyümün

Cehalet kalmasa herkes okusa
Kurs açılrsa kızlar halı dokusa
Biçki-dikiş elbiseler dikilse
Gerçek olsa bu hayali köyümün

Söyle Garip Hacım sözün sırası
Hele unutulmamalı şurası
Ölenin yok ise iskat parası
Belki evde kalır salı köyümün

Karacaoğlan'ın

Fekeli'nin kucağında
Sazı var Karacaoğlan'ın
Gökçeli'nin ocağında
Közü var Karacaoğlan'ın

Düğün bayram haftasında
Sazın sözün ortasında
Edebiyat sofrasında
Tuzu var Karacaoğlan'ın

Sevgisi çalmış galebe
Ün salmış Şam'a Halep'e
O hocamız biz talebe
Tezi var Karacaoğlan'ın

Çukurova sılasında
Tabiatın alasında
Toros Türkmen yaylasında
İzi var Karacaoğlan'ın

Ölümsüzlük durağında
Allah aşkı yüreğinde
Dostluk barış tarağında
Bezi var Karacaoğlan'ın

Yunus'tan almış ilhamı
Hoşgörü gönül adamı
Erkanı yolu yordamı
Kozu var Karacaoğlan'ın

Nağmeleri telden tele
Dolaşıyor dilden dile
İlerliyor yıldan yıla
Kızı var Karacaoğlan'ın

Kıınalı beyaz ellere
Hayranmış ince bellere
Ala gözlü güzellere
Nazı var Karacaoğlan'ın

Dili cümle dilden arı
Lekesiz yaylanın karı
Çağlayan sevgi pınarı
Gözü var Karacaoğlan'ın

Asil soylu Türkmenoğlu
Aşk ile yüreği dağlı
Hakk'ın zincirine bağlı
Özü var Karacaoğlan'ın

Herkes hayran türküsüne
Mazhar olmuş övğüsüne
İnsan doğa sevgisine
Hazı var Karacaoğlan'ın

Garip Hocım bu bir gerçek
Ondan bahseder gelecek
İnsanı irşad edecek
Sözü var Karacaoğlan'ın

Bambaşka

Şehitler toprağı Anadolu'mun
Baharı başkadır yazı bambaşka

Asya ile Avrupa'nın köprüsü
Deresi tepesi düzü bambaşka

Yeşil ormanlarla süslenmiş Bolu
Yavru Kıbrıs yurdumuzun bir kolu
Maşallah her yanı güzellik dolu
Mahsullerin tadı tuzu bambaşka

Akdeniz estirir ılık havaya
Karadeniz deli vurur dalgayı
Paris'e değişmem Çukurova'yı
Pamuk, portakalı, muz bambaşka

Dertli Yunus derviş olmuş Mevlaya
Burada yaşamış nice evliya
Dergahıma gelindemiş Mevlana
İslam'a çağrısı sözü bambaşka

Boyasız dudaklar sürmeli gözler
Asker Mehmet köyde Elif'i özler
Cephede savaşır gelinler kızlar
Gelini bambaşka kızı bambaşka

İşitmedim Türkiye'nin dengini
Bizde mevcut insanlığın zengini
Bayrağım kanımdan almış rengini
Hilali yıldızı bezi bambaşka

Sevgisi canımdır kütsal vatanın
Bizler için şehit düşüp yatanın
Hediyesi ölüm Türk'e çatanın
Şehidi cennetlik gazi bambaşka

Mor mayayı boz deveye çatarlar
Yayla vakti çadır kurup yatarlar
Mertlik türküsüne halay tutarlar
Türküsü kavalı sazı bambaşka

Bir adı vatandır bir adı ana
Aşık Hacım canın bağışlar sana

Mersin'den Sinop'a Edirne, Van'a
Yağmuru rüzgarı tozu bambaşka

Yaylada

İlkbaharda mayıs ayı doğunca
Göçebeler katar katar yaylada
Koyun otlar çoban erer sevince
Kuzu meler kaval öter yaylada

Namlu namlu olur dağların karı
Her çiçekte vızıldaşır bir arı
Çadırda haymanada sabah rüzgarı
Yorganı üstünden atar yaylada

Kuraklık havada tez kurur otlar
Duman çöker enginleşir bulutlar
Peynirin ayranın anası sütler
Kaymağını kalın tutar yaylada

Bilen bilir yaylaların karını
Genceltir insanın ihtiyarını
Hepsinden guymetli yağın karını
Yüklüğün altında yatar yaylada

Ela gözlü yarım yanımda olsa
Her gün ayrı ayrı naz ile gelse
Dilim türkü dese elim saz çalsa
Gam gasavet kalmaz biter yaylada

Yaylanın neşesi baharda yazla
Top kekilli gelin edalı kızla
Garip Hacım der ki istemem fazla
Eke üç ay kalsam yeter yaylada

Bu Belde

Feke'dir Karacaoğlan'ın yeri
Eller Karacaoğlan söyler bu elde

Bize on altıncı asırdan beri
Yıllar Karacaoğlan söyler bu elde

Gökçeli köyüdür baba ocağı
Mesken olmuş Torosların kucağı
Varsak aşireti Türkmen bucağı
Haller Karacaoğlan söyler bu elde

Karakzıda Elif bizim varsaklar
Karacaoğlan'a delil kaynaklar
Göksu İnderesi coşar ırmaklar
Seller Karacaoğlan söyler bu elde

Büstünü yapmışlar Mut ilçesinde
Herkese sahip çıkar Türk ülkesinde
Çoban kavalında saz nağmesinde
Teller Karacaoğlan söyler bu elde

Elif kız da Ayşe Fatma gelin de
Al kınası yakılırken elinde
Düğünde bayramda yayla yolunda
Diller Karacaoğlan söyler bu elde

Garip Hacım yalan katmaz her işe
Geleceğim bağlı durur geçmişe
Genç ihtiyar yedisinden yetmişe
Kullar Karacaoğlan söyler bu elde

Bir Daha

Türk gücünü ispat etti yeniden
Bu şanı cihana saldı bir daha
Arslanlar yerinden kalktı aniden
Düşmanın içine daldı bir daha

Yaz kardes tarihe 20 temmuzu
Girne'ye çıkardık Türk ordumuzu
Yavru Vatan Kıbrıs öz yurdumuzu
Esaret elinden aldı bir daha

Bu günleri sabır ile bekledik
Uçakları gemileri yükledik
Tarihe yeni bir zafer ekledik
Altun sayfalarla doldu bir daha

Albayrak Kıbrıs'ta dalgalanıyor
Akdeniz sevinçten çalkalanıyor
Enosis hayali gölgeleniyor
Hürriyet özgürlük geldi bir daha

İzinde yürürüz yüce Ata'nın
Ölene dek bekçisiyiz vatanın
Hediyesi ölüm Türk'e çatanın
Düşman belasını buldu bir daha

Aradan tam elli iki yıl geçti
Azim karar tek vücutta birleşti
Kıbrıs'ın esiri artık hürleşti
Dilekleri kabul oldu bir daha

Bu olaylar sütun sütun basıldı
Sancağımız İefkoşe'ye asıldı
Kiliseden çan sesleri kesildi
Türkler beş vaktini kıldı bir daha

Paslanmış süngümüz kanla yağlandı
Güzel Girne anayurda bağlandı
Soydaşların güvenliği sağlandı
Ağlayan çehreler güldü bir daha

Ölen şehit oldu ölmeyen gazi
Hacım çok köklüdür bizdeki mazi
Nesiller okusun tarihimizi
Geleceğe eser kaldı bir daha

Yörük Kızı

Nasıl methetmeyim şöyle güzeli
Dökülmüş kuluñca saç yörük kızı

Yaradanım hoş yaratmış ezeli
Baharda yaylaya geç yörük kızı

Kış ayları Çukurova durağın
Geç Kozan dağından gitsin merağın
Sırelifden su içip soğur yüreğın
Ordan elek sırta geç yörük kızı

Yörükler göçünü çekti yaylaya
Tapanda çarpılma garip köylüye
Kiraz yaylasından Saimbeyli'ye
Varınca bir ayrılan iç yörük kızı

Yavaş gidin daha uzak yolunuz
Haçında üç gece yornuklanınız
Aman orda suya gitme yalınız
Ola ki alırlar paç yörük kızı

Elde kirman oğlakları sürersin
Uçan kuştan yavuklunu sorarsın
Obruk'un belinde çadır kurarsın
Daha öte gitmek güç yörük kızı

Gönül ister senin ile gitmeyi
Çimenler üstünde oğlak gütmeyi
Severim yaylada sohbet etmeyi
Dertlerini bana aç yörük kızı

Biçilir mi bu yaylanın pahası
Açar çiçekleri kokar reyhası
İşte geldin Erciyes'in yaylası
Oğlağı anadan seç yörük kızı

Dört ay burda alın temiz havayı
Çöz kara çadırı yükle deveyi
Unutma bizleri Çukurova'yı
Kış gelmeden geri kaç yörük kızı

Yaradanım seni yaratmış özel
Yemyeşil yapraklar oluyor gazel

Garip Hacım der ki böyle bir güzel
Görmemiştim daha hiç yürük kıızı

Tarlada

Sene yetmiş üçte bir ekin ekdim
Gübreledim ekin şişti tarlada
Bir biçer getirip biçtirecektim
Deli gönlüm yine coştı tarlada

Kuraklık başladı hava sıcaktı
Daneler dolmadı kavurdu yaktı
Biçilme zamanı bir poyraz-çıktı
Çarçabuk ekini biçti tarlada

Dikilisin vurdu vurdu devirdi
Deste etti alt üstüne çevirdi
Şahbaz çiftçi çarçabucak kıyırdı
Dirgeniyle sapı saçtı tarlada

Sağ olası poyraz bana kıymadı
Bu yıl işler başka yıla uymadı
Harmana varmaya hacet koymadı
Çifte düvenleri koştı tarlada

Ne diyeyim dostlar bana sorunca
Kimini mal yedi kimin karınca
İşte böyle manzarayı görüncü
O evvelki neşem geçti tarlada

Avrat coluk çocuk bana ağladı
Allah bu yıl ekmeğimi yağladı
Şükür kısmetimiz kanat bağladı
Eve toplanmadan uçtu tarlada

Felek senin ile nasıl ederim
Yele gitti ekticeğim biçerim
Kara bahtım ile kötü kaderim
İflas bayrağını açtı tarlada

Kış gelince mallar ister samanı
 Aç ölmezsek doğru çıkar dumanı
 Hacım ne ekerim biçer zamanı
 Sıfır şirik buğday geçti tarlada

Şirin Kozan'ım

Kozanoğlu burda kurmuş otağı
 Milliyetçi yiğitlerin yatağı
 Çukurovamızın balı peteği
 Kozan'ım Kozan'ım şirin Kozan'ım

Bucak'ta portakal Kuytucahta nar
 Arasan bulunmaz böyle bir diyar
 İki Haziranda kurtuluşun var
 Kozan'ım Kozan'ım şirin Kozan'ım

Feke Saimbeyli senin gardaşın
 Tufanbeyli imamoğlu sırdaşın
 Bereket doludur ekmeğin aşın
 Kozan'ım Kozan'ım şirin Kozan'ım

Hacım der ki büyük sendeki mazi
 Kaleni fethetmiş Battal Gazi
 Kovoun Ermeni'yi pis Fransız'ı
 Kozan'ım Kozan'ım şirin Kozan'ım

Adana

Çağlar ötesinden haber getiren
 Maziye karışmış yaşın Adana
 Senede üç defa mahsul yetiren
 Kimyada toprağın taşın Adana

Fabrikalar türlü türlü malın var
 Altun gibi sarı portakalın var
 Bir gövdede tam on yedi dalın var
 Başkente bağlıdır başın Adana

Lokman Hekim derde derman kuzun var
 Kara Fatma bir kahraman kızın var
 Seyhan Ceyhan senin iki gözün var
 Gavur dağı Toros kaşın Adana

Rahmetin bolluğu çiftçinin sesi
 Şefkatle bağına basar herkesi
 Çukurova işçilerin merkezi
 Tükenmez ekmeğin işin Adana

Dört mevsimin üçü sende yaz olur
 Açar pamukların bembeyaz olur
 Hacım sana Paris dese az olur
 Bulunmaz cihanda eşin Adana

Hasan Emmi

Bu ne biçim uyumaktır
 Uyan Hasan Emmi uyan
 Sana ne yapsalar haktır
 Uyan Hasan Emmi uyan

El yedikçe sen bakarsın
 Açlıktan ağızın kokarsın
 Bir gün yatağın yakarsın
 Uyan Hasan Emmi uyan

Pencereden hırsız daldı
 Tehlike kapını çaldı
 Zaten ölmene az kaldı
 Uyan Hasan Emmi uyan

Ölü müsün hasta mısın
 Beyinsizmiş kafa tasın
 Elli yıldır uykudasın
 Uyan Hasan Emmi uyan

Hacım Hak bizi kayırsın
 Şeytan şerrinden ayırsın

Mezarda bol bol uyursun
Uyan Hasan Emmi uyan

34- Ozan Kederi

Asıl ismi Abuzer Yılmaz olan Kederi 1949'da Adıyaman'ın Terman köyünde doğmuştur. Fakir bir ailenin çocuğu olan Kederi, ilkokulu kendi köyünde okuduktan sonra çocukluk ve gençlik yıllarını kendi köyünde çobalık yaparak geçirmiştir.

Çocuk yaştan beri bağlama çalmaya ve şiir söylemeye karşı büyük ilgisi olan Kederi, 14-15 yaşlarında iken bu isteğine kavuşmuştur. Kederi'yi badeli aşıklar grubuna dahil edebiliriz. Kederi rüya gören ve rüyasında saz çalma isteğine bir ermiş vasıtasıyla kavuşan aşıklarımızdandır.

Kederi kendi köyünde zengin bir ağanın kızına aşık olur. Ne var ki bu kızı kendisine vermeyeceklerini çok iyi bilen aşık, bu sırrını hiç kimseye, sevdiği kıza dahi, söyleyemeden sazını olarak gurbete çıkar. İlk önce Ceyhan'a giden aşık daha sonra Adana'ya gelir ve burada ünlü ozan Haydar Aslan ile tanışır. Haydar Aslan Kederi'nin aşıklık geleneğindeki ilk ustasıdır. Haydar Aslan Kederi'ye hem bağlama çalmada hem de şiir söylemede en önemli yol gösteren kişidir.

Hayatı sıkıntılarla geçtiği için Kederi mahlasını, aşık kendisi seçer. İlk şiirlerinin konusunu güzellmeler oluştururken daha sonraki yıllarda aşık, toplumcu bir sanatçı kimliğine bürünerek halkın duygu ve düşünceleri yanında halkın sorunlarını işleyen toplumcu konulara da parmak basar. Kederi; Haydar Aslan, Kul Derviş, Daimi, Fezai, Mansuri gibi Alevi- Bektaşî ozanlardan olduğu için daha çok bir tarikata bağlı Alevi- Bektaşî kültürünü yansıtan dini, tasavvufi ve hümanizm konulu şiirlere ağırlık verir.

Kederi, aşıklık gücünü önce kendi ruhunda bulurken, ustaların öğretilerini de kabul etmektedir. Daha çok doğmaca yerine hazırlıklı yazıp söyleyen Kederi, atışma konusunu benimsemeyen ozanlarımızdandır. Kederi, Hacı Bektaş Veli Kültür Etkinleri, Karacaoğlan'ı Anma Törenleri, Mut Festivali, Pir Sultan Abdal Kültür Etkinlikleri, İhlara Festivali, İzmir Aşıklar Yarışması gibi pek çok aşık şölenlerine katılmıştır.

Şiirlerini henüz kitap halinde yayımlamamış olan aşığın

iki kaset çalışması vardır. Kendi kültürüne özgü (Alevi-Bektaşî) ezgi ve deyişleriyle Kederî, Çukurovalı aşıklar arasında ayrı bir özelliğe sahiptir. Özellikle Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği'ndeki etkinlikleriyle dikkati çeken Kederî, bir kamu kuruluşundan emekli olduktan sonra bugün Adana'da Büyük Saat civarındaki saz evindeki işiyle uğraşarak geçimini sağlamaktadır.

Neyleyim

Doğmaz oldu benim aydım güneşim
Kara bahtım taşa çaldı neyleyim
Bulunmaz dünyada benzer bir eşin
Yaz baharım kışa döndü neyleyim

Hiç kimseye demez oldum derdimi
Kadir mevlam bana etsin yardımını
Zalim felek muradına erdin mi
İşim hayal düşe kaldı neyleyim

Bu dert beni yiye yiye öldürür
Dost aqlatıp düşmanımı güldürür
Soy adımı şu danyada sildirir
Bir yaralı döşek aldım neyleyim

Aşık Kederî'yim umut kalmadı
Kötü talih şu yüzüme gülmedi
Ne kadar çektiysem çilem dolmadı
Şu dünyaya boşa geldim neyleyim

Yol Ehlinin

İnci mercan dizerik bir
Dili olur yola ehlinin
Muhabbette derecek bir
Gülü olur yol ehlinin

Mürşitten tutar el etek
Gevherini satar tek tek

Arı gibi petek petek
Balı olur yol ehlinin

Kardeşlik bağı müship
Tüm insanı kardeş sayıp
Ele bele dile sahip
Halı olur yol ehlinin

Gönüldür gerçek Kâbesi
Kâinat yurdu obası
İnsanlık için çabası
Beli olur yol ehlinin

Kederi der dost yolunda
Hakkın kelâmı dilinde
Sevginin coşkun selinde
Gölü olur dil ehlinin

Gözünden Belli

Bakışların çok şeyi ifade eder
Sevdaya düştüğün gözünden belli
Kollar sarmak için can feda eder
O güneş misali yüzünden belli

Kirpiğin ok gibi cana batıyor
Dudakların bala kaymak katıyor
Aşk ateşi sarmış yanıp tütüyor
Dilinden dökülen sözünden belli

Kederi der bulursunuz bir daha
Sen gibi güzele biçilmez paha
Bir gün olur gönül alır dergâha
Sözüne sadıktır özünden belli

Dolu Başkadır

Gine bahar geldi donandı dağlar
Lâlesi sümbülü gülü başkadır

Al yeşil giyinmiş bahçeler bağlar
Güzel yaylaların yolu başkadır

Sevenleri bahar getirir aşka
Mevsimler içinde bahar bambaşka
Misafir olaydım o yare keşke
Çünkü muhabbeti dili başkadır

Erimıştır karı coşar selleri
Reyhalar kokuyor çamlı belleri
Arı her çiçekten yapar balları
Sevgi peteğinin balı başkadır

Bahar geldi otlar koyun kuzular
Yare hasret kaldım gönlüm arzular
El çek tabip el çek yarem sızılar
Yar yaramı sarsın eli başkadır

Ömür mevsiminde gençlik bir bahar
Aşk ile gönlümde bir güneş doğar
Kederi içmeden sarhoşum meğer
Dostun elindeki dolu başkadır

Bir Güzel

Beni böyle deli divane edip
Aklımı başımdan alan bir güzel
Benim bu derdimi neylesin tabip
Dermansız dertlere salan bir güzel

Güzel serdi ermez oldum murada
Amansız engeller vardır arada
Arayıp dururum bilmez nerede
Hayali gönlümde kalan bir güzel

Kederi'yi halden hallere koyan
Aşkın hançeriyle canıma kıyan
Dosta arzuhalim eylerim beyan
Sevdası bağırimi delen bir güzel

Güzel

Ne kadar baksam da bakasım gelir
O güneş misali yüzüne güzel
Sensiz bu gönlüm hiç huzur mu bulur
Yastık et başım koy dizine güzel

Sevdan ile benim başım dönüyor
Gönlüme bir ateş düşmüş yanıyor
Seviyorum sana kanım kaynıyor
Sakin uyma elin sözüne güzel

Aşkın ile yaşıyorum bilsene
Kollarıma alim bana gelsene
Gönlümü almaya biraz gülsene
Ağlamak yakışmaz gözüne güzel

Kederi aşkıma hiçbir güç yetmez
Sevdayı çekmeyen bunu fark etmez
Atmazsa tutmazsa cahil rahat etmez
El ne derse desin bize ne güzel

Yeter

Halkımın sırtına vurduğun vurgun
Yeter be kardeşim bu kadar yeter
Kimi aç sefildir kimisi sürgün
Yeter be kardeşim bu kadar yeter

Vatan hasretiyle kimi yas çeker
Evlat acısıyla kimi yaş döker
Bu acı bizlere ölümden beter
Beter be kardeşim ölümden beter

Hak ve adaletten kalmadı eser
Haksızlık rüzgarı durmadan eser
Hakkın bülbülleri sanmayın susar
Öter be kardeşim bülbüller öter

Zalimin elinde halim pek yaman
 Bize de fırsatı verecek zaman
 Kederi der halkın bacası duman
 Tüter be kardeşim yakında tüter

Halımız Bizim

Yönetenler yönetemez oldular
 Bilmem ki ne olur halımız bizim
 Yanlış fetva verir oldu kadılar
 Bilmem ki ne olur halımız bizim

Dönmüşüz bir çobansız sürüye
 Soruyorum gidişimiz nereye
 El ileri gider bizse geriye
 Bilmem ki ne olur halımız bizim

Örümcek bağlamış kafatasımız
 Duyuluyor feryadımız sesimiz
 Zehir olmuş ekmeğimiz aşımız
 Bilmem ki ne olur halımız bizim

Soruyorum derman yok mu derdime
 Düşünüp dururum kendi kendime
 Karanlık bir duman çökmüş yurduma
 Bilmem ki ne olur halımız bizim

Yarınıdan umudun yok Kederi
 Gitti giden ömrün gelmez ki geri
 Doğru söyleyenin yok imiş yeri
 Bilmem ki ne olur halımız bizim

Özgür Efendim

Unutma ki seni gerçek sen yapan
 Dilinden dökülen sözdür efendim
 Arifler ceminde ol ehli irfan
 Süzgeçten kelamı süzdür efendim

Adım adım bir menzile varılır
Boz bulanık akan sular dürulür
Gerçek erenlerin yolu görülür
Gören gönüldeki gözdür efendim

Bütün güzellikler meydanda
Canını ver canı bulasın canda
Canda hükümdar hükmeder anda
Buna tecelliyet özdür efendim

Ariflerin budur cümle kelamı
Doğruyu yazmıştır daim kalemi
Dört nesne yaşatır cümle alemi
Marifetle bir göz gezdür efendim

Marifettir şeriatı yaratan
Marifettir tarikatı yürüten
Marifettir hakikati üreten
manada gizdir efendim

35- Aşık Feryadi

Asıl adı Mehmet Arisan'dır. Feryadi mahlasını Adanalı aşıklardan Aşık Ali, M. Arışan'a: "Sen dertli söyleyip feryat ediyorsun." diyerek Feryadi mahlasını koyar. Mehmet Arisan da bu mahlası, benimseyip ondan sonraki şiirlerinde kullanmaya başlar.

Aşık Feryadi, 1949 yılında Kayseri'de doğmuştur. Ancak nüfus kayıtlarında Osmaniye doğumlu gözükmektedir. Bunun nedeni Feryadi'nin göçebe hayat yaşayan bir ailenin çocuğu olmasıdır. Ailesi kışın Çukurova'da yazın Kayseri'de yaşayan yörük ailesidir. Kendisi de 1970 yılına kadar bu konar-göçer yaşam tarzını devam ettirir.

Göçebe bir hayat sürdüğü için okula gitme olanağı bulamayan Feryadi, kendi çabasıyla, yol üstündeki köylerdeki okulların ve bu köylerde bulunan okur yazar kişilerin yardımıyla okuma-yazmayı öğrenir. Kendi açıklamasına göre beş yaşındayken okumayı ve yazmayı öğrenir. Aşiretinde ilk okur-yazar kişi olduğu için, aşiretindeki yüzlerce kişiye okuma

yazma öğretir.

1967'de evlenen Feryadi, 1969'da askerlik görevini Kars'ta yerine getirir. Askerlik dönüşü Adana'nın Kadirli ilçesinden tarla satın alarak konar-göçer yaşam tarzına 1975'te son verir.

Çok küçük yaşta göçebe yaşam tarzında iken sazı öğrenen Feryadi, daha sonraki yıllarda sazını ve sözünü geliştirerek birçok aşıkla arkadaşlık kurar. Şiirlerinde çoğunlukla kendi özel hayatını ve duygularını dile getirir.

Beyazın üstünde kara yazılar
Gönlüm şimdi yavrusunu arzular
Gurbet ilde haber bekler kuzular
Gine geldi aqlamanın sırası

Körpem gitti karlı dağın ardına
El yanmaz iken ben yanarım derdine
Gidemedim yıkılası Mardin'e
Zalim oldu ayrılığın yarası

Hayal hayal oldu canım özlüyor
Andıkça yavruyu içim sızlıyor
Gelir diye yollarımı gözlüyor
Bitti mi ola cebindeki parası

Aşık Mehmet dayanmıyor zarıma
Bu ayrılık gider oldu zoruma
İnşallah kavuşurum sefil yavruma
Yakın değil zalim dağlar sırası

Şahballı karıştı yine kayıba
Eski mi ola keçilerin yelleri
Benden selam söylen Aşık Eyyub'a
Açtı mı ola Gürümce'nin gülleri

Gelirim dedinde gelmeğin niye
Sana mektup yazdım olsun hediye

Sualim vardır Aşık Feymani'ye
Ötemez oldu sazındaki telleri

İnandık gardaşım yüce Kur'an'a
Helal olsun her dostuna sorana
Soracağım Şihlinoğlu Duran'a
Kapandı mı Toprakkale yolları?

Aşiret olanlar tutuldu yasa
Yine aldı beni kaygıyla tasa
Ben derdime dedim Aşık Abbas'a
Dost olarak sıvadım kolları

Sordum ama alamadım cevabı
Kadir mevlam nasip eyle sevabın
Adana şairi Koca Vahab'ın
Konuştu mu şiirinde dilleri?

Çekemem gayrı böyle acıyı
Hasret koydum kardeş bacıyı
Göresim geldi Aşık Hacı'yı
Hasta duydum, nasıl oldu halleri?

Buyurun aşıklar Aşık Mehmet'e
Katlanırım bu kadarlık zahmete
Sorun hele Aşık Gül Ahmet'e
Attı mı ola dört tarafa dalları?

Gurbet elde olanlar yanar tutuşur
Siyah zülfünde ak gerdana yetişir
Bahar geldi mi koyun kuzu katışır
Bizim illerde yaylasına vardı mı?

Bizim ilde gelmiş baharlar yazlar
Toplanmış aşıklar çalınır sazlar
Giyinmiş küşanmış ufacık kızlar
Bizim illerde yaylasına vardı mı?

Sarılmış çiçeğe dağlar ovalar
Ötüşür yaylada ala kavalilar
Katar katar olmuştaki tülü mayalar
Bizim illerde yaylasına vardı mı

Püsem püsemde yaz yağmuru yağıyor
Serindir yaylalar güneş doğuyor
Toplanmış gelinler koyun sağıyor
Bizim illerde yaylasına vardı mı?

Feryadi der ki gördüm düşleri
Akıttım gözümde kanlı yaşları
Garip garip öter gurbet kuşları
Bizim illerde yaylasına vardı mı?

Aziz dostum sen yurdumu sorarsan
Aşiret, bozlak, dilin var senin
Yalan dünyada cennet ararsan
Çukurova derler ilin var senin

Yaz gelirde yaylalara göçerken
Limon çiçekleri yeni açarken
Kokusunu dört alem saçarken
Turac derler bülbülün var senin

Bol olur buğdayı, arpa, tahılı
Geçiyor ortasından ipek yolu
Kuzeyi Toroslar, güney sahili
Akdeniz derler gölün var senin

Kekliğin turacın bülbül ötüşür
Yazın baharın yanar tutuşur
Soya, pamuk, küncü hepsi yetişir
Uzanır uzunca bir çölün var senin

Yanarım aşkına gerçekten inan
Ayrılır mı senden akıllı insan

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM
DOKÜMANTASYON

Hep senin uğruna tutuşup yanan
Feryadi derler kulun var senin

Sana derim sana sürmeli gelin
Siyah zülfün yanağına dök otur
Diziyin üstüne başım koyayım
Yavaş yavaş dişlerimi sök otur

Gelin seni görür görmez vuruldum
Gece gündüz hayaline yoruldum
Bulanık akardım şimdi duruldum
Benim gibi yüreğini yak otur

Feryadi yaşlarım akar sel gibi
Kokarsın dağlarda açan gül gibi
Gözüme görünür oldun el gibi
Kalkma gayrı kara gelin çok otur

Bir gece yarısı daldım boşuna
Şu fani dünyadan geçmeyecek miyim?
Çalış çabala yeldim boşuna
Ecel şerbetini içmeyecek miyim?

Şu yalan dünyada gül deste deste
Yetiştir yetiştir yol deste deste
Mahşer yerinde kul deste deste
Sırat köprüsünden geçmeyecek miyim?

Bu Feryadi yazdı söyledi dili
Kafirler kırıyor müslüman kulu
Mevlam göstermiş en doğru yolu
Ben kendi yolumu seçmeyecek miyim?

Dayanmaz oldu gayrı bu garip can
 Tükendi odamda çıra ne gezer
 Odun yok tüp yok halim perişan
 Tükendi cüzdanda para ne gezer?

Güvenme kardeşim emmi dayıya
 Allah yardım etsin iyiye
 Bayramlık alamaz sefil yavruya
 Evde tuz, biber şıra ne gezer

Aşık Mehmet oldu derdin dermanı
 Çocuklarda yemez oldu acı sovanı
 Çaresiz babalar arı kovantı
 Tükenmiş Peteği arı ne gezer

36- Aşık Salih Kambur

Aşık Salih Kambur, 1952 yılında Osmaniye'nin Değirmenocağı köyünde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Osmaniye Merkez Ortaokulu'nda, liseyi ise Osmaniye Atatürk Lisesi'nde bitirdi. 1971 yılında Düziçi İlk Öğretmen Okulu'nda fark derslerini vererek Batman'a öğretmen olarak tayin oldu. Üç yıl ilk tayin yerinde görev yaptıktan sonra Adana'nın Pozantı ilçesine, daha sonra da Osmaniye'nin Cülhalı ve Sakarcalık köylerine tayin oldu. Halen Osmaniye Atatürk ilkokulu'nda görevine devam etmektedir.

Şiir yazmaya lise yıllarında başlayan Aşık Salih Kambur, daha sonraki yıllarda kendi kendine saz çalmasını öğrenir. Çalışmalarını bir kasette toplamayı düşünen Kambur genellikle hece ölçüsünün kısa ölçülerini kullanıp kıta sayısı bakımından uzun şiirler yazmaktadır. Kendi deyişiyle 200'e yakın ezgisi var. Şiirlerinde Salihî taşırmasını kullanıyor.

Aşık Salih Kambur, halen Osmaniye'nin Alibeyli Mahallesi'nde oturmaktadır.

Yine kar mı yağdı dağlar başına
 Geçmiyor günlerim yar sensiz sensiz

Acımıyor gurbet bu genç yaşına
Ağlıyor gözlerim yar sensiz sensiz

Felek vurdu sillesini acıyor
Gurbet içerime zehir saçıyor
Hasret yudum yudum beni içiyor
Bitmiyor dertlerim yar sensiz sensiz

Ne hevesim kaldı ne de bir düşün
Zehir oldu sofram ekmeğim aşım
Hani nerde benim kavim kardaşım
Tükendi dermanım yar sensiz sensiz

Salihî gurbete bağlandım kaldım
Eridi yüreğim sarardım soldum
Uzandım yatağa kalkamaz oldum
Ölüyom vallahî yar sensiz sensiz

Ey güzeller şahî aşkına düştüm
Gel benim sevgilim sevgim ol yeter
Ben seni beğendim ben seni seçtim
Gel benim cananım canım ol yeter

Ey güzeller şahî kapına geldim
La'î oldu ağızında şakıyan dilim
Dutmuyor dizlerim büküldü belim
Gel benim ayağım elim ol yeter

Ey güzeller şahî sana muhtacım
Gönlümde sevgim ol başımda tacım
Susadım sevgine sensin ilacım
Gel benim derman, ilacım ol yeter

Ey güzeller şahî seni isterim
Mutluluklar bizim olsun isterim
Salihî bahçemi süslesin derim
Gel benim sümbülüm gülüm ol yeter

Kar yağarda kara dağlar aklanır
Beyaza bürünmüş dağlar ne güzel
Domur güller gül sinende saklanır
Çiçeğe bürünmüş bağlar ne güzel

Aşık olan yiğit çalar söylenir
Aşk bağında dertli gönü eyleneir
Osmaniye'm eteğinde dinlenir
Gavurdağı denen eller ne güzel

Bahar gelir yeşillere bürünür
Çiçek açmış nakış nakış görünür
Çukurova'm bayramlığın giyindir
Al duvak takınmış köyler ne güzel

Salihi der ben de çalar söylerim
Sevdiğim güzelle muraz eylerim
Güzelleri çoktur metin eylerim
Osmaniye güzelleri ne güzel

Bir gül gibi açarsın
Kanatlanıp uçarsın
Aşka kucak açarsın
Hele sen bir sev de gör

Sevdana düştüm güzel
Aşkını içtim güzel
Ben seni seçtim güzel
Hele sen bir sev de gör

Oturursun diz dize
Bakışırısın göz göze
Sevgin akar ta öze
Hele sen bir sev de gör

Sevene dost olursun
Seversin mest olursun

Sen kendini bulursun
Hele sen bir sev de gör

Salihi der seversin
Yine de naz edersin
Sen kendini denersin
Hele sen bir sev de gör

Aşkın beni kelepçeler
Atar zindana geceler
Adını söyler heceler
Yar yanımda olmayınca

Hüzünlendir gönül ağlar
Giyinir karalar bağlar
Coşar sular gibi çağlar
Yar yanımda olmayınca

Ben isterim yüzüm gülmez
Aşık muradına ermez
Yaşamının tadı kalmaz
Yar yanımda olmayınca

Salihi der dal olurum
Dilim susar lâl olurum
İnanın ki ben ölürüm
Yar yanımda olmayınca

Gavurdağlı'm gelsene
Gir koluma girsene
Hayatım neşe bulur
Bir öpücük versene

Oy gülüm gülüm benim
Sevdiğim canım benim

Aşkından ölüyorum
Yok mu insafın senin

Gavurdağlı'm gelir mi?
Sevdiğimi bilir mi?
Ona seviyom desem
Bana bir gül verir mi?

Gavurdağlı'm geliyor
Cihana şan veriyor
Ah şu edası nazı
Ciğerimi deliyor

Gavurdağlı yar benim
Yar kalbimi yar benim
Salih'i seviyorsan
Gel halimi sor benim

Gönül düştü bir sevdaya
Gülemedim gülemedim
Koydu beni bin cefaya
Gülemedim, gülemedim

Beyaz oldu bak saçlarım
Sele döndü gözyaşlarım
Boşa geçti genç yaşlarım
Gülemedim, gülemedim

Sev dedin de sevdim seni
Aşk dediğin bu mu hani
Öldürecek bu dert beni
Gülemedim, gülemedim

Lanet olsun böyle aşka
Her gün bir dert başka başka
Vurdun beni taştan taşla
Gülemedim, gülemedim

Uçup gitti ömür kuşu
 Gelmez artık bitti işi
 Salih der bu kader işi
 Gülemedim, gülemedim

37- Hakkı Tanrıkulu

1952 yılında Feke'nin Gökçeli köyünde doğan aşık, fakir bir ailenin çocuğudur. İlkokulu çevre köylerden birinde (Belenköy) bitirdikten sonra çok istemesine rağmen ekonomik koşulların zorluğu nedeniyle eğitimi ilkokul ile sınırlı kalmıştır. Ancak aşık, bu eksikliğini okuduğu kitaplarla telâfi etmeye çalışmıştır.

İlkokul yıllarında eski aşık hikâyelerini (Kerem ile Aslı vb) okumuş ve bunların etkisinde kalarak ilk şiirlerini bu yıllarda söylemeye başlamıştır. Aşıklığa karşı büyük bir hevesi olan Tanrıkulu, 14 yaşında iken kendi kendine bağlama çalmasını öğrenmiştir. Aşığın ailesi, bu yıllarda Tanrıkulu'na bir bağlama alamayacak kadar fakirdir. Bu durumda Tanrıkulu'nun babası, av tüfeğini komşunun bağlamasıyla değiştirerek, oğlunun bu isteğini yerine getirir. Çocukluk ve gençlik yıllarını çobanlık yaparak geçirdiği için Tanrıkulu, sanatını bir topluluğun karşısında icra edemez. Bu olay askerlik çağına kadar devam eder. Askerden geldikten sonra Adana'ya taşınan ve bir fabrikaya işçi olarak giren Tanrıkulu kısa bir süre sonra fabrikadan çıkarılınca, bu kez aşıklığı bir meslek olarak devam ettirir.

İlk şiirlerinin konusunu güzellemeler oluştururken, aşık daha sonra hemen her konuda şiir söyler. Mahlas olarak kendi soyadını kullanan Tanrıkulu'nu etkileyen en önemli aşık, Karacaoğlan'dır. Eserlerini bağlama eşliğinde çalıp söyleyen Tanrıkulu, şiirlerini henüz kitap halinde yayımlamamıştır. Usta-çırak ilişkisini aşıklık geleneğinin kuralları içerisinde yaşamamış olan aşık, özellikle doğmaca dalındaki başarısıyla ve irticalen atışma özelliği ile Çukurovalı aşıklar arasında dikkati çekmektedir.

Tanrıkulu aşıklık mesleği yanında bir fabrikada çalışarak geçimini sağlamaktadır.

Bakalım

Ey vefasız yükseklerden
Uç bakalım uç bakalım
Beni her gördüğün yerden
Uzaklaşıp kaç bakalım

Güldürmedin doya doya
Aşk yolunda kaldım yaya
Ben çöllerde, sen yaya
Uğur ola, göç bakalım

Arzun oldu gözün aydın
Konulmaz hallere koydun
Bu ömrümü yedin doydun
Ben de kaldım aç bakalım

Tanrıkulu'm düştü derde
Ateşim özde, içerde
Hesaplaşırız mahşerde
Hangimizde suç bakalım

Dünya Boş İmiş

Evel el alemi kınar idim
Bendeki daha da cahil, baş imiş
Yükümü cevahir sanıyor idim
Meğer ise hepsi bir ateş imiş

Nasihatı kulak verip duymadım
Tamahlığı hiç elimden koymadım
Karnım doydu, gözüm ile doymadım
Dünya malı bir hayali aş imiş

Veren şimdi geri istiyor canı
Hesap etmeliydim işte bu anı
Dolu zannettiğim bu koca fani
Anladım ki tamamıyla boş imiş

Tanrıkulu her şey çok geçtir kalan
 Bu ömür bahçesi oluyor talan
 Ne mutludur ondan nasibin alan
 İman, Kur'an bize arkadaş imiş

Eğer

Biliyorum selâmete ererdim
 Hak için pervane dönseydim eğer
 Diken değil, lâle, sümbül dererdim
 O dostun bağına konsaydım eğer

Ateş közü ile dolup taşmazdım
 Haddim bilir sınıırımı aşmazdım
 Ne kadara koştursam da düşmezdim
 Aşk atına doğru binseydim eğer

İstediğim mal, mülk, para olmazdı
 Hesap düz çıkardı, fire olmazdı
 Bu yüzlerim böyle kara olmazdı
 İlahi ummanda yansaydım eğer

Tanrıkulu diye saygın olurdu
 Adım duyulurdu, yaygın olurdu
 Dört dörtlük İslâm'a uygun olurdu
 Nefsi emmareyi yenseydim eğer

Dağların

Karı kalkıp ilkbaharı gelince
 Çiğdemi, sümbülü biter dağların
 Yeşerip de yüzümüze gülünce
 Guğuğu, bülbülü öter dağların

Donun giyer sürgeniyle meşesi
 Başka şeyde olmaz yayla neşesi
 Cıvıldaşır her bir ıssız köşesi
 Her yanında duman tüter dağların

Seyran olur dört bir yana bakınca
 Eteğinden köpüklü su akınca
 Aşiretler yaylasına çıkınca
 Gör yolları katar katar dağların

Yörük kızı daim önünde göçün
 Çık Kevenlibel'e, çadırı açın
 Sağlıklı, sıhhatli yaşamak için
 O temiz havası yeter dağların

Ezelden yüreğin yaylaya bağlı
 İsterse bana desinler dağlı
 Yayla derdi Dadaloğlu, Köroğlu
 Tarihinde yiğit yatar dağların

El konuşur Tanrıkulu susunca
 Yavaş yavaş boran, tipi esince
 Hele bir de karakışı basınca
 İşte derdi benden beter dağların

Fark Ettim

Anacığım bakar iken ardımdan
 Geçim için köyümüzü terk ettim
 O gün bugün ayrı kaldım yurdumdan
 Ben kendimi gurbet elde konuk ettim

Uzak kaldı yeşil çamlı dağlarım
 Harap olur bahçalarım bağlarım
 Yaşlanıyom bitti çılgın çağlarım
 Meçhul yoldan hak yoluna çark ettim

İnsanlara yanlış değer biçmiştim
 Aferime bir tuluk su içmiştim
 Arkadaşı nemertlerden seçmiştim
 Çok şükür ki geç de olsa fark ettim

Hüzünlendim efkârlıyım ben gene
 Yarın ne olurum, aldırmam düne

Hemen geçiverdi bu kadar sene
Dün bugün der iken yaşı kırk ettim

Tanrıkulu'm baktım saçı ak buldum
Derleyip aklımı başıma aldım
Aklım araç, ben de şoförü oldum
Kâmiller cemine gelip park ettim

Topla Sen Kendini

Topla sen kendini çolak Hacı Ağa
Sivrisinek ordu çekti varıyor
Gel göster kendini çekilme dağa
Bir boz duman gibi çöktü varıyor

Ne sırtlına benzer ne kızıl kurda
Dalanmadık ödem kalmadı bunda
Heves güves yapıp durduğun yurda
Zehirli tohumun döktü varıyor

Gece gündüz demez uçar havada
Kuşlar da tedirgin oldu yuvada
İş kalmadı artık Çukurova'da
Taradı eğerdi büktü varıyor

Şükür bir huyu var mezara girmez
Ölenler kurtulur orada gülmez
Dışarda bulursa hiç aman vermez
Dalgalandı uçtu söktü varıyor

Hakkı bu sineğin yoktur örneği
Tıraldı tırmılda kurdu derneği
Kemer köyü derler asıl körneği
Salman kahpe gibi ürktü varıyor

Elin Oldu Şu Gönlümün Suhası

Kader bize kötü vurmuş gördüm ki
Sevdiğimi ele vermiş anası

Davetsiz teklifsiz bir de vardım ki
Yakılıyor gül yüzlümün kinası

Ah eyledim bir kenara oturdum
Döktüm gözlerimden yaşı bitirdim
Geç bulduğum yarı erken yitirdim
Tanışalı dolmamıştı senesi

Gelin olmuş telli duvak bağıyor
Ayrılığı çiğnehimi dağıyor
Baktım uğrun uğrun o da ağlıyor
Gözyaşına baraj olmuş sinesi

Böylece son buldu sevginin yolu
Bu yüzden içerim acıyla dolu
Daha iflah olmaz bu Tanrıkulu
Elin oldu şu gönülümün Sunası

Karacaoğlan

Onyedinci asır ilk kez dünyaya
Gökçeli'de gelmiş Karacaoğlan
Genç iken tutulmuş kara sevdaya
Hak aşkıyla dolmuş Karacaoğlan

İlçesi Feke'dir, Farsak'tir soyu
Kalbinde yaşatır şehiri, köyü
Her gezdiği yerde bir ömür boyu
Hakikatı bulmuş Karacaoğlan

Söhreti yayılmış dilden dillere
Çok söylemiş çiçeklere, güllere
Yarı bulmak için gurbet ellere
Yolu ele almış Karacaoğlan

Öz Türkçe işlemiş bütün sözünü
Sevgi ile doldurmuştur özünü
Gezdiği yerlerde dertli sazını
Aşkı için çalmış Karacaoğlan

Düşmüş bazı zaman ah u feryada
Elaman dememiş namerde, yada
Edebiyat, kültür denen deryada
Derinlere dalmış Karacaoğlan

Türkü yazmış gelinlere, kızlara
Uzun boya, kara kaşa, gözlere
Büyük ozan yol göstermiş bizlere
Bir kılavuz olmuş Karacaoğlan

Yollarını gurbet ele bağlamış
Yar aşkıyla cosup coşup ağlamış
Sevgilinin hasretiyle ağlamış
Bulduğunda gülmüş Karacaoğlan

Mertlerinden oluşturmuş sırayı
Namertlerden açık tutmuş arayı
Yok edip nefreti, kini, karayı
Gönüllerden silmiş Karacaoğlan

Çok çileli geçmiş onun hayatı
Sevmiş insanları ve tabiatı
Maddeden çok fazla maneviyatı
Bir baş tacı bilmiş Karacaoğlan

İz bırakmış adımının tümünde
Lezzet vardır sohbetinde, deminde
Ariflerin meclisinde, ceminde
Çok eğlenip kalmış Karacaoğlan

Gerçek aşkı hep gönlünde gizlemiş
Ayrılıkla yüreciği sızlamış
Vatanını, dostlarını özlemiş
Gurbet elden yılmış Karacaoğlan

Tanrıkulu aşık sözünün eri
Günden güne artar onun değeri
O, toprakta değil, gönülde yeri
Kim diyor ki: "Ölmüş Karacaoğlan"

Aranan Dost

Ayrıyım yurdumdan gurbet illerde
 Birini ararım iz süre süre
 Mecnun'a benzedim sıcak cöllerde
 Görmez oldu gözüm toğ gire gire

Uykuyu yitirdim, gece yatmıyom
 Ateşim içimde ondan tutmuyom
 Dosta düşmanıma belli etmiyom
 Yüzüm gülüyorya öz yara yara

Ayrılık elinden artar kederim
 Görene müjdeler vaat ederim
 Boranda, tipide aşar giderim
 Aşkın külünğüyle buz kıra kıra

Ah ile figanım arşa duyuldu
 Kayıp ilanları verdim yayıldı
 Em bulmadı gittiksıra oyuldu
 Merhemsiz yarama tuz sara sara

Hep olaman dedim bütün herkese
 Umut edip kulak verdim her sese
 Dört mevsim içinde işin yok ise
 Bin bir ümit ile gez ara ara

Attığım adamdı günüm sayarak
 Kâh aç, kâh da yavan ekmek yiyerek
 İki ellerimi vah, tüh diyerek
 Çürümeye vardı diz vura vura

Perişane oldum artık çürüyom
 Yine de bir türlü haya! kuruyom
 Meğalim azaldı hala yürüyom
 Azıcık yol alıp az dura dura

Hal bitti ayakta duramaz oldum
 Dillerim tutmuyor soramaz oldum

Tanrıkulu'm işe yaramaz oldum
Ömür boşa gitti göz göre göre

Ne Düştü

Bence çok acele geçti ilkbahar
Yaz ayınca Karadağ'a kar düştü
Burnumdan tüteni sanmayın buhar
İçten yanıyorum, öze nar düştü

Güzel bile çirkin durur gözüme
Deli gönül kulak vermez sözüme
Kaşını kalırıp bakmaz yüzüme
Talihime bir hayırsız yar düştü

Boş hayal peşinde koştum koşalı
Hayat odam çile ile döşeli
Eller güler oynar herkes neşeli
Bana da çırpınmak ah u zar düştü

Bazan hal bilmeze derdimi açtım
Bilmeden muhannet tasından içtim
Kara kader kovdu, çaresiz kaçtım
Tanrıkulu dost eline dar düştü

38- İmami

Asıl adı Ahmet Bozdemir olan İmami, Kozan'a bağlı Bağtepe köyünde 1954'te doğmuştur. Tufanbeyli'den gelip Kozan'a yerleşen İmami'nin ailesi aslen Avşar soyuna mensuptur. İlkokulu kendi köyünde okuyan İmami daha sonra Hafızlık Medresesi'ne devam etmiş ve Hafız olmuştur. Fakir bir ailenin çocuğu olan İmami, köy gerçeklerinin hemen hemen hepsini yaşamış ve bu dönemde çiftçilik ve çobanlık yapmıştır. Liseyi ise dışarıdan bitirmiştir.

Küçük yaştan beri şiir söyleyen aşık, imamlık da yaptığı için çevresinde bu isimle çağırılmıştır. İmami de badeli aşıklarımızdan biridir. Gördüğü rüyanın etkisinden dolayı İmami yaklaşık bir yıl kendine gelememiştir. Daha sonra dili

cözülen aşık ilk şiirlerinde güzellemeler ve gurbet temi ağırlık kazanır. Daha sonra ise ağıtlar üzerine şiirler söyler ve derlemeler yapar. Eserlerini bağlama eşliğinde söyleyen aşık Türkiye'de yapılan Konya, Adana, Erzurum, Çorum, Feke, Mut gibi pek çok aşık şölenlerine katılmış ve bu yarışmalarda 63 ödül almıştır. Aşık İmami, Çukurova Bölgesi'ndeki aşıklar arasında doğmaca şiir dalında ve aşık atışmalarındaki başarısıyla dikkati çekmektedir.

Sanatını Allah vergisine ve kendi gücüne borçlu olan İmami, Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nun yanında günümüz aşıklarından Feymani ve Reyhani'den etkilenmiştir. Şiirlerini henüz kitap haline getirmemiş olan aşığın pek çok şiiri gazete, dergi, antolojilerde yayımlanmaktadır. Plak şirketleriyle yakın ilişki içinde bulunan İmami, bugüne kadar toplam 12 kaset yapmıştır. İmami, bu kasetlerde daha çok kendi ezgi ve şiirlerini yorumlamaktadır. Ayrıca Çukurova ve Kayseri yöresinden derlemiş olduğu mani ve ağıtlar ile edebiyatımıza büyük katkıda bulunmaktadır.

Hocaya

Selamın aleyküm Üstad
Abdülkadir Sezgin hocam
Ferman dinlemiyor heyhat
Gönül dolu dizgin hocam

Mazlumu hakir gördüler
Sicilim bozuk verdiler
Ordan oraya sürdüler
Yüreciğim ezgin hocam

Bazı ayakta uyurdu
Uyanıkları kayırdı
İlçem Kozan'dan ayırdı
Müftü Yunus düzgün hocam

İki yıldır verdim fire
İmamoğlu bana göre
Talip olduğumuz yere
Konmasın bir kuzgun hocam

Bilmem geçer mi nazımız
Yollarda kaldı gözümüz
Yukardan tayin yazımız
Çıksa idi tezgün hocam

Sözün kısası nihayet
Aşık olmamız ihanet
Anlayamadı diyanet
İmami'ye kızgın hocam

Türk Sporcusu

Arzu edilen hedefe,
Varmalı Türk sporcusu
Tüm dünyada ön safa
Durmalı Türk sporcusu

Tutuşmalıyız el ele
Futbolda, güreşte hele
Var gücüyle mücadele
Vermeli Türk sporcusu

Geriye değil ileri
Dünyaya bedel bir eri
Çelik aklı kaleleri
Yarmalı Türk sporcusu

Harab etmesin kağını
İmar eylesin dağını
Dünyaya al bayrağını
Germeli Türk sporcusu

Hak için döksün terini
Bugününün yarınını
Şampiyonluk mühürünü
Vurmalı Türk sporcusu

Sevindirir İmami'yi
Kabul etmez yenilgiyi

İlgililerden ilgiyi
Görmeli Türk sporcusu

Leb (Budak) Değmez

Yılanı süt ile alırlar tava
Deveye dikenli dal gösterirler
Şahinler yükseğe kurarken yuva
Kuluçka tavuğa fol gösterirler

Yıkılıp da sağa sola kayarsan
Ahirin ateştir, haktan cayarsın
Yahudi'nin adetine uyarsan
Hindiyle kutlanan yıl gösterirler

Ferhat Şirin için dağları düzler
Gönülden sevenler sevdiğin özler
Delikanlılara yakışır kızlar
Karısı ölene dul gösterirler

Kozanlı der ki vadesi yetene
Zehire ne gerek iğne yutana
Taş vururlar gölgelerde yatana
Koyuna gidene yol gösterirler

Vasiyet

Hey yar, yavrularım sana emanet
Gözlerinin yaşı akıp durmasın
Yalvarırım öksüzlüğün bildirme
Arada boynunu büküp durmasın

Onlar hediyemdir sakla yanında
N'olur mezarımı göster sonunda
Giyindir, kuşandır bayram gününde
Elerin eline bakıp durmasın

İmami, ufacık körpe kuzular
Değişmezmiş kaderdeki yazılar

Aç koma ha! Kemiklerim sızılar
Karatoprak beni yakıp durmasın

Aşık Hazım Demirci'ye

Bu sırrını bilmez idim ezelden
Kâhinliğin de var demek Demirci
Gülistan olmazmış kuru güzelden
Boşuna edersin emek Demerci

Kuru hayal ile gönül eylersin
Neden hurafaya imkan sağlarsın
Okuyup üfleyip düğüm düğlersin
İp tüketin yumak yumak Demirci

İyi dinle şu sözüme ne diyon
Hangi dinin gayretini güdüyon
Falak suresini inkar ediyon
Bu ne biçim nane yemek Demirci

Darb-ı mesel yola giden yorulmaz
Dipnotsuz, kaynaksız mana verilmez
İmami'yem üstüne pek varılmaz
Zaten aklın biraz çomak Demirci

Hırkanız Hocam

Cabbar mıdır? Hayta mıdır?
Bilmiyon fırganız hocam
Sırtınızda parçalansın
Gönderdim hırkanız hocam

Vermiştin bana hediye
Geri caydınız ne diye
Belki de göndermez diye
Sarktıkça sarkanız hocam

Farkına varırdın amma
Sözünde dururdun amma

Muhakkak verirdin amma
Yengemden korkanız hocam

Ey İbrahim Sadıç Abi
Mal senin, haklısın tabi
Koyun görmüş aslan gibi
Ne diye ürkeniz hocam

Olmaz böyle hocam olmaz
Gayri bu mesele ölmez
Söylendikçe yere gelmez
İnşallah arkanız hocam

İmami'de kalacaktı
Hani benim olacaktı
Baldan tatlı gelecekti
Avanta sirkenez hocam

İnsanoğlu

Dört nesneden olmuş Ademin aslı
Eğer inanmazsan sor insanoğlu
Hava, toprak, ateş, sudandır nesli
Görme hiçkimseyi hor insanoğlu

İsmin düşse bile dile, destana
Aldanma servete, bağa, bostana
Seyret mezarlığa, kabristana
Kimler gelmiş geçmiş gör insanoğlu

Kimse baki kalmamıştır fanide
Ecel kapın çalar bir gün anide
Basıp çiğnediğin toprak seni de
İsmiyle müsemma yer insanoğlu

Ey Aşık İmami güneş batmadan
Melekül mevt gelip yakan tutmadan
Canın bedeninden uçup gitmeden
Aklını başına der insanoğlu

Ondan Geliyor

Carpan yüreğimde sonmeyen aşkım
 Vatandan, imandan, dinden geliyor
 Hakkın emri ile yapılan köşküm
 Ervahı ezelden, künden geliyor

Ne bir akli anlar ne bir ten taşır
 Ne zamana sığar ne bir gün taşır
 O esrarı her bedende can taşır
 Nefesimiz yalnız O'ndan geliyor

Şekil başka başka, manası birdir
 Akli ermeyene gizli bir sırdır
 Yıldızlardan yıldızlara yol vardır
 İşareti ol Kur'andan geliyor

Hilafı bulunmaz, yoktur riyası
 Kâinatı kaplamıştır rüyası
 Bu dünyanın yaratılış gayesi
 Ya Muhammed, mutlak senden geliyor

Güzel baktım güzel gördüm her şeyi
 İncitemem hiç kimseyi Hak deyi
 Aşık imami'ye aşıklık payı
 Sevdiceği o sultandan geliyor

Şehirli Köylü Atışması

Şehirli: Köyden geldin Hasan Ağa
 Sokak bilmez yol bilmezsin
 Bu şehir benzemez dağa
 Yatmaya otel bilmezsin

Köylü: Köylü yurdun efendisi
 Edep erkan yol var bizde
 Be hey şehir sosyetesini
 Her evde otel var bizde

Şehirli: Sosyete köylünün tersi
Avrupalıdan gelir dersi
Ne günaydın ne de merisi
İnce lisan dil belmezsin

Köylü: Avrupa mı benim sılam
Günaydın yerine selam
Öz Türkçedir bizde kelim
Kur'an ehli dil var bizde

Şehirli: Boşa saymışlar sayını
Dağda yayarsın koyunu
Diskotekte dans oyunu
Balolarda zil bilmezsin

Köylü: Ürünleri biz ekeriz
Düğünde halay çekeriz
Dağda davara takarız
Çeşit çeşit zil var bizde

Şehirli: Plaja gel de gör yazın
Açılsın şu paslı gözün
Size şalvar fistan uzun
Mini etek şal bilmezsin

Köylü: İmami çıkar yaylaya
Şehirli çatma köylüye
Mayo yakışmaz ayleye
Uzun taman şalvar bizde

Sen Varsın

Sonsuz hayallerden daha da öte
Hayalde sen varsın, düste sen varsın
Arzda, semavatta, altı kıtada
Doluda sen varsın, boşta sen varsın

Melekte, şeytanda, ateşte, nurda
Sevapta, günahta, hayırda, şerde

Yağmurda, bulutta, rüzgarda, karda
Baharda sen varsın, kışta sen varsın

İsimde, azamda, bin bir minnette
Hemi cehennemde, hemî cennette
Helalda, haramda, farzda, sünnette
Altıda sen varsın, beşte sen varsın

Elemde, kederde, neşede, gamda
Ustada, çırakta, olgunda, hamda
Ummanlarda, hücrelerde, atomda
Demirde sen varsın, taştta sen varsın

Elle tutulmuyor zaman geçiyor
Kışın solan çiçek yazın açmıyor
Biri sürünüyor, biri uçuyor
Yılanda sen varsın, kuştta sen varsın

Yalan yoktur İmmamî'nin sözünde
Hak sevgisi mekan tutmuş özünde
Canlı cansız kainatın gözünde
Gönülde sen varsın, başta sen varsın

Bir Güzel Gördüm

Kozan Köprüsü'nde bir güzel gördüm
Güzel ördek gölden çıktı yürüdü
Ok kipriklerini taktı sineme
Beni ardı sıra çekti yürüdü

Bir eliyle düğmesin ilikler
Delî çayda kıyam durdu balıklar
Omuzdan aşağı çifte belikler
Sandım kara yılan aktı yürüdü

Bir of çektim Kozan dağı inledi
Sanıyorum kulakları çınladı

Aşık İmmamî olduğumu anladı
Gözünü gözüme dikti yürüdü

Seviyoruz Savcı Bey'im

Suçum kız kaçırmak huzura geldim
Kolayımdan sual sor savcı Bey'im
Dilim dönmez belki cevap veremem
Çok döktürme bana ter Savcı Bey'im

Yıllarca bekledik, verilen sözü
Anlayan olmadı nazı niyazi
Kulun kölen olayım ayırma bizi
Sevip ayrılması zor Savcı Bey'im

Bak, Pakize'm, melul mahzun bakıyor
Affet bizi diye boyun büküyor
Al yanağı damla damla döküyor
Gözden akan yaş gör Savcı Bey'im

İmami'yem yerin bulsun adalet
Suçumuz sevmektir, değil cinayet
İkimizi bir odaya hapis et
Ömür boyu ceza ver Savcı Bey'im

Öğretmenim

İlim irfan yuvasının pirisin öğretmenim
Gerçeği gören gözlerin nurusun öğretmenim
Dolunaydan da aydınsın güneşten daha parlak
Sen aynalı pınarlardan durusun öğretmenim

Öğretmenlik kelimesi dile kolaydır dile
Emeğin daha fazladır anam babamdan bile
Bir harf öğretilene kırk yıl olmak lazımsa köle
Sana karşı gelen eller kurusun öğretmenim

Sakın ha unutma yavrum kemalini, atanı
Toprak diyerek çiğneme yerde şehit yatanı
Senin sayende öğrendim kutsal aziz vatanı
Yüce yaradanım seni korusun öğretmenim

Ummanlarda sefinemsin, uzaylarda bunağım
 Sen yanımda ol yeter ki kalmaz gamım, merağım
 İmami'yem önderimsin yakın olur ırağım
 Sen bana benden de daha berisin öğretmenim

Muamma

Bir muhteşem bina gördüm, yüz on dördtür kapısı
 Her kapısının üstünde miski anber kokusu
 On dört yerine eğilip, dört yerinde durmalı
 Otuz direk üzerine kurulmuştur yapısı

Bu bina öyle bir bina, insan olana göre
 Altı yüz odası vardır, mü'min olanlar gire
 Kimi uzun, kimi kısa, çeşit çeşit pencere
 Altı bin altı yüz altmış altı tane hepsi

Ey İmami hikmet dolu, bu ilahî nâmede
 Kıl salavat ol Resülü, Peygamber-i Ahmed'e
 Cebril-i emîn meleği, getirdi Muhammed'e
 Kıyamete kadar bakı kalacaktır tapusu

Kahır

Gayri bundansonra merhem kâr etmez
 Söyleyin o yare yaram sarmasın
 Hüsn-i cihan olsa hoşuma gitmez
 Kendine güzellik süsü vermesin

Gayet yücedeydi engine erdi
 Bülbül idi garganın başına kondu
 Gönlümün sarayı haraba döndü
 Saçlarını tarayıp da örmesin

Kurudu pınarım, akıyor selim
 O bana yabancı, ben ona elim
 Evinin önünden geçerken salım
 İmami'mi öldü diye sormasın

39- Musa Sevmez

1954 yılında Kahramanmaraş'ın Kısık köyünde doğdu. İlkokulu kendi köyünde okuyan aşık, çocukluk ve gençlik yıllarını da kendi köyünde geçirmiştir. 1969 yılında güreşe merak sarmış ve pek çok yarışmaya katılmıştır. 1974 yılında berberlik mesleğine başlayan aşık, bu mesleğini Kahramanmaraş'ta da devam ettirmiştir. Berberlik mesleği yanında farklı işlerle de uğraşmıştır. Örneğin Karakaya Barajı'nın yapımı sırasında İtalyan firmasında çalışırken bu süre içerisinde İtalyanca da öğrenmiştir.

Aşıklık mesleğine ve saz çalmaya 1975 yılında başlamıştır. Bu olaya başlamasına en büyük etken ağabeyinin saz imalathanesi olmuştur. 1979 yılındaki Kahramanmaraş olaylarının aşıkta yarattığı etki, aşığın şiir yazmasında en önemli faktördür. Hiçbir ustadan ders almadan kendisini yetiştiren aşığın doğaçtan söyleme ve atışma yeteneği vardır.

Bugüne kadar yazmış olduğu şiirlerini "Destan" adı altında bastırmıştır. Aşık Musa Sevmez, şiirlerinde kendi adını mahlas olarak kullanmaktadır. Şiirlerinde kişisel duygulara, toplumsal olaylara ve dini konulara ağırlık veren aşık, aynı zamanda diğer konularda da şiir söylemektedir.

Bir güzel gördüm Maraş'ta
Açılmış goncası güller içinde
Kol kol olmuş gelinler kızlar
Altın adın puldur eller içinde

Kömür gibi siyah sürmeli gözü
Güzel sevdiğine eder mi nazı
Gülüp oynuyor zalimin kızı
Salınarak durur eller içinde

Güzellerin uzun olur boyları
Yusuf Eli'nden gelmiş soyları
Aşık Musa'm gezdi kenti köyleyi
Ne güzeller varmış eller içinde

Kardes

Otuz dokuz kırka ulaştı yaşım
Yokluk başgösterdi bırakmaz peşim
Yatırımlar durdu kalmadı işim
İşlerin nasıl be hey müteahhit kardes

İşçi memur sokaklara yürüdü
Vergi arttı esnaf sürüm sürümdü
Dolar mark şaha kalktı yürüdü
Keyifler nasıl be hey memur kardes

Çiftçiden de geldi acı bir haber
Sıkıntı bitmedi kötüdür kader
Yalvardım anaya everse peder
Şartlar nasıl be hey bekar kardes

Nasıl bulacağız bu derde çare
Kimden ümit var bilmiyorum ki ne
Esnaf da çırpınır çaresiz amma
Şartlar nasıl be ey esnaf kardes

Günlük zam ve zulüm fakiri üzüyor
Yatırımlar durdu millet geziyor
Eve boş gelsem de hanım kızıyor
Durumlar nasıl be hey yoksul kardes

Arabalar başını aldı yürüdü
Yakıtlar arttı para eridi
Şoförler yola çıktı geri boş geldi
Durumlar nasıl be hey şoför kardes

Ben pehlivan berberim bir tıraş yetmiş
Fakirin ömrü tükenmiş bitmiş
Paramız pul olmuş bir sıfır artmış
Sizin işler nasıl be hey berber kardes

Gülümseyen yüzlerinden
Duygulandıım sözlerinden
Kömür gibi gözlerinden
Öpsem bana darılır mı

Oturduğum konaklardan
Elma gibi yanaklardan
O bal akan dudaklardan
Öpsem bana darılır mı

Uzun ince yollarından
Kurtulamam dillerinden
Sarsam ince bellerinden
Sarsam bana darılır mı

Sevdalandım kız aşkından
Çok koştum yar peşinden
Bir tel koparsam saçından
Alsam bana darılır mı

Aşık Musa'nın özünden
Kurtulamam sözünden
Öpsem iki yüzünden
Öpsem bana darılır mı

Biri var halini bilmez
Yalvar hakka ezel ölmez
Çok arsızdır rengi solmaz
Öldüm kötü avrat elinden

Eşim dostum gelir eve
Kabul eden seve seve
Kara bahtım çeker çile
Öldüm kötü avrat elinden

Bu düzene şaşıyorum
Hep eksiğine koşuyorum

Mahcup olup düşüyorum
Öldüm kötü avrat elinden

Kötü derde olmaz nazar
Tipi avratlara benzer
Geleneri evine bezer
Öldüm kötü avrat elinden

Aşık Musa başımın belası
İki gözüm kör olası
Cehennemde çok yanası
Öldüm kötü avrat elinden

Fakirlik elinden bıktım usandım
Rüya değilmiş gaflete daldım
Emretmişsiniz işte ben geldim
Fakirin derdin bilesin ağa bilesin

Herkesi zannetme kendine uygun
Kimisi yoksul kimisi yorgun
Yoklukla başbaşa diyemezlerdi
Fakirin halinden bilesin ağa bilesin

Çok üzüldüm kapınıza vurmaya
Utancından gelmez hakkın almaya
Güzel huyundan mahkum ölmeye
Fakirin derdin bilesin ağa bilesin

Aşık Musa'm der ki güneş vuruyor
Alev sarmış dört bir yanım yanıyor
Yoksulun halinden fakir biliyor
Fakirin derdinden bilesin ağa bilesin

Dünya şirin geldi senin gözüne
Herkes katlanırdı benim sözüme

Vuracaksın birgün kendi dizine
Acı yüreğini yakar sevdiğim

Dönür saldım ben de senin babana
Ortak olacağım derdi çabana
Üzelmeden dönsem kendi vatana
Sevdanın sırrına eren sevdiğim

Ne kadar söylesem utanmaz yüzün
Dün gezmeye gittin almadın izin
Dilerim Allah'tan kör olsun gözün
O zaman kıymatım bilin sevdiğim

Aşık Musa'm nedir çektiğim çile
Bir perde yaptım da getirdim el
İbret olsun derler sevdaı kula
Sevdanın sırrını bilin sevdiğim

Taşlama

Baba diye verdik oyu
Daha dertler arttı baba
Hep dolaştık kenti köyü
Bütün işler yattı baba

Derdiniz huzur gelecek
Hani huzur nerde baba
Şimdi fakir aç kalacak
Sözler nerde kaldı baba

Bütün sözün yalan çıktı
Günlük zamlar belim büktü
Tüm fakirin evini yıktı
Huzur nerde söyle baba

Baba yaptık öldü anam
Hangi dertlerime yanam
Hep sözlerini gerçek sanam
Anahtar nerde baba

Aşık Musa'm böyle yazar
 Baba keldir olmaz nazar
 Kabış kelle ömrün uzar
 Bütün işler yattı baba

40- Ozan Mercan

Asıl adı Osman Kurt olan Ozan Mercan, 1955'te Kozan'ın Bağtepe köyünde doğdu. Fakir bir ailenin çocuğu olan Ozan Mercan'ın çocukluk yılları, ırgatlık yaparak geçmiştir. İlkokulu kendi köyünde bitirdikten sonra Kozan'da terzilik mesleğine başlar.

Şiir söylemeye on iki yaşlarında iken başlayan aşık, on üç yaşında da kendi kendine saz çalmasını öğrenir. Babasının ölümünden bir ay sonra dünyaya gelen aşığa, babasının adı verilmiştir. Büyük sıkıntılar içinde geçen yaşamını aşığın şiirlerinde açıkça görebiliriz. Ozan Mercan, mahlasını kendisi beğenmiştir. Aşıklık mesleğine başlamasında yeteneğinin olduğu kadar çevresindeki aşıklık geleneğinin; yani sazlı sözlü toplantıların büyük yeri vardır. Çevresindeki günümüz aşıklarından İmami, Duran Şihlioğlu, Feymani, Kul Mustafa, Kara Mehmet aşığın, üzerinde önemli bir etki yapmıştır. Yaşamış aşıklardan Karacaoğlu, Kerem gibi ünlülerin de aşığın üzerinde önemli etkileri olmuştur.

Çukurova ve diğer bölgelerde yapılan aşık toplantılarında bulunan Ozan Mercan, Konya Aşıklar Bayramı'na bugüne kadar katılmamıştır. Kendini halk ozanı olarak kabul eden Ozan Mercan, atışma yapmayı ve aşıklık geleneği içindeki karşılaşmaları aşıklara bırakmıştır; çünkü ozan Mercan'ın sanat anlayışına göre: Ozan; taşlama, atışma vb. şiirler söylemek yerine halkın sesi olmalıdır.

Şiirlerinde daha çok yoksulluk, sıkıntı, acı, hasret gibi karamsar temalar yanında güzelleme, ağıtlar ve toplumsal yergilere geniş yer vermektedir. Ozan Mercan hem dilden hem de telden söylediği için derleme ve beste çalışmaları da yapmaktadır. Örneğin derlemiş olduğu "Sarı Mustafa Ağıdı" ve "Kara Gözlüm" adlı türkü bunlardan birkaçıdır.

Yüreğir Çiftçi Malları Koruma Meclis Başkanlığı yapan
Ozan Mercan, evli ve dört çocuk babasıdır.

Acıma Bana

Gurbette kalayım bırak
İstemem acıma bana
Yakın yolum olsun ırak
İstemem acıma bana

Yüreğime hasret dolsun
Bakan gözlerim kör olsun
Cenazem gurbette kalsın
İstemem acıma bana

Kurusa sevgi bağlarım
Geçse de gençlik çağlarım
Erisin yürek yağlarım
İstemem acıma bana

Mercan'ım yanan özüme
Derdimi döktüm sazıma
Gamlar dolsa da gözüme
İstemem acıma bana

Önüm ve Sonum

Bana kul ol dedi yüce Yaratan
Beşeri alemde baş etti beni
Nice bin yıl geldi geçti aradan
Karatoprak idim yaş etti beni

Derin düşün mana çıkar sözümden
Ayın zıyasını verdim yüzünden
Hacer-ül Esvet'te benim özümden
Beytullah içinde taş etti beni

Benim için indi ilahi yasa
İdris cennette semada İsa

Yalvardı Muhammed Hazreti Musa
Elli vakit idim beş etti beni

Bu nasıl naz idi bu nasıl eda
Mercan'ım aslımdan geldi bir nida
Gidiyoruz aziz dostlar elveda
Ecelle güruştim tuş etti beni

Kara Kalem

Sana soruyorum ey kara kalem
Benim kaderimi kara mı yazdın
İçerime doldu dert ile elem
Benim kaderimi kara mı yazdın

Garip kuş misali yuvasız kaldım
Kaybettim sevdiğim saçlarım yoldum
Cırpındıkça daha derine daldım
Beni kaderimi kara mı yazdın

Mercan'ım der neler geliyor başa
Yüce Hak'ka isyan etmedim haşa
Ağustos ayında tutuldum kışa
Benim kaderimi kara mı yazdın

Gülizar

Yanağında gemze yüzünde ben var
Yakışmış vallahi sana Gülizar
Kavl-i karar ettik koca bir gün var
Bir gün yıla geçer bana Gülizar

O siyah saçların elâ gözlerin
Hoş sohbetin şeker gibi sözlerin
Hele bir de tatlı tatlı nazların
Vallahi can kadar cana Gülizar

Seni düşünmekle geçer her anım
Üzülmem yoluna aksa da kanım

Tutulmuş yanarım Ozan Mercan'ım
Dönmeyelim artık düne Gülizar

Sevmiyorsam Kör Olayım

Yar seni deliler gibi
Sevmiyorsam kör olayım
Yeminim canıma tabi
Sevmiyorsam kör olayım

Aşk tarif edilmez sözle
Ne gelinle ne de kızla
Her iki cihanda fazla
Sevmiyorsam kör olayım

Derdinden döndüm şaşkına
Kol'olsam gönül köşküne
Allah Muhammet aşkına
Sevmiyorsam kör olayım

Sen de sev beni yar canım
Tende emanet bir canım
Yoluna kurban Mercan'ım
Sevmiyorsam kör olayım

Güzel Köyüm

Menekşe sümbüller açmış
Ne güzeldir benim köyüm
Çevreye kokular saçmış
Ne güzeldir benim köyüm

Seni hep över dururum
Her gün rüyamda görürüm
Toprak yolunda yürürüm
Ne güzeldir benim köyüm

Suların hep ağır akar
Mor menekşe boyun büker

Seven sevdiğine bakar
Ne güzeldir benim köyüm

Mercan çok özledi seni
Bugün aratıyor dünü
Kavlimiz var idi hani
Ne güzeldir benim köyüm

Kozan'a Bakış

Toros dağlarının eteğindedir
Lale sümbül nergiz biter Kozan'da
Mekanı mertliğin otağındadır
Yiğitlerin nabzı atar Kozan'da

Arif olan bala biber katmasın
Bülbülün dalında karga ötmesin
Çuvaldaki yılan feryat etmesin
Sevgi saygı barış yatar Kozan

Kalesi varımış Nuh'un çağında
Meve yüklü bahçesinde bağında
Zeynep davar güder Andıl Dağı'nda
Varsak kızı yoğurt satar Kozan'da

Ozan Mercan'ım der sözün tatlısı
iki Haziran bayramının kutlusu
Dünya Şampiyonu İsmet Atlı'sı
Pehlivanlar güreş tutar Kozan'da

41- Eyüp Tadı (Eyyübi)

Adana'nın Feke ilçesine bağlı Gürümze köyünde 1955 yılında doğan Aşık Eyyübi çiftçi bir ailenin çocuğudur. Çok küçük yaştan beri saz çalmaya ve şiir söylemeye meraklı olan aşık, ilk şiirlerini ilkokul yıllarında söyleme başlar. Aşık, Kozan'da düzenlenen Çukurovalı Aşıklar Şöleni'ne de dinleyici olarak katılmıştır. Bu toplantıda, Çukurovalı aşıkların hemen hemen hepsi vardır ve aşığımıza soy ismine dayanarak Eyyubi mahlası verilir.

Kendi sanat gücünü ise ilk kez 1975 yılında Konya'da yapılan Aşıklar Bayramında ortaya koyar. Bu toplantıda değişik dallardaki ödülleriyle usta aşıkların dikkatini çeker. Türkiye'de yapılan, Konya başta olmak üzere aşıklar bayramına ve toplantılarına katılan Eyyubi 1983 yılında Ankara'da yapılan aşıklar şöleninde atışma dalında 2. ve destan dalında 3. olur. 1985'te Kayseri'nin Develi ilçesinde düzenlenen şölende ise deyiş dalında 1. olur.

Eserlerini bağlama eşliğinde çalıp söyleyen Eyyubi, güzellemeler başta olmak üzere dini, tasavvufi, ahlaki ve didaktik konularda şiir söylemektedir. Çeşitli dergi, antoloji ve mahalli gazetelerde şiirleri yayımlanan aşık, eserlerini henüz bir kitap halinde yayımlamamıştır. Eyyubi, Çukurovalı aşıklar arasında atışma dalındaki başarılarıyla dikkati çekmektedir.

Evli ve üç çocuk babası olan aşık, aşıklık mesleği yanında kendi köyünde çiftçilik yaparak geçimini sağlamaktadır.

Leke Götürmez

İnsanlık süt gibi leke götürmez
Sanki kar üstünde pekmez ha pekmez
Kadın erkeklerle şaka götürmez
Namusun kantarı çekmez ha çekmez

Tatlı söz dargını getirir yola
Her ne dilersen Mevladan dile
Hatır bıraktırma kul olan kula
Gönüle düşenler çıkmaz ha çıkmaz

Ocak ocak olmaz baca olmasa
Gündüz olur muydu gece olmasa
Eğer ki kaynağı yüce olmasa
Sular yokuşuna çıkmaz ha akmaz

Dostlar belli olmaz düşmesen dara
Eyyubi her şeyi sen sende ara
Eğer ki cebinde biterse para
Baban da yüzüne bakmaz ha bakmaz

Benim Sırtımda

Hoş gönülle bakmadım dünyaya
 Dertlerin kebirini benim sırtımda
 Bir değil on değil fikri düşüncem
 Takımı taburu benim sırtımda

Yanlış anladılar hoş niyetimi
 Burnumdan aldılar anı sütümü
 Rakiplerim çiğ yiyecek etimi
 Zalim cebiri benim sırtımda

Su dökerek soğuturlar kızgını
 Tatlı kelimeler serinletir üzgünü
 Kula değer vermez madde azgını
 Süksesini kebirini benim sırtımda

İyi düşüncemi kötü sezdiler
 Muhannetin eteğinden süzdüler
 Düşmanlarım omuzumda gezdiler
 Ölüsü kabirini benim sırtımda

Yine de halime şükür bugünkü
 Eyyubi'yim dayanılmaz inan ki
 Bunları çekmeye gücüm var sanki
 Eyüp'ün sabırını benim sırtımda

Gözlerin

Gel bana bahane bulma sevdiğim
 Bana bitmez ümit verdi gözlerin
 Baksan şu gönlüme dert düşüm düşüm
 Başımı belaya sardı gözlerin

Görünmez gözüme dünyanın malın
 Aradım alemde yoktur emsalın
 Silinmez aklımdan resmi hayalın
 Geceler düşüme girdi gözlerin

Anladım senin vicdanın var mı
İnsan sevdiğine böyle kıyar mı
Kasın tetik olmuş kirpiklerin mermi
Alnının çatından vurdu gözlerin

Eyyubi'yim kaldım dolasıık işle
Al kibriti düşünmeden ateşle
İster sitem eyle ister bağışla
Çektiğim çileyi gördü gözlerin

Donması Olur

Korkarım yıkmaktan gönül eyini
Sözlerimin yanlış denmesi olur
Şahinler kayada alır avını
Karganın çöplüğe konması olur

Seven kişi yarım yapar seferim
Girer vebaline bir çok neferin
Şımarıkça yola çıkan şoförün
Tabut ile geri dönmesi olur

Dillerde fıkrası söylenir nice
Tüm danyaya hitap etmiş gönlünce
Göle yoğurt çalmış Naşreddin Hoca
Mayası buz ise donması olur

Herkesin zekası gücü ne kadar
Altının içinde tuncu ne kadar
Uzun odun yanmaz ucuna kadar
Yarıya varmadan sönmesi olur

Sarılmaya yara tez mikrop kapar
Kılavuzsuz kervan yolunu sapar
Cahiller aklına gelen yapar
Kamilin nefsinin yenmesi olur

Arkadaş olunmaz her insan ile
Eyyubi der oyun olmaz can ile

Bizde kanı yıkamazlar kan ile
Kanın barış ile yunması olur

42- Mehmet Şahin (Aşık Zerdi)

Asıl adı Mehmet Şahin olan Aşık Zerdi 1955 yılında Adana'nın Kanalköprü semtinde doğmuştur. Aşık Zerdi'nin de aşıklık yeteneği her ne kadar kendi içinden gelen heves doğrultusunda olsa da esas olan aşığın aşıklık geleneği içinde yoğrulmasıdır. Aşık Zerdi'nin babası aslen Kayserili'dir. Bu gelenek Aşık Zerdi'ye dedesinden geçmiştir.

Şiir söylemeye 12 yaşındayken başlayan Aşık Zerdi, pek çok aşığımız gibi önce bir - güzelin aşkını ifade eden güzellmeler söylemiş daha sonra ise aşığın şiirlerini dini ve memleket konulu şiirler oluşturmuştur. Aşık Zerdi'nin kendi ifadesine göre aşıklık konusunda ve aşıklar camiasında ilk defa tanınması 1975 yılındaki Konya Aşıklar Bayramı'nda olmuştur. Özellikle bu yarışmada Aşık Zerdi sesinin güzelliği ile dikkati çekmiştir.

Hayvanat Bahçesi

Bahçıvanın gözü bağda
Meyvesini bekler durur
Çobanların gözü yağda
Hayalinde saklar durur

Kim sevmez beleş parayı
Gönül ister köşk sarayı
Kedi kaçırmış fareyi
Çevresini yoklar durur

Tilki de ister geziyi
Kurt da sever mor kuzuyu
Avcı da besler tazıyı
Tüfegini paklar durur

Şahin sever küçük kuşu
Çok büyüktür filin dişi

Zordur devenin kalkışı
Yük ağırdır tekler durur

Mehmet Zerdi şu sazınla
Çağır bağıır avazınla
Bir kalıp sabun bezinle
Nöbetini bekler durur

Söz Varmı

Derdim gayet çoktur azar da azar
Hicran tutmuş yaram bakan göz var mı
Lokmana yardım da eyledi nazar
Melhem kâr etmiyor başka söz var mı

Gam yükü yüklemiş başa getirdi
Sürükledi beni boşa getirdi
Felek her güreşte tuşa getirdi
Yenilmemek için elde koz var mı

Zerdi der ki ben bir biçareyim
Hasta düştüm bu yolda avareyim,
Göçüm vurup güzel dosta gideyim
Yâr yolunu gösteren bir iz var mı

43- GÜL Ahmet Yiğit (GÜL Ahmet)

Gaziantep'in İslahiye ilçesine bağlı Fevzipaşa bucağında doğan aşık Kayseri'nin Kerimoğlu aşiretlerindedir. Çukurova'nın toprağa iskan edildiği dönemlerde (19. yy.'ın sonları) aşığın ataları da bu isyana katılmak zorunda kalmıştır. Dadaloğlu'nun torunlarından olduğunu söyleyen aşık, Çukurova'da yapılan Osmanlı ve aşiret kavgasında kendi atalarının da önemli roller oynadığını belirtir. İşte bu dönem (Dervişpaşa İskani)'de Çukurova'ya yerleşmişlerdir.

İlk ve ortaokulu bitirdikten sonra liseyi İskenderun'da bitirir. Gül Ahmet ilk şiirlerini bu dönemde (yani lise öğrencisi iken) söylemeye başlar. Bu yıllarda saz çalmayı da öğrenen aşık, daha sonra şiirlerini bağlama eşliğinde

söylemeye başlamıştır. Çukurovalı aşıklarımız arasında yüksekokul mezunu olan birkaç aşığımızdan biri olan GÜL Ahmet, Hatay Eğitim Enstitüsü mezunudur.

1975 yılında Konya'da düzenlenen Aşıklar Bayramı'nda sesini duyuran aşık bu geleneğin hemen hemen her dalında (güzelleme, atışma, taşlama, irticalen şiir söyleme vb.) kendi yeteneğini ortaya koymuştur. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde düzenlenen aşıklar bayramında dereceye giren GÜL Ahmet, yurtdışında ve yurtiçindeki yaptığı konserlerle de dikkati çekmektedir. Çukurovalı aşıklar arasında Aşık İmamî ile birlikte en fazla kaset çıkaran aşığımızdır. Ezgileri ve şiirlerinin içeriğindeki zenginlik ile aşıklarımız arasında ayrı bir özelliğe sahip olan GÜL Ahmet, Çukurova yöresindeki türkü ve ağıt derlemeleri ile edebiyatımıza önemli katkılarda bulunmaktadır.

Aşıklık geleneği ile birlikte öğretmenlik mesleğini sürdüren GÜL Ahmet, Çukurovalı geçiş aşıklarının örnek aldığı ve etkilendiği isimlerden biridir.

Kötü Kader

Beni bu hallere koyan
Kötü kader zalim kader
Gel de bu hayata dayan
Kötü kader zalim kader

Hayat denen er meydanı
Damarda kurudur kanı
Bulgurun da pişmiş sonu
Kötü kader zalim kader

Bileziği nerden takam
Elin eline mi bakam
Kurtulmaz ki borçtan yakam
Kötü kader zalim kader

Çoluk çocuk rezil olduk
Sebze meyve hava aldık
Bu sene kurbansız kaldık
Kötü kader zalim kader

Gül Ahmed'in vur sazına
 Can dayanmaz avazına
 Mahçup eder el kızına
 Kötü kader zalim kader

Yunus ve Anadolu

Adım adım dolaş ona rastlarsın
 Yolunda Yunus var Anadolu'nun
 Sevip seilmeyi ondan öğrenmiş
 Halinde Yunus var Anadolu'nun

Seven kalpler onun ile tutuşur
 Aşık maşuk birbirine katışır
 Hep bülbüller sevgisiyle ötüşür
 Gönlünde Yunus var Anadolu'nun

Ölmedi o gönüllerde yaşıyor
 Yaşadıkça seven gönül coşuyor
 Bütün dünya sevgisine koşuyor
 Yılında Yunus var Anadolu'nun

Her gün çiçek açan yaprak gibidir
 Bereket fışkıran toprak gibidir
 Çöle hayat veren ırmak gibidir
 Selinde Yunus var Anadolu'nun

Karış karış memlekette o vardır
 Hak yolunda dirayette o vardır
 Her sohbetle muhabbette o vardır
 Dilinde Yunus var Anadolu'nun

Bu milletin gönül gözün onundur
 Tatlı dili güler yüzü onundur
 Gül Ahmet'in sazı sözü onundur
 Telinde Yunus var Anadolu'nun

44- Aşık Bin Ali Yıldırım (Aşık Mansuri)

Aşık Mansuri özgeçmişini şöyle anlatıyor: "Erzurum ili

Tekman ilçesi Çağlar köyünde doğmuşum. Küçük yaşlarda köyde çobanlık yapar ve karasabanın peşinde koşardım. Saz çalmaya küçük yaşlarda başladım. Kışın okula gider, yazın koyun güderdim. Aşıklığıma dair ilk hatırladıklarım; babamın kendi eliyle yaptığı karadüzen sazını çalmaya uğraşmamdır. İlkokulu kendi köyünde okudum. Ortaokulu Erzurum'da bitirdim; ancak lise ikiden ayrılmak zorunda kaldım. Okulu bırakmamın sebebi vardı. Lise ikinci sınıfa gittiğim yıl köyümüze sağlık ocağına bir hemşire tayin edilmişti. Onunla karşılaşmam benim aklımı başımdan aldı; fakat bu olay hiç de benim umduğum gibi olmadı. Hemşire benim umutlarımı boşa çıkardı. Bunun üzerine içimdeki aşıklık hevesi daha da ateşlendi. O gece sazımı alarak okulu terk ettim. Bu olaydan sonra diyar diyar dolaşıp çok sefillik çektim. Bu olayın etkisiyle de ilk güzelleme şiirlerimi çalıp söylemeye başladım.

Kabilemize Baba Mansur kabilesi derlerdi. Ben de mahlasını Mansuri olarak aldım. Çocukluğumdan beri aşıklığa heves ederdim ilk defa ortaokul birinci sınıfta iken okulun düzenlediği geceye sazımla katıldım. Daha sonra ise pek çok toplantıya ve liselerde yapılan gecelere katıldım. 1985-86-87 yıllarında Adana'da Kültür Müdürlüğü'nce düzenlenen "Karacaoğlan Şenlikleri"ne çağırıldım. Bundan başka İskenderun'da düzenlenen 8. Uluslararası İskenderun Festivaline davet edildim. Bu festivalde bir şiirim mansiyon ödülü alırken Zeyno adlı derlemem de dereceye girdi. Aynı zamanda Türkiye'nin ünlü ozanlarından Mahsuni Şerif, Ali Kızıltuğ ve Aşık İhsani ile konserlerim olmuştur.

Şiirlerimi hem doğaçlama hem de hazırlıklı çalıp söylerim. Beni etkileyen aşıklar arasında Pir Sultan ve Aşık Mahsuni Şerif'in ayrı bir yeri vardır. Ben rüyasıda bade içtiğini söyleyen aşıklardan değilim. Ancak mürşidimden aşıklık konusunda feyz aldım.

Doğaçlama şiir söyleme yeteneğine rağmen atışma yapmayı ozanlara yakıştırmıyorum. Çünkü bizim felsefemizde; "İncinmek var incitmek yoktur." Taşlamalar ise doğrudan doğruya incitmek esasına dayanır. Usta-çırak ilişkimi babamla yaşadım ve ilk ustam babamdır. Kitap halinde yayımlanmamış pek çok şiirim mevcuttur. Diğer Alevi-Bektaşî ozanlar gibi ben de Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği'ne üyeyim ve burada halen Zakirlik yapmaktayım.

Beygir

Bir yoldur tutmuş gidersen
 Aslı bozuk koca beygir
 Saman buldun ot istersen
 Dişi dökük koca beygir

Beygir beygir halsiz beygir
 Yol yürümez nalsız beygir
 Yuları elimde kaldı
 Uslanmadı arsız beygir

Gahi dürüstsün softasın
 Gahi canbazzsın iptesin
 Her gün bir başka tiptesin
 Özü bozuk koca beygir

Nakarât

Beygiri baytara saldım
 Gözündeki sisi aldım
 Vallahi elinde kaldım
 Gözü bozuk koca beygir

Nakarât

Binali palanın vursun
 Tımar edip yemin versin
 Nalbant nalın yenilesin
 Nalı bozuk koca beygir

Beygir beygir halsiz beygir
 Yol yürümez halsız beygir
 Yuları elimde kaldı
 Uslanmadı arsız beygir

Nafîle

Güzel seni sevdiğim
 Meğer nafîle imiş

Sana gönül verdiğim
Meğer nafile imiş

İnce kalemlî kaşlar
Her gün bağrımı taşlar
Sana döktüğüm yaşlar
Meğer nafile imi

Binali der özlemiştim
Aşkını gizlemiştim
Yolunu gözlemiştim
Meğer nafile imiş

Kurban Olduğum

Yüzünde Yusuf nişanı
Var sana kurban olduğum
Güzelliğin beyanı
Var sana kurban olduğum

Dudağında siyah benin
Gül bezenmiş beyaz tenin
Selvi boyun ak gerdanın
Var sana kurban olduğum

Kalabilsem senin ile
Hac olurdum yüzün ile
Binali'yi gözün ile
Gör sana kurban olduğum

Sekreter Sultan

Sultan gördüm zülüfleri dağılmış
O sultana gönüllerde taht gerek
Sultan gördüm hep ağlamış gülmemiş
O sultana bir gülecek baht gerek

Ne köşkte ne sarayda vardır gözü
 Bir sultan ki dertle yoğrulmuş özü
 Dergâhına varsak kovar mı bizi
 O sultana yemin ile aht gerek

Her sultanın bal akar mı dilinden
 Sitem etme bende derem gülünden
 Kaygı çekme sen Binali kulundan
 Sen sultana benim gibi kul gerek

Anadolu

Sen bağırında koç yiğitler beslersin
 Anadolum güzel yurdum Türkiye'm
 Toprağında nağmerde yer vermezsin
 Anadolu'm güzel yurdum Türkiye'm

Dadaloğlu Karacaoğlan yurdusun
 Belde belde ozanlarla dolusun
 Bir cennet misali Anadolu'sun
 Anadolu'm güzel yurdum Türkiye'm

Damarımda iliğimde kanın var
 Sende hayat sende türlü nimet var
 Binali'yim toprağınla beni sar
 Anadolu'm güzel yurdum Türkiye'm

Güneş Ay Doğar

Zülfünü yüzüne döküp ağılama
 Boynu büküklere güneş ay doğar
 Ağılayıp da yüreğimi dağılama
 Boynu büküğüme güneş ay doğar

Hükümdar değilim hüküm sürdürem
 Yetimin hakkını zorbadan alam
 İnsanlığa laik bir dünya kuram
 Boynu büküğüme güneş ay doğar

Anam Anam

Gözümü açtım dünyaya
 Seni gördüm garip anam
 Göğüs gerdin her cefaya
 Anam anam garip anam

Anam anam Fatma anam
 Derdime dert katma anam

Çabar verdin uğraş verdin
 Yaşam için savaş verdin
 Dert ile birleşik idin
 Anam anam garip anam

Anam anam Fatma anam
 Derdime dert katma anam

Varlığıma aşık idin
 Kundağıma beşik idin
 Her şey Binali'ye dedin
 Anam anam garip anam

Anam anam Fatma anam
 Derdime dert katma anam

İskenderun

Adana'dan çıktım yola
 Yalpa vurdum sağa sola
 Ceyhan; Misis ve Dört Yol'a
 Bedelsin sen İskenderun

Fabrikan döner çark ile
 Döviz getirir mark ile
 Anadolu da şark ile
 Güzelsin sen İskenderun

Botas toprağa can verir
 Bereket verir tam verir

Demirçelik'le nam verir
Ezelsin sen Iskenderun

Yiğidin var mert yürekli
Hem atılğan, hem cüretli
Ayşen, Fatman var abçestli
Özdesin sen Iskenderun

Amanosun yüksek gayet
Belen, Arsuz birer nimet
... ye misali cennet
Gözdesin sen Iskenderun

Duymadı

Terk edildim ıssız çölde beçare
Haykırdım dağlara dağlar duymadı
Ne gün gördüm ne yaşadım avare
Sığındım kullara kullar duymadı

Kurda kuşa derdimi arz eyledim
Ne vurgun vurdum ne yalan söyledim
Suçum neydi bir yanlış mı söyledim
Açıldım beylere beyler duymadı

İnsana insanı güttürmesinler
Yalan ile yahşi yutturmasınlar
Yeter gayrı isyan ettirmesinler
Döküldüm yollara yollar duymadı

Binali'nin sinesinde yarası
Sitem etme gönül gelir sırası
On dört perde bağlaması curası
Dokundum tellere teller duymadı

45- Aşık Kul Mahmut

Aşık Kul Mahmut, 1959 yılında Osmaniye'de doğmuştur. Altı kardeşin en büyüğüdür. İlk, orta ve lise öğrenimini Osmaniye'de yaptı. Askerliğini Ankara Polatlı'da yaptı.

Askerlik dönüşü bir süre işsiz gezdikten sonra bir nakliye firmasında hamal olarak çalışmaya başladı. Bunu çeşitli yerlerde mevsimlik işçi olarak çalışması izledi. 1982'de evlendi. Üç çocuk babasıdır. 1985'de Osmaniye Sanayi Sitesi Kooperatifine bekçi olarak girdi. Ancak daha sonra muhasebe yardımcılığına yükseltildi. Şu an ise kooperatifteki görevini şöyle açıklıyor: "Hem sekreter, hem katip hem de bahçıyanım".

Asıl adı, Mahmut Zeren Kaya olan Kul Mahmut, ilk şiirini ortaokul yıllarında yazdı. Yine aynı yıllarda saza heves sarıp hergangi bir kişiden ders almadan saz çalmasını kendi kendine öğrendi.

Hayat boyu çektiği maddi sıkıntılar, çevresindeki insanların maddi sıkıntıları toplumda gördüğü yolsuzluklar, haksızlıklar, aşkın şiirlerinde ele aldığı konuların başında gelir. Kul Mahmut'un Osmaniye'deki aşıklardan çok şair ve yazarlarla münasebeti vardır. Öyle ki Osmaniye'nin ilk edebiyat dergisi olan Güneysu Dergisi'nin kurucularındandır. Osmaniye'de köklü bir aşıklık geleneği olmadığı için kendisini halk şairi olarak tanımlamaktadır.

Şiirlerini çoğunlukla doğmaça olarak söyleyen Kul Mahmut, müzik yaparken bazen anonim müziklerden etkilendiğini söylemektedir. Genellikle koşma nazım biçimiyle söyleyen Kul Mahmut, kafiye, hece ve durak gibi şiirin dış unsurlarına da son derece sahiptir.

Ayı mı günümü bilemiyorum
Aklımı fikrimi aldı bu sevda
Derdimi kimseye diyemiyorum
Beni yerden yere çaldı bu sevda

Kerem yandı tüttü aşk ateşinden
Ferhat da çok çekti gönül kuşundan
Leyla çıkmaz idi bir gün düşünden
Mecnun'u çöllere saldı bu sevda

Benim de Mecnun'dan kalmadı farkım
Felek ters dönderdi, bozuldu çarkım
Elimde bağlamam dilimde türküm
Beni şiirlerde buldu bu sevda

Bu sevda başımın tatlı belası
Bu sevda gönlümün derin yarası
Gelmışken söyleyim sözün sırası
Adem'den Havva'dan kaldı bu sevda

Bu sevda kimine boyun büktürdü
Kimine gözünden yaşlar döktürdü
Bu sevda kimine çile çektirdi
Ferhat'ı dağlarda yordu bu sevda

Kul Mahmut'um der ki, dertlerim çoktur
Yaşım otuz beştir, sakalım aktır
Ağardı saçlarım siyahı çoktur
Saçlarımı tel tel yoldu bu sevda

Dostluk pınarının serin suyunu
Muhabbet tasından içmek isterim
Bitsin diye bu ayrılık oyunu
Barış için serden geçmek isterim

Bizler kardeş doğduk aynı anadan
Ayrılık düşmanlık kalksın aradan
İkiliği sevmez bizi yaradan
Dostluk ekip dostluk biçmek isterim

İsterim sevinçle taşsın bu dünya
Bitsin kin denilen korkulu rüya
Kötülüğü atıp kör bir kuyuya
Küskünlükten daim kaçmak isterim

Ayrılık bu dağı soğuktur yüzü
Titretir ayazı dondurur bizi
Şu dünyaya değil bu sevgimizi
Aya yıldızlara saçmak isterim

Kafaları boş şeylere yormadan
Kör umutla bin bir hayal kurmadan

Kul Mahmut'um gönülleri kırmadan
insanlara kucak açmak isterim

Bir kere ömrümde görmedim seni
Bari düşüme gir nolur mutluluk
Yıkmadan dert keder kökünden beni
Bari düşüme gir nolur mutluluk

Nasıl şeysin ki sırrına ereyim
Yenir isen tatmadım ki bileyim
Şeklin nasıl cemalini göreyim
Hadi düşüme gir nolur mutluluk

Yoksulluk koluma vurdu kelepçe
Vurunca kolumu kırdı kallesçe
Her gün değil, bir gün olsun bir kere
Bari düşüme gir nolur mutluluk

Merak ettim nolur beni eyleme
Geleceksen sürpriz olsun söyleme
Para gibi muhanetlik eyleme
Bari düşüme gir nolur mutluluk

Şarkıda türküde geçiyor adın
Nedense içime bir merak saldın
Bekliyor Mahmut'um nerede kaldın?
Hadi düşüme gir nolur mutluluk

Uçar gider yeşil başlı bir ördek
Eşinin yanına göle sevdiğim
Benim arzum yalnız yüzünü görmek
Korkarım düşmekten dile sevgilim

Gönlümüz murada ermesi için
Bize mutluluklar vermesi için

Aşkımızın uzun sürmesi için
Benzetmedim seni güle sevdiğim

İyice düşünüp başla bir işe
Değer verme gülüm hayale düşe
İlkbaharın yazın dönmesin kışa
Gençliğin gitmesinsele sevdiğim

Göz dikmedim elin türlü malına
Şükrederim kendi garip halıma
Kul Mahmut'um kurban senin yoluna
İsterisen emret öle sevdiğim

Senden ayrılalı gülmüyor yüzüm
Selvi boylum tatlı dillim neredesin?
Hasretinden yanar, göğünür özüm
Kara gözlüm ince bellim neredesin?

Yaylalarda açtı lale sümbüller
Gülüne kavuştu garip bülbüller
Sensiz şu alemde geçmiyor günler
Can yoldaşım tek sırdaşım neredesin?

Bilmez idim gurbet nere, ben nere
Adım atmaz idim sensiz yerlere
Kul Mahmut'um dertten kaldı biçare
Tabibim dermanım canım neredesin?

Aramıza senlik benlik kavgası
Sokanların iki gözü kör olsun
Nice insanların söndü yuvası
Yıkanların iki gözü kör olsun

Zehir etmen fukaranın aşını
Akıtmayın gözlerinden yaşını

Silah çekip kardaşına kurşunu
Sıkanların iki gözü kör olsun

Dostluk değil midir her işin başı
Kardaşa kardaşa vurur mu taşı
Malatya, Sivas'ı Şanlı Maraş'ı
Yakanların iki gözü kör olsun

Kul Mahmut'um eder yarından tasa
Gönlümüz gönüldü derin bir yasa
Kardeş kavgasını Erzurum Kars'a
Sokanların iki gözü kör olsun

Erkekler ağlamaz diyorlar amma
Ben kendi halime bakar ağlarım
Sebebini kimse sormasın bana
Ben garip halime bakar ağlarım

Kuşlar yuvasına çekildiğinde
Karşıma yalnızlık dikildiğinde
Hasretinle boynum büküldüğünde
Sararmış resmine bakar ağlarım

Tutkunuyum bir sevdanın ezeli
Benim sevdam dünyanın en güzeli
Gurbet elde dosttan ayrı gezeli
Şiir yazar, türkü söyler ağlarım

Kul Mahmut'um oldu dert ile harman
Yine sevgiyi ararım her an
Ayrılık bağımlı deldiği zaman
Derdimi içime atar ağlarım

46- Osman Akçay (Aşık Akçay)

Adana'nın Feka ilçesine bağlı Gürümze köyünde 1960 yılında doğan Aşık Akçay, fakir bir ailenin çocuğudur. İlkokulu kendi köyünde okuduktan sonra çocukluk ve gençlik

yıllarını köyünde çiftçilik ve çobanlık yaparak geçirmiştir. Şiirlerinde kendi soyadını mahlas olarak kullanan Akçay, ilk olarak 12 yaşlarında iken saz çalmaya ve şiir söylemeye başlamıştır. Çukurovalı aşıklar arasında türkülerindeki ezgilerinin güzelliği ile tanınan aşık bade içme olayını yaşamamıştır; ancak rüyasında sürekli olarak kendi kendine bağlama çaldığını gören aşık, daha sonra çok kısa bir sürede bağlama çalmasını öğrenmiştir. Aşıklık konusunda usta-çırak ilişkisini tam olarak yaşamamakla birlikte Deli Hazım, Feymani ve Hacı Karakılçık'tan ders almıştır.

İlk olarak Çorum'da (1981) düzenlenen "Aşıklar Bayramı"na katılmış ve doğmaca dalındaki şiirleriyle mansiyon ödülü alarak bu camiada sesini duyurmuştur. Gerek aşıklar bayramında gerekse özel toplantılardaki şenliklerde doğmaca dalındaki başarısıyla Çukurovalı aşıklar arasında dikkati çekmektedir. Hemen her konuda şiir söyleyen Akçay, ilk yıllarda güzelleme konulu şiirlere ağırlık vermiş, son zamanlarda ise dini, milli ve toplumsal içerikli eserleriyle geleneği devam ettirmektedir.

Şiirlerini henüz kitap halinde yayımlamamıştır. Aşık Akçay, kaset (plak) şirketleriyle ilgilenmektedir. Bugüne kadar iki kaset yapmıştır. Derlemeleriyle dikkati çeken Akçay, özellikle Çukurova yöresindeki "Avşar Ağıdı" ve "Yörük Ninnisi (Boş Beşik)" eserleriyle edebiyat camiasına büyük katkıda bulunmaktadır.

Akçay, halk konserleri, aşıklar gecesi, aşıklar bayramı vb. toplantılarına iştirakleri yanında inşaatlarda karoculuk yaparak geçimini sağlamaktadır.

Karşılama

Aşıkların gecesine
Merhabalar, hoşgeldiniz
Gecelerin yücesine
Merhabalar, hoşgeldiniz

Size bağlı şehir köyleri
Halk gelir isteğin söyler
Saygıdeğer Vali Beyler
Merhabalar, hoşgeldiniz

Aşık kadrini bilenler
Gönüllerden gam alanlar
Bizlere alkış çalanlar
Merhabalar, hoşgeldiniz

Akçay sizlere duacı
Muhabbet gönül ilacı
Cümleniz başımın tacı
Merhabalar, hoşgeldiniz

Bizim DÜĞÜN

Türk'ün havasını kimse çalamaz
Çal davulcu düğün bizim düğündür
Bizi bizden olmayanlar bilemez
Çal davulcu düğün bizim düğündür

Eşler dostlar birbirine katılsın
Atlar yarış etsin cirit atılsın
Köroğlu çalınsın güreş tutulsun
Çal davulcu düğün bizim düğündür

Ak ellere mor kınalar yakılsın
Töremiz gereği takı takılsın
Dansa paydos haydi halay çekilsin
Çal davulcu düğün bizim düğündür

Nerde damat ile kızın kaynı
Yapılsın kavurma kesin koyunu
Akşam sinsin sabah zeybek oyunu
Çal davulcu düğün bizim düğündür

Akçay der ki kepezleyin gelini
Gelin öpsün ana baba elini
Binsin arabaya tutsun yolunu
Çal davulcu düğün bizim düğündür

Dökeyim

Onulmaz derdim var derman bulmuyor
 Felek, ben içimi kime dökeyim
 Demesem olmuyor desem olmuyor
 Felek ben içimi kime dökeyim

Bir ok değdi geldi geçti sinemden
 Neşe göç eyledi gönül hanemden
 Anam benden dertli babam anamdan
 Felek ben içimi kime dökeyim

Mümkün değil anlatamam dil ilen
 Beyan eyleyeyim arzuhal ilen
 Kardeşlerim bana karşı el ilen
 Felek ben içimi kime dökeyim

Bul da iyi bir bilenden sor beni
 Anlatsam da anlamıyor yar beni
 Akçay der ki için için yer beni
 Felek ben içimi kime dökeyim

Muhtar Emmi

Bu sene erken tutulduk
 Kara kışa muhtar emmi
 Nasıl oldu da satıldık
 Üçe beşe muhtar emmi

Köyümün malı ganimet
 Çalan diyor veli-nimet
 Han hırsızlara emanet
 Buk şu işe muhtar emmi

Kendime geçmiyor sözüm
 Benden şikayetçi sazım
 Tutmaz oldu iki dizim
 Koşa koşa muhtar emmi

Akçay der ki derde düştük
 Bal yerine zehir içtik
 Pişmanız ya bizler seçtik
 Seni başa muhtar emmi

Bayramda

Dostluk tutar dargınlığın yerini
 Araya muhabbet girer bayramda
 Dede şevkat ile sever torunu
 Açar kolların sever bayramda

Yediden yetmişe bayramlaşılır
 Birliğinen nice engel aşılır
 El ele verilir bayramlaşılır
 Alem bir huzura erer bayramda

Bu aşık Akçay'ı sevgi costurur
 İnsanların arkasından kosturur
 Hasretlik aşığı Mecnun'laştırır
 Gönül sevdiğini arar bayramda

Gelir Pınara

Güneş vurmuş karşı dağın başına
 Yarım şimdi çeker gelir pınara
 Şu giden gecede yettim düşünce
 Gözyaşlarım döker gelir pınara

Lale sümbül gibi boyun büküşlüm
 Kanaryalı siyah ceylan bakışlım
 Göğsü tavuskuşu gibi nakışlım
 Keklik gibi seker gelir pınara,

Aşın beni zülûfünün teline
 Bir görüşüm değer dünya malına
 Alır helkeleri bir bir koluna
 Çifte çifte takar gelir pınara

Akçay'ın hasretlik düştü serine
 Ölür müyüm kalır mıyım yarına
 Bin bir umut ile kavil yerine
 Salınarak çıkar gelir pınara

Vicdansız Sevdiğim

Vicdansız sevdiğim senin yüzünden
 Çektiğimi bir ben bir Allah bilir
 Tar ceylan bakışım ala gözünde
 Çektiğimi bir ben bir Allah bilir

Ne aslan zapteder ne de fil taşır
 Ahımın nidağı arşa ulaşır
 İsmi her tarafta gezer dolaşır
 Çektiğimi bir ben bir Allah bilir

Ömür boyu gözyaşlarım dinmedi
 Gönül kuşum gül dalına konmadı
 Kerem dahi benim kadar yanmadı
 Çektiğimi bir ben bir Allah bilir

Akçay der çürük ikrar güdemem
 Sensiz başka bir diyara gidemem
 Ettiğimi dille tarif edemem
 Çektiğimi bir ben bir Allah bilir

Bebek Ağıdı (Yörük Ninnisi)

Deveyi deveye çattım
 Yuların üstüne attım
 Kayınbabamdan hicab ettim
 Bebek dalda diyemedim

Deve de deveden yüce
 Deveyi yüklettik gece
 Bebek seni diyemedim
 Varıp yurda konmayınca

Elgmük'in kayaları
 Canlı tülü mayaları
 Berk mi değdi aç bebeğim
 Karakuşun soyları

Bebeğin beşiği camdan
 Yuvarlandı düştü damdan
 Şimdi emmi dayın gelir
 Kimi Rum'dan kimi Şam'dan

Kapıda inek meleşir
 Elim ayağım dolaşır
 Şöyle döndüm batım idi
 Gökte kuzgun et bölüşür

Kuru yerde söğüt bitmez
 Bitse de argunu atmaz
 Seni veren gene verir
 Aç bebeğim yerin tutmaz

Özün içinde

Gel kardaş Mevla'yı yoktan arama
 Makamı gönlümde, özün içinde
 Vicdanını yokla gökte arama
 Şaşırma yolunu düzün içinde

Hakkın kullarına tepeden bakma
 Beyhude kendini ateşe atma
 İyilik servettir elden bırakma
 Kanaat ehli ol azın içinde

Kimseyle küs olma her zaman barış
 İnsanlık yolunda yılmadan çalış
 Dosta doğru giden kervana karış
 Doğru yürü çıkma izin içinde

Bütün sermayemiz bir avuç toprak
 Ne güzel yaratmış ustasına bak

Nurumdan bir zerre kattım dedim hak
O da baktığımız gözün içinde

Dünya malı için bu ne telastır
Mülkün sahibi var sanma beleştir
Gayret et ruhunu hakka ulaştır
Yoksa beden çürür bezin içinde

Bir Güzel Gördüm

Ağalar meydanında bir güzel gördüm
Kaşı gözü ayrılmıyor karadan
Hele huri mi melek mi inmiş semadan
Yoksa böyle güzel çıkmaz buradan

Usuldur boyları belleri ince
Daha eldeğmemiş gülleri gonca
(Hele) Aklımı yitirdim bir kaş görünce
Ah ne fayda engel çıksa aradan

Eladır gözleri benzer fincana
Süzüp de bakınca kâr etti cana
Ağzında dişleri eştir mercana
Dizilmiş damağa yair bir sıradan

Kul Haşim'im der de tükendi çarem
Verip de almaya yoktur beş param
O yarin elinden olurum verem
Eğer sabır vermez ise yaradan

Başka

Yüz bin güneş bile koybolur gider
Nuru ilahinin ziyası başka
Değişmez Mevlâ'nın yazdığı kader
Çünkü o kalemin boyası başka

Kün'le hayat buldu dünyanın cemi
Emr-i hakla oldu ruhların tümü

Her varlıktan üstün kıldı Adem'i
İmtihan var Hak'kın gayesi başka

Kutsal kitap ayet ayet okunur
İnkarcıya bir ok gibi dokunur
Mümin kişi kötülükten sakınır
İman ehliolanın hayası başka

Dünyayı kuşatmış ilahi çember
Eşsiz bir kokudur miskile amber
Gelip geçip gitmiş bir çok peygamber
Lâkin Muhammed'in mayası başka

Akçay'a bu aşkı gizli veren var
İnancım sarsılmaz kutsal Kuran var
Yattığında nice düşler gören var
Hazreti Yusuf'un rüyası başka

Derman Aradım

Derdimin dermanın gezdim aradım
Arzuhal sunmadık başlar mı kaldı
Cananıma kavuşmaktı muradım
Gözümde dökmedik yaşlar mı kaldı

Boyun kıymetini cücelere sor
Dumanın kahrını bacalara sor
Neler çektiğimi gecelere sor
Benim görmediğim düşler mi kaldı

Sevdim diyenlerim etti temaşa
Bütün emeklerim hep gittiboşa
Ummadığım kullar tuttular taş
Bana atılmadık taşlar mı kaldı

Hiç rahat etmedim aşka gireli
Sevda vurğunuyum gönüm yaralı
Ne günler geçirdim akli karalı
Başıma gelmedik işler mi kaldı

Aşık Akçay der ki kaddim büküldü
 Damarımda kan kalmadı çekildi
 Kerem'den de daha beter döküldü
 Ağzımın içinde dişler mi kaldı

47- Abbas Güneyli

Asıl adı Abbas Güneyli olan aşık, şiirlerinde Aşık Abbas mahlasını kullanmaktadır. 1960 yılında Adana'nın Saimbeyli ilçesinde doğan aşık, ilkokulu bitirdikten sonra ekonomik nedenlerden dolayı küçük yaşta iş hayatına atılmak zorunda kalmıştır.

Şiir denemelerine, serbest şiir ile başlayan aşık, daha sonra kafiyeyle şiiri tercih ederek Aşık Tarzı Şiir'e karar kıymıştır. Kafiyeyle şiir söylemeye 11 yaşlarında iken başlayan Aşık Abbas, 14 yaşında da hiç kimsenin yardımı olmadan bağlama çalmasını öğrenmiştir. Saz çalma konusunda herhangi bir ustadan ders almamasına karşılık aşıklık geleneği ve şiir tekniği konularında Çukurovalı ünlü aşıklardan yararlanmıştı. Sazı ve sözü birlikte devam ettiren aşığın pek çok şiiri çeşitli dergi, gazete ve kitaplarda yayımlanmıştır. Yapılan aşıklar şölenine, aşıklar gecesine, ünlü aşıkları anma günlerine katılan Abbas Güneyli, katıldığı bu toplantıların pek çoğunda ödül almıştır.

Şiirlerinde, hemen her konuya değinen aşık, daha çok toplumsal acılara ve toplumsal olaylara yer vermesiyle dikkati çeker.

Ağıt

Dostun gayretini dostça güderken
 Çok perişan oldu halimiz bizim
 Adabağ'dan Taşağıll'a giderken
 Aniden kesildi yolumuz bizim

Söyleyin olayın yeri nerede
 Bakın hele kızın biri nerede
 Mehmet Ağa'm duymuş figan ediyor
 Diyor can yoldaşım HÜRÜ nerede

Aşık Akçay der ki kaddim büküldü
 Damarımda kan kalmadı çekildi
 Kerem'den de daha beter döküldü
 Ağzımın içinde dişlerimi kaldı

47- Abbas Güneyli

Asıl adı Abbas Güneyli olan aşık, şiirlerinde Aşık Abbas mahlasını kullanmaktadır. 1960 yılında Adana'nın Saimbeyli ilçesinde doğan aşık, ilkokulu bitirdikten sonra ekonomik nedenlerden dolayı küçük yaşta iş hayatına atılmak zorunda kalmıştır.

Şiir denemelerine, serbest şiir ile başlayan aşık, daha sonra kafiyeli şiiri tercih ederek Aşık Tarzı Şiirine karar kılmıştır. Kafiyeli şiir söylemeye 11 yaşlarında iken başlıyor. Aşık Abbas, 14 yaşında da hiç kimsenin yardımı olmadan bağlama çalmasını öğrenmiştir. Saz çalma konusunda herhangi bir ustadan ders almamasına karşılık aşıklık geleneği ve şiir tekniği konularında Çukurovalı Ünlü aşıklardan yararlanmıştı. Sazı ve sözü birlikte devam ettiren aşığın pek çok şiiri çeşitli dergi, gazete ve kitaplarda yayımlanmıştır. Yapılan aşıklar sölenine, aşıklar gecesine, ünlü aşıkları anma günlerine katılan Abbas Güneyli, katıldığı bu toplantıların pek çoğunda ödül almıştır.

Şiirlerinde, hemen her konuya değinen aşık, daha çok toplumsal acılara ve toplumsal olaylara yer vermesiyle dikkati çeker.

Ağıt

Dostun gayretini dostca güderken
 Çok perişan oldu halimiz bizim
 Adabağ'dan Taşağıl'a giderken
 Aniden kesildi yolumuz bizim

Söyleyin olayın yeri nerede
 Bakın hele kızın biri nerede
 Mehmet Ağa'm duymuş fiğah ediyor
 Diyor can yoldaşım HÜRÜ nerede

Zalim dūşman erim erim eriye
 Dönemedik dönüş gelsek geriye
 Felek vurdu Zeynep ile Hürü'ye
 Kırık kanadımız kolumuz bizim

Dostlar ađlar dūşman deđil oralı
 Bugünler de geçer kalımaz karalı
 Kimi baygın yatar kimi yaralı
 Çok şükür olmadı ölümlü bizim

Aşık Abbas duydu yürek dağlıyor
 Nazlı gelin için için ağlıyor
 Baktım yedi yavru kara bağlıyor
 Haktan şifa diler dilimiz bizim

Benim

için için yendim sönmez ateşim
 Sular kâr etmedi közüme benim
 Doğduğumdan beri belalı başım
 Kader kara çalmış yazıma benim

Güller diktim sarartıp da soldurdu
 Rakipleri sevindirdi güldürdü
 Gam ile kederi aldı doldurdu
 Felek acımadı özümüne benim

Bütün fırsatlarım elimden kaçır
 Bir yaram ey olur beş daha açır
 Yoksulluk elinden kalmışım naçar
 Dostlarım da bakmaz yüzümüne benim

Aşık Abbas derde imdat gözlerim
 Uyuyamam gece gündüz siziarım
 İçerimde nice dertler gizlerim
 İlaçlar kâr etmiyor sızıma benim

Gider

Düşman bile var gününde
Sana kucak açar gider
Hiç güvenme dar gününde
Dost yanından kaçar gider

Ah çekmek yoksulun işi
Kurumaz gözünün yaşı
Can kafeste ömür kuşu
O da bir gün uçar gider

Fukara yerde sürünür
Yavrusu öyle geçinir
Kaderi kara görünür
Ömrü boşa geçer gider

Yörük Abbas'ım demeli
Elde saz belde kavai
Ecelden kırk gün emeli
Ölüm suyun içer gider

Karacaoğlan

Anadolu ozanıyım
Elim Karacaoğlan diyor
Öz lehçenin düzeniyim
Dilim Karacaoğlan diyor

Gökçeli'dir asıl köyü
Öz yörüktür onun soyu
Gönül kırmaz güzel huyu
Telim Karacaoğlan diyor

O1 hakkın sırrına eren
Dosta dostça gönül veren
Odur güle mendil seren
Dalım Karacaoğlan diyor

Aşık Abbas duyun da
 Hak var aşıklık payında
 Her sene şenlik ayında
 İlim Karacaoğlan diyor

Doktor Bey

Ayrılık içimi kör etti benim
 Daha kaç gün buradayım Doktor bey
 İşimi gücümü zor etti benim
 Sevdiğimden aralıyım Doktor bey

Şükür şifa oldun bendeki derde
 Canım kurban olsun sendeki herde
 Yavrular sılada ben kaldım burada
 Onun için karalıyım Doktor bey

Gönlümde sevgisi çağlayanım var
 Lokman'dır yaramı bağlayanım var
 Yollarıma bakın ağlayanım var
 Ta yürekten pareliyim Doktor bey

Der Abbas'ım kara denli yazıma
 Emelim kavuşmak körpe kuzuma
 Can dayanmaz içimdeki sızıma
 Ben derdinen sıralıyım Doktor bey

48- Aşık Garip Mustafa (Aşık Garip)

Aşık Garip 1960 yılında Kozan'a bağlı Zerdali Köyü'nde doğmuştur. İlkokulu kendi köyünde okuyan aşık, daha sonra orta ikinci sınıftan ayrılarak eğitimin yarım bırakmıştır. Çocukluk ve gençlik yıllarını kendi köyünde çiftçilik ve cobanlık yaparak geçiren Aşık Garip, ilk şiirlerini ilkokul dördüncü sınıfta iken Karacaoğlan'ın etkisinde kalarak söylemeye başlamıştır. Daha sonra genç yastaki akrabaları (amcası ve amcasının oğlu)nın ölümü, aşığın üzerinde büyük bir etki yaratarak onun aşıklığa başlamasında büyük rol oynamıştır. Bu olay üzerine Aşık Garip, genellikle ağıt

konusuna yakın şiirler söylemiştir. Genellikle acılarla, dertlerle ilgili şiir söyleyen Aşık Garip 18 yaşlarında iken çevre köylerden bir Avşar kızına aşık olur. Bu olaydan sonra Aşık Garip bir güzelin aşkını ifade eden güzellemelerin şairi olur.

Garip mahlasını seçmesinde yaşamının büyük bir bölümünün acılarla ve dertlerle geçmesi en önemli nedendir. Ekonomik sıkıntılarla dolu bir ortamda dünyaya geldiği için ve bu çelişkilerle yoğurulduğu için aşık, bu mahlası kendi kendine vermiştir.

Aşık Garip'i rüyası yarım kalan badeli aşıklar grubuna dahil edebiliriz. Bade içtiğini tam olarak hatırlayamayan ancak rüyasında usta aşıklarla sürekli olarak atışma yaptığını ve bunları uyanınca olduğu gibi tekrar edebildiğini ifade etmektedir. Aşık Garip, usta-cıрак ilişkisini yaşayan aşıklarımızdandır. Özellikle dayısı olan Osman Özfidan (Aşık Fidani) bu konuda ona yol gösterenlerdendir. Aşık Garip; Aşık Fidani yanında Hacı Karakılçık ve Feymani'den de ders almıştır. Pir Sultan, Karacaoğlan, İlbeylioğlu, Sürmeli bey, Aşık Kerem gibi eski aşıkların, Aşık'ın sanatında önemli bir etki yapmıştır.

Aşık Garip, aşıklar bayramı, aşık şölenleri, halk konserleri gibi toplantılarda yaptığı doğmaca atışmalarıyla da dikkati çekmektedir. Şiirlerini daha çok bağlama eşliğinde çalıp söyleyen aşık şiirlerini henüz bir kitap halinde toplamamakla birlikte pek çok şiiri gazete, dergi, ve antolojilerde yayımlanmaktadır. Günümüz plak şirketleriyle de ilgisi olan aşık bugüne kadar üç kaset yapmıştır. Aşık Garip, aşık mesleği yanında bir fabrikada işçi olarak çalışmaktadır.

Bir Sürmeli Yar

Gönül bahçemdeki gülden saçına
Taktı gitti bir sürmeli yar beni
Karıştı da yadellerin içine
Ekti gitti bir sürmeli yar beni

İlk görüşte hemen soluğum kesti
Bülbül mü turna mı nasıl bir sestî

Ceryan mı çarptı yeli mi esti
Yıktı gitti bir sürmeli yar beni

Bakışı katlime verdi fermanı
İçimde savruldu aşkın harmanı
Kalmadı hiç dizlerimin dermanı
Yaktı gitti bir sürmeli yar beni

Mustafa'm dolandı gönül dağına
Yakalandım bir yosmanın ağına
Bir el attı ciğerimin bağına
Çekti gitti bir sürmeli kız beni

Karagözlüm

Aşkın pınarından soğuk suyunu
Geldikçe iç karagözlüm
Emelim sarmaktı selvi boyunu
Engeller oldukça güç karagözlüm

Aşkından ölüyom derdim sorsaydın
Bir insaf edip biraz dursaydın
Son nefeste bile gelip sorsaydın
Azar mıydı yaram hiç karagözlüm

Rüyalarda bile hep seni andım
Bu aşkın uğruna yandım da yandım
Hasat mevsimine geldim dayandım
Danışma ellere hiç karagözlüm

Mustafa'm der seyret kendin aynadan
Mutlu olmaz yarsız kazan kaynadan
Ah çeksek de vah çeksek de dünyadan
Elbet ayrılacak göz karagözlüm

Bakışın Öldürür Seni

Görenler bulamaz hatı
Güzelsin lâyıksın kata

Merdivenden duta duta
Çıkışın öldürür beni

Görenler bir şey danışır
Arkadaş olur tanışır
Dil süzer gözün konuşur
Bakışın öldürür beni

Ah çekersin hep özünden
Derman mı kesile dizinden
Yar dedikçe sen gözünden
Döküşün öldürür beni

Seven bilmez engel tepe
Sarsam seni öpe öpe
Kulaklara halka küpe
Takışın öldürür beni

Ben vuruldum hilâl kaşa
Gülüm şevdan geldi başa
Mustafa'yım kız ataşa
Yakışın öldürür beni

Atan Milletimiz

Atam çağırmıştır çizdiği ize
O yolda hedefe yeten Türkler'iz
Düşmanları yurdumuzdan denize
Çakmaklı tüfekte atan Türkler'iz

Atam yurtta sağlam atmış temeli
Milletini yükseltmekti emeli
Ulubatlı Koca Hasan misali
Bayrağı surlarda tutan Türkler'iz

Öğünürüm bayrağımın süsüyle
Atalar haykırdı o gür sesiyle
Yurtta sulh cihanda sulh ilkesiyle
Dost olup silahı çatan Türkler'iz

Mustafa'mın vatan aşkı bağırında
 Dünyaya kardeşlik vardır çağrımda
 Bayta din, namus, vatan uğrunda
 Can verip, toprakta yatan Türkler'iz

İncitme

Şu dünyada bahtiyarlık istersen
 Hayvanı, insanı, kulu incitme
 On alırsın bir kolaylık götersen
 Sevilirsin dostu, eli incitme

Boş vaktini değerlendir durmadan
 Kazanmalı ömür sona ermeden
 Güzel söyle hiç kimseyi kırmadan
 Bir Kâbe'dir ol gönülü incitme

Bir gönül yapmışsan o sana yeter
 Dünyan cennet olur ocağın tüter
 Sevdalanmış gülün dalında öter
 Koparıp da şen bülbülü incitme

Tuttuğun ağaçta sağlam olsun dal
 Sevaba nail ol kazanma vebal
 Ey Mustafa'm hakkın aşkıyla çal
 Sazındaki sarı teli incitme

Balı Olmasa

İnsanoğlu arayı da yok eder
 Petekte yaptığı bal olmasa
 Kılavuzsuz mutlak ters yöne gider
 Rehber Kur'an hakkın yolu olmasa

Dünyayı bağlayan sıralı dağlar
 Meyvesi dalında güzeldir bağlar
 Kuruyan dikene kim bakım sağlar
 Yemyeşil yaprağı, gülü olmasa

Kötüye şeytansız uyulmaz kine
 Bilene yaş ağaç soyulmaz kine
 Hak evine bir taş koyulmaz kine
 Kâmil ustaların eli olmasa

Kuruyan kaynaklar geri dolmazdı
 Okumayan ilim, irfan bulmazdı
 Dört mevsimde kışa rabet kalmazdı
 Kuruyan derede seli olmasa

Mustafa'm kaderin silinmez idi
 Dert derman bulmasa gülünmüz idi
 Mezarda garip kim bilinmez idi
 Mezarının taşı çalı olmasa

Kavuşamadık

İlkbaharda açtı güller çiçekler
 Itir ayları geldi kavuşamadık
 Deli gönül yardan çok şeyler bekler
 Yaz ayları geldi kavuşamadık

Nazlım oturmuş da zülfünü tarar
 Gönüm gece gündüz nazlısın arar
 Dokuzuncu aya vermiştik karar
 Söz ayları geldi kavuşamadık

Hilâl kaşlar göz üstüne şeymeler
 Bir sevgi uğruna boyun eğmeler
 Basar aşk ateşi patlar düğmeler
 Söz ayları geldi kavuşamadık

Mustafa'yım dertten anlamaz oba
 Saramazsam boşa gidecek çaba
 Yarini sarana gerekmez soba
 Buz ayları geldi kavuşamadık

Uyan Eşim Ahmet Uyan

Uzun taşa yok mu düzün
 Acıya katlanmaz özüm
 Feryad eder çifte kızın
 Uyan eşim Ahmet uyan
 Akdam'dır feryadım duyan

Yatma öyle canım otur
 Bilirdin saygıyla hatır
 Sebebin olmasın motor
 Uyan eşim Ahmet uyan
 Akdam'dır feryadım duyan

Teneşire konmuş başın
 Kalem oynatmıyor kaşın
 Geldi Alıncı kardaşın
 Uyan eşim Ahmet uyan
 Akdam'dır feryadım duyan

Tebessüm et surat asma
 Konuşuver canım susma
 Kurban olsun eşim Esmâ
 Uyan eşim Ahmet uyan
 Akdam'dır feryadım duyan

Kimleri edeyim dava
 Kurmuştum sıcacık yuva
 Ağıttır der Garip Mustafa
 Uyan eşim Ahmet uyan
 Akdam'dır feryadım duyan

Atışma

Garip
 Aşık güzel derler cennet yapısı
 Ustası kim yapan elden haber ver
 Dağınık mı toplu mudur hepisi
 O cennete giren kıldan haber ver

Fidani

Sorun imtihansa basmayım faka
Kudretin elinden haber vereyim
Dağınık mı dersin sekiz tabaka
Muhammed kulundan haber vereyim

Garip

Namazda nereye dönen yönümüz
Hak doğru getire ahir günümüz
Din islâm dinidir bizim dinimiz
İmandan, yoldan, amelden heber ver

Fidani

Namazda yönümüz ol Kâbetullah
İslâm yaratmıştır elhamdülillah
İmanım, amelim, amentübillah
Kur'an'ın yolundan haber vereyim,

Garip

Bir gün olur herkes ölür dirilir
Sırat mizan acep nerde kurulur
Kaz yerde insana sual sorulur
Mahşer günü olan halden haber ver

Fidani

Cahennem üstüne sırat kurulur
Mizan mahşer meydanında durulur
Aşık yedi yerde sual sorulur
O günün halinden haber vereyim

Garip

Garip Mustafa'yım eylerim fikir
Hakkın nimetine her an bin şükür
Yapraktan giyinmiş şol Ebu Bekir
Ömer'den Osman'dan Ali'den haber ver

Fidani

Fidani Ali'yi sevdim duyalı
Ebu Bekir cömerü, Osman hayalı

Ömer Faruk adalete dayalı
Mülkün temelinden haber verelim

Taşlama

Pahalılık aldı gitti
Yaşanacak hal kalmadı
Peşpeşe zam sel misali
Tutunacak dal kalmadı

Biz semaya baka baka
Tatlı candan bıka bıka
Zam kemerin sıkı sıkı
Fakirlerde "bel" kalmadı

Mustafa'yım yandım aşka
Dünyam zamla oldu başka
Gez dolaş mezardan başka
Rüşvetsiz dost, yol kalmadı

Geliyom Hanım

Devlet babanın da kapısını çaldım
Perişan saçımı yoluyam hanım
Aradım zar zora çobanlık buldum
Dayısız bu kadar buluyom hanım

Bu işsizlik hemen herkesin derdi
Dolaştım görmedim söğünde merdi
Kahveciler bana diploma verdi
Adana'ya müdür geliyom hanım

Boş gezdikçe belki seni kızdırdım
Rüyalarda öldüm mezar kazdırdım
Hortlak Meryem'e de muska yazdırdım
Ters etki omuzdan soluyom hanım

Mustafa'yım hanım yorulduk durak
Yardımcı ol ki yollar olmasın irak

Bilet aldım gülüm sen işi bırak
Seneye milyoner oluyom hanım

Avşar Kızı

Bahçemdeki gülüm benim
Severim Avşar Kızını
Hem şekerim balım benim
Severim Avşar kızını

Hayır deme olsun eşim
Bu güzele eğ başım
O benim doğan güneşim
Severim Avşar kızını

Derdime deva onda
Kuracağım yuva onda
Ciğerime hava onda
Severim Avşar kızını

Mustafa der hanımdır o
Çok seviyom canımdır o
Damarımda kanımdır o
Severim Avşar kızını

49- Dertli Polat

Çukurovalıdır. 5 Ocak 1962 yılında Adana'nın Kozan ilçesinin Gedikli köyünde dünyaya gelmiştir. Yokluğun ve haksızlığın ürünü olan zulmün karşısına dikilebilmek için kendi kendini ozanlığa adamıştır.

Her türlü çileyi ve acıyı tatmış olan ozanımız, ilk olarak 1985'te Konya Aşıklar Bayramı'nda şiir birincisi, 1986 Adana Aşıklar Yarışması'nda güzelleme 3. sül seçilmiş, dört yıl üst üste İstanbul Festivalleri'ne katılmış ve önemli dereceler almıştır. Çorum Aşıklar Bayramı'nda ise iki yıl üst üste atışma ikincisi seçilmiştir.

Elinde sazı dilinde sözüyle Anadolu'nun en ücra köşlerini dahi dolaşan ozanımız yurdumuzun belli başlı bütün

ozanlarıyla boy ölçüşmüş, muhabbet etmiş ve yarışmalara katılmıştır.

Küçük yaştan beri saza ve söze merakı olan Dertli Polat'ın 200'e yakın şiiri bulunmaktadır. Özellikle ozanımız güzelleme, taşlama, tasavvuf, atışma ve vatan-millet konulu şiirler yazmaktadır.

Şiirlerinde esas unsur insandır. Kalemimi, sazını, sadece ve sadece Allah'ın rızası için kullanan Dertli Polat, ticaret lisesi mezunudur. Dertli Polat, mesleğini halk ozanı olarak sürdüren Çukurovalı birkaç ozandan biridir.

Savunma Türküsü

Umurunda değil bizim beylerin
İster kan gölüne dön Azerbaycan
Vay haline yağmalanan köylerin
Sen tutuş alevlen sön Azerbaycan

Biri "Devlet malı deniz!" der geçer
Biri "Yemeyenler keriz!" der geçer
Biri "Yetim hakkı leziz!" der geçer
Bizim beyler böyle bön Azerbaycan

Kızıl ordu sende silah denesin
Yanık yanık gelir bizlere sesin
Sen Türk değilsin de ya dostum nesin
Beylere yad oldun sen Azerbaycan

Afkan dağlarının kanlı ardında
Kaç mücahit esir kendi yurdunda
Bizim beyler şimdi költük derdinde
Sen kendi derdine yan Azerbaycan

Töremi yöremi ifgal edene
Terbiye sınırının ihlâl edene
Türk-İslâm yurdunu işgâl edene
İçimde büyüyor kin Azerbaycan

Zulmü yeter imansızın dinsizin
Kurbanınız, kölenizim ben sizin

Belki bugün belki yarın ansızın
Birimiz olacak bin Azerbaycan

Zay olur mu inanmışın imanı
Türk-İslâm ordusu vermez amanı
Bir gün gelir hesap sorma zamanı
Alınmalı kana kan Azerbaycan

Ermeni dese de Bakü bizimdir
O yalan söylüyor kökü bizimdir
İçindeki dışındaki bizimdir
Dertli Polat der ki can Azerbaycan

İkinci Ur

Vallahî bu bana Feymanî Baba
Gizli bir pılandır tam anlamıyla
Lakin boşa gider harcanan çaba
Kışkırtan filandır tam anlamıyla

Kendini ham söze mecbur kılma sen
Tadlı dilden güler yüzden yılma sen
Başkasının tesirinde kalma sen
Kalan kör olandır tam anlamıyla

Taşa tutmayalım birbirimizi
Severim sayarım dinlerim sizi
Anılan ne güzel uyardı bizi
O gönül alandır tam anlamıyla

Hani senin büyüklüğün nerede
Kula saygı yok mu sizin yörede
Bilir misin erkek bizim törede
Güven duyulandır tam anlamıyla

Sana taş mı attım küfür mü ettim
Kaç yıl üstad bilip ardından gettim
Bu yalanın üzer tükendim bittim
Üstad hak bilendir tam anlamıyla

Gurur, kibir için nefsine uydun
 Hakka adaleti vijdana kıydın
 Ne yaptım ben sana kem söz mü duydun
 Demeyen yılandır tam anlamıyla

Benim sözüm üç-beş fitne herife
 Beni denk etmeyin Ozan Arif'e
 Onun da sevdası sığmaz tarife
 Çileyi bulandır tam anlamıyla

Dili uzun fodulun da kelin de
 İsmim rezil oldu cahil elinde
 Bence el şiiri elin dilinde
 Merkepte palandır tam anlamıyla

Su adil tarihe hile katanlar
 Şahsi çıkar için küle yatanlar
 Cevap yazamayıp çamur atanlar
 Çarnaçar kalandır tam anlamıyla

Kıskançlıktır sizdeki tüm maharet
 Gün geçtikçe öğrenirim daha net
 Kalemime yaptığınız hakaret
 Düpedüz yalandır tam anlamıyla

Yalana ne hacet sohbet et hakça
 Bu gönlüm sazını çalar ürkekçe
 Cevap ver yanılma çık gel erkekçe
 Bu resmen ilandır tam anlamıyla

Bu kaçınıcı bana kurulan pusu
 Yok muydu bunların şeref kaygusu
 Öğretmen zor namussuza namusu
 İnsanlık talandır tam anlamıyla

Gönlüm alışıktır dünya yüküne
 Ayağım dolaştı yaban büküne
 Polat'ım söz çalmaz fitne köküne
 Kördüğüm çalandır tam anlamıyla

Seferberlik Çağrısı

Bir acı haber var yardım geç kaldı
 Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
 Bosna'mızda hilâl düştü hac kaldı
 Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
 Haçlı ordusunu talan edelim

Ermeni zulmünün eza'sı için
 Resul Muhammed'in Gâzâ'sı için
 Ve birde Allah'ın rızası için
 Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
 Haçlı ordusunu talan edelim

Sırp ordusu kudurdu kan durmadı
 Kanı kanla yudurdu kan durmadı
 Hak deyince su durdu kan durmadı
 Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
 Haçlı ordusunu talan edelim

Bosna'da yakılan senin canındır
 Gel gör ki dökülen senin kanındır
 At binenin kılıç kuşananındır
 Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
 Haçlı ordusunu talan edelim

Yurt için toprağa düşen bir asker
 Allahın katında en kutsal makber
 Ya Allah bismillah, allahuekber
 Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
 Haçlı ordusunu talan edelim

Bosna'da kan irin akar her ah'tan
 Umut güneşleri doğsun sabahtan
 Tedbir bizden ola... takdir Allah'tan
 Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
 Haçlı ordusunu talan edelim

Eli silah tutan Türk asker olsun
 Kur'an-ı azimi şan rehber olsun

Yediden yetmiş seferber olsun
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Ey bizim Ankara size diyorum
Hasmımız gelmeli dize diyorum
İslâmca yürüyün düze diyorum
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Nerde Vietnam'a ağıt yazanlar
Anane dağıtıp töre bozanlar
Köroğlü'na miras çıkan ozanlar
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Bihac'da Türkler'in yoldadır gözü
Ezelden tanırım sağlamdır özü
Sakın Boşnaklar'dan ayırman biz
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Harabe ettiler Saray-Bosna'yı
Gerilsin İslâm'ın ok ile yayı
Başlarına dar edelim dünyayı
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Ermeni'si, Sırp'ı ve Bulgar'ından
Yıllardır kan aktı namlularından
Masumlar umudu kesti yarından
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Bosna'da soydaşım kalmasın hakir
Muğlalı Murtaza, Sırnaklı Şakir
Ey Maraşlı Ökçeş, Bursalı Bekir
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Bak yine Haçlılar çizmeyi astı
Mazlumun, mağdurun tedbili şaştı
Eşek çamurdadır iş başa düştü
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Mehmetçik'in cenge daldığı gibi
Sakarya düzüne dolduğu gibi
Kore'de, Kıbrıs'ta olduğu gibi
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Mostar köprüsünü suya döktüler
Kundakta yavruya kurşun sıktılar
Ezan susmak üzere cami yıktılar
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Can alsın can versin pazarlarımız
Varsın orda kalsın mezarlarımız
Türk-İslâm sentezi yazarlarımız
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

Kahraman gaziler ve Mücahitler
Polat'ımın gayretine şahitler
Bin yıldır toprakta yatan şehitler
Haydi kalkın Bosna'mıza gidelim
Haçlı ordusunu talan edelim

91 Koalisyonu

İktidar olmanın hevesi ile
Eşkiyayla ortak olmadınız mı?
Yetmez mi milletin çektiği çile
Meclise teklifsiz dolmadınız mı?

Arsız yüzler halimize gülerken
Hırsız gözler bizi bizden çalarken

Yersiz sözler bu milleti bölerken
Diplomatik yolda yılmadınız mı?

Vardır bu düzenin ANAP'tan farkı
Sayesinde döndü eşkiya çarkı
Ayaklar altında müslüman Türk'ü
Ezdirip seyirci kalmadınız mı?

Siz vurdunuz bekciyi de bağı da
Felaketin azı da bir çoğu da
Kozlu'da Aqdam'da Güneydoğu'da
Umutları boşa salmadınız mı?

Doğal afet değil haktan işaret
Görülmemiş sizin gibi haşaret
Yoksa sizi eder miyim boşa red
Tehlike canları çalmadınız mı?

Bir şey başarılmaz genel af ile
Menzile varılmaz kuru laf ile
Ne yapsanız ne etseniz nafile
Kürsülerde bol bol gülmediniz mi?

Kalkınmaya kin ve nefret güdüp de
Ne yaptınız Waschiton'a gidip de
Fakir fukarayı paspas edip de
Zenginin borcunu silmediniz mi?

Toplayıp çevreden başıboşları
Göz çıkartıp onardınız kaşları
Size soruyorum sebep başları
Siz bu memleketi bölmediniz mi?

Polat bir şairdir sana ne denmez
Bu yurda yabancı anane konmaz
Bu yırtık yağızla bu nane yenmez
Daha öncesinden bilmediniz mi?

Neredeydiniz

Ben çektim cefayı ben çektim yasa
 Ciğerim pişerken neredeydiniz?
 Bağdat'ı döverken çöl fırtınası
 Kan gölü coşarken neredeydiniz?

Size soruyorum çatal dinliler
 Türklük'e İslam'a karşı kinliler
 Yediden yetmiş Filistinliler
 Cepheye koşarken neredeydiniz?

Ozan sahip çıkar kendi yurduna
 Ozan destek olur hakkın ferdine
 Ozan ortak olur halkın derdine
 Halk esir yaşarken neredeydiniz?

Bu hesap biz bize moral versek de
 Bir gün sorulacak pasif görsek de
 Sırp milisler bizim Bosna Hersek'te
 Çizmeyi aşarken neredeydiniz?

Madde harmanına türkü yazanlar
 Gönül bir yurdunda oyun bozanlar
 Köroğlu'na miras çıkan ozanlar
 Sabrımız taşarken neredeydiniz?

Bakma gönül bakma fitne sözüne
 Kim iki yüzlüyse tükür yüzüne
 Şırnak'ta şehidin donuk gözüne
 Göv sinek üşerken neredeydiniz?

Göz koymadı kıza kadına Polat
 Varamadı dünya tadına Polat
 Türk-İslâm sevdası adına Polat
 Nefsini boşarken neredeydiniz?

Dokuz Arşın Bez

Seyyah olmuş gezeriz, biz bu gurbet illeri
 Baykuşlara bıraktık, bahçedeki gülleri
 Kalpte gençlik sevdası, başta kavak yelleri

Aşk atı şahlanınca, dere tepe düz geçer
 Tumansızın aklından, dokuz arşın bez geçer

Gelirimiz sıfırda yetmez oldu gidere
 Gözyaşımın yatağı, ya vadidir ya dere
 Bir mevsimde dört kış var, kadere bak kadere

Tipi boran kar yağar, ne bahar ne yaz geçer
 Tumansızın aklından, dokuz arşın bez geçer

Aklınca asırlarca, yaşarım sanıyordu
 Hangi fikre inanıp, kime aldanıyordu
 Hiç farkında değildi, kainat dönüyordu

Ömür rüzgar misali, tırıs gelir vız geçer
 Tumansızın aklından, dokuz arşın bez geçer

Kolanyamız ter bizim, tezektir eşansımız
 Doğduğumuzdan beri, yaver gitmez şansımız
 Ya kömürde tarlada, ya sıcakta dansımız

Gönül ister eylemek, maddiyat yok vaz geçer
 Tumansızın aklından, dokuz arşın bez geçer

Sen istersen hiç durma çile çiğne sabır yut
 Türkü söyle hayâl kur kendi kendini avut
 Dikkat eyle dökülür avucunu çukur tut

Kara günün ömrü az diyorlar ki tez geçer
 Tumansızın aklından, dokuz arşın bez geçer

Hak'kı zikreden bir kul, daim gönül kurmalı
 Er odur ki verdiği ikrarında durmalı
 Halk şairi hedefin, on ikiden vurmali

Tetik çekmeden önce, arpacıktan gez geçer
Tumansızın aklından, dokuz arşın bez geçer

Bizim Dertli Polat'ı koydu perişan hale
Ömrümün bahçesinde ne gül biter ne lale
Bu ne mantıksız oyun hayale bak hayale

Yüzlük moruk gönlünden, on altılık kız geçer
Tumansızın aklından, dokuz arşın bez geçer

Arzuhal

Namerde muhtaç oldum sayenizde kaçarım
Huzurdan uzaklaşır derde kucak açarım
Fırsat olsa elimde ben bu çağdan kaçarım

Aman beyim bu ne hâl durup irkiliyorum
Özüm zarif ve saftır, sizden iş istiyorum

Ne işim var ne param ne yaparım ben beyim
Derdim ezel bir idi, şimdi oldu bin beyim
Canım bedenden aciz, ruhum tedirgin beyim

Hangi boyna bu vebal kim çeker bilmiyorum
Beyin yaptığı gaftır sizden iş istiyorum

Su asırda fakirlik yakamda bir bit oldu
Adam diye seçtiğim, köşe döndü it oldu
Fakir halkın derdini, menfaata fit oldu

Daha bitmez bu masal dur ve dinle diyorum
Zannetme ki bu laftır sizden iş istiyorum

Siz sürün bu devranı belli, saltanat sizde
Melez yosma amade, halis saf kan at sizde
Yiyin için keyf olun villa sizde yat sizde

Havyar siyah viski al, mezeler etliyorum
Bizim katık yulaftır sizden iş istiyorum

Güvenecek yetkili Ankara'da dayım yok
Peşmerge değilim ya, ithal malı soyum yok
Ben kadro görmedim, sigortadan payım yok

Size her gün karnaval, bense hep inliyorum
Çektiğim derin oftur, sizden iş istiyorum

Yevmiyem beş bin lira, bin dokuz yüz doksan da
Beş nüfusa yetmiyor bin kalıba soksan da
Bin bir çeşit gedik var hangi yönden baksan da

Yeter çaldığın kaval, yıllardır dinliyorum
Söylemesi tuhaftır-sizden iş istiyorum

Ortadirek dediğin bildir bu zaman öldü
Yalan mıyım enflasyon, yüzde beş yüzü buldu
Fukaraya sayende, acı soğan lüks oldu

Sizlerde muz, portakal ben hep zılgıt yiyorum
Size göre matrahtır, sizden iş istiyorum

Yağ yakarsın milletin efendisi köy diye
Bu resmen göz bağıcılık haykırıyorum duy diye
Söz verip köy gezersin beş yılda bir oy diye

Söz değildir be çakal, ibretle bakıyorum
Tutduğunuz taraftır ... sizden iş istiyorum

Dertli Polat diyor ki bir giyecek kürküm yok
Ameleyim, ırgatım, bir esirden farkım yok
Nerelisin deme ha ... çünkü evim barkım yok

Adana'ya haber sal, Kaza'mı demiyorum
Ya Kozan ya Posof'tur, sizden iş istiyorum

Sair Mahmut Anılan'a Mektup

Bundan Sonra

Sayın meslektaşım Mahmut Anılan
 Muhabbet yapalım biz bundan sonra
 Üç beş söz dizmekle aşık sanılan
 Fetbazaın üstünü çiz bundan sonra

Aşık hak aşkıyla dolmalı daim
 Nefsin ağacını yolmalı daim
 Dost dosta aşikar olmalı daim
 Kalmasın gönülde giz bundan sonra

Minnetim yok mala, mülke, makama
 Yokluk denen illet bitti yakama
 Yarenlik ederim bakma şakama
 Beni evlat bilin siz bundan sonra

Bilirsin bu cihan üç günlük rüya
 Dostum bu dostlukta olmasın riya
 Yardımcımız olsun yüce kibriya
 Ayrılmasın haktan iz bundan sonra

"Söz gümüşse sukut altındır" aman
 Bu söz aşık için geçersiz taman
 Halkımın derdine olur tercüman
 Aşık ne yazarsa öz bundan sonra

Madem aslım Adem dünya bendedir
 Sevdğine mahçup bünya bendedir
 İlm-i lādün denen künya bendedir
 Her engel önümde düz bundan sonra

Hak babında kırk elekten süzıldüm
 Boncuk boncuk iplik iplik düzıldüm
 Seni üzdüğümde ben de üzıldüm
 Ham kelam yok bizde söz, bundan sonra

Aşık kim, maşuk ne, aşkı tarif et
Sözlerim cahilse sen tut Arif et
Yananda mı yakanda mı marifet
Gel bu muammayı çöz bundan sonra

İslamın temeli hoşgörü, dostum
Gel sen de bu yolda koş yürü, dostum
Bırak bananeyi boş veri dostum
Arada bir böyle yaz bundan sonra

Hakikat dost isen "öl" de öleyim
Beşte dört ömrümü sana böleyim
Bir harf öğretilene kırk yıl köleyim
Aklımdan geçeni sez bundan sonra

Sen benim tavrımdan ne beklemiştin
Darılıp derdime dert eklemiştin
Dost dostu gözünden tanırdemiştin
Sadık seçer dostu göz bundan sonra

Su bendeki gönül hiç uslanmadı
Edeple, erkânla namuslanmadı
Ateş ısınmadı su ıslanmadı
Gönlümün dünyası buz bundan sonra

Ülküm bu devirde ağıyarı seçti
Umutlar tedirgin gurbete göçtü
Sevgim telef oldu işi isten geçti
Kokmuş ete neyler tuz bundan sonra

Savunduğum dava kalınca yetim
Düşündükçe sizler kemiğim etim
Ne mekanım belli ne memleketin
Sırdaşım elimde saz bundan sonra

Türk-İslam davası nazlı yarımdır
Ondan ayrı kalmak ah u zarımdır
Sermayem sıfırda ömür yarımdır
Bahtımın mevsimi güz bundan sonra

Ermedim yaşamanın tadına
 Tenazül etmedim kıza kadına
 Aşk demişler bu çilenin adına
 Kör olur gönlümde köz bundan sonra

Dostum edep erkân yol ehlinindir
 Dostunu zikreden dil ehlinindir
 Muhabbet faslında hâl ehlinindir
 Duyulur sohbetten haz bundan sonra

Yunus'ca mevlaya varanlar gibi
 Özünü gerçeğe verenler gibi
 Bir de gönül gözü görenler gibi
 Seven gönüllere siz bundan sonra

Söz ehli ozana susmak olur mu?
 Dosta buğuz edip küsmek olur mu?
 Geçip bir köşeye pusmak olur mu?
 Sükuttan umudu süz bundan sonra

Dileğim emekler olmasın heva
 Tatlı dil güler yüz derdime deva
 Sen beni dostluğa görünce reva
 Dostum ne söylesem az bundan sonra

Ağlıyorum gözde kanlı yaşımsın
 Ölürsem kabrimde mezar taşımsın
 Can dostum, sırdaşım, meslektaşım
 Gönlümün köşkünde gez bundan sonra

Yar gaflette kalıp engel gülmesin,
 Sevginin yerini nefret almasın
 Der Polat'ım gözüm yolda kalmasın
 Gönder cevabını tez bundan sonra

50- Arzu Bacı

1964'te Adana'nın Feka ilçesine bağlı İncirci Köyü'nde doğan Arzu Bacı, fakir bir ailenin kızıdır. Evli ve iki çocuk

annesini olan aşığımıza "Bacı" mahlasını Aşık Hacı Karakılçık vermiştir.

Çok küçük yaşta beri şiire ilgi duyan Arzu Bacı'nın bağlama ile çalıp söylemesi ise daha sonraları olmuştur. Aşığın kendi anlatmasına göre ikinci çocuğunun doğumundan sonra hastalığa yakalanmış ve doktorunun tavsiyesi üzerine bağlama çalmaya başlamıştır. Eskiden beri bu olaya istekli olan Arzu Bacı, kısa bir sürede bağlama çalmasını öğrenmiştir. Daha sonra aktif aşıklık geleneğini yürütmeye başlamıştır.

Etkilendiği aşıklar arasında Hacı Karakılçık, İmami ve Gül Ahmet Yiğit vardır. Şiirlerini daha çok hazırlıklı olarak çalıp söyleyen Arzu Bacı, şiirlerini henüz kitap halinde yayımlamamıştır. Bade içme olayına tesadüf etmeyen aşık bugüne kadar pek çok aşık toplantısına ve halk konserlerine iştirak etmiştir.

Aşıklık geleneğinin harman olduğu bir yörede yetişen Arzu Bacı da kendisinin Karacaoğlan'ın torunu olarak kabul etmektedir. Bu olayı bir dörtlüğünde aşığımız şöyle dile getirmektedir.

"Fekeliyim Gökçe dağım
İncirci benim toprağım
Adanalı öz Varsak'ım
İlim Karacaoğlan ili"

Genellikle Karacaoğlan'ın izinden giden aşık, o da Karacaoğlan gibi daha çok aşk ve gurbet türküleri söylemektedir. Sanatını çalıp söyleyerek icra eden Arzu Bacı bugüne kadar 5 kaset yapmıştır.

Ya Rab

Bir ümit ışığı doğdu içimde
Nolur bu ateşi söndürme yarab
Aşk kervanım mutluluğa yöneldi
Aman yarı yoldan döndürme yarab

Ben de şu dünyada bir gün güleyim
Merhamet et kul olduğum bileyim

Sevgisiz yaşamaktansa öleyim
Beni boş ümitle kandırma yarab

Arzum aşk yolunda budur son durak
Bu durağı kaybetmemek gerek
Aklıma düştükçe sarar bir merak
Her zaman maziyi andırma yarab

Gecem Bir Cehennem

Gözüm yolda, kulaklarım ses dinler
Mutluluk kapımı çalması bir gün
Hani gülecektim nerde o günler
Gecem bir cehennem, gündüzüm zindan

Dost bildiklerim hep dünyamı yıktı
Yar diye sardığım kör diken çıktı
Kara kader bana çelmesin taktı
Gecem bir cehennem, gündüzüm zindan

Bitmez çilem gülenlerin başına
Yirmisinde değdim seksen yaşına
Böyle yüz bin güneş doğsa boşuna
Gecem bir cehennem, gündüzüm zindan

Bir yanda aşk oku, bir yanda kader
Şu garip Arzu'yu ettiler heder
Dünyanın ateşi nasıl kâr eder
Gecem bir cehennem, gündüzüm zindan

Seher Yeli

Mecnun gibi çölden çöle gezerim
Hakka haberdar et, tez seher yeli
Bu derdin elinden bağrım ezerim
İçerime düştü köz seher yeli

Ferhat gibi dağları delip geçtim
Leyla olup aşkın zehirin içtim

Mecnun gibi çölden çöle doluştım,
Dere tepe oldu düz seher yeli

Zalımlar derdime bin dert kattılar
Mutluluğun dünyasından attılar
Kolumu bağlayıp mal gibi sattılar
Arzu'na düşmedi söz seher yeli

Yardan Ne Haber

Esen yeller, uçan kuşlar, deryalar
Aşkını müjdeleyen yardan ne haber
Hayaller, uykular, tatlı rüyalar
Gönlümde çağlayan yardan ne haber

Kara karıncalar, bozulmuş bağlar
Bülbüller, güvercinler, beyaz kuğular
Size yalvarırım hey yüce dağlar
Kalbimi dağlayan yardan ne haber

Kar ile yağmurla tüten bacalar
Şiirde aşka yazılan heceler
Hey ıssız çöllere, karanlık geceler
Gözümü bağlayan yardan ne haber

Arzum der yurdumu ısıtan güneş
Koca dünya, yıldızlar, yanan ateş
Yuvasını yitirmiş, feryat eden kuş
Benimle ağlayan yardan ne haber

Vicdansız

Beni senden ayıracak tek candı
Aşkımı virana saldın vicdansız
Senden tek isteğim sıcak sevgindi,
Onu da elimden aldın vicdansız

Kavurdun aşkınla ne idi suçum
Sen idin dünyada benim baştaçım

Yalvardım Allah'a unutmak için
Kalbimde bir yara oldun vicdansız

Evimin önünden gelip de geçme
Kapanmış yarımı yeniden açma
Arzum aşk ağrını doldurmuş içme
Yaralı sinemi deldin vicdansız

Biri Kozan Biri Toros

İki dağ arası benim meskenim
Biri Kozan, biri Toros dağdır
Biri çarpan kalbim, birisi canım
Biri kozan, biri Toros Dağı'dır

Biri aşılmıyor yüceden yüce
Biri cennet görünür gündüz gece
Uzanırlar gönlümde uçtan uca
Biri Kozan, biri Toros Dağı'dır

Biri yedi sekiz yıllık durağım
Biri gerçekleştirdi aşk merağım
Biri yakın, birine çok ırağım
Biri Kozan, biri Toros Dağı'dır

Arzum bitmez yolda koştukça koşar
Bu bitmez macera içimi deşer
Biri şahlandııkça birisi coşar
Biri Kozan, biri Toros Dağı'dır

Pişman Olmazsın

Senden ayrılırsam olurum deli
Kal benimle canım pişman olmazsın
Sen ol aşk bağımın nergisi, gülü
Sol benimle, canım pişman olmazsın

Bahtiyar olalım biz de el gibi
Aşkımız çağlasın akan sel gibi

Kenetlenmiş bir sarmaşık dal gibi
Ol benimle canım pişman olmazsın

Mutluluğun kaynağını bulalım
Şu yalan dünyada biz de gülelim
Gel bir canı gönülden sarıyalım
Gül benimle canım pişman olmazsın

Arzum der açılısın mutluluk yolu
Kalksın aramızdan ayrılık yeli
Terk edelim bu vatani, bu eli
Gel benimle canım pişman olmazsın

Bir Tanem

Ölüm bir gerçektir, dünya bir okul
Yalnız senin eserindir bir tanem
Gökteki yıldızlar, yerdeki çakıl
Yalnız senin eserindir bir tanem

İsmi yalan ama ebedi kalır
Yalnız onda yaşayan yalan olur
Yaşlılar sürünürken gençler ölür
Bu da senin eserindir bir tanem

Gökten melek süzülür yeryüzüne
Işık tutar alimlerin özüne
Bu dünyada sadık olan sözüne
Yalnız senin eserindir bir tanem

Arzum der bunu anlamak imkansız
Medine'de haklı Mekke'de haksız
İsmi dillerde baki kalan öksüz
Yalnız senin eserindir bir tanem

Kara Gözlüm

Yollara bakmaktan usandım artık
Yeter hasretliğin gel kara gözlüm
Bu ayrılık beni derde bağladı

Derdimin dermanı ol kara gözlüm
Gel de gözyaşımı sil kara gözlüm

Ayrılığa dayanmıyor yüreğim
Bari haftada gel yüzün göreyim
Şu canım yolunda kurban vereyim
Hayatım elinde bil kara gözlüm
Gel de şu gönlümü al kara gözlüm

Aşkın hançerini bağıma vurma
Arzum ne hayaller kuruyor sorma
Bir gün kavuşuruz kafanı yorma
O günü düşün de gül kara gözlüm
Ölümden öte gitmez yol kara gözlüm

Serçem

Anladım başına bir haller gelmiş
Sanki içten bir ah çekersin serçem
Her hal sevdiğini yadeller almış
Onun için boynun bükersin serçem

Bak gözüm içine derdin okurum
Çileleri iplik iplik dokurum
Aştan yana senden daha fakirim
Neden bana öyle bakarsın serçem

Kimi konuştursan dertli o ama
Nolursun ben senden dertliyim deme
Eski mazilerim geldi aklıma
Derdinle Arzu'yu yakarsın serçem

51- Ceyhani

Asıl ismi Durmuş Ali Sayıcı olan Aşık Ceyhani; Ceyhan'ın Gümürdülü Köyü'nde 1964'te doğmuştur. Şiir söylemeye 11-12 yaşlarında başlayan Ceyhani, rüyasında gördüğü bade içme olayının, bu mesleğe başlamasına neden olduğunu söyler. Fakir bir ailenin çocuğu olan aşık sosyo-ekonomik koşullarının gereği çocukluk ve gençlik yıllarını köyünde çobanlık ve

çiftçilik yaparak geçirmiştir.

Eserlerini bağlama eşliğinde söyleyen aşığın konularını güzellemeler ve taşlamalar oluşturur. Aşık Ceyhani, hem doğmaca hem de hazırlıklı olarak şiir söyleyen aşıklarımızdandır. Karacaoğlan ve Ferrahi'den büyük ölçüde etkilenen aşığın ustası kendi köylüsü olan Aşık Kara Mehmet'tir. Şiir söylemede Aşık Ceyhani'ye Kara Mehmet ustalık etmiştir. Bağlama çalmayı ise Aşık Ceyhani kendi kendine öğrenmiştir.

Ceyhanlı olduğu için "Ceyhani" mahlasını aşık kendisi benimsemiştir. Çukurovalı genç aşıklar arasında önemli bir yere sahip olan Ceyhani, Çukurovalı aşıkların hemen hepsi ile (güzelleme ve taşlama dalında) yaptığı atışmalarla bu alandaki başarısını göstermiştir. Çukurova yöresinde yapılan gecelere, konserlere, toplantılara, aşık şölenlerinin pek çoğuna katılmış olmakla birlikte Ceyhani, Konya'da her yıl düzenli olarak yapılan Konya Aşıklar Bayramı'na henüz katılmamıştır. 70 kadar şiiri olan aşığın şiirleri kitap haline getirilmemiştir. Daha önce plak şirketleriyle herhangi bir ilgisi bulunmayan aşık, son günlerde bu tür çalışmalara da başlamıştır.

Ceyhani lise mezunu olup bugün Adan PTT Müdürlüğü'nde görev yapmaktadır.

Çukurova'nın

Subat ayı bitip martâ girince
Gelir gayrı yazı Çukurova'nın
Geyinmiş kuşanmış seyrelâ gence
Kocyiğidi kızı Çukurova'nın

Seyhan Ceyhan etrafını dolandır
Suyu boldur mahsülleri sulandır
Sılayı terk eden burda eğlenir
Boldur eli gözü Çukurova'nın

Toprağı verimli her bitki çıkar
Herkes neşelidir gamı kim çeker
Dört mevsimin hepsi gül kokar
Yoktur karı buzu Çukurova'nın

Bu Ceyhani derde değer öğmeye
 İnanmayan varsa gelsin görmeye
 Dil kâfi gelmiyor methin vermeye
 Cennet gibi yüzü Çukurova'nın

Sıra Sıra

Gökyüzüne sanki ceryan çekilmiş
 Gece ışık yanar var sıra sıra
 Bembeyaz veryüzü sanki ekilmiş
 Duruyor toprakta kar sıra sıra

Doğunca dünyaya hemen alışır
 Geceleri yatar gündüz çalışır
 Arı çiçeklerde bala ulaşır
 Bulunur arıda sur sıra sıra

Nere gitse belli olur izleri
 Dönmemiş kibleye daha yüzleri
 Kör olmuş görmüyor gönül gözleri
 Açık gözleriyle kör sıra sıra

Anlayana sivrisinek saz olur
 İlbahar giderken gelen yaz olur
 Ceyhani aşkıyla içim köz olur
 Yanıyor hak için kor sıra sıra

Benim Olmaz İsen

Mutlu olup sürme sefa
 Eğer benim olmaz isen
 Dostun olsun bin bir cefa
 Eğer benim olmaz isen

Hep korkutsun seni düşün
 Ayağına değsin başın
 Dökülsün ağzında dişin
 Eğer benim olmaz isen

Hayal et hep gerçek görme
Dökülsün saçların örme
Gelin ol da gerdek girme
Eğer benim olmaz isen

Der Ceyhani sözüm sana
Olmayasın sen de ana
Can veresin döne döne
Eğer benim olmaz isen

Fakirin

Bulmayınca eli oluyor bilmez
Sohbette dinlenmez sözü fakirin
Gece gündüz topraklarda çalışır
Pudurası olur tozu fakirin

Düşünür yokluğa çareler arar
Günde bin bir defa değişir karar
Hayatta yolları hep sarpa sarar
Düş ve hayalinde düzü fakirin

Bulunmaz bardağı su içer tasta
Kimisi ölmüştür kimisi yasta
Açlıktan midesi olmuştur hasta
Vücudunu sarar sızı fakirin

Ceyhani'm benimle doğmuş bu çile
Doğruluk hazinem bilmiyom hile
Garibim fakirler ölünce bile
Borca alır kefin bezi fakirin

Tabip

Ne ararsın ne var bende
Sorma tabip sorma beni
Bakma orama burama
Yorma tabip yorma beni

Gözüm pınar gönlüm dere
Acı verme n'olur sere
İncitip de yerden yere
Vurma tabip vurma beni

Yanar özüm buram buram
Öz yanınca kalır nerem
Dışta değil içte yarem
Sorma tabip sorma beni

Ceyhani'yim bu dırama
Sargı kâr etmez yarama
Aşktan başka dert arama
Yorma tabip yorma beni

Orman

Bu vatan ne işe yarar
Eğer orman olmasaydı
Milletçe ederdik zarar
Eğer orman olmasaydı

Ne güzel yaratmış hüda
Ormandan olmayak cüda
Balda olmaz idi gıda
Eğer orman olmasaydı

Tüm dertlere olur deva
Kurtlar kuşlar kurar yuva
Bulamadık temiz hava
Eğer orman olmasaydı

Der Ceyhani düzelemezdik
Kâğıt kalem bulamazdık
Sazla kaval çalamazdık
Eğer orman olmasaydı

Baharda

Al yeşil giyinip süslenir dağlar
Çeşit çeşit çiçek açar baharda
Üç mevsim bülbüle hasrettir bağlar
Bülbüle bucağın açar baharda

Boz keklükler kayalarda atışır
Bu mevsimde dişi erkek katışır
Turnalar göç eyler gökte ötüşür
Yüce dağ başından geçer baharda

Yörük kızı saçı omza atarak
Koyun kuzu birbirine katarak
Her akşam da bir çeşmede yatarak
Yaylasına doğru geçer baharda

Der Ceyhani bahar belli halinden
Her dereler coşar karın selinden
Aşıklar şerbetin pirin elinden
Dolu dolu bade içer baharda

Adana Yöresindeki Yerel Sözcüklerle İlgili Sözlük Çalışması

A

Abdaloğlu: Davulculara verilen ad
 Acep: Acaba
 Açılın: Açılırsın
 Aç komak: Aç bırakmak
 Ağır olmak: Hal ve hareketlerine dikkat etmek
 Ağmak: Yükselmek
 Ağü: Zehir
 Ahbap: Dost, eş
 Ahraz: Dilsiz, konuşamayan
 Ahşam: Akşam
 Ahu vah: Sıkıntı, feryat
 Aklını çalmak: 1- Kandırmak 2- Aşık etmek
 Aklı zay olmak: Aklını kaybetmek
 Akortsuz: 1- Düzensiz 2- Mutsuz, sıkıntılı
 Aleste: Hazır durumda olmak
 Alicenap: Cana yakın, dost
 Alım: 1- Yumuşak, güleç 2- Bilgin
 Allah'ına kurban: Sevgi ifade eden bir ünlem
 Alıyon: Alıyorsun
 Anlı şanlı: Gösterişli, dillere destan
 Aralı: Uzak olmak, ayrı düşmek
 Argun: Filiz, sürgün
 Arsız: Edepsiz, namussuz
 Aşıkâr: Ortada, açık, belli olan
 Aşiret: Hayvancılıkla geçinen boylara verilen ad
 Atıp tutmak: 1- Yalan söylemek 2- (Argo) Palavra
 Avanta: Bedava, karşılıksız
 Avare : Boş, işsiz
 Avrat: Eş, hanım
 Azgın: 1- Azmış olan 2- Saldırgan
 Azınan: Az miktarda olan

B

Bacı: 1- Kız kardeş 2- Sevgi, saygı ifade eden bir sözcük
 Bahça: Bahçe

- Balcan: Patlıcan
 Banadura: Domates
 Baran eylemek: Aqlatmak, üzme
 .Başın dumanlanması: 1- Derde düşmek 2- Sarhos olmak
 Baytar: (Paytar): Veteriner
 Be: Bir ünlem
 Beğ: Bey, efendi
 Beka: 1- Fakirlik 2- Yokluk
 Bel: 1- Yokuş, tepe 2- Engel
 Belasını bulmak: Hak ettiği cezayı bulmak
 Beleş: Bedava
 Berî: Ön, yakın
 Beygir: At
 Beyhude: Boşuna
 Bezemek: Usanmak, yılmak
 Bican: Cansız, takatsiz, güçsüz
 Biçare: Çaresiz
 Bire: Bir ünlem
 Bre: Ünlem
 Bozlak: Uzun hava şeklinde okunan acıklı türkü
 Buğlanmak: Buğulanmak
 Burka burka: Kıvrım kıvrım
 Burma: 1-Altın bilezik 2- Bükülmek 3- Yuvarlak, kıvrımlı olan
 Burulmak: 1- Bükülmek, kıvrılmak 2- Boynu vurulmak
 Bük: Tepe
 Bükülmek: 1- Eğilmek, kamburlaşmak 2- Yaşlanmak
 Bürünmek: 1- Belli bir şekle girmek 2- Bir sıkıntı içinde kalma
 Büzüm büzüm olmak: 1- Ezilmek, sıkıntı çekmek 2- Küçülmek, alçalmak

C

- Cabbar: cebreden, zorlayan
 Cana minnet: 1- İstenilen bir şeyin gerçekleşmesi 2- Canıma değsin
 Candan bezmek: Usanmak 2- Yaşamaktan zevk almamak
 Canevi: 1- Gönül evi 2- Aşığın gönü 3- Can
 Cebril: Cebraîl
 Celp etmek: 1- Dikkati çekmek 2- İkna etmek

Ceren: Ceylan
 Civan: Genç, taze
 Cura: Küçük bağlama

Ç

Çalap: Tanrı, Allah
 Çalkı: Çalgı, saz, müzik aleti
 Çap: Hiza, ölçü
 Çapak: Gözde biriken sıvı
 Çark etmek: 1- Argo anlama, kavramak 2- Durmak
 Çatmak: 1- Kızmak, sinirlenmek 2- sataşmak 3- Bağlamak
 Çengel atmak: Engel koymak
 Çete: Dikenli bir bitki
 Çiftebelik: Örgülü sac
 Çiftekuzu: İkiizler
 Çivlik: Kamıştan çit, duvar
 Çiğ: Bir yağış şekli, jale, kırağı
 Cömlek: Toprak testi

D

Dal olmak: 1- Tek kalmak 2- Kurumak, hastalanmak (mecaz)
 Dana: Bilgili kişi
 Danışmak: 1- Tanışmak 2- Başvurmak, görüşünü almak
 Dar: 1- Kapı 2- Sıkıntı
 Dara düşmek: Sıkıntı çekmek
 Darbu mesel: Atasözü
 Davar: Keçi
 Davlumbaz: Davulcu
 Defterini dürmek: Hesabını sormak, intikamını almak (argo)
 Dellenmek: Deli olmak
 Dem-i devran: 1- Zamanın getirdikleri 2- Devran sürmek, mutlu
 olmak
 Demsiz kaşlar: Can alıcı kaşlar (mecaz)
 Dene: Tane, dane
 Densiz: Edepsiz, ahlaksız
 Derdinen: Dert ile, bu dertle
 Deyen: 1- Dersin 2- Değersin, dokunursun
 Deyü: Diye, diyerek

Didişmek: Sataşmak, bulaşmak, huzursuzluk yaratmak
 Dinlen: Dinlersin
 Diniler: Dinler
 Dîb: 1- En son 2- Derin olan
 Dirgen. Diğren, demirden yapılmış yaba
 Dirlik: Birlik, düzen, beraberlik
 Dizine vurmak: Pişman olmak, üzölmek
 Diziyin: Dizinin
 Donanmak: 1- Süslenmek 2- Baharın gelmesi
 Dolanam: Dolanayım
 Domur: Tomurcuk halinde
 Döğünmek: Ağlayıp sızlanmak
 Döş: Göğüs, bağır
 Döven: Karasaban
 Dövüm: Dügüm
 Dudu: Papağan
 Dumanın çıkması: 1- Ocağının sönmemesi (mecaz) 2- Yanmak
 (mecaz)
 Durak: 1- Duralım 2- Durulan yer 3- Karatoprak (mecaz)
 Duta duta: Tuta tuta, tutarak
 Dutmuyor: Tutmuyor
 Düglemek: 1- Dügömllemek, düğüm atmak 2- Çözölemez hale gelmek
 (mecaz)
 Dünya varı: 1- Sevgili 2- Dünya malı
 Düşkün: Fakir, acınacak halde
 Düşkün olmak: Çok sevmek, bağlanmak

E

Ecelin çatması: Ölümün gelmesi
 Ecel şerbeti: Ölümü tatmak
 Edna: Alçaklar
 El: 1- Yabancı 2- Gurbet
 Elaman: 1- Yardım et 2- Yeter artık
 Eli gözü bol : Cömert
 El etek öpmek: 1- Yardım istemek, medet ummak 2- Sevgilinin
 önünde diz çökmek
 Emmi: Amca
 Epeyce: Fazla

Frim erim eriye: Beddua, kargış bildiren bir ünlem cümlesi

Erlık: 1- Dürüstlük 2- Erkeklik, mertlik

Eşik: Basamak, kapı aralığı

Eşkin eşkin: Dertli dertli, acı acı

Eyer: Eğer

Eyi: iyi

Eylemek: Oyalamak, ovutmak

Ezerek konuşmak: Ne konuştuğunu bilmek

F

Farılamak: 1- Yorulmak 2- Yaşlanmak, güçten düşmek

Fesat: Kötü kalpli, art niyetli olan kişi

Felek: Allah

Fide: Dikime hazır biber, patlıcan, domates

Fiğan etmek: Ağlamak, inlemek, feryat etmek

Fistan: Uzun elbise

Fit olmak: (Argo) Ödeşmek, alacak verecek konusunda anlaşmak

Fodul: Kel

Fol: Tavuğun yumurtlaması için altına konulan yumurta

Fukara: Fakir

G

Gadım (gadam): 1- Eski, evvel, önce anlamında bir ünlem 2- Sevgiyi belirten bir ünlem

Gafletin çökmesi: Gücü kalmamak, sıkıntının çökmesi, tehlike anının gelmesi

Gaflet uykusuna yatmak: 1- Tehlike anında ayıkamamak 2- Pusuya düşmek

Gam yükü: 1- Sıkıntı, keder 2- Aşkın çilesi

Gardaş: Kardeş

Gavur: 1- Dinsiz, imansız 2- Sevgi ifade eden bir ünlem (Ör. Gāvurun kızı...)

Gaybet: Dedikodu, iftira

Gaygı: Kaygı

Gayrı: Başka, ayrı olan

Gazel olmak: 1- Kurumak 2- Yaşlanmak, rezil olmak, acınacak hale gelmek

Gele: 1- Gelsin 2- Beklenti, özlem

Gelek: Gelelim

Getmek: Gitmek

Gıcılamak: Tekerleklerin çıkarmış olduğu ses

Gırbaç: Kırbaç

Gice: Gece

Giden: Gidersin

Gine: Yine, bir daha

Gittik sıra: Gittikçe

Giyen: Giyersin

Gonca: Gonca, açmamış tomurcuk gül

Göçürmek: 1- Çalmak 2- Çizilmek 3- Çürütmek 4- Zarar vermek

Görmen: Görmeyin, görmezsin

Gözleyi gözleyi: Gözleye gözleye, yollarına baka baka

Gözünün pasının silinmesi: (Argo): Göz zevkine ulaşmak, doyasıya bakmak

Güman: Şüphe

Güreş tutmak: 1- Güreşmek 2- Yaşamla mücadele etmek

Gütmek: 1- Çobanlık yapmak (ör: Koyun gütmek) 2- Amaç

H

Hacı: Küçük

Halis: En iyi olan

Harben: Harbi olarak, gerçekçi

Harman olmak: 1- Ürünün hasat olması 2- Yaşlanmak, geçmek (Mecazi)

Hasır: Hurma dalından yapılan kilim gibi yere serilen cul

Haşarı: Yaramaz

Hayasız: Utanmaz, namussuz

Hayın: Hayin, acımasız, sözünde durmayan

Haymana: Başboş, avare

Hazan: 1- Sonbahar 2- Yaşlılık (mecaz)

Heç: Hiç

Heçer etmek: Boşa harcamak, değerlendirememek

Hele: Uyarı ünlemi (ör: Hele bir gelsin)

Helke: Kova

Hercan: Herkes, tüm insanlar

Herkez: Herkes

Heves-güves: Zararlı bir tırtıl, böcek

Hey: Ünlem, seslenme
 Heybe: Keçi kılından yapılan torba
 Hısım: Akraba, yakın
 Hışın: Gösterişli
 Horanta: Çoluk çocuk
 Hurafa: Hurafeler, aslı olmayan söylenceler
 Hürü: Huri, melek
 Hüyük (Höyük): Tepe

I

Irak: Uzak
 Irg: Soy, sop
 Irgalamak: ilgilenmek, alakalı olmak
 Irgat: Mevsimlik (günlük) işçi
 İkılamak: Söndürmek (ör: lambayı ikıladı)
 Isdar etmek: Dokunmak
 Işımak: Aydınlanmak
 İşkın sürmek: Filiz vermek
 İtir ayları: 1- ilkbahar (koku) ayları 2- Kavuşma (sevgili) ayları (mecaz)

İ

İflahını kesmek: 1- Aman vermemek 2- Zor durumda bırakmak
 İkra: Okumak, oku
 İkrar: karar vermek
 İl: 1- Yabancı 2- Vilayet, gurbet, şehir
 İllet: Bela, dert, sıkıntı
 İnli cinli: 1- Hurafelere inanan 2- Olağanüstü güçlere sahip olduğuna inanılan kişi 2- Delirmiş olan
 İrin: Yara
 İşlerin yatması: Beklenenlerin gerçekleşmemesi (argo)

K

Kabristan: Mezarlık
 Kaçınmak: Uzak durmak, yaklaşmamak
 Kākül(Kekil): ZULÜF
 Kalak: Kalalım

- Kalben: Gönülden, candan istemek
- Kanı kaynamak: Sevmek, hoşlanmak, beğenmek
- Kara çadır: Kıl çadır
- Kara çalmak: İftira atmak
- Karakader: Talihin kötü olması
- Karakalem: Alinyazısı
- Kasavet (Kasvet): Sıkıntı, dert, bela
- Katık: 1- Nevale, yiyecek, içecek 2- Tokma 3- Yanında başka bir şey olmayan kuru ekmek
- Katışmak: Çiftleşmek, hayvanların çiftleşmesi
- Kavim-kardaş: Oba, il, boy
- Kavil yeri: Buluşma yeri
- Kavl-i Karar : 1- Söz vermek 2- Sevenlerin birbirlerine verdikleri sevgi yemini
- Kavşımak: Elleri ovalamak
- Kayırmak: Taraf tutmak
- Kayret: Gayret, çaba
- Kekik: Güzel kokulu bir bitki
- Kele: Sevgi ifade eden bir ünlem (ör. Kele bacı!)
- Kelek: 1- (Argo) Hata 2- Onmamış kavun, karpuz verilen ad
- Kemter: Kötü, art niyetli
- Kesek: Tarla sürüldükten sonra ortaya çıkan toprak
- Kınalar yakmak: 1- Kına sürmek 2- Sevinmek (mecaz)
- Kınaman: Kınamayın, ayıplamayın
- Kıstırmak: Sıkıştırmak, zor durumda bırakmak
- Kıymatlı: Kıymetli, değerli
- Kızılçık: Kırmızı renk veren böğürtlen
- Kiprik: Kirpik
- Kibir eylemek: Büyüklük taslamak
- Kolçak: Elbise
- Komadın: Koymadın, bırakmadın
- Kompir: Patates
- Koşatı: 1- Aşk atı 2- Aşığın kendine verdiği ad
- Koyak: Vadi
- Koz: Ceviz
- Körolayım: Yemin etme anlamında bir deyim (ör: Yaılanım varsa körolayım!)
- Körpe: 1- Küçük, yetişmemiş, çocuk 2- Olmamış, olgunlaşmamış
- Körür: Görür
- Köz: 1- Göz 2- Ates

Kudret kalemi: Güzellik süsü

Kulunç: Sırt, arka

Kundak: Beşik

Kuzgun: Etle beslenen, yırtıcı bir kuş türü

Külüng: Kazma

Küncü: Yağlı tohum bitkilerinden olan bir bitki, susam

Küçük: Yol üstündeki kuş yuvaları

L

Lal olmak: Konuşmamak, dili tutulmak

Lepe lepe: Lapa lapa

La-dün (le-dün): Din dışı konular

Loğlamak: Sıvamak

M

Maralı: Dertli, yaralı, sıkıntılı

Maşruk: Güneşin doğuşu, güneşin doğduğu yer

Matrah (Matrak): Alay etmek (argı)

Maşul: Ürün

Meras: Miras

Merhem (Melhem): İlaç

Meses: Sopa

Mest: Sarhoş

Mestan: Sarhoşlar

Mihman: Misafir

Misli: Benzer, eş

Muhannet: İhanet eden, güvenilmeyen

Müşkilat: Zorluklar, sıkıntılar

N

Naçar: Çaresiz

Nadan: Adaletsiz, acımasız

Nalet (Lanet): Kargış, beddua

Namert: Mert olmayan, döneç

Nasıl edem: Ne yapayım, çaresiz anlamında bir edat

Nay: Ney

Nettin: Ne yaptın

Neme lazım: Bana gerekli değil, beni ilgilendirmez

Ö

Ölüvom: Ölüyorum

Ören: Duvar

Öterkene: Öterken

P

Pay: Kişiyeye düşen miktar, hak

Paralenmek: Yaralanmak

Pençe: Darbe

Peyik: Haberci

Poyraz: Kuzeydoğudan esen rüzgar

Pusmak: Saklanmak, gizlenmek

Pür: Rütün yeteneğiyle bir işi yapmak

Püren: 1- Süpürge çalısı 2- Sütü olan yabancı bir bitki

R

Rah: Yol

Rest çekmek : Karşı gelmek, meydan okumak (argo)

S

Sabur: Sabır

Sadıç: Damadın en yakın erkek arkadaşı

Sağselamet: İşlerin istenilen şekilde sonuçlanması

Saki: 1- İçki sunan güzel 2- Servis yapan erkek garson 3- Kadehi dolduran kişi

Sakun: Sakınmak anlamında bir ünlem

Sal: 1- Tahta kayık 2- Tabut (mecaz)

Salınmak 1- Sallanmak 2- Dikkati çekecek şekilde yürümek (Mecaz)

Sarpa çekilmek: Kendini güvenceye almak

Sapa: Korunaklı, güvenli bölge

Savurun: Savurursun

Sazımınan: Sazım ile

- Serpelemek: Bir yağış şekli, yağmurun yağması
 Sıla: Ev, yurt, ocak
 Sırma tel: 1- Bağlamanın bir teli 2- Sevgilinin saçı (Mecaz)
 Sıska: Zayıf, güçsüz, gösterişi olmayan
 Sınaşmak: Sarılmak, ilgilenmek
 Sinsi: Kurnaz
 Sovan: Soğan
 Soyulmaz kine: Soyulmaz ki
 Sökün etmek: 1- Göçmek, göç etmek 2- Bir yöne toplu halde gitmek
 Sükse : Gösterişi seven kişi (argo)
 Sürmek: 1- Toprağı işlemek 2- Amaçlamak
 Süzmek: 1- Süzekten geçirmek 2- Dikkatli şekilde bakmak, incelemek (mecaz)

Ş

- Şad olmak: Mutlu olmak
 Şaha kalkmak: 1- Hızlı şekilde koşmak 2- Heyecanlanmak
 Şakımak: 1- Ötmek 2- Şiir söylemek, türkü söylemek
 Şaşırman: Şaşırmayın
 Şeym eylemek: 1- Eğilmek 2- Kaşların yarım ay şeklini alması
 Şinik: Şimdi, az önce
 Şo: Şu, işaret etmek

T

- Tabana düşmek: Değerini kaybetmek
 Taham: Açgözlülük
 Takam: Takayım
 Taılan etmek: Yağmalamak, yıkmak
 Tantana: Gürültü, patırtı (argo)
 Tapan etmek: 1- Düzelmek 2-Ezmek (argo)
 Tar ceylan bakışlı: Ceylan bakışlı
 Tava almak: Kandırmak, aldatmak
 Tekraren: Bir daha
 Tembih etmek: Uyararak, hatırlatmak
 Teneşir: Ölünen yıkandığı taş ya da tahta
 Ter dökmek: Emek harcamak, zorlanmak
 Tezek: Hayvan dışkısından yapılan yakacak

Tıfıl: Küçük, acemi, çocuk
 Tıral (Tırmıl): Pamuğa zarar veren böcek, kurt
 Tibili: Bir kus türü
 Tiken: Diken
 Tipi-boran: 1- Kış, fırtına 2- Bir yağış şekli 3- Yaşlılık
 (mecaz)
 Tonel: Tünel
 Tor olmak: Cahillik, bir şey bilmemek
 Torun: Akrabâ, soy
 Tuğ: 1- Başlık, 2- Gösterişli
 Tuluk: Deriden yapılmış su kabı
 Tuman: Elbise
 Turaç: Sesi güzel olan bir kuş
 Turap: Toprak
 Tuşa getirmek: 1- Yenmek 2- Sirtını yere vurmak (Mecaz)
 Tünek: 1- Korkak 2- Yatacak yer
 Tünemek: Gecelemek

U

Uğrun uğrun: Gizli gizli
 Ulan: Kızırma anlamı veren bir ünlem (Ör. Gel Ulan buraya!)
 Urba: Elbise, giyit
 Urum: Rum diyarı, Anadolu

Ü

Ürmek: Havlamak

V

Vadesi yetmek: Ölmek
 Vahi: Vakit
 Varlık: Zenginlik
 Varsak: Toroslarda hayvancılıkla geçinen bir boy
 (Dadaloğlu'nun soyu)
 Vaveyla: İnleme, ah etme
 Vebal et: Sorumluluk yüklemek
 Viran eylemek: 1- Yaşlandırmak, kocatmak 2- Yıkamak

Y

Yabana atmak: Önemsememek

Yad: 1- Yabancı 2- Gurbet

Yadeller: 1- Gurbet eller 2- Rakipler

Yağız: Kırmızı ile siyah arası bir renk

Yahşi: Güzel

Yaman: Kurnaz

Yanan: Yanarsın

Yan tutmak: Taraf tutmak

Yaraya tuz biber basmak: Derde dert katmak, acı çektirmek

Yarenlik: 1- Dostluk, arkadaşlık 2- Dalkavukluk

Yaş gitti: Yaşlandı

Yatalak: Yataktan kalkamayan hasta

Yavuklu: Sevgili

Yaylak: Otlak, yaylaya çıkılan yer

Yelinen: Yel ile

Yere sermek: 1- Toprağın üstüne koymak 2- Yere vurmak (Mecaz)

Yetim: Annesiz, babasız kişi

Yetmek (Yılmək): 1- Ulaşmak 2- Olgunlaşmak 3- Kafi derecede olan 4- Hayal etmek 5- İtelemek 6- Uzaklaşmak

Yılmək: Usanmak, bıkmak

Yılışmak: Bir çıkar için dalkavukluk yapmak, cilve yapmak

Yırmak: 1- Türkü söylemek 2- Acı acı ağlamak, feryat etmek

Yola düşmek: Yola çıkmak, yolculuğa gitmek

Yol bilmek: Bir işin ustası olmak

Yolak: Dar, patika, dağ yolu, keçi yolu

Yoluna kurban: Sevgi ifade eden bir ünlem

Yornuk: Soluklanmak, dinlenmek, mola almak

Yörük: Konar-göçer boylara verilen ad

Yunmak (Yumak): Yıkanmak

Yöklük: 1- Yük konulan yer 2- Yatakların konulduğu tahta bölüm

Yürek dağılmak: 1- Dayanılmaz acılar içinde kalmak 2- Gönül yakmak (Mecaz)

Yüreğin ezgin olması: Yüreğin acıklı olması

Yüreğinin yağı erimek: 1- Tükenmek, erimek 2- Beklenilmeyen bir olaydan dolayı duyulan üzüntü

Z

Zahmeri: Kış ayları

Zamanıyın: Zamanının

Zangırdamak: Titremek, üşümek

Zar: 1- Sıkıntı, dert 2- Tavla oyunundaki numaralı oyun taşı

Zevle: Toprağı işleme şekli

Zebun: Dilsiz

Zılgıt: Fakirin yiyeceği, azık

Zil: Hayvanların boynuna takılan çingirak

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ALKAN, Naim; Türk Halk Edebiyatı, Ank. 1973
- ALPTEKİN, Ali Berat; Aşık Hacı Karakılçık Hayatı ve Şiirlerinden Örnekler, Antakya 1993
- ARISOY, M. Nurullah; Türk Halk Şiiri Antolojisi, Ank. 1985
- ARTUN, Erman; Aşık Tarzı Halk Edebiyatı, Adana 1992
- ASLAN, Ensar; Doğu Anadolu Saz Şairleri, Erzurum 1978
- BAŞGÖZ, İlhan; İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, Kars 1985
- BEZİRCİ, Asım, Türk Halk Şiiri Cilt: I-II, İst. 1993
- BORATAV, Pertev Naili; Folklor ve Edebiyat, Cilt: I-II, İst. 1982, 1983
- ; Halî Edebiyatı Dersleri, Ank. 1942
- BORATAV, Pertev Naili, FIRATLI, Halil Vedat; İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, Ank. 1943
- BORATAV, Pertev Naili; 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İst. 1982
- CENGİZ, Halil Erdoğan; Divan Şiiri Antolojisi, İst. 1983
- DİZDAROĞLU, Hikmet; Halk Şiiri- Saz Şiiri, Ank. 1979
- ELÇİN, Şükrü; Halk Edebiyatımızda Kaynaklar Meselesi ve 16. Asır Ozanı Karacaoğlan, Ank. 1977
- EREN, Hasan; Türk Saz Şairleri Hakkında Araştırmalar, Ank. 1952
- ERGÜN, Saadettin Nüşed; Halk Şairleri, İst. 1926
- GÜNAY, Umay, Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir ve Rüya Motifi, Ank. 1992
- HALICI, Fevzi; Çağrı, Kültür Sanat Bilim Dergisi, Aralık 1993
- KALKAN, Emir; 20. Yüzyıl Türk Halk Şiiri Antolojisi, Ank. 1991
- KAYA, Doğan; Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Aşık Ruhsatı, Sivas, 1994
- KÖKSAL, Hasan; Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı, İst. 1985
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad; Saz Şairleri: Dün ve Bugün, Ank. 1986
- ; Türk Edebiyatında Aşık Tarzının Menşe ve Tekamülü Hakkında Bir Tecrübe, Cilt I, No: 2
- ; Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ank. 1976

- ; Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1926
- ; Türk Saz Şairleri, Cilt I-V, Ank. 1962
- MAKAL, Tahir Kutsi; Türk Halk Şiiri Antolojisi, İst. 1971
- MUTLUAY, Rauf; 100 Soruda Edebiyat Bilgileri, İst. 1979
- OGUZ, M. Öcal; Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü, Ank. 1994
- ONAY, Mehmet Talat; Halk Şiirlerinin Şekli ve Nevisi, İst. 1928
- ÖZBEK, Mehmet; Folklor ve Türkülerimiz, İst. 1981
- ÖZTÜRK, Ali; Türk Anonim Edebiyatı, Erzurum 1985
- YARDMCI, Mehmet; Halkbilim ve Edebiyat Yazıları, Malatya, 1993

SÜREİ İ YAYINLAR VE DERGİLER

- Birinci Milletlerarası Folklor Kongresi Bildirileri Yayınları, Ank. 1982
- Çağrı, Kültür Sanat Bilim Dergisi, Ank. 1993
- Halk Kültürü Deleme Araştırmaları, İst. 1984
- İçel Kültürü, Mersin Halk Eğitim Merkezi, İçel, Kasım 1994
- İkinci Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri Dizisi, Ank. 1986
- Kültür Bakanlığı MFAD Yayınları (THBAY), Ank. 1977
- Milliyet Sanat Dergisi, Türk Halk Edebiyatı Folklor, Ocak 1977
- Türk Dili Aylık Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı, Ank. 1989
- Türk Dili, Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi, Ank. 1968
- Türk Dünyası El Kitabı, Ank. 1976

SÖZLÜK ve ANSİKLOPEDİLER

- AKALIN, Sami; Edebiyat Terimleri Sözlüğü, Varlık Yay.
- ANA BRİTANNİCA GENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ; C1-22, Ana Yayıncılık ve Encyclopedia Britannica Yayınları, İst. 1986-1990
- İSLAM ANSİKLOPEDİSİ; C.1-13, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1993
- MEYDAN LAROUSSE; C. 1-12, Meydan Yayınları, İst. 1971
- ÖZKIRIMLI, Atilla; Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C.1-6, İst. 1982

PAKALIN, M. Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İst. 1971

TÜRKÇE SÖZLÜK; C. I-II, TDK. Yay., Ank. 1988

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANSİKLOPEDİSİ; Deyimler, İsimler, Eserler, Terimler, C. I, Dergah Yay., İst. 1979

YENİ HAYAT ANSİKLOPEDİSİ, C. I-II, İst. 1983

TEZLER

KARABURÇ, Mehmet; Osmaniye'de Aşıklık Geleneği, Derleme-inceleme (Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi) Çukurova Üni. Adana 1995

DİZİN

I- Özel Kişi Adları

A

- Abbas Güneyli, 400, 463, 464, 465, 466
Abdülcabbar Yurt, 309, 310, 311, 312
Abdulvahap Kocaman, 96, 98, 101, 112, 118, 143, 150, 152, 289, 291, 292, 369, 400
Ahmet Kabaklı, 264
Ahmet Kutsi Teçer, 50, 51,
Ahmet Talat Onay, 8, 50
Ahmet Yesevi, 38
Ahumaşer, 335, 337, 338, 339
Akşemseddin, 61
Ali (H.z.), 54, 357, 370
Ali Asker, 73, 79
Ali Berat Alptekin, 98, 377
Ali Ekber Çiçek, 73, 79,
Alihan Yiğit, 146, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 354
Ali İzzet Özkan, 62, 73, 79, 92, 99, 142,
Ali Öztürk, 16, 19, 21, 27, 28, 33,
Alparslan, 228
Alp Er Tunça, 12, 24
Arzu Bacı, 96, 146, 147, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495
Aşık Ferrahi, 73, 79, 101, 102, 146, 153, 156, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 369, 377
Aşık Garip, 377
Aşık Halil, 77, 114, 187, 216, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 227
Aşık Hüseyin, 99, 101, 142, 230
Aşık İhsani, 187
Aşık İlhami, 144, 187, 299, 300, 301, 302, 359, 369
Aşık Kerem, 54, 265, 377, 467
Aşık İmami, 8, 12, 96, 110, 112, 115, 116, 117, 118, 121, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 137, 143, 144, 146, 149, 151, 159, 160, 168, 186, 187, 322, 416, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 490
Aşık Nuri, 77
Aşık Ömer, 36, 71, 72, 76
Aşık Şenlik, 56
Aşık Veli, 230

Aşık Veyse1,73,79,94,99,142,228,346
 Aşık Zerdî,440,441
 Atatürk,217,219,291,305,332,403
 Attila,17
 Ayşe Çağlayan,147,253,254,303,304

B

Bahşi,41,75,
 Barış Manço,92
 Battal Gazi,390
 Bayburtlu Zihni,36,54,138,265
 Behcet Kemal Çağlar,264
 Bedrondon de la Buroquiere,36
 Bikan (Baykan),39,41,75
 Bilal Ceyhan,340,341,342,343,344,345
 Bursalı Halil,76

C

Cahit Öztelli,50
 Ceyhanî,144,146,152,359,495,496,497,498,499,500
 Cinqözoğlu,102,106

D

Dadaloğlu,7,70,72,73,100,102,103,141,166,228,245,264,265,
 308,377,417,441
 Daimi,346
 Derdi Derya,115,123,258,259,260,261,262,263,264,354
 Derdioçok,105
 Deli Boran,100,102,107
 Deli Hazım,359,455
 Dertli,36,73
 Dertli Kâzım,140,246,247,248,249,250,251,252
 Dertli Mahmut,120,146,144,280,281,282,283,284,285,286,287,288
 Dertli Polat,96,145,146,475,476,477,481,483,486
 Derviş Paşa,227,441
 Doğan Kaya,56,57,58,59,60,62,94
 Duran Şihlioğlu,98,123,142,143,144,152,293,294,295,296,297,

298,299,400

E

Efkâri,55,56,265
 Emir Kalkan,17,19,28,31
 Ercisli Emrah,72
 Erman Artun,11,22,34,53,54,67,68,72
 Erzurumlu Emrah, 73,78,84,138,252
 Eşrefoğlu Rumi,61
 Evliya Celebi,36,37,49
 Eyyubi,96,146,399,436,437,438,439

F

Fahrettin Kırğızoğlu,37,39,79
 Fatih Sultan Mehmet,228,230,290
 Ferhad,112,267
 Feryâdi,147,398,401,402,403
 Feymanî,8,10,54,96,97,99,102,115,116,121,124,128,132,136,137,
 138,139,140,142,144,146,150,152,154,163,164,186,187,321,
 323,324,325,326,327,328,329,330,369,377,400,417,455,467
 Feyzullah Çınar,346

G

Garip Mustafa,96,144,146,322,466,468,469,470,471,472,473,474,
 475
 Gevheri,36,70,72,76,77
 Gül Ahmet,168,369,400,441,442
 Gündeslioğlu,100,102,104

H

Hacı Bektaş Veli,46,61,72,207,231,346,357,392,
 Hacı Karakılıçık,12,96,111,116,118,121,123,126,127,130,137,
 141,143,144,145,146,156,159,160,165,167,171,369,376,377
 378,379,380,382,384,385,386,387,388,389,390,391,455,467,
 490
 Hüseyin Kaçıran,102,145,146,153

Hakkı Tanrıkulu,152,408,409,410,411,412,413,414,415,416
Hallac-ı Mansur,136,348
Halil Karabulut,8,10,96,97,98,101,102,117,119,122,131,133,
136,140,142,143,144,187,216,218,219,220,222,223,224,225,
227
Halit Araboğlu,148
Halit Bayrı,50
Hasan Eren,50
Haydar Aslan,97,118,122,128,130,135,144,145,150,230,231,232,
233,234,235,236,237,238,239,240,241,392
Hazreti Eyüp,261
Hazreti Musa,301,434
Hazreti Yakup,270
Hazreti Yusuf,270,298
Hıfzı,79
Hızır-İlyas,41
Hikmet Dizdaroğlu,15,16,17,19,21,22,32,33,34,50,52,74
Hikmet Işık,50
Hilmi Şahballı,150,165,399
Huzuri,55
Hüseyin Çırakman,
Hüseyin Kaçıran,203,204,205,206,207,208,209

İ

İbrahim Kafesoğlu,16
İbrahim Karalı,98,241,242,243,244,245,246
İhsani,73,79,187
İlbeylioğlu,100,102,141
İlhami Demir,94
İlhan Başgöz,17,19,29,30,31,44,45,72,84,91
İnce Memed,333
İsa (H.z.),346

K

Kalender Abdal,46
Kanuni,290
Kaplani,79,187
Karacaoğlan,7,32,72,73,76,89,91,98,101,102,103,127,128,138,

139,140,141,143,151,157,158,230,264,265,303,304,359,376,
 377,382,383,386,392,413,414,417,465,466,467,490
 Kara Fatma,391
 Kara Mehmet,8,98,142,152,167
 Karani,8,146,359,360,361,362,363,365,366,367,368
 Kâtibi,77
 Kaya Bilgegil,50
 Kaygusuz Abdal,73
 Kel Ali (Keloğlan),141
 Koç (Vehbi),346
 Kozanoğlu,28,390
 Köroğlu,119,377,456,480
 Kul Derviş,97,125,145,231,345,346,347,348,349,350,351,352,353
 Kul Halil,102,103
 Kul Hasan,151
 Kul Mahmut,449,450,451,452,453,454
 Kul Mustafa,8,10,72,96,112,123,124,132,133,135,139,144,
 146,162,168,170,171,187,246,264,266,267,268,269,270,377
 Kuloğlu,76
 Kul Yakup,169

L

Lokman Hekim,126,136,138,140,328,391

M

Mahmut Taşkaya,152,168,307,308
 Mahsuni,73,79,80,187
 Mansuri,97,146,147,231,444,445,446,447
 Meali,41,75
 Mecnun,212,262,364,372
 Meçhuli,147,345,346,353,355,356,357,358
 Mehmed Akif,230
 Mehmet Cihangiroğlu,98,143,145,146,255,256,257,258
 Mehmet Fuad Köprülü,14,16,18,19,20,22,23,25,26,27,35,41,42,
 44,46,49,63,70,71,98,141
 Mehmet İlbars,27,28
 Mehmet Karaburç,190
 Mevlana,137,210,211,344,361,460

Muhammed, 54, 134, 164, 207, 365, 373, 434
 Muhsin Yıldırım, 98, 190, 194
 Musa Karakaş, 146, 276, 277, 278, 279, 280
 Murat Çobanoğlu, 56, 73, 79, 94, 187, 265, 369
 Musa Sevmez, 145, 427, 428, 429, 430, 431, 432
 Muzaffer Çağlayan, 252, 255, 303
 Muzaffer Sarısözen, 50

N

Naim Alkan, 13, 17, 28, 37, 68, 69, 70
 Narmanlı Sümmani, 94, 138
 Necip Fazıl Kısakürek, 264
 Neşati, 77

O

Osman Akçay, 96, 113, 114, 117, 119, 124, 127, 128, 132, 134, 135, 138,
 140, 146, 147, 155, 322, 359, 454, 455, 457, 458, 459, 462, 463
 Osman Cemal Kaygılı, 50
 Osman Özfidan, 467, 473
 Osman Taştan, 168, 330, 331, 332, 335
 Ozan Kederi, 8, 97, 122, 124, 130, 131, 231, 392, 393, 394, 395, 396, 397
 Ozan Mercan, 146, 147, 152, 432, 433, 434, 435, 436

Ö

Öksüz Mehmet, 98, 117, 121, 123, 152, 161, 194, 195, 196, 197, 199, 200,
 201, 202

P

Pertev Naili Boratav, 50, 51, 52, 59, 73, 83
 Pir Sultan Abdal, 45, 72, 73, 128, 230, 340, 346, 347, 392, 467
 Posoflu Müdami, 56, 170, 171, 264, 265, 268, 269

R

Rauf Mutluay, 41, 74
 Revhani, 79, 94, 187, 265, 369, 417

Rıza Tefrik Bölükbaşı,49
Ruhsati,77,84,94

S

Sabancı,346
Sabri Topçu,97
Saim Özda1,312,313,314,315,316
Saim Sakaoğlu,35,36,62
Saltani,144,146,148,167,368,369,370,371,372,373,374,375
Salihi,403,404,405,406,407,408
Selman Albay,272,273,274,275,276
Seyrani,73
Sıtkı Pervane,106
Sultan Murat,36
Sultan Selim,39,40,41
Sürmelibey,141,246,377,467

S

Şah İsmail,246
Şemi,36
Şems-i Tebrizi,362
Şeref Taşlıova,73,79,96,187
Sükrü Elçin,50

T

Tahir Alangu,50
Tahir Kudsi Makal,84
Tokatlı Nuri,138
Tokatlı Selmani,163,164

U

Umay Günay,42,43,44,45,46,47,48,49,50,58,73,81,82,93,154,162,
164,167,171

Y

Yaşar Bavrami, 150
 Yaşar Kemal, 264
 Yunus Emre, 69, 72, 137, 157, 195, 198, 230, 383, 443
 Yurdanur Sakaoğlu, 38, 39, 40

Z

Ziya Gökalp, 49
 Ziya Paşa, 29

II- Ülke, Şehir (Yerleşim) ve Coğrafi Bölge Adları

A

Adabağ, 463
 Adana, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 110, 111, 112, 125, 132, 135, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 163, 166, 167, 172, 186, 187, 188, 189, 192, 193, 231, 241, 246, 252, 259, 260, 264, 280, 290, 299, 307, 308, 322, 329, 331, 340, 359, 368, 376, 390, 391, 398, 399, 403, 436, 440, 448, 454, 463, 475, 489
 Adiyaman, 392
 Afşin, 3132, 353
 Ağrı, 246
 Akdeniz, 260
 Aksaray, 230
 Aladağ, 103
 Almanya, 246
 Anadolu, 13, 19, 23, 28, 30, 32, 33, 37, 38, 42, 43, 46, 47, 60, 66, 68, 69, 75, 93, 96, 99, 117, 187, 195, 203, 217, 351, 283, 443, 447, 465, 475
 Anafartalar, 220
 Ankara, 12, 354, 449, 480
 Antakya, 229, 442
 Antep, 228, 441
 Arabistan, 53, 200
 Arap, 15, 31, 37, 38, 71
 Araplı, 241

Aslantaş,
 Asya, 384
 Atina, 167
 Avluluk, 289
 Avrupa, 384
 Avşar, 227, 455, 475
 Azaplı, 307, 321, 330
 Azarbeycan, 244, 476

B

Bağdat, 169
 Bağtepe, 416, 432
 Batman, 403
 Basra, 169
 Bitlis, 331
 Bor, 233
 Bosna Hersek, 479, 480, 481
 Bucak, 390
 Bulgaristan, 290
 Bursa, 265, 480
 Buruk köyü, 264

C

Ceyhan, 100, 168, 192, 203, 293, 309, 336, 340, 391, 392, 495
 Cezayir, 53

C

Çatalhöyük köyü, 309
 Çıldır, 54, 56, 336
 Çin, 13, 16
 Çorum, 217, 264, 303, 322, 369, 370, 455, 475
 Çukurova, 7, 8, 9, 13, 80, 83, 96, 97, 99, 100, 111, 117, 119, 127, 138, 144,
 146, 149, 152, 153, 156, 157, 159, 165, 166, 172, 186, 187, 188, 189,
 190, 203, 209, 210, 217, 227, 246, 259, 265, 269, 307, 309, 313, 322,
 359, 378, 382, 388, 390, 412, 432, 436, 441, 442, 455, 496

D

Değirmen ocağı,403
Delicay,118,136
Delihebi1,230
Dikirli,252,303
Diyarbakır,167,229
Doğu Anadolu,9,99,142,146,148,149,153,156,158,159,170,171,
172,186,246
Doruk, 336
Dört Yol,276
Dumlupınar,119,220
Düzici,146,241,340,403

E

Edirne,228,290,385
Ege,166
Elazığ,336
Elbistan,276
Elgömük,460
Engür,480
Erciyes,388
Ermeni,220,390
Eruh,209
Erzincan,253
Erzurum,9,56,58,80,83,93,94,96,97,142,151,153,154,172,188,
229,264,303,322,443,454

F

Fars,71
Farsak,264,413
Feke,100,139,140,141,148,157,263,303,322,359,376,381,408,
413,436,454,489
Fevzipaşa bucağı,441
Filistin,483
Fransız,390

G

Gavur dağı, 245, 407
 Girne, 387
 Gökçeli, 157, 408, 465, 489
 Göksu, 272, 316, 364
 Göktürk, 15
 Gölövası köyü, 246, 251
 Gümürdülü köyü, 293, 495
 Gürümze, 436, 454
 Gürün, 345

H

Halep, 139, 157, 220, 265
 Haruniye, 253
 Hekimhan, 368
 Hint, 135
 Horasan, 139, 376
 Hun, 17

I

Ihlara, 392

İ

İç Anadolu, 9, 83, 142
 İlbeyli, 340
 İmamoğlu, 364
 İncirli, 150, 489
 İngiliz, 220
 İskenderun, 340, 444, 448
 İslahiye, 441
 İstanbul, 71, 230, 246, 265, 290
 İtalyan, 427
 İzmir, 265

K

Kâbe,
 Kadirli, 99, 100, 140, 141, 217, 229, 241, 252, 253, 255, 257, 272, 289,

303,307,321,329,330
 Kanalköprü,440
 Kanlıgeçit,229
 Karabağ,281,282,311
 Kara Hamzalı,364
 Karatas,280
 Kars,9,39,56,88,82,89,93,94,96,97,142,149,153,171,172,188,
 322,336,454
 Kayseri,253,258,316,329,398,441
 Kazak,244
 Kerbela,136
 Kıbrıs,276,384,386
 Kıpçak,21
 Kırgız,20,244
 Kırım,53,244
 Kısık köyü,427
 Kızılyatak,368
 Konya,50,101,141,143,203,210,217,247,264,289,299,300,303,
 307,322,331,344,361,369,432,437,440,442,475
 Kore,199,481
 Kozan,100,140,141,151,190,229,329,359,364,388,416,419,424,
 432,436,466,475
 Kozan dağı,136
 Kululu köyü,299

L

Lefkoşe,387

M

Malatya,229,368,454
 Malazgirt,228,290
 Manisa,150
 Maraş,142,145,229,227,276,312,316,353,427,484,490
 Mardin,229,399
 Maverâ'ün- nehir,21
 Mehmetli köyü,98,216
 Mekke- Medine,12,2713
 Mersin,385

Mısır, 41
 Moğol, 43
 Moskova, 119, 220
 Muğla, 480
 Mustafabeyli, 229
 Mut, 148, 264, 303, 322, 369, 386, 392

N

Nacarlı köyü, 203
 Nahçıvan, 244
 Niğde, 233

O

Obruk yaylası, 364
 Oğuzlar, 27, 28, 244
 Orta-Asya, 13, 20, 30, 31, 32, 33, 37, 43, 66, 81
 Osmaniye, 100, 101, 140, 190, 229, 272, 276, 277, 313, 316, 336, 339, 354, 398, 403, 449
 Osmanlı, 23, 29, 30, 33, 46, 47, 51, 53, 68, 71, 89, 441

Ö

Özbekler, 244

P

Plevne, 228
 Polatlı, 449
 Pozantı, 141, 233, 403

R

Reşadiye, 345
 Rum, 141
 Rumeli, 32, 75

S

Saimbeyli, 364, 390, 463
 Sakarya, 220, 481
 Sarıçam, 364
 Sarıs, 258
 Selçuklu, 28
 Selanik, 167
 Siirt, 209
 Sinop, 385
 Sivas, 9, 50, 60, 94, 96, 188, 230, 345, 454
 Sovyet, 228

S

Şam, 139, 157, 220, 265

T

Taşgöl, 463
 Tatarlı, 336
 Tekir, 233
 Tekman, 444
 Terman köyü, 392
 Tokat, 80, 96, 163, 188
 Tokmanaklı köyü, 139, 359, 376, 381
 Toprakkale, 192, 400
 Toroslar, 138, 139, 140, 141, 157, 235, 260, 267, 308, 386, 391, 493
 Trakya, 127, 378
 Tufanbeyli, 229, 336, 390, 416
 Tunus, 53
 Tur dağı, 302
 Turfan, 21
 Tuvaras, 333
 Türk, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 60, 83, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 149, 166, 199, 200, 217, 265, 290, 376, 469, 483
 Türkiye, 13, 42, 46, 81, 82, 99, 121, 139, 253, 264, 274, 289, 303, 305, 442, 447
 Türkmen, 141, 157, 165, 168, 244, 245
 Türkistan, 21, 229, 244, 290

U

Ulukışla, 233

Urfa, 331

Uygur, 15, 244

Ü

Üçhöyük,

V

Van, 127, 329, 378, 385

Varsak, 139, 168, 376

Viyana, 290

Y

Yemen, 135

Yenice, 193

Yıldırım köyü, 336

Yozgat, 9, 80, 98, 188

Yumurtalık, 168, 246, 316

Yunan, 166, 220

Yunanistan, 290

Yüreğir, 433

Z

Zerdali, 466

Zeytinli, 193

Zorkun, 138, 265

Saha çalışması yaparken aşıklarla gerek karşılıklı gerekse mektupla yaptığımız anket sorularını burada vermeyi uygun görüyoruz.

III- DERLEME ÇALIŞMALARINDA AŞIKLARA SORDUĞUMUZ ANKET SORULARI

- 1- Nerelisiniz? (Kendinizi tanıtır mısınız?)
- 2- Doğumunuzla ilgili bildikleriniz (Dönemin siyasi ve ekonomik yapısı)
- 3- Mahlasınız nereden geliyor?
- 4- Yakınlarınız (baba, anne, sevgili, çocuk)'ın ölümü sizde ne gibi bir etki bıraktı? Ya da bu etkinin sanatınıza yansımaları oldu mu? Olduysa nasıl oldu?
- 5- Çocukluğunuz ve bundan sonraki yıllarınız nasıl geçti?
- 6- İlk yıllarda hangi konularda şiir söylüyordunuz? Ve dah sonraki yıllarda nasıl bir gelişme gösterdi?
- 7- Evlilik olayı oldu mu? Olduysa nasıl gerçekleşti? Severek mi? Yoksa görücü usulü ile mi? Bu olayın sanatınıza etkisi ne oldu? Sevip de alamama gibi bir olay var mı?
- 8- Askerlik yaptınız mı? Yaptıysanız, bu olayda etkilendiğiniz -sanatçılık, aşıklıkla ilgili- bir olay oldu mu?
- 9- Başka bir aşığın etkisinde kaldınız mı?
- 10- Bade içtiniz mi?
- 11- Konuşmalarınızı, düşüncelerinizi ve sanatçılığınızı kime borçlusunuz? Yoksa bu alandaki yaratıcılığınız daha çok size mi bağlı?
- 12- Aşıklar bayramına katıldınız mı? Nerede? Ne zaman?
- 13- Atışmalarınız oldu mu? Kimlerle atıştınız?
- 14- Çıkardığınız şiir kitabı var mı? Ya da eserleriniz basıldı mı?
- 15- Yörenizde (geçmişte) yaşamış veya halen yaşayan halk aşığının adları, mahlasları, hayat hikâyeleri nelerdir?
- 16- Bu şairlerin, şiir söylemelerine, dillerinin çözülmesine hangi olaylar sebep olmuştur? Yani sizin bu olaya başlamanız nasıl oldu?
- 17- Mahlasınıza nasıl sahip oldunuz?

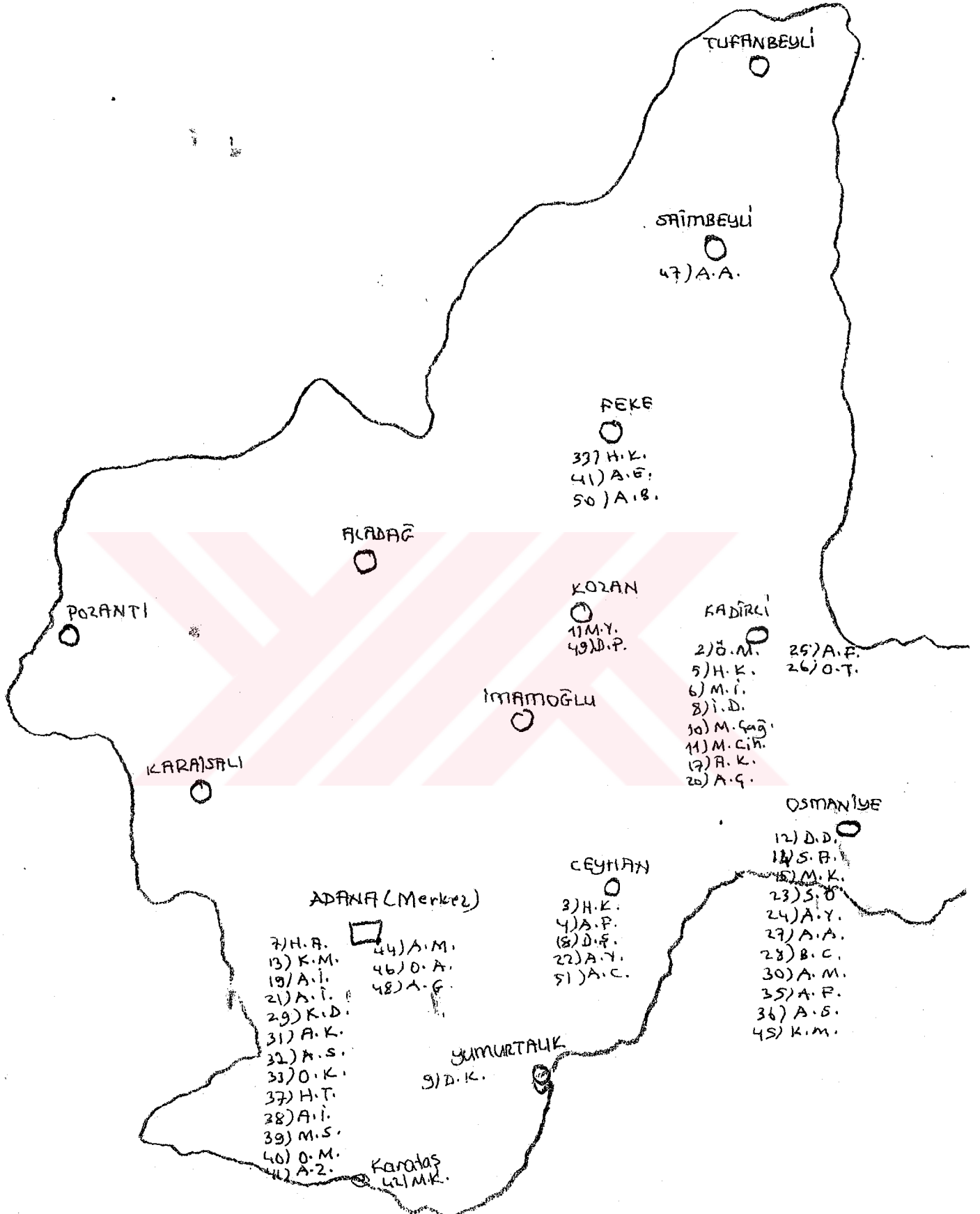
- 18- Halk şairleri, bir ustanın yanında yetişmişse, ustaları onları nasıl yetiştirmiştir? Sizi nasıl yetiştirdiler?
- 19- Aşık, şiirlerini çalgı (saz-bağlama) saz eşliğinde mi söylüyor? Yoksa çalgısız mı? Siz, bu alanda nasıl çalışıyorsunuz?
- 20- Çalgı eşliğinde söylüyorsanız, bu ezgiyi nasıl yaratıyorsunuz? Flüt çalarak aşıklık geleneğini devam ettiren bir aşık tanıyormusunuz?
- 21- Şiirlerinizi doğmaca -bir anda - mı söylüyorsunuz yoksa yazıp ezberliyor musunuz?
- 22- Şiirlerinizin, deyişlerinizin hikayesi var mı?
- 23- Sizin ustanız var mı? Varsa bu sanatçı kimdir? Ya dasizin yetiştirdiğiniz veya yetiştirmekte olduğunuz "çırak"ınız var mı? Varsa isimleri nelerdir?
- 24- Yörenizde sizden önce yaşamış aşıklarla ilgili cönk (yazılı eser), yazma eser var mı?
- 25- Dini şiirler söylüyor musunuz? Söylüyorsanız bunu dinsel sevgi yani aşırı olmamak kaydıyla mı söylüyorsunuz? Yoksa mezhep, tarikat, -Aleviler'de olduğu gibi- inancıyla mı söylüyorsunuz?
- 26- Çalışmalarınızı tek çizgide (örneğin sadece güzelin aşkı gibi) mi yürütüyorsunuz? Yoksa hemen her konuda mı yapıyorsunuz?
- 27- Çalışmalarınız tek çizgide hep aynı konuda- yürülenler var mı? Siz bu alanda nasıl bir yol izliyorsunuz?
- 28- Dini şiirlerle aşk konulu şiirleri yaratırken nasıl bir yol izliyorsunuz. Bunların yaratılmaları sırasındaki farklar ya da benzerlikler nelerdir?
- 29- Güzelin aşkını anlatan güzellemele mi daha çabuk ve güzel yaratılıyor? Yoksa tanrı aşkını işleyen şiirler mi?
- 30- Dini şiirlerden ezgiyle söyledikleriniz var mı?
- 31- Dini şiirlerin söylendiği törenler var mı? Siz bu törenlerde görev aldınız mı? Ya da bu törenlerde bulundunuz mu? (Gerek aşık olarak, gerekse dinleyici olarak...)
- 32- Dini törenlerde halk aşıklarının görevi nelerdir? Bu törenlerde nasıl bir sorumluluk taşıyorlar?
- 33- Sanatınızın karşılığını alabiliyor musunuz? Bu karşılık nedir? Daha çok maddi mi yoksa manevi mi?

- 34- Siz bu karşılığın daha çok hangisinin hoşnut oluyorsunuz?
- 35- Aşıklıkla, para ilişkisini -maddi değer yargılarını- nasıl dengede tutmaya çalışıyorsunuz? Sadece kâr amacıyla mı yoksa hem ticaret hem desanatfelsefesini mi benimsiyorsunuz?
- 36- Aşık, nasıl bir kazanç elde ediyor?
- 37- Aşıklar, daha çok hangi olaylar karşısında şiir söylüyorlar?
- 38- Aşığın halkla ilişkileri nasıldır? Aşıklar bayramı, atışmalar, konserler vb. dışında aşığın, halkla ilişkisi hangi boyuttadır? Halktan kopuk bir yaratıcılık mı? Yoksa halka yönelik -kahvehane vb.- yerlerde mi oluyor? Aşıklar kendi aralarında gecelerde toplanıyorlar mı? Aşık-dinleyici ve aşık-kitle ilişkileri nasıldır?
- 39- Sanatınızı icra ederken - söylerken - halkın size karşı tavrı nasıldır? Sizin o an halka karşı tavrınız nasıldır?
- 40- Sanatınızı icra ederken, sosyal çevreye göre mi yorumluyorsunuz? Örneğin bir köy kahvehanesindeki yorumunuzla -bir kasaba veya ilçedeki- ya da bir aydın kesime hitap ederken yorumunuz arasında bir fark oluyor mu? Oluyorsa nasıl oluyor? Niçin oluyor?
- 41- Günümüz koşullarında halkın sizlere karşı duyarlılığı nasıldır?
- 42- Günümüz müzik değerleri ile aşıklık geleneği müzik tarzı arasındaki ilişki nasıldır? Sizin sanatınız medya karşısında kendini koruyabiliyor mu? Ya da çalışmalarınıza karşı halkın ilgisi nasıldır? Bu alanda duyarlı olan kesim hangisidir? Eski kuşak mı? Genç kuşak mı? Bu alandaki tepkinizi ifade eder misiniz?
- 43- Şiirlerinize ad veriyor musunuz? Veriyorsanız bunlar ne gibi adlardır? Yoksa geleneksel olarak ilk dördlüğün ilk mısrası mı oluyor?
- 44- Çalgı (bağlama) çalanlar, saz (bağlama) çalmayı kimden öğreniyorlar?
- 45- Halk aşıkları, atışmaları nasıl sonuçlanmaktadır? Bu atışmalar hakkında bilgi verir misiniz?
- 46- Geleneği eski kurallara göre mi devam ettiriyorsunuz? (köy köy doluşarak) Yoksa gezici rolü üstlenmeden mi?

- 47- Günümüz kaset dünyası, plak şirketleri ile ilişkiniz var mı?
- 48- a- Şiirlerinizde "halk için sanat" sloganını benimsiyor musunuz? Yoksa geleneğe bağlı olarak "aşkı" mı ifade ediyorsunuz?
- b- Medyadaki çarpıklıktan siz de etkileniyor musunuz? Örneğin günümüzde "Türk Pop Müziği" denen yozlaşmış bir dil ile müzik icra ediliyor, bu yozlaşmadan ya da yaşam tarzı sizin eserlerinize yansıyor mu? nasıl?
- 49- Günümüz Türk müziğine bakış açınız nasıl? Benimsediğiniz yönler ya da eleştirdiğiniz yönler nelerdir?
- 50- Kaybolmaya yüz tutmuş aşıklık geleneğinin tekrar yaratılması için atılımlarınız (dernek vb.) var mı?
- 51- Bu geleneğin devam etmesi için size ve halka düşen görevler nelerdir?
- 52- Şiirlerinizle halkın duyarlı olması için çaba sarfediyor musunuz?
- 53- Günlük yaşamda aşığın halktan beklentileri ve halkın aşıktan beklentilerini gözlemleyebiliyor musunuz?
- 54- Derlemeleriniz var mı?
- 55- Aşığın kitap okuma alışkanlığı var mı?
- 56- Cukurova'daki Aşıklık Geleneği hakkında geçmişten günümüze bildikleriniz?

Yükseköğretim Bakanlığı
DOKÜMANTASYON

ADANALI AŞIKLARIN YAŞADIKLARI ÜNİTELER GÖRE DAĞILIMI

* Aşıkların sıralaması sayfa 190'daki listeye göre yapılmıştır.